

11—13 december

Debatter m. m.

Måndagen den 11 december

Sid.

Svar på interpellation av herr Dahlén (fp) om en familjepolitisk reform	3
---	---

Tisdagen den 12 december

Svar på interpellationer:

av herr Wikberg (cp) om avveckling av energiskatten, såvitt rör skogsindustrin	11
av herr Nilsson, Yngve, (h) ang. restitution av bensinskatt för självgående betskördemaskiner	14
av herr Eriksson, Karl-Erik, (fp) ang. sysselsättningsläget i Värmland	15
av herr Kristiansson, Axel, (cp) ang. jordbruksrationaliseringen och därmed följande arbetslöshet	18
Anslag till Svenska FN-förbundet	25
Bidrag till stiftelsen Skansen	26
Anslag till radio- och televisionshus i Göteborg	26
Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet	30
Anslag till lokaliseringsslån	31
Ändrade hastighetsbestämmelser för fordonskombinationer	42
Yrkesskadeförsäkringen	49
Lagförslag ang. omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda ..	61

Onsdagen den 13 december

Upprätthållande av pressetiska krav	95
Markvärdebeskattningen	107

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 12 december	Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 58, ang. sammanslagning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län, m. m.	25
Statsutskottets utlåtande nr 196, ang. riksdagens revisorers särskilda berättelse om exekutionsväsendets organisationsnämnd	25
— nr 197, ang. viss konsultverksamhet inom televerket	25
— nr 199, ang. utgifter på tilläggsstat I: utrikesdepartementet ..	25
— nr 200, ang. utgifter på tilläggsstat I: försvarsdepartementet..	26
— nr 201, ang. utgifter på tilläggsstat I: socialdepartementet	26
— nr 202, ang. utgifter på tilläggsstat I: finansdepartementet	26
— nr 203, ang. utgifter på tilläggsstat I: ecklesiastikdepartementet	26
— nr 204, ang. utgifter på tilläggsstat I: handelsdepartementet ..	30
— nr 205, ang. utgifter på tilläggsstat I: inrikesdepartementet ..	30
— nr 206, ang. utgifter på tilläggsstat I: statens allmänna fastighetsfond	42
— nr 207, ang. eftergift av fordringar på grund av torvlån	42
Bankoutskottets utlåtande nr 60, ang. tryckningen av likalydande motioner	42
Tredje lagutskottets utlåtande nr 61, ang. ändring i vägtrafikförordningen såvitt avser bl. a. axeltryck, bruttovikt och fordonslängd, m. m.	42
— nr 62, ang. ändring i vägtrafikförordningen såvitt avser bl .a. fordons beskaffenhet och utrustning, m. m.	49
Jordbruksutskottets utlåtande nr 40, ang. utgifter på tilläggsstat I: jordbruksärenden	49
Andra lagutskottets utlåtande nr 68, ang. ändring i lagen om yrkesskadeförsäkring, m. m.	49
— nr 67, ang. omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, m. m.	61
— nr 72, ang. utländsk studerandes rätt till studiemedel	92
Onsdagen den 13 december	
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 54, ang. upprätthållande av pressetiska krav	95
Bevillningsutskottets betänkande nr 64, ang. ändring i kommunalskattelagen, m. m.	107
Andra lagutskottets utlåtande nr 76, ang. studiemedelsavgifter, m. m.	160

Måndagen den 11 december

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 24 § 1 mom. och 39 § civilt försvarslagen den 22 april 1960 (nr 74); samt

nr 375, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 5 december 1958 (nr 566) om ersättning för krigsskada å egendom.

Om en familjepolitisk reform

Statsrådet fru **ODHNOFF**, som tillkännagivit, att hon hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Dahléns* (fp) interpellation om en familjepolitisk reform, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr *Dahlén* har frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att påskynda en familjepolitisk reform och hur regeringen bedömer utsikterna att förelägga vårriksdagen ett samlat förslag till en sådan reform.

I interpellationen nämns barnbidrag och familjebidrag, vårdbidrag, barntillsyn och beskattning. Familjedaghemsutredningen har den 1 september i år lagt fram ett betänkande om samhällets barntillsyn genom barnstugor och familjedaghem. Remissbehandlingen av detta utredningsförslag avslutades för några veckor sedan. Familjepolitiska kommitténs betänkande om det ekono-

miska stödet till barnfamiljerna lämnades den 24 oktober, och yttrandena från ett 90-tal remissinstanser håller just nu på att komma in. Kommittén har anmält sin avsikt att i ett senare betänkande återkomma till bl. a. frågan om ett vårdbidrag avseende kostnader för barntillsyn. Den särskilda utredningsman jämte experter som har till uppgift att pröva familjebeskattnings utformning hoppas att under våren bli klar med sitt utredningsuppdrag.

Om interpellanten med ett samlat förslag till en familjepolitisk reform menar att en proposition skall innefatta alla de i interpellationen nämnda komponenterna, är det tydligt att inte några förbättringar inom familjepolitiken skulle kunna komma till stånd förrän en rad omfattande utredningskomplex har redovisats och remissbehandlats.

Regeringens ställningstagande till de förslag om reformer inom familjepolitiken som nu föreligger kommer att redovisas till vårriksdagen. Det återstående utredningsarbetet — som ju för övrigt sker under parlamentarisk medverkan — torde bedrivas med den skyndsamhet som är möjlig med hänsyn till frågornas art och omfattning.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! Av det till synes intetsägande svaret kan två sensationella slutsatser dras. För det första: Regeringen kommer inte att till nästa års riksdag lägga fram ett samlat förslag till en familjepolitisk reform. För det andra: Regeringen kanske inte ens kommer med några betydelsefulla delreformer till stöd för barnförsörjarna. Jag utgår nämligen ifrån att om regeringen beslutat detta skulle det inte ha undanhållits riksdagen i dag.

Mot bakgrunden av riksdagens be-

Om en familjepolitisk reform

handling av denna fråga i våras är detta uppseendeväckande. Då hände nämligen följande: Från mittenpartiernas sida föreslogs att riksdagen för att vara säker på att det skulle bli en reform nästa år skulle skriva till regeringen och begära detta. Majoriteten i andra lagutskottet — socialdemokraterna och högern — förklarade emellertid att de båda huvuddelarna i en familjepolitisk reform, nämligen utformningen av olika bidrag och skattesystemets omläggning, skulle vara färdigutredda i år, enligt vad man visste.

Utskottet sammanfattade då sin ståndpunkt på följande sätt: »På grundval härav» — dvs. utredningsförslaget — »planerar regeringen att genomföra en familjepolitisk reform under budgetåret 1968/69. Vid denna torde en omläggning av familjebostadsbidraget komma att aktualiseras. Att riksdagen under sådana förhållanden skulle göra några uttalanden beträffande den framtida utformningen av samhällets stödåtgärder åt barnfamiljerna finner utskottet inte motiverat.»

Utskottsmajoriteten ansåg alltså att det redan då var klart att det skulle komma ett förslag till nästa års riksdag och att det därför var onödigt att skriva på det sätt som mittenpartierna föreslagit. Riksdagsmajoriteten godtog utskottsmajoritetens försäkran om att denna visste regeringens avsikter och också planeringsläget. Nu, i dag, får vi alltså besked om att det inte blir en samlad reform nästa år och att det tydligen är osäkert om det blir några delreformer. Detta är det sensationella i svaret.

Jag tackar för att jag fått ett svar, men jag kan inte tacka för innehållet.

Riksdagens majoritet har alltså blivit lurad, och det är allvarligt nog, men vad som är värre är att barnförsörjarna har blivit lurade på en ordentlig reform nästa år. Barnfamiljerna har kommit på efterkälken. Standardstegringen har inte kommit dem till del på samma sätt som andra folkgrupper.

Statsrådet har i sitt svar inte ett ord till beklagande över denna allvarliga situation. Där sägs att familjeskatteberedningen inte blir färdig förrän i vår. Jag förmodar att det är detta som skall anses vara ursäkt för att den stora reformen uppskjutes. Min fråga blir då här i dag: När statsrådet fick reda på att familjeskatteberedningen riskerade att bli försenad, vad vidtog då statsrådet för åtgärder för att undersöka möjligheterna att påskynda reformen, eller lät sig statsrådet nöja med det resultat som vi ser i dag och som ju är nedslående? Riksdagen fattade emellertid i våras ett beslut under en förutsättning som inte längre föreligger. Därför måste regeringen klargöra situationen på ett bättre sätt än som sker i svaret.

Några önskemål som man kan ställa på en familjepolitisk reform skall jag här bara helt kort antyda:

1) Det måste vara en rimlig beskattning av familjeförsörjarna. Den beskattningen måste avvägas i förhållande till de barnlösa.

2) Bidragssystemets utformning måste ses över. Här berörs barnbidragen, familjebostadsbidragen, kanske också vårdnadsbidraget och en del andra spörsmål.

3) Dessa önskemål måste avvägas med tanke på de kostnader som försörjningen av barn medför och de krav på bostad och tillsyn som kan ställas i sammanhanget.

4) Man måste söka uppnå likabehandling av makarna. Om en av dem stannar hemma under en tid för att sköta barn, skall den ekonomiska belastningen inte bli för stor. Likadant är det när han eller hon sedan återgår till förvärvsarbetet. Man måste då se till att de ekonomiska tröskelsvärigheterna inte blir för stora.

5) Det familjepolitiska stödet skall vara så utformat att folk begriper hur det verkar, och det skall vara någorlunda enkelt ur administrativ synpunkt.

Dessa krav är inte sensationella. Syn-

punkterna har varit uppe i den allmänna politiska debatten. Därför är det anmärkningsvärt att socialdemokratien inte inriktat sig på att med kraft åstadkomma en samlad lösning av dessa olika problem. Regeringen har i stället tillsatt skilda utredningar och har inte försäkrat sig om att direktiven för dessa var sådana att en naturlig samordning i sak och i tid kommit till stånd. Nu har en utredning — den familjepolitiska kommittén — för en tid sedan avlämnat sitt förslag, och det har skett utan samordning med beskattningsfrågorna. Förslaget får väl anses redan vara sönderskjutet, av den anledning att det inte finns någon sådan samordning.

I det sammanhanget är det intressant att se vad familjeskatteberedningen säger i sitt remissyttrande över det förslag familjepolitiska kommittén lagt fram. Familjeskatteberedningen säger att den varit inriktad på att få bort de svåraste ekonomiska trösklarna i samband med kostnader i fråga om barnförsörjning och konstaterar att den andra kommitténs förslag i stället höjer dessa trösklar. Familjepolitiska kommitténs förslag medför olägenheter enbart för barnfamiljerna och skärper svårigheterna ju flera barn en familj har.

Här har vi alltså ett praktexempel på dålig socialdemokratisk planering. Två kommittéer arbetar i direkt motstridiga riktningar. Kommittéerna slår ju på det sättet ihjäl varandra. Det är precis så som det inte skall gå till. Bristerna i regeringens planering skall ses mot bakgrunden av talet om att det är bara socialdemokratien som kan planera, medan andra partier och organisationer inte kan det. Här ser vi hur det i verkligheten kan gå till. Regeringen kan inte ens planera sitt eget utredningsarbete. Det finns ingen plan för det. Man har inte ens gått över korridoren i kanslihuset för att se till att det blivit direktiv för båda dessa utredningar som leder till en samordning.

Om en familjepolitisk reform

För denna otroliga planlöshet har statsrådet Odhnoff inte något ansvar. Hon tillhörde inte regeringen när utredningarna tillsattes. Däremot har statsrådet Odhnoff ansvaret för vad som har hänt eller inte har hänt i år. Det är alltså här jag efterlyser vilka åtgärder som vidtagits av statsrådet för att söka undgå att råka i den här situationen.

I detta läge kommer också en annan fråga upp. Finns det några delreformer som kan beslutas nästa år och som kan tas av riksdagen utan att på ett orimligt sätt försvåra en helhetslösning? Statsrådet berör inte denna väsentliga sida av problematiken i sitt svar. Skall detta tolkas så som att regeringen numera inte längre är intresserad av en samordning av familjepolitiken? Jag tror inte det är fallet, utan det finns väl någon annan orsak. Men då vore det onekligen av intresse att få höra statsrådet här belysa just samordningssynpunkten.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Detta »intetsägande svar» får väl följas upp av en replik på herr Dahléns innehållsrika anförande.

Regeringen kommer inte att lägga fram ett samlat förslag — det anser sig herr Dahléns kunna läsa ut ur mitt svar. Vi kanske inte ens kommer att lägga fram några delreformer — det kan han tydligen också läsa ut ur svaret. Allt beror väl på hur man läser detta svar. Herr Dahléns, när blev det vanligt att man i förväg skall redovisa förslag som skall läggas på riksdagens bord? Låt oss till vårriksdagen se vad det är för förslag som kan komma att framläggas på familjepolitikens område! Det är förvisso inte socialdemokraternas intentioner att lura varken riksdagen eller barnfamiljerna.

Beträffande det samlade förslag som herr Dahléns talar så varmt för vill jag understryka att när det gäller barnens vård och tillsyn så är det en utbyggd samhällsservice för barntillsynen som vi

Om en familjepolitisk reform

finner väsentlig i första hand. Alla är väl överens om att det är en viktig uppgift att skapa ökade möjligheter för barn tillsyn. På detta område har nu en snabb utbyggnad kommit i gång och förslag ligger om ytterligare insatser från samhällets sida i detta avseende. Ingen menar väl att man skulle ställa sig avvaktande med sådana insatser tills en rad andra frågor samtidigt kan lösas.

Det har här riktats anmärkning mot att man inte har samlat ett eventuellt förslag från familjeskatteberedningen i det familjepolitiska program som läggs fram av familjepolitiska kommittén. Men i familjepolitiska kommitténs betänkande tar man ju upp frågorna beträffande familjeskattningen. Utredningsmannen i familjeskatteberedningen har skrivit ett särskilt yttrande som finns med i betänkandet Barnbidrag och familjetillägg, vari han bl. a. anför:

»Familjepolitiska kommittén har tillsammans med utredningsmannen diskuterat hur förslaget till förstärkt familjestöd kan kombineras med en övergång till fullständig eller modifierad särbeskattning. Därvid har inte framkommit något som skulle innebära principiella eller tekniska hinder mot att tillämpa kommitténs förslag vid en särbeskattning. Den gemensamma bedömningen har grundats på följande omständigheter» — — — och så räknar han upp hur man kunnat samarbeta på detta område.

Det är klart att en del olägenheter alltid följer med ett system som innebär att man ger stöd till vissa grupper, antingen det nu gäller lägre inkomsttagare, flerbarnsfamiljer över huvud taget eller enföräldersfamiljer.

Beträffande den marginaleffekt som man har påpekat att förslaget skulle innebära, säger familjeskatteberedningen i det åberopade remissyttrandet: »Samordning av bidrags- och beskattningssystemen torde dock kunna ske med bibehållande i det väsentliga av de socialpolitiska effekter kommittén åsyftat.»

Man har alltså inte arbetat åtskilda från varandra — man har till och med haft en gemensam man i de båda beredningar som arbetat med det ekonomiska stödet till barnfamiljerna och med familjeskattningen.

Naturligtvis är det ambitiöst att föra fram de målsättningar som herr Dahlén talade om. Men hur skall man då bära sig åt, när man vet att vissa grupper är eftersatta och behöver stöd, att vi har möjligheter att genomföra delreformer för dessa grupper och att familjepolitiska kommittén lagt fram ett förslag därvidlag? Beträffande andra reformer som gäller barnfamiljerna, t. ex. vårdbidrag, har man sagt att reformen är så nära avhängig av vad familjeskatteberedningen kan komma att föreslå, att vi måste vänta och se hur beskattningen utformas. Man har alltså tagit upp detta i andra omgången, men man har då inte velat vänta med det hela utan lagt fram förslag som rör vissa barnfamiljer, nämligen de som enligt vad redan familjeberedningen kunde påvisa är i särskilt behov av ekonomiskt stöd — barnfamiljerna inom låginkomstgrupperna, flerbarnsfamiljerna och enföräldersfamiljerna.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag sade inte, fru Odhnoff, att svaret var innehållslöst utan talade om det »till synes innehållslösa» svaret, och sedan sade jag att svaret innehåll två sensationella meddelanden. Därför var det väl en missuppfattning, men sådant gör jag mig också skyldig till ibland, och därför skall jag inte uppehålla mig vid detta.

Så kommer jag till de andra sakerna, som var litet mera väsentliga. Mitt intryck blev att statsrådet fortfarande är osäker på om det över huvud taget under nästa år kan läggas fram några delförslag om stöd åt barnfamiljerna. Om jag nu tolkar svaret mycket välvilligt och säger, att det skulle finnas en viss sannolikhet för detta, så är det dock

fortfarande absolut oklart om sådana förslag kan läggas fram utan att de får en effekt åt det rakt motsatta hållet. Ser man på familjeskatteberedningens uttalande är det ju inte så svårt att konstatera, att här finns det verkligen möjligheter att ge med den ena handen och ta tillbaka med den andra; och det är ju inte riktigt detta vi menar med en samordnad familjepolitik.

I familjeskatteberedningens remissvar, som fru Odhnoff var inne på, sägs om särbeskattningen att det är omöjligt att säga om familjepolitiska kommitténs förslag är bra eller dåligt utan att man samtidigt tänker på vilka skatteregler som skall gälla för barnförsörjarna.

Beträffande särbeskattningen går, som jag sade i min första kommentar, kommittéförslagen emot varandra. Jag skall här bara citera några meningar ur familjeskatteberedningens remissvar: »Familjeskatteberedningens arbete har i väsentlig grad varit inriktat på att söka nedbringa denna tröskeffekt.» Där gäller det alltså den effekt som uppstår när en hemmavarande make går ut i förvärvsarbete. Sedan fortsätter man i svaret: »De marginaeffekter som kommittéförslaget medför skärper emellertid nuvarande tröskeffekt i motsvarande mån, och därigenom ökar denna olägenhet av sambeskattningen.» Sedan konstaterar man också att systemet konserverar en av sambeskattnings olägenheter.

Detta är ju inte någon nyhet. Även andra remissorgan har sagt detsamma tidigare.

Jag tycker att det anförda är tillräckligt för att göra klart att det inte är särskilt lätt att presentera några väsentliga delreformer nästa år, om man vill vara säker på att de inte slår ihjäl varandra. Alla de remissyttranden över familjepolitiska kommitténs förslag som jag har sett refererade i pressen har i stort sett gått ut på att förslaget är praktiskt taget oanvändbart. Den enda instans som jag sett har tillstyrkt förslaget är Högersns ungdomsförbund,

och det säger väl en del i sammanhanget.

Sedan vill jag erinra fru Odhnoff om att man på den socialdemokratiska partikongressen 1964 lovade väljarna ett samlat familjepolitiskt program. Utrikesminister Torsten Nilsson deltog i den avslutande partiledardebatten i 1964 års valrörelse, och han förklarade då att det skulle presenteras ett samlat positivt förslag, som skulle utarbetas under den kommande valperioden. Och sista chansen för regeringen att göra något under den valperiod som utrikesministern lovade väljarna att något skulle göras, är instundande vårriksdag.

Om jag inte missförstod fru Odhnoff, försökte hon göra gällande att vi kanske ändå skulle få en samlad reform vid vårriksdagen, men där måste jag säga att jag inte förstår någonting. Jag förutsätter att det är riktigt vad som står i interpellationssvaret, nämligen att familjeskatteberedningen inte blir färdig med sitt arbete förrän i vår. Hur skall regeringen då kunna lägga fram ett förslag i vår? I grundlagen finns ju tider angivna för senaste tidpunkten för att lägga fram förslag till riksdagen. Antingen är det ena eller det andra fel.

Slutligen återstår min fråga obesvarad: Vilka åtgärder har statsrådet Odhnoff vidtagit för att försöka undvika att de människor det här gäller försättes i den påtalade allvarliga situationen? På den frågan fick jag inget svar. Skall jag tolka det så att fru Odhnoff har låtit sig nöja med att kommittéförslagen blir färdiga vid olika tidpunkter och att de går åt olika håll samt att det ingenting är att göra åt saken, utan att barnfamiljerna får vänta?

Statsrådet fru **ODHNOFF:**

Herr talman! Ja, herr Dahlén, här är väl frågan vad som menas med ett samlat förslag och vilka reformer man skall bunta ihop. Man kan givetvis vän-

Om en familjepolitisk reform

ta till dess att samtliga förslag är färdigprövade; då slipper man ju göra något åt saken på lång tid.

Vad beträffar frågan vad vi kommer att lägga fram förslag om får jag be herr Dahlén att ge sig till tåls till vårriksdagen, där svar på den frågan ges i vanlig ordning — det är ju bara en månad tills den börjar.

Vad beträffar marginaleffekter och hinder att genomföra familjepolitiska kommitténs förslag vid en eventuell särbeskattningsreform finns följande bemötande i familjeskatteberedningens remissyttrande över betänkandet Barnbidrag och familjetillägg: »Något egentligt tekniskt hinder mot att först genomföra kommittéförslaget och därefter vid en senare tidpunkt lägga om beskattningssystemet i riktning mot särbeskattning föreligger självfallet inte.» Vidare berörs i detta ofta åberopade yttrande frågan om tröskeleffekten, varvid följande konstaterande görs: »Varje inkomstprövning eller inkomstgradering kommer att ge en tröskeleffekt av denna art, om bidragen skall avvägas med hänsyn till makarnas sammanlagda inkomster.»

Vi har i dag — det är väl knappast nödvändigt att påpeka detta men jag gör det ändå — ett system med stöd som utgår till barnfamiljer i vissa inkomstgrupper, och där finns redan den marginaleffekt och den inkomstgradering som det talas om. Jag syftar på familjebostadsbidragen. Vill man ha bort sådana marginaleffekter skall man givetvis slopa allt inkomstgraderat stöd. Principiellt kan det ju inte vara någon skillnad mellan låginkomsttagare, mellaninkomsttagare och höginkomsttagare i det fallet.

Redan i dag utgår alltså ett stöd som är större för lägre inkomsttagare, och det har den marginaleffekt som herr Dahlén vänder sig mot. Det är för övrigt inte bara familjebostadsbidragen som har en sådan effekt — det har också exempelvis det inkomstprövade studiestödet.

Det talas även om remisskritiken mot familjepolitiska kommitténs förslag, och det påstås att det bara var högerungdomarna som skulle vara positiva till förslaget. Låt mig då först konstatera att kommitténs förslag går ut på att familjestödet skall sättas in där det bäst behövs — barnfamiljer bland låglönegrupperna, ensamma barnförsörjare och familjer med många barn skulle få det kraftigaste stödet. Detta beror på att kommittén bedömt saken så att låga inkomster och många barn konstituerar det största stödbehovet. I praktiken har alla remissinstanser som avgivit yttrande varit ense med kommittén i bedömningen, att det i första hand är dessa barnfamiljer som skall erhålla hjälp. Sedan har det rått olika uppfattningar om vilka medel som skall användas för att ge ett ökat stöd åt ifrågavarande familjer, men enighet har alltså förelegat om målsättningen, att barnfamiljer bland låglönegrupperna, ensamma barnförsörjare och familjer med många barn skulle få det kraftigaste stödet.

Kommittén har presenterat ett radikalt förslag för att lokalisera stödet till just de grupper jag nämnt, och på den punkten har det varit en del skillnader i remissyttrandena. Men vi behandlar detta betänkande precis som alla andra betänkanden; ärendet förberedes på sedvanligt sätt.

Som jag redan har sagt i mitt svar till herr Dahlén: Till vårriksdagen, som börjar om en månad, kommer regeringen att redovisa sina ställningstaganden.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Fru Odhnoff erinrar om att det i familjeskatteberedningens remissyttrande sägs att det inte är tekniskt omöjligt att göra på det sätt som familjepolitiska kommittén har föreslagit. Nej, det tror jag inte heller. Det är tekniskt möjligt att göra vilka dumheter som helst, men avsikten med debatter som vi för här i riksdagen är inte riktigt att åstadkomma sådana resultat.

Man skall kanske inte vänta på allting, säger fru Odhnoff, och det ligger mycket i det. Jag har inte behov av att vänta med något förslag som verkligen på längre sikt hjälper barnfamiljerna. Det är ju det vi syftar till, och jag är säker på att vi inte har några delade meningar på den punkten. Då skall man emellertid inte lägga fram förslag som motverkar varandra. Efter all den debatt som har förekommit sedan familjepolitiska kommittén lade fram sitt förslag är det uppenbart att vi kan hamna i den situationen.

Fru Odhnoff framhåller att remissyttrandena har understrukt kommitténs tankegång att man främst skall hjälpa de grupper i samhället som har barn och låga inkomster. Man behövde inte tillsätta en statlig kommitté för att få klarlagt att det var nödvändigt; det visste alla som sysslar med politik redan innan utredningen sattes till. Vad kommittén hade att göra var att lägga fram från denna synpunkt socialt och tekniskt lämpliga förslag. Det tror jag inte att den har gjort. Det är i det sammanhanget statsrådet Odhnoff har sitt svar för att vi tydligen inte kan bedöma denna fråga i hela dess vidd nästa år.

Jag hoppas att barnfamiljerna ändå skall kunna få någon förbättring i förhållande till nuläget.

Statsrådet fru **ODHNOFF**:

Herr talman! Jag hoppas att barnfamiljerna skall slippa att få någon förhållning i väntan på att ett samlat förslag efter herr Dahléns modell skall kunna läggas fram.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Tillåt mig att göra en liten kommentar till denna interpellationsdebatt, som jag händelsevis har kommit att få lyssna på.

Jag är inte så förvånad som herr Dahlé, ty mångårig erfarenhet har visat att det system som regeringen i åra-

Om en familjepolitisk reform tal har tillämpat — att tillsätta delutredningar om en och samma sak — ofta leder till det resultatet att det dröjer år efter år innan man kan nå den helhetslösning som man eftersträvat, medan viktiga spörsmål får ligga i avvaktan på andra utredningar.

I interpellationssvaret sägs att det är tydligt att man, om det skall framläggas ett samlat förslag till familjepolitisk reform, inte kan genomföra några förbättringar inom familjepolitiken förrän en rad omfattande utredningskomplex har redovisats och remissbehandlats. Det är ett ytterligare belägg för ett system som jag och andra har påtalat i kammaren flera gånger under årens lopp. Herr talmannen, som har suttit här och lyssnat på debatterna, kan säkert erinra sig dessa spörsmål, som vi gång på gång har diskuterat. Det bör inte gå till på detta sätt. Har man flera delutredningar i ett frågekomplex, krävs det starkare än någonsin en samordning av utredningsarbetet från regeringens sida. Finns inte den, uppstår det problem som vi kan se i dag.

Jag kan så till vida instämma med herr Dahlé att jag verkligen undrar hur det skall bli på denna punkt i fortsättningen. Statsrådet skriver nämligen i interpellationssvaret att det återstående utredningsarbetet »torde» bedrivas med skyndsamhet. Något löfte om att statsrådet eller regeringen skall göra vad som är möjligt för att åstadkomma detta lämnas tyvärr inte, vilket jag tycker är ytterligt beklagligt.

Statsrådet fru **ODHNOFF**:

Herr talman! Ja, herr Lundström, jag hoppas att herr Dahlé lyssnade på vad herr Lundström sade om att man inte skall vänta på den sista delutredningen innan man lägger fram ett förslag. Jag vill än en gång påpeka att det är herr Dahlé som vill vänta på det stora samlade förslag som kanske kan läggas fram någon gång i framtiden.

Om en familjepolitisk reform

Våd beträffar ledamöterna i utredningarna och deras arbetsintensitet får väl varje parti svara för sina ledamöter.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Fru Odhnoffs meddelande att varje parti får svara för sina ledamöter i utredningarna är ganska intressant. Det är i regel socialdemokratisk majoritet i varje utredning. I annat fall har man satt in kanslitjänstemän, så att det blir socialdemokratisk majoritet i varenda utredning. Vi vet alltså var ansvaret ligger, om vi nu behövde ytterligare upplysning på den punkten.

Fru Odhnoff säger att det är jag som vill vänta med delreformer för att hjälpa barnfamiljerna. Nej, min interpellation ställdes därför att jag anser det nödvändigt att vi får en stor reform redan nästa år. Vi har nu fått besked om att detta inte är möjligt. Då har jag sagt att alla tänkbara delreformer är önskvärda nästa år, men de skall vara sådana att man är säker på att de inte motverkar varandra.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 58, statsutskottets utlåtanden nr 196—207, bankoutskottets utlåtande nr 60, andra lagutskottets utlåtanden nr 67, 68 och

72, tredje lagutskottets utlåtanden nr 61 och 62 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 40.

På framställning av herr talmannen beslöts att andra lagutskottets utlåtanden nr 68, 67 och 72 samt statsutskottets utlåtande nr 198 i nu nämnd ordning skulle uppföras sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av motioner angående upprätthållande av pressetiska krav;

bevillningsutskottets betänkande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte motioner; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om studiemedelsavgifter, m. m.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.39.

In fidem

Torgny Asplund

Tisdagen den 12 december

Kammaren sammanträdde kl. 10.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Upplästes ett från herr *Elofsson* inkommet läkarintyg, utvisande att han till följd av encephalopathia hypertonica vårdades på serafimerlasarettet och vore sjukskriven till och med den 31 december.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Elofsson* för den tid, som återstode av innevarande höstsession.

Om avveckling av energiskatten, såvitt rör skogsindustrin

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÄNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Wikbergs* (cp) interpellation om avveckling av energiskatten, såvitt rör skogsindustrin, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr *Wikberg* har frågat mig dels om jag uppmärksammat den svenska skogsindustrins beträngda läge och om det i anledning därav finns någon beredskap rörande åtgärder som snabbt kan vidtagas i händelse av ytterligare försämring, dels om jag är villig att i syfte att underlätta situationen för den svenska skogsindustrin föreslå en avveckling av energiskatten vid industriell förbrukning av elkraft och brännolja.

På interpellantens första fråga kan jag svara, att regeringen är väl informerad om läget inom skogsindustrin liksom inom andra delar av vårt näringsliv och med största uppmärksamhet följer utvecklingen. Den senaste de-

partementsreformen genomfördes också bl. a. i syfte att skapa ökade resurser för de näringspolitiska frågorna.

På interpellantens andra fråga vill jag svara, att regeringen vid statsverkspropositionens avlämnande i januari 1968 kommer att tillkännage sin uppfattning om den skattepolitik, som den anser erforderlig för nästkommande budgetår.

Herr **WIKBERG** (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet **Sträng** för svaret på min interpellation. Svaret är formellt. Det innehåller inte mer än vad som är nödvändigt för att interpellationen skall framstå som *besvarad* i kammarens protokoll.

Man kan ha en viss förståelse för att finansministern så här års vill undvika att ta upp en diskussion om skattepolitiken — han vill väl ha statsverkspropositionen så jungfrulig som möjlig — men att han också går förbi skogsindustrins läge och frågan om vilka åtgärder som kan komma i fråga i händelse av ytterligare försämring är något förvånande. Skogsindustrin kan knappast betecknas som någon liten näring. Den svarar för mer än en fjärdedel av våra exportinkomster. Inte bara dess egna anställda är beroende av dess avsättningsmöjligheter, utan också de som har sin inkomst av skogsbruk, liksom många inom transportväsendet. Eftersom skogsindustrin redan balanserar på gränsen för rörlig kostnadstäckning — jag utgår ifrån att finansministern är väl orienterad om den saken — kan ytterligare försämring få mycket allvarliga konsekvenser inom en stor del av vår ekonomi.

När man som jag kommer från ett skogslän är man givetvis alldeles sär-

Om avveckling av energiskatten såvitt rör skogsindustrin

skilt oroad av det nuvarande läget och av framtida eventualiteter. Man har svårt att förstå den kallsinnighet som återspeglade sig i statsrådets svar. Jag har inte kunnat tolka svaret annorlunda.

Inom skogsbruket är konsekvenserna, som jag nämnt, mycket allvarliga. Det rör sig om högst betydande försämringar i virkespriserna och framför allt om mycket mindre virkeskvantiteter. Orsaken härtill är att industrin skär ned sina virkesköp, i någon mån beroende på driftinskränkningar och produktionsbegränsning men framför allt emedan man behöver begränsa virkeslagren på grund av likviditetsskäl. Detta har medfört bl. a., att mer än hälften av arbetslöshetsökningen under november månad föll på skogslänen.

Vad är då orsaken till den kris som råder för vår skogsnäring? Finns det verkligen risk för ytterligare försämringar? Måhända kan man tala om olika orsaker — det höga kostnadsläget i vårt land exempelvis — men en dominerande orsak är otvivelaktigt att produktionskapaciteten i fråga om pappersmassa är större än efterfrågan. I bakgrunden ligger den mycket snabba utbyggnaden av den kanadensiska massaindustrin. Skogsindustriföretagen där får koncession på virkesfångsten inom betydande områden till symboliska avgifter under förutsättning att industri etableras inom en viss begränsad tid. Detta är en metod som delstaterna tillämpar för snabb industriell expansion och tillvaratagande av tidigare outnyttjade skogstillgångar. De statliga fövörerna har fått till följd att industrin byggs ut snabbare än som svarat mot efterfrågans tillväxt.

När en sådan överkapacitet eller ett sådant överutbud uppkommer är det givet att det inte kan avlägnas genom prissänkningar. Ingen frågar efter mer emballage, läser flera tidningar osv., om priset på pappersmassa sänks med 10 eller 20 procent. Konsumtionen är given. Dess ökning är beroende av standardtillväxten och annan konsumtions-

ökning. Man synes räkna med att det skall ta ett par år innan man på det sättet når balans mellan produktionskapacitet och efterfrågan på pappersmassa.

Självfallet försöker man inom branschen att undvika att överkapaciteten medför ett förödande överutbud. Den skandinaviska cellulosaindustrin kommer sålunda att göra uppehåll i produktionen under tre eller fyra veckor nästa år. Prisnivån har successivt pressats ned på olika håll. Inom skilda tillverkarländer söker man stabilisera och om möjligt även förbättra prisnivån. Om man verkligen lyckas med en sådan sak är en annan fråga.

Det är därför av intresse att något beröra olika länders förutsättningar i den händelse man inte lyckas stabilisera prisnivån.

I Kanada lämnas, som jag redan nämnt, favörer beträffande virkesfångsten. Dessutom lär bl. a. kostnaderna för skogsvård där vara bara en tiondel av de svenska. Även om detta är besvärande faktorer ur vår synpunkt torde dock en utjämning komma till stånd på längre sikt till följd av att de kanadensiska skogstillgångarna blir mindre välbelägna och att återväxtåtgärder även där får ökad omfattning. Särskilt betydelsefullt i nuläget tycks det emellertid vara att den kanadensiska skogsindustrin har en annan kostnadsstruktur än den svenska. De fasta kostnaderna har relativt sett större andel och de rörliga mindre andel. I ett s. k. priskrig innebär detta att man kan hålla lägre pris och ändå ha täckning för de rörliga kostnaderna, vilket ju i princip är minimum.

Särskilt betydelsefullt är ju en sådan sak om differentierad prissättning tillämpas, exempelvis om man tar marginalpriser på marginalmarknaden Västeuropa men söker hålla bättre prisnivå på den nordamerikanska hemmarknaden. Det behöver knappast sägas, att det i ett sådant läge i längden skulle bli ohållbart för vårt land.

Ett annat skogsland, Finland, har de-

Om avveckling av energiskatten, såvitt rör skogsindustrin

valverat med drygt 30 procent i höst. Man har därigenom skaffat förutsättningar för sin skogsindustri, som vi ligger mycket långt efter. Skulle Finland satsa på priskonkurrens, skulle vi stå oss slätt. Jag understryker emellertid vad jag framhållit förut: man söker stabilisera och förbättra prininån, men läget är labilt. Det kan lätt inträffa saker som medför att den målsättningen raseras.

I en interpellationsdebatt häromdagen fick vi exempel på att den engelska devalveringen kan få en sådan effekt. I fråga om papperspriserna på den engelska marknaden vet man på förhand att det knappast går att få full kompensation för devalveringen. Man tycks vara inställd på en kompensation någonstans mellan hälften och två tredjedelar av devalveringen. I fråga om pappersmassa siktar man över lag till full kompensation, men detta är i fråga om de praktiska möjligheterna ännu en öppen fråga. Det tycks, såsom framhölls häromdagen, inte ha varit några massaförsäljningar till England *efter* devalveringen.

Om det sålunda finns risker för ytterligare försämringar på marknaden — och kanske långt gående sådana — och den svenska skogsindustrin av skäl som jag här berört inte kan hänga med så långt som industrin i vissa konkurrentländer, ja, då finns det anledning att fråga om regeringen har någon beredskap för en sådan situation. Dit kan väl knappast departementsreformen räknas, utan det måste väl vara mera konkreta åtgärder. Om finansministern inte vill avslöja vilka slags åtgärder som kan komma i fråga, finns det kanske skäl för en viss tystlåtenhet. Men ett svar på frågan om regeringen över huvud taget har några åtgärder i beredskap borde han ha kunnat lämna. Jag är övertygad om att en försäkran av positivt slag från statsmakterna i en sådan här situation skulle hälsas med största tillfredsställelse

av alla de som är verksamma inom vår skogsnäring.

När jag i interpellationen ställde frågan om en avveckling av energiskatten för skogsindustrins del var jag medveten om att man på sina håll kunde ställa sig undrande. Alla industrigrenar har ju denna skatt, och flera grenar än skogsindustrin har det besvärligt. Energiskatten är emellertid särskilt tung för skogsindustrin. Energiskatten för denna industri uppgår till 55 å 60 miljoner kronor per år, medan den exempelvis för textilindustrin, som väl också har det besvärligt, uppgår till cirka 4 miljoner kronor per år. Allt gäller rent industriell förbrukning. Energiskatten är alltså 14—15 gånger så stor för skogsindustrin som för textilindustrin. Att energiskatten är så tung för skogsindustrin beror självfallet på att dess energiförbrukning är så hög.

Såsom jag ser saken bör man, när en sådan här skatt drabbar en illa utsatt näringsgren så hårt, kunna tänka sig en avveckling för näringsgrenen i fråga, om inte utrymme finns för en total avveckling, vilket jag självfallet inte har någon erinran mot.

När 1957 års riksdag beslöt införa allmän energiskatt, skedde detta mot bakgrunden av det omfattande investeringsprogram på energiområdet som ansågs erforderligt bl. a. för att häva bristen på elektrisk energi. I dag är situationen en helt annan. Vi har väl snarare överskott på elektrisk energi för närvarande. Sett ur den synvinkeln finns väl inget motiv längre för ett bibehållande av energiskatten. Finansministern har dock nöjt sig med att hänvisa till statsverkspropositionen nästa år och dess innehåll i fråga om skattepolitiken. I sämsta fall innebär det att finansministern finner hela frågeställningen ointressant. I bästa fall innebär det att han avser att lägga fram förslag om mervärdeskatt, som skall ersätta bl. a. energiskatten. Detta

Ang. restitution av bensinskatt för självgående betskördemaskiner

senare skulle inte bara innebära en välkommen lättnad i rådande svåra läge för skogsindustrin utan också bättre förutsättningar för dess fortsatta utveckling liksom för näringslivet i övrigt. Jag vill inte säga att jag tror — men likväl hoppas jag — att det är detta senare och bättre alternativ som följer sig bakom finansministerns svar.

Herr talman! I den förhoppningen ber jag än en gång att få tacka finansministern för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. restitution av bensinskatt för självgående betskördemaskiner

Ordet gavs därpå ånyo till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr *Yngve Nilssons* (h) interpellation angående restitution av bensinskatt för självgående betskördemaskiner, och nu anförde:

Herr talman! Herr Yngve Nilsson har i en interpellation frågat jordbruksministern om han är beredd att medverka till restitution av bensinskatten för självgående betskördemaskiner redan under innevarande år. Eftersom frågan närmast berör finansdepartementets lagstiftningsområde, ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Bensinskatten utgör en del av vår vägtrafikbeskattning. Denna är f. n. föremål för en allmän översyn av bilskatteutredningen. Utredningens direktiv får även anses omfatta frågan om restitution av skatt på bensin för jordbrukets maskiner. Utredningen kan beräknas slutföra sitt arbete under nästa år. I avvaktan härpå är jag inte beredd att ta ställning till en utvidgning av den restitution av bensinskatt, som redan utgår för bl. a. bensin till drift av jordbrukarnas traktorer och skörde-

tröskor. Med hänsyn till att det enligt interpellantens egen uppgift endast finns ett 20-tal betskördemaskiner i hela landet kan frågan inte heller anses ha sådan allmän betydelse att ett föregripande av bilskatteutredningens arbete är befogat.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för det svar som jag har fått på min interpellation. Jag hade faktiskt hoppats, att svaret skulle ha tillkommit i mera positiv anda. Betskördemaskinens arbete på betfälten kan nämligen jämföras med skörde-tröskans arbete på spannmålsfälten. Den är lika rationellt utformad. Betskördemaskinen i fråga tar upp sex betrader i taget, och man hinner gott och väl en hektar om dagen. Den drar cirka 8 liter bensin i timmen, vilket gör en förbrukning per dag på mellan 80 och 90 liter bensin. Det är alldeles tydligt att man för denna maskin inte borde betala någonting till vägs-katten, och det är därför som jag har ansett det aktuellt att begära skatterestitution.

Nu säger finansministern i svaret att denna fråga inte har allmänt intresse, eftersom endast ett tjugotal sådana här maskiner är i verksamhet. Emellertid har vi ju alltid fått höra talas om att jordbruksdriften måste rationaliseras, och det försöker vi så gott vi kan, inte minst i fråga om betupptagningen. Därför tycker man att anskaffning av betupptagningsmaskiner är en insats av allmänt intresse, liksom naturligtvis ett intresse också för den enskilde jordbrukaren som satsar stora pengar i dessa maskiner.

Jag vill slutligen framhålla att jag hoppas att finansministern skall vara mera positivt inställd, när den här frågan på nytt kommer upp här i riksdagen.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Min negativa ståndpunkt, om man skall kalla den så, beror

närmast på att jag tycker att interpellanten har gripits av en fullkomlighetsambition, när han redan nu tar upp frågan om restitution för dessa tjugumaskiner. Enligt hans egen uppgift drar de 80—90 liter bensin per dag. Om två tredjedelar av kostnaden härför är skatt, så säger mig en hastig kalkyl att det skulle vara fråga om 50 kronor per dag. Det är ungefär vad en enda skördearbetare kostar, och jag föreställer mig att den här maskinen har en rationaliseringseffekt som är vida större.

Nu finns det ju en utredning som har att bedöma hela frågan om skatterestitutionen, bl. a. också i fråga om skatt på drivmedel för jordbruksmaskiner. Om utredningen kommer fram till att restitution skall beviljas vad beträffar jordbruksmaskiner — jag föreställer mig att så blir fallet — så är det väl ganska naturligt att bestämmelsen kommer att omfatta även betupptagningsmaskiner. Utredningen har lovat att bli färdig under 1968, och min enkla förklaring är att jag tycker att bensinskatten är en alltför liten detalj när det gäller en maskin som ändå är ekonomisk och rationell i jämförelse med andra upptagningsmetoder. Därför synes det mig onödigt att nu ändra kungörelsen, när en generell ändring av den ligger så nära i tiden.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Att jag tog upp den här frågan interpellationsvägen beror på att ärendet inte är nytt. Redan i juni 1965 fick statens jordbruksnämnd ta emot en skrivelse angående detta spörsmål, och då svarades det att undersökningar pågick samt att man väntade en proposition till riksdagen under 1966. Nu skriver vi 1967, och först 1968 kan utredningen bli klar. Jag förmodar att ärendet inte kommer upp i riksdagen på nytt förrän 1969. Det är mot den bakgrunden, herr talman, som jag ställde frågan.

Ang. sysselsättningsläget i Värmland
Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. sysselsättningsläget i Värmland

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara herr *Karl-Erik Erikssons* (fp) interpellation angående sysselsättningsläget i Värmland, fick nu ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Karl-Erik Eriksson har frågat om jag planerar några särskilda åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget i Värmland.

Som interpellanten framhållit har efterfrågan på arbetskraft sjunkit betydligt i Värmlands län jämfört med i fjol. Samtidigt har arbetslösheten stigit. Även om denna utveckling har motsvarighet på andra håll inger dock förhållandena i Värmlands län särskilda bekymmer mot bakgrunden av de varsel om driftnedläggelse och driftinskränkningar som lämnats till arbetsmarknadsorganen detta år.

De åtgärder som regeringen hittills i år vidtagit för att motverka en ökning av arbetslösheten i landet under de kommande månaderna har för Värmlands län inneburit följande. Ett 30-tal företag har fått tillstånd att ta i anspråk investeringsfondsmedel för industribyggen med en sammanlagd byggnadskostnad av 36 miljoner kronor. Möjlighet har skapats att öka igångsättningen av bostäder detta år med i runt tal 300 lägenheter. Igångsättningen av vissa offentliga byggen med en total byggnadskostnad av drygt 16 miljoner kronor har tidigarelagts. Dispenser från investeringsavgifter har medgetts för husbyggnadsarbeten för ca 11 miljoner kronor. Under förutsättning av en normal vinter torde åtgärderna komma att medföra sysselsättning för ca 900 byggnadsarbetare. Därtill kommer sekundäreffekterna inom övriga delar av näringslivet i länet.

Ang. sysselsättningsläget i Värmland

I beredskapsarbeten i länet sysselsattes i november 1966 ca 300 personer. I år var motsvarande antal 600. Längre fram i vinter kommer enligt vad jag inhämtat från arbetsmarknadsstyrelsen totalt 800 personer att kunna beredas sysselsättning i nu pågående och planerade beredskapsarbeten. Om förhållandena skulle utvecklas mycket ogynnsamt finns det startberedda objekt som medger sysselsättning för ytterligare 200 personer. Jag vill framhålla att beredskapsarbetena också ger inte obetydliga sekundäreffekter på arbetsmarknaden.

Antalet personer i arbetsmarknadsutbildning var i november förra året inte fullt 800. Vid motsvarande tidpunkt i år uppgick antalet personer i utbildning till mer än 900. Enligt arbetsmarknadsstyrelsen finns det förutsättningar att vid behov öka utbildningskapaciteten med ytterligare 250 à 300 platser.

När det gäller mer långsiktiga åtgärder för att stödja sysselsättningen i länet vill jag erinra om att stora delar av Värmlands län tillhör det s. k. stödområdet. Inom dessa delar av länet har sedan år 1965 beviljats lokaliseringstöd med sammanlagt 52 miljoner kronor. Den utbyggnad av näringslivet som härigenom möjliggjorts har enligt företagens egna beräkningar inneburit att ca 900 nya arbetstillfällen tillförts eller kommer att tillföras länet.

Jag vill slutligen framhålla att arbetsmarknadsstyrelsen i mitten av november i år beslutat tillstyrka framställningar om lokaliseringstöd till härför lämpliga objekt, som aktualiseras i karlstadsområdet till utgången av år 1968. Eftersom detta område faller utanför stödområdet ligger det slutliga avgörandet hos Kungl. Maj:t i de ärenden, som kan komma att bli aktuella. Regeringen anser emellertid att förhållandena i karlstadsområdet påkallar särskilda åtgärder. Jag tror mig därför kunna försäkra interpellanten att regeringen kommer att positivt pröva alla ärenden som avser realistiska projekt.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Johansson för svaret på interpellationen.

De dystra siffrorna beträffande sysselsättningsläget i Värmland är ju bakgrunden till att jag framställde denna interpellation. Antalet arbetslösa i länet har ökat med mer än 50 procent, om man jämför siffrorna från november i år med förra årets novembersiffror. Värmland är ett av de län där arbetslösheten ökat kraftigast och där läget är särskilt bekymmersamt, som också inrikesministern anför i svaret. De stora skogsbolagens varsel om driftsnedläggningar och driftsinskränkningar förörklarar bilden ytterligare.

Värmland är ett typiskt skogslän — cirka tre fjärdedelar av länets areal är skog. Det är då självklart att en lågkonjunktur för skogens produkter slår hårt i ett sådant län. I det antal arbetslösa som redovisas av länsarbetsnämnden ingår också några hundratal skogsarbetare. Men utöver detta finns tyvärr en ganska stor dold arbetslöshet — småbrukare och hemmansägare som på vintern har skogsarbete som bisyssla och som nu helt eller delvis kommer att gå miste om denna sidoinkomst.

Av de sammanställningar som gjorts av skogsårdsstyrelsen i länet framgår att årets utstämplingar av virke inte uppgår till en tredjedel av det normala. Skogsstyrelsens generaldirektör Fredrik Ebeling sade i ett uttalande nyligen att allt tyder på att denna vinter blir den mörkaste för skogsbruket sedan 1930-talet. Bekymren i ett län som Värmland är då av naturliga skäl svåra.

Statsrådet pekar i svaret på att mycket har gjorts från statsmakternas sida. Detta vill jag helt verifiera, och jag vill understryka att vi värmlänningar är i hög grad medvetna om detta. Men ytterligare åtgärder behövs.

I interpellationssvaret nämns att åtskilliga byggen har igångsatts, men enligt en tidningsuppgift förelåg t. ex. ansökningar om igångsättningstillstånd

för oprioriterade byggföretag på tillsammans cirka 46 miljoner kronor i början av november månad.

Av svaret framgår att beredskapsarbeten pågår i viss omfattning och att det planeras en rätt stor ökning av dessa arbeten, om utvecklingen skulle bli ogynnsam. Får jag med anledning av detta ställa en direkt fråga, om i dessa planerade utökningar av beredskapsarbeten ingår ombyggnad av riksväg 61 och Europaväg 18 i västra Värmland. Dessa rätt stora sysselsättningsprojekt har länge diskuterats. Det har också med anledning av både vägarnas beskaffenhet och sysselsättningsläget gjorts uppvaktningar inför arbetsmarknadsstyrelsen.

Statsrådet Johansson tar i slutet av sitt svar också upp de mera långsiktiga synpunkterna när det gäller Värmlands framtid. Låt mig knyta an till detta och instämma i vad vår nye landshövding Rolf Edberg nyligen har anfört, nämligen att det med extraordinär lokaliseringshjälp och med möjligheter till ökat bostadsbyggande över hela länet trots allt finns starka skäl för att hysa optimism för Värmlands framtid.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! På den direkta frågan har jag svårt att avge ett klart svar. I den beredskapsplanering som vi har ingår också vägarbeten. Ligger vägen långt framme i den ordinarie turordningen, finns det alla förutsättningar att ett beredskapsarbete, om det finns utrymme härför, kan komma i fråga. Jag kan inte svara på annat sätt.

Vägarbetena är tyvärr dyra och ger i nuläget mindre sysselsättningsmöjligheter på grund av användandet av maskiner i så stor omfattning. Dagskostnaden för vägarbeten ligger i vissa fall vid 900 kronor per sysselsatt person. Om man i stället tänker sig skogsvårdsarbeten eller andra former av beredskapsarbeten, där dagskostnaden kanske är en tiondel av nämnda belopp, blir sysselsättningseffekten så

mycket större. Å andra sidan är vägarbeten av utomordentlig betydelse inte minst för att göra en bygd eller en kommun attraktivare. Kommunikationerna har en avgörande betydelse, och i anslutning till lokaliseringar av företag är det angeläget att man tidigare lägger ett vägarbete. Saknar då vägmyndigheterna medel bör det vara möjligt att bistå med beredskapsmedel.

Jag skall, herr talman, bara göra en liten reflexion när det gäller problemet rörande dessa frågor i Värmland. Det är stort, och det är svårt att lösa. Vi har väl många av oss haft anledning att fundera över bakgrunden till att så är förhållandet. Jag tror att förklaringen ligger däri, att det i Värmland tidigare har byggts upp ett alltför ensidigt näringsliv; man har haft ett näringsliv utan differentiering och utan möjligheter till växlingar mellan olika näringsfång. Det som nu är en huvuduppgift för nuet och för framtiden är att åstadkomma denna ökning av underlaget med skilda sysselsättningsmöjligheter. Och det kan inte gå på en gång. En sådan strukturförändring, som nu sker i skogsbruket och i jordbruket liksom i den tunga järn- och stålhanderingen, är en process som tar lång tid men som slår kolossalt hårt. När jag ser på den lista över företag som nedlades i fjol och även över företag som har varslat om nedläggningar så konstaterar jag att det rör sig om 1 500 anställda. Det finns andra företag som ligger i farozonen, vilket kanske berör 200 eller 300 anställda.

Det är klart att det är betungande för ett län att över en två- eller treårsperiod beröras av sådana nedläggningar. Det gör att vi måste arbeta efter två linjer. Den ena är att på lång sikt försöka åstadkomma en uppbyggnad av ett differentierat näringsliv med nya inslag — där måste man också i länet förstå att det är nödvändigt att satsa på de mest attraktiva länsdelarna. Det är därför vi säger att karlstadsregionen nu bör ingå i stödområdet.

Ang. jordbruksrationaliseringen och därmed följande arbetslöshet

Vi är beredda att lämna allt det lokaliseringpolitiska stöd som är möjligt för att försöka förmå företag till en lokalisering i Värmland. Och jag skulle tro att värmlänningarna har en klar insikt om att nu gäller det hela Värmland, inte de enskilda kommunerna och deras framtid.

Den andra linjen är att under den tid som denna omställningsprocess pågår måste vi ge trygghet, försörjning och utkomstmöjligheter åt de människor som kommer i kläm under den här processen. Det är de åtgärderna som jag framför allt har redovisat, de arbetsmarknadspolitiska insatser som jag hoppas skall skänka trygghet och tilltro också för framtiden. Jag delar den uppfattningen som herr Eriksson framförde i form av ett citat att Värmland har utomordentligt goda förutsättningar. Dess framtid ter sig inte så mörk som bilden kanske just för tillfället ger intryck av.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Låt mig gå tillbaka till den vägfråga som jag ställde till inrikesministern.

Han säger att om vägarna ligger långt framme i planen så kommer de inte i fråga som beredskapsarbete. (Herr statsrådet *Johansson*: Jo, de kan komma i fråga som beredskapsarbeten!) I det ena fallet ligger en av de vägar jag nämnde, riksväg 61, mycket långt fram. Det har dock inte anvisats några pengar just med motiveringen att den är ett utomordentligt lämpligt objekt som beredskapsarbete. Jag hoppas att det blir en avvägning mellan övriga beredskapsarbeten och vägarbeten. Jag vill knyta an till vad inrikesministern fullt riktigt sade att om det ges stora lokaliseringsstöd till en bygd måste detta följas upp genom att det också skapas goda vägförbindelser och goda kommunikationer för denna bygd.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, understryka att vi värmlänningar ser Värmland som en enhet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. jordbruksrationaliseringen och därmed följande arbetslöshet

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Axel Kristianssons* (cp) interpellation angående jordbruksrationaliseringen och därmed följande arbetslöshet, och nu anförde:

Herr talman! Herr Axel Kristiansson har ställt vissa frågor till mig rörande omprövning av bestämmelserna för stödet till jordbrukets rationalisering med hänsyn till situationen på arbetsmarknaden.

Jag vill erinra om att jag i propositionen angående riktlinjer för jordbrukspolitiken framhöll att takten i den jordbruksrationalisering som tar sig uttryck i att jordbruksföretag läggs ner och människor lämnar näringen i framtiden liksom hittills torde komma att variera med svängningar i de allmänna konjunkturerna. Jag är således väl medveten om att vid nuvarande kärvare läge på arbetsmarknaden en viss dämpning av omställningen inom jordbruket är att vänta.

Herr Kristiansson vill emellertid göra gällande att jordbrukare som har orationella och ej utvecklingsbara jordbruk nu skulle tvingas att lämna näringen på grund av att de inte får statsstöd till mindre investeringar och yrkar därför på en omprövning av bestämmelserna för stödet. Ända sedan år 1959 har den grundläggande principen för det statliga rationaliseringsstödet varit att detta skall främja uppbyggnaden av effektiva och bärkraftiga jordbruksföretag. Varken de enskilda jordbrukarna eller jordbruket i dess helhet är enligt min uppfattning betjänta av att staten inom ramen för jordbrukspolitiken medverkar till att investeringar kommer till

Ang. jordbruksrationaliseringen och därmed följande arbetslöshet

stånd i jordbruk som på sikt ej kan ge innehavaren en skälig ekonomisk standard. Det förekommer ej heller inom andra delar av näringslivet att staten stöder investeringar i företag som ej har utsikter att bestå.

Mot bakgrunden av det anförda anser jag att det ej finns skäl att föreslå ändringar i de av riksdagen i våras beslutade bestämmelserna för stödet till jordbrukets rationalisering.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation som kommit mycket snabbt. Jag måste emellertid ge till känna att jag inte är belåten med det svar jag fått. Svarets generella innebörd och den kalla attityden ger mig anledning förmoda att jordbruksministern endera inte har läst igenom interpellationen eller också att han tyckte att det hela var en alltför het potatis att röra närmare vid.

Måhända skulle frågan ha ställts till inrikesministern eller till arbetsmarknadschefen, som har att skaffa jobb till de arbetslösa och som liksom övriga berörda myndigheter ger upp verkliga nödrop i dagens situation, eller kanske till finansministern som har att svara för de ekonomiska konsekvenserna; kort sagt till de parter som har att klara upp de bekymmer som uppstår. Även om svaret av principiella skäl kanske skulle ha blivit enahanda, skulle man nog inte från dessa håll ha varit lika oberörd inför frågan. Man bör emellertid ha rätt att förmoda, ja helt enkelt förutsätta, att det inte finns vattentäta skott mellan de olika departementen, i varje fall inte mellan de departement det här gäller, som har så pass många beröringspunkter med varandra. Man skulle i det sammanhanget kunna knyta an till den debatt som fördes kring den tidigare interpellationen i dag. Det finns en del att ta fasta på i det svar som då gavs och i det meningsutbyte som följde.

Jordbruksministerns med hänsyn till frågeställningarna ofullständiga svar ger mig anledning att något återgå till innebörden i min interpellation.

Jag har inte, herr statsråd, på något sätt krävt en omprövning av jordbrukspolitiken eller några åtgärder som skulle rubba den långsiktiga målsättningen. Även om vi har delade meningar på vissa punkter anser jag att detta är en för stor sak att ta upp i detta sammanhang. Jag har således inte hemfallit åt några desperata åtgärder. Jag har tvärtom varit mycket begränsad i min framställning. Jag har utgått från det resonemang som har varit grundläggande för den nya jordbrukspolitiken och som av jordbruksministern skrivits in i den proposition som godkänds av riksdagen, nämligen att jordbrukspolitiken skall inordnas i den allmänna näringspolitiken och att bedömningarna skall göras från allmänna utgångspunkter med hänsyn till samhällsekonomin, och inte minst med hänsyn till arbetsmarknadssituationen etc. Med utgångspunkt från detta har jag i den nu aktuella situationen ställt frågan: Hur kommer man att i enlighet med dessa grundteser behandla detta problem i dagens situation som är helt annorlunda vad gäller arbetsmarknadsläget än vad arbetsmarknadssituationen var när man på sin tid drog upp riktlinjerna för jordbrukspolitiken? På detta svarar jordbruksministern sammanfattningsvis ungefär så, att han är väl medveten om att ett kärvare läge på arbetsmarknaden kommer att åstadkomma en dämpning av omställningen inom jordbruket, men att han inte vill vidtaga några åtgärder med anledning av den nya situationen.

Jag kan inte finna annat än att det svar som jordbruksministern lämnat ger en antydning om att han menar att det mindre, icke lönsamma jordbruket — och det är en ganska stor del av jordbruket som rubriceras som sådant — helt enkelt är en bank, varur man tar ut det mänskliga kapitalet när man samhällsekonomiskt behöver det, dvs. under

Ang. jordbruksrationaliseringen och därmed följande arbetslöshet

högkonjunkturer. Under mellantiden gör man ingenting, då tiger man still, och då stannar människorna där. Man bryr sig inte om deras existens och förhållanden medan de väntar. Skulle konjunkturerna svänga om, då blåser man i lurarna och då kommer människorna. Man utgår tydligen ifrån att frågan om att stanna eller inte stanna för den enskilde är en mycket enkel sak.

Jag måste säga med utgångspunkt från den stora kännedom som jordbruksministern ändå måste besitta i jordbruksfrågorna, att detta synsätt är förvånande. Numera är det inte så enkelt för de enskilda människorna på dessa jordbruk, att man bara stannar och väntar tills konjunkturerna ger möjlighet att komma därifrån. Om man skall vänta, måste man rimligen göra någonting under tiden för att få en något så när hygglig standard. Man kan inte bara plöja och så och fortsätta i de gamla fårorna. Detta borde jordbruksministern varit införstådd med.

I den nuvarande situationen då möjligheterna att välja inte längre finns för dessa människor måste de givetvis ges möjlighet att åtminstone göra något av förbättringar och rationaliseringar för att därmed underlätta och förbättra sin tillvaro under de år som de måste stanna kvar.

Här är jag inne på den egentliga kärnpunkten i min frågeställning, och det är ju den vi skall diskutera, det är den som jordbruksministern har gått förbi.

Jag har också ställt frågan med beaktande av att vi inte har att räkna med tidigare förhållanden längre utan med betydligt skärpta föreskrifter på detta område. Jag vill understryka att det behöver inte gälla några stora saker utan närmast vad man i dagligt tal brukar kalla vardagsrationalisering. Jag vill betona att dylika förbättringar i de allra flesta fall också är räntabla och samhällsekonomiskt försvarbara.

Jag har också, herr jordbruksminister, ytterligare begränsat mig i mina

krav. Jag har inte begärt att man generellt över hela fältet skulle göra några ändringar. Jag har sagt ungefär så här: Kan man inte nyansera i någon mån i vad det gäller föreskrifterna för den inre rationaliseringen, nyansera med hänsyn till konjunkturerna och märk väl — det gör problemet ännu mindre, herr jordbruksminister — nyansera också med hänsyn till huruvida området är svårt berört av arbetslöshet? Det skulle innebära något av en regional nyansering. En aldrig så liten undersökning säger ju att där arbetslösheten är störst där är också avgången från jordbruket störst. Dessa båda företeelser följer varandra. Detta måste väl ändå bestyrka och ytterligare motivera att man här gjorde en nyansering. Det bör inte vara någon svårighet att klara ut vilka områden som skulle vara mest aktuella.

Jag tror helt enkelt inte, herr jordbruksminister, att man kan förbise dessa frågeställningar, om man vill undvika kaos, eller i varje fall inte om man vill undvika misär för de enskilda människorna. Jag slår fast detta också med hänsyn till de mycket dystra bedömningar som gjorts beträffande den äldre arbetskraftens möjligheter att skaffa sig arbete och försörjning, och även med tanke på att de människor inom jordbruket som är närmast berörda till mycket stor del är äldre människor och alltså tillhör just en kategori som är svårt att placera. Man kan givetvis säga att det delvis är konjunkturföreteelser, och det kan jag erkänna, men det är också företeelser som blir bestående för rätt lång tid framöver. Detta är väl inte minst bestyrkt av det faktum att man just nu förbereder att på annat sätt med ekonomiska bidrag klara den äldre arbetskraftens situation, när man inte kan skaffa dem sysselsättning.

Om man inte kan ge här berörda människor den chans till arbete och bättre standard som man så ofta talade om när man diskuterade den framtida jordbrukspolitik, tror jag ändå att vi har

Ang. jordbruksrationaliseringen och därmed följande arbetslöshet

stora skyldigheter att vidta någon av de åtgärder som jag efterlyst i denna interpellation.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag går helt förbi herr Kristianssons antydan om att jag skulle ha behandlat dessa frågor med en kall attityd, som tydligen skulle stå i motsatsförhållande till den attityd som min kollega inrikesministern intog när det gällde näringsfrågorna och arbetsmarknadssituationen. Jag måste säga, herr Kristiansson, att det i varje fall inte är mitt fel att frågan inte riktats till inrikesministern. Det var ju herr Kristiansson själv som hade att formulera frågan och avgöra till vem han skulle ställa den.

Jag har speciell anledning att reagera mot ett påstående. Herr Kristiansson framställer det så att jag skulle se jordbruket, särskilt det mindre jordbruket, som en sorts bank som tillhandahåller människor åt näringslivet i övrigt, och att jordbruket skulle få anpassa sig till de olika situationerna, med andra ord att jordbrukaren skulle vara utlämnad. Vill man teckna en vrångbild av vad det här rör sig om, kan man komma till detta resultat, herr Kristiansson. Men det är väl alldeles tvärtom. Vad vi syftar till med vår jordbrukspolitik och vårt rationaliseringsstöd är ju att ge människorna större möjligheter att stanna i jordbruket. Men för att vi skall kunna räkna med att det är möjligt att åstadkomma en sådan bättre ordning för de kvarvarande måste vi också räkna med att en del flyttar över till andra näringar. Det är väl en fördel att så kan ske. Självklart är det så att människor som tar steget över från jordbruk till industri gör det därför att de bedömer att de får det bättre, får större möjligheter att försörja sig och sina familjer i den nya sysselsättningen. När vi behandlar dessa frågor är det väl alldeles onödigt, herr Kristiansson, att framställa vår jordbrukspolitik på det sättet att

den skulle innehålla sådana moment som herr Kristiansson här antyder. Vi har dock ett fritt samhälle, där människor själva får göra sitt val, men vi är också väl medvetna om att vi alla, jordbrukare och andra, är underkastade de växlingar som kan ske inom samhället, i konjunkturavseende och på annat sätt.

När det gäller ställningstagandet till det mindre jordbruket och målsättningen för rationaliseringen borde herr Kristiansson åtminstone veta att det inte var någonting nytt vi införde i våras när vi fattade beslut om de jordbrukspolitiska rikslinjerna. Vi har sedan mycket länge arbetat med den målsättningen att den statliga satsningen skall göras i sådan omfattning att den blir av betydelse för mottagaren och garanterar att han kan få stadigvarande inkomst av sitt jordbruk. Det är således inget nytt påfund.

Sedan går det tyvärr inte att göra på det sätt som herr Kristiansson antyder — att man skulle kunna liksom nyansera tillämpningen av bestämmelserna. Om man har bestämmelser som är fastställda, måste de tillämpas med hänsyn till de tankar som legat bakom tillkomsten av bestämmelserna, och man kan inte plötsligt säga: Nu har vi en annan situation, nu börjar vi tänka annorlunda. Vi får väl ändå räkna med att det måste vara andra myndigheter än jordbruksstyrelsen som utformar sysselsättningspolitiken. De bedömningarna skall vi inte göra via jordbrukspolitik. Jag tycker nog att herr Kristiansson går alldeles för långt när han antyder att jordbrukarna tvingas lämna näringen på grund av att de inte får statligt stöd till vissa investeringar. Om man skulle resonera på det sättet skulle faktiskt många andra småföretagare här i landet — hantverkare av olika slag, handlare osv. — kunna säga att de tvingas bort ifrån sin sysselsättning därför att de inte får något statligt stöd. Det är ändå ett ganska horribelt resonemang. Jag tror att herr Kristiansson

Ang. jordbruksrationaliseringen och därmed följande arbetslöshet

vid närmare eftertanke kommer fram till att hans påstående är tämligen orimligt.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag menar inte att jag hade ställt frågan till fel forum eller till fel statsråd. Det är jordbruksministern som har ansvar för detta, men kanske svaret hade blivit något annorlunda — åtminstone till nyans — om det hade kommit från de parter som skall så att säga klara upp situationen och rätta till förhållandena. Det är nog något annorlunda. De facto är det nu så att medan man från jordbruksdepartementet via den statliga lantbruksorganisationen skriver hårdare och hårdare bestämmelser som gör att fler och fler människor går ifrån jordbruket, har man på den andra sidan bekymmer med att skaffa samma människor arbete. Det är där skillnaden ligger.

Jordbruksministern säger vidare att det inte är riktigt att se dessa människor som någonting av en bank för näringslivet och samhället. Ja, men det är väl ändå på det sättet, jordbruksministern, så som resonemanget har förts och alltså förs. Det går ju också något så när an att vara bank så länge det är högkonjunktur och därmed många uttag. Då är det inte så farligt för dem som är berörda, men om man inte ändrar bestämmelserna i en lågkonjunktur, då inga uttag görs, blir situationen besvärlig. Jordbrukarna lider då av högkonjunkturbestämmelserna, som stoppar alla möjligheter för dem att på något sätt få statens stöd ens i form av lån för aldrig så små förbättringar. Men de kan inte få något annat jobb — de måste stanna i jordbruket utan att kunna följa med utvecklingen, och det är ingen trevlig situation. Det är då ingen överdrift att här tala om en bank för samhället i övrigt.

Nu säger jordbruksministern att detta är ju inga nya linjer. Det kan väl hända att det i princip inte är det, men det är

mycket stora skärpningar som passar illa i nuvarande konjunkturläge.

Jordbruksministern säger också att det är omöjligt att nyansera tillämpningen av föreskrifterna eller på något annat sätt komma ifrån fastslagna generella linjer. Det är mycket underligt om det måste vara så stelt att man i ett län där man har arbetsmarknadsbekymmer skall förvärpa situationen bara därför att man måste ha generella bestämmelser. Om detta inte inryms inom jordbrukspolitikens ram måste det väl ordnas på något annat sätt. Jordbruksministern har — medvetet eller inte — något av en reservation i sitt svar, där han säger »i varje fall inte inom ramen för jordbrukspolitikerna». Jag undrar om det ändå ligger något av en möjlighet i detta. I så fall vore det intressant att få höra närmare ifrån jordbruksministern härom.

Slutligen säger jordbruksministern att ingen tvingas från jordbruket. Jag kan väl hålla med om att så inte sker direkt. Men vad skall dessa människor göra? Jag tror inte att jordbruksministern har satt sig in i deras situation. Det är många som skulle kunna stå upp och vittna om vilka dåliga förutsättningar som finns för den här påtalade gruppen att fortsätta i jordbruket. Jag skulle kunna återge många praktiska exempel — jag skall gärna göra det också — på fall där man vill fortsätta och inte kan, men där man kunde ha gjort det om man fått ett lån av relativt liten storleksordning.

Det finns enligt min mening all anledning att i nuvarande konjunkturläge uppmärksamma detta förhållande.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det problem som här föreligger har, herr talman, belysts så pass väl att jag kan hålla mig till en liten, litet perifer fråga — den är ändå inte alldeles betydelselös.

Jag hörde jordbruksministern yttra: Hur kan man begära att staten skall

Ang. jordbruksrationaliseringen och därmed följande arbetslöshet

lämna detta stöd åt jordbruk som inte kan bedömas på längre sikt bli bärkraftiga; den principen tillämpas ju inte i andra delar av näringslivet.

Jag märkte att det gick som en susning från Norrbottensbanken och jag såg hur bekymrad man verkade där borta på Bohuslänsbanken när man hörde jordbruksministern. Det innebär således, att om Norrbottens järnverk nu inte kan bedömas bli bärkraftigt i längden och om Uddevallavarvet inte kan bedömas bära sig i längden, så går det för dem som för småbrukarna.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Herr talman! Herr Axel Kristiansson har talat så mycket om nyanser i dag, både i fråga om bedömningen av i vilken ton svar ges och i fråga om hur man skall tolka bestämmelser.

Jag vet nu inte om herr Kristiansson själv är en nyansernas mästare, så att han skulle kunna hjälpa oss att utforma ett rationaliseringsstöd som skulle vara väl anpassat till samhällsutvecklingen i övrigt. Jag är inte alldeles övertygad om det, när han fortsätter att göra sin jämförelse. Herr Kristiansson tror således att det rör sig om något som liknar en bank. Den tanken måste han driva vidare till varje pris och försöka finna en parallell med en bank, när han talar om hur man betraktar jordbruket som näring. Jag tycker inte det visar någon särskild känsla för nyanser vid bedömningen av den ena och den andra företeelsen i vårt samhälle.

Herr Kristiansson glömmet i dag bort många andra grupper i samhället. Det brukar han göra, ty han talar om jordbrukare och det må han ha rätt till. Vi bör ha deras stämmor med här.

Men, herr Kristiansson, det förhållandet att man under en viss konjunkturdgång inte har lika lätt att gå över till bättre betalda sysselsättningar är ju ingenting som gäller speciellt för jordbrukare. Det gäller ju för alla de stora låglönegrupper, som inte vill någonting

hellre än att få ett nytt och bättre arbete. De får ju också finna sig i att möjligheterna att förverkliga dessa önsningar blir mycket mindre när arbetstillfällena blir färre. Herr Kristiansson borde således låta sin kritik få en bredare bakgrund. Svårigheterna gäller inte bara jordbrukare, utan de måste i så fall gälla för några andra grupper.

Fråga är om jordbrukaren har blivit speciellt utsatt. Han har ju kvar sin egendom. Han har kvar sin verksamhet på samma sätt som förut. Vi brukar ju hjälpas åt att försöka bättra på jordbrukspriserna en smula för varje år som går. Den tekniska utvecklingen för kanske med sig svårigheter för jordbrukaren. Mejeriet i hans trakt får läggas ned, han får längre till slaktaren än han hade förut. Det blir sämre med kommunikationer. Det är mycket sådant som kan spela in och som självfallet kan medföra svårigheter för jordbrukaren.

Men själva nedgången i konjunkturen innebär ju inte annat för jordbrukaren än vad den innebär för andra människor. Han har som förut kvar sina sysselsättningsmöjligheter inom sitt jordbruk. Däremot kan det naturligtvis vara svårare för honom att få tillskottsarbete på annat håll.

Jag tycker därför, herr Kristiansson, att det är felaktigt att göra den bedömning som herr Kristiansson gör i detta fall. Den borde göras mer generellt än vad herr Kristiansson gör här i dag.

Herr **KRISTIANSSON, AXEL**, (cp):

Herr talman! Det sist sagda understriker ju vad jag tidigare sagt, nämligen att jordbruksministern antingen inte har läst eller också har missförstått interpellationen.

Det är givet att vad vi här talar om är till fördel för de direkt berörda människorna, men hela frågan bör enligt min mening diskuteras ur samhällets synpunkt. Det kan rimligen inte vara till någon fördel för de på arbetsmarknaden friställda människorna, särskilt

Ang. jordbruksrationaliseringen och därmed följande arbetslöshet

de äldre, att få ytterligare konkurrens från dessa jordbrukare, som också måste söka arbete. Kan det vara någon fördel för samhället att flytta bort en äldre jordbrukare och skaffa honom ett dyrt reservarbete eller kanske ge honom kontantunderstöd i stället för att låta honom fortsätta kanske ett tiotal år ytterligare i sin gamla näring? Kan det vara samhällsekonomiskt försvarbart? Jag tror det inte.

Jag tror helt enkelt att det verkligen kan vara samhällsekonomiskt försvarbart att låta dessa människor bruka jorden, om man har jord som inte har någon alternativ användning och om man har människor som inte kan få annan sysselsättning. Detta innebär inte något speciellt privilegium för dessa människor. Samhället har ju det slutliga ansvaret för individen, men det är till nytta för oss alla i en konjunktur, där det inte går att skapa annan sysselsättning.

Vad sedan gäller nyanserna och huruvida jag är nyansernas mästare avstår jag från att göra några kommentarer, men jag vill ändå slutligen säga, att nog bör det finnas möjlighet att finna någon form för lösning av detta problem, herr jordbruksminister! Jag tror aldrig att man har sökt någon form härför, men det är mycket hög tid att man gör det.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Det finns kanske till och med möjlighet att ur herr Kristianssons inlägg utläsa den föreställningen, att jordbrukarna borde få stå tillbaka för andra. När konjunkturen försämras skulle de få nöja sig med att man gjorde en annan bedömning i fråga om nödvändiga rationaliseringsåtgärder än vad man eljest gör. Man skulle kunna tänka sig, att staten gav ett mindre belopp och sade till jordbrukaren att han fick nöja sig med det: »Här får du pengar så du nödtorftigt kan leva vidare och invänta den tid när det blir en bättre situation på arbetsmarknaden.»

Även med den utgångspunkten, om den är herr Kristianssons, vill jag peka på att det blir betydande svårigheter. Det finns en kommun här i landet som märkligt nog har försökt sig på att bygga upp ett jordbruksstöd, alldeles tvärt emot de uppfattningar som gäller om den kommunala kompetensen. Även den kommunen har måst begränsa stödet; den har måst tillföra bestämmelser av olika slag. För att investeringen skall få stöd från kommunen måste den uppgå till minst 4 000 kronor. Det betyder att om man får 25 procent av kommunen, så måste vederbörande ändå själv satsa över 3 000 kronor. Det finns också andra begränsningar beträffande vilka som skall få stödet. De skall ha en viss inkomst av jordbruket, och man utesluter förmodligen därmed en del människor — kanske i så fall den allra sämst ställda gruppen.

Herr Kristiansson skall inte inbilla sig att det är så lätt att lösa dessa frågor, att man skall kunna ge jordbrukarna en verklig social trygghet via jordbrukspolitiken. Där måste vi räkna med att det är de samhälleliga åtgärderna i övrigt, som till sist skall svara för det väsentliga grundlaget för tryggheten — ålderdomstryggheten och annan form av trygghet som vi vill ha i samhället. Det går inte att lösa dessa frågor med att förändra rationaliseringsanslaget och bidragsreglerna från tid till annan. Det kan inte vara en rimlig framkomstlinje.

Herr **KRISTIANSSON, AXEL**, (cp):

Herr talman! Den nyansering som jag talar om innebär egentligen ingenting annat än att man vid praktisk utformning av den statliga jordbrukspolitiken följer upp det grundläggande resonemanget för jordbrukspolitiken, dess inpassning i den allmänna näringspolitiken etc. som jag började mitt inlägg med. En av uppgifterna måste vara att klara den saken, om det hela skall gå i lås.

Man bör i enlighet med detta inte

föra en jordbrukspolitisk linje utan hänsynstagande till hur förhållandena är inom de områden dit jordbrukarna måste flytta. Man kan inte så att säga sätta skyggklappar för ögonen och rusa i väg med jordbrukspolitiken, oavsett hur det står till på andra områden.

Naturligtvis kan vi inte klara dessa människors trygghet enbart via jordbrukspolitiken, men det är inte oväsentligt i sammanhanget hur den utformas.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Herr talman! Jag har aldrig föreställt mig att herr Axel Kristiansson skulle »rusa med» när det gäller jordbrukets rationalisering. Han kommer förmodligen framöver såsom hittills att komma lunkande långt efter andra i uppfattningarna om hur denna verksamhet bör bedrivas.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 54, bevillningsutskottets betänkande nr 64 och andra lagutskottets utlåtande nr 76.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 58, över proposition med förslag till lag med anledning av sammanslagning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län, m. m.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 196, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers särskilda berättelse om exekutionsväsendets organisationsnämnd; och

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss konsultverksamhet inom televerket.

Ang. anslag till Svenska FN-förbundet

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Ang. anslag till Svenska FN-förbundet

I denna punkt hade utskottet, i enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen nr 155 framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 150 000 kronor.

Herr **HERNELIUS (h):**

Herr talman! Detta äskande är föranlett av en uppkommen kapitalbrist på 100 000 kronor hos Svenska FN-förbundet. Utskottet skriver nu: »Med hänsyn till vad i ärendet förekommit och efter att ha inhämtat närmare upplysningar om bl. a. anledningen till att förbundet överskridit sina anslag — — —» etc.

Min fråga är nu: Går dessa »närmare upplysningar» utöver vad som står i propositionen, och är i så fall någon från utskottet beredd att delge kammaren något om dessa »närmare upplysningar»?

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Ang. bidrag till stiftelsen Skansen — Ang. anslag till radio- och televisionshus i Göteborg

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtanden:

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; och

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Ang. bidrag till stiftelsen Skansen

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen till Bidrag till stiftelsen Skansen på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 måtte anvisa ett anslag av 2 500 000 kronor.

Herr LIDGARD (h):

Herr talman! Det framgår av handlingarna i detta ärende, att stiftelsen

Skansen dras med dålig ekonomi. Stockholms stad har under förra året lämnat ett visst tillskott, och nu föreslås att även statsverket skall lämna ett eget tillskott.

Jag vill gärna säga, att stiftelsen Skansens verksamhet inte gärna längre kan fortgå på det sätt som sker nu, med anslag då och då som hjälper stiftelsen över svårigheterna. Om man inte vet hur framtiden skall gestalta sig kommer följderna att bli en stagnation av den verksamhet som bedrivs på Skansen.

Jag vill här uttala, herr talman, att det för mig framstår som utomordentligt angeläget att den förhandlingsdelegation, som är tillsatt mellan staten och Stockholms stad, med det snaraste kommer fram till ett slutligt ställningstagande i frågan hur detta världens äldsta friluftsmuseum skall finansieras i fortsättningen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5

Ang. anslag till radio- och televisionshus i Göteborg

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Radio- och televisionshus på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 anvisa ett investeringsanslag av 5 500 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 921, av herr *Hübinette*, samt II: 1135, av herr *Bengtson* i Solna och herr *Nordgren*, hade yrkats, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts

Ang. anslag till radio- och televisionshus i Göteborg

förslag och med avslag å motionerna I: 921 och II: 1135 till Radio- och televisionshus på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 måtte anvisa ett investeringsanslag av 5 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin* (h), *Kajser* (h), *Strandberg* (h), *Bohman* (h) och *Cassel* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 921 och II: 1135 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 till radio- och televisionshus.

Herr **STRANDBERG** (h):

Herr talman! I denna punkt har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att lämna ett investeringsanslag på 5,5 miljoner kronor. Avsikten är att för dessa pengar sätta i gång byggnation av ett radio- och televisionshus i Göteborg.

Jag tror inte att vi skall behöva vara önskvärdt med bättre lokaler för radio och TV i Göteborg. Det finns, herr talman, väldigt många önskemål som man i dagsläget kunde föra fram.

Emellertid är det så, att riksdagen ställs inför ett principiellt ställningstagande i dag. Det gäller inte bara att ställa dessa 5,5 miljoner kronor till förfogande, utan har man sagt A måste man väl också säga B. Det innebär att byggnationen måste fullföljas, och i dagens prisläge rör det sig om cirka 30 miljoner kronor.

Vi har ställt frågan om i dagens läge — i mitten på december månad, alltså när det är en knapp månad kvar till dess vi får se den statsbudget, som vi ju vet har varit föremål för en extra hård överarbetning i Kungl. Maj:ts kansli — uppförandet av ett radiohus i Göteborg hör till de byggnadsobjekt som hör ges särskild prioritet. Det skul-

le betyda att vi nu binder oss inte bara för 5,5 miljoner kronor utan för kommande budgetår också för resterande cirka 25 miljoner kronor.

Vi har för vår del velat avvakta och se vad statsbudgeten kommer att innehålla. Ingenting hindrar att vi kan ta ställning till denna fråga i samband med en tilläggsproposition redan i januari månad för att då jämsides med statsverkspropositionen kunna bedöma våra reella ekonomiska möjligheter.

Man har också velat göra gällande att arbetsmarknadssituationen i Göteborg är särskilt prekär, vilket gör att man snabbt måste komma i gång med byggnationen. Vi har då också frågat, herr talman, om just detta objekt är det man skulle vilja sätta i första rummet när det gäller att klara sysselsättningsfrågan i Göteborg.

Vi har i reservationen bl. a. framhållit, att det kanske skulle finnas ännu större möjlighet att med högre prioritet kunna sätta i gång t. ex. en ökad bostadsbyggnadsproduktion, som såvitt jag förstår är en nödvändig sak i det bostadsläge som är rådande i Göteborg.

Det är, herr talman, av dessa skäl som vi i utskottet har reserverat oss till förmån för de motioner som har förelagat och i vilka yrkas avslag på Kungl. Maj:ts förslag i nuläget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till föreliggande reservation.

Fru **WALLENTHEIM** (s):

Herr talman! Att England har haft dålig ekonomi får man utgå ifrån har varit känt ganska länge. Jag kan knappast tro att devalveringen kom som en fullständig överraskning för regeringen utan håller för troligt, att denna tänkbara möjlighet har ingått i regeringens allmänna bedömningar.

Omfattningen och inriktningen av de åtstramningar som denna devalvering kan föranleda blir väl uppenbara om en månad eller så. Jag tror att vi lugnt kan hänskjuta de sakerna till regering-

Ang. anslag till radio- och televisionshus i Göteborg

en. Jag kan inte föreställa mig att 10 miljoner kronor för uppförande av ett radiohus i Göteborg skulle bli någon allvarlig tuva som äventyrar det hela.

Vi har ganska länge varit överens om att det behövs ett nytt radiohus i Göteborg. Sveriges Radios allmänna verksamhet har ofta diskuterats här i riksdagen. Många kritiker, också från högerhåll, har haft anmärkningar att framföra om programutbud, stockholmsdominans och mycket annat. Sveriges Radio har självfallet ambitioner att försöka göra det bästa möjliga av sin verksamhet, och för det fordras förutsättningar, bl. a. lokaler.

Enighet har förelegat om att regionalradion skall byggas ut. Såvitt jag vet har herr Strandberg inte haft någon invändning på den punkten. Det förutsätter också rimliga lokala möjligheter. Sådana finns inte i Göteborg, det kan jag försäkra. Jag har gått igenom det nuvarande radiohuset och funnit att där råder ganska dåliga förhållanden.

Vi har också beslutat införande av ett program 2. Den tidsplan som då fastställdes gäller fortfarande. Om det skall vara möjligt att hålla den, måste givetvis ett nytt radiohus i Göteborg komma till stånd snarast möjligt. Allt är också klart för att det skall kunna bli så.

När herr Strandberg talar om de 30 miljoner kronorna och att utskottet inbjuder riksdagen att fatta ett principbeslut av den storleksordningen, kan jag inte underlåta att fråga herr Strandberg, om han har ändrat mening helt och hållet när det gäller den politik vi skall föra i fråga om radio och TV. Från högerhåll talar man så ofta om att det är sådan ryckighet i regeringens planering. Jag skulle vilja fråga vad som ligger i herr Strandbergs reservation — om inte just detta. Jag tycker inte att det är någon konsekvens.

Sedan motiverar herr Strandberg sin reservation också med sysselsättningsläget. Vi är ju på det klara med att lä-

get är bekymmersamt i Göteborg, och jag är övertygad om att det här objektet, radiohuset, som har legat på is, därför att man skulle avvakta ett lämpligt tillfälle ur sysselsättnings synpunkt, troligtvis måste kompletteras med andra objekt. Och sysselsättningsläget kan ju i varje fall inte vara något skäl för att man inte skulle få bygga det hus, som man ur alla andra sakliga synpunkter anser angeläget att det kommer till stånd.

Utskottsmajoriteten kan, herr talman, inte vara med om att vi skulle uppskjuta detta bygge, utan vi hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr STRANDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag visste faktiskt inte att regeringen kände till devalveringen, som fru Wallentheim tydligen nu gjorde gällande. Varför flyttade man då fram försvarsuppgörelsen 14 dagar för översyn osv.? Det var väl ändå inte riktigt på det sättet?

Får jag sedan, herr talman, bara lägga till det att det är riktigt att vi var med och diskuterade utbyggnaden av regionalradion. Men kom aldrig och påstå att jag, eller högerpartiet, har godtagit program 2:s utbyggnad inom monopolets ram, fru Wallentheim!

Nej, jag kan även lova att vi skall ta upp den debatten på nytt. Det skall jag bli karl för.

Fru WALLENTHEIM (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad gäller program 2 sade jag, att riksdagen har beslutat att införa program 2. Det måste väl vara riktigt — eller hur, herr Strandberg?

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Vi som sitter på Göteborgsbänken blev väl en aning förvånade när vi fann den högerreservation, som var fogad till statsutskottets utlä-

Ang. anslag till radio- och televisionshus i Göteborg

tande nr 203. Vi har nämligen i Göteborg en samling av borgerliga partier, som numera har majoritet i stadsfullmäktige, och de högermän som där har resonerat — och jag vill påpeka att de gjort det sedan 1945 — om denna fråga har nu en helt annan uppfattning än herr Strandberg, herr Virgin och herr Kaijser i denna kammare.

Nu erkände herr Strandberg, att läget kanske kan vara en aning prekärt i Göteborg. Jag vet inte om herr Strandberg haft någon anledning att ringa ner till Sveriges Radio i Göteborg. Det kan ofta inträffa att man inte kommer fram. Det kan också hända det att man tar en bil och ger sig i väg ned till Delsjöområdet, där den s. k. »Synvillan» ligger, och att man vid uppfartsvägen blir hejdad. Man kan icke komma fram helt enkelt därför att de provisoriska lokalerna är så lyhörda, att när man bandar program så måste telefonerna stängas av och all trafik på Delsjövägen stoppas till dess bandningen är över.

Vi måste verkligen ha klart för oss att radiohuset i Göteborg är en fråga av allra högsta angelägenhetsgrad, och jag vill helt instämma med fru Wallentheim då hon sade, att vi egentligen fattade beslut om detta för ett år sedan, i december 1966, då vi antog ett långtidsprogram om utvecklingen av radio och TV i framtiden.

Jag vill betona, att frågan om ett radiohus i Göteborg är en nödvändig länk i denna fråga.

Jag vill verkligen rekommendera herr Strandberg att läsa Sveriges Radios årsberättelser, inte minst den som kom 1965, där Jan Forsberg och Armand Björkman i sina brev från Klondyke påpekar dessa olägenheter och helt riktigt säger, att televisionen började samtidigt i Stockholm och Göteborg men att man på grund av olika omständigheter hela tiden fått klara sig med provisorier i Göteborg, medan det som alla vet här uppe i Stockholm på ett helt annat sätt har funnits möjligheter att ordna sändningarna.

Det som gör frågan en aning mer angelägen i dagsläget är det beslut vi fattade om fler regionala inslag i radio och TV. I andra sammanhang har vi efterlyst konkurrens från stationer ute i landet, dvs. fler sändningsmöjligheter från Luleå, Göteborg och Malmö. Jag vill också trycka på att man i Malmö redan lagt ut på entreprenad en utbyggnad i syfte att öka möjligheterna till sändningar därifrån, medan man i Göteborg fortfarande är i ett ytterligt prekärt och provisoriskt läge.

Denna fråga började diskuteras år 1945 när dåvarande Radiotjänst begärde tomtmark hos drätselkammaren i Göteborg, den omprövades år 1950 på grund av tillkomsten av televisionen och år 1953 och 1955 utreddes frågan om en ny tomt.

Jag här, just för att jag tillhörde radioutredningen, verkligen haft tillfälle att följa dessa frågor. Om man läser radioutredningens stora betänkande finner man att vi två gånger — först rent principiellt 1963 och därefter år 1964, sedan arbetsgruppen lagt fram sina resultat — bedömt det som oerhört nödvändigt att Sveriges Radio i Göteborg fick nya sändningslokaler. Byggnadsstyrelsen har också bedömt detta vara viktigt och nödvändigt och man har — och jag tycker att herr Strandberg också skall ha klart för sig detta — i samråd med länsarbetsnämnden i Göteborgs och Bohus län ansett det vara möjligt att börja bygga hösten 1967.

Ett bygge av denna typ kommer att ge långt fler människor sysselsättningsmöjligheter än ett rent bostadsbyggande. Dessutom skall man ha klart för sig att vi redan har ungefär 1 700 lägenheter under uppförande.

Jag vill, liksom fru Wallentheim, starkt understryka att det är nödvändigt med ett beslut i dag. Man kan säkerligen inte om man nu, som högerreservanterna vill förorda, beslutar sig för en diskussion i januari, då ha klart för sig hur riksdagen kommer att ta ställning till hela budgetläget. Detta

Ang. bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet

skulle bara vara att skjuta upp en 22-årig besvärlig tillkomsthistoria ytterligare ett år. Det viktiga och mest väsentliga beslutet fattades i fjol, då vi inte minst underströk att vi inte vill ha enbart stockholmsdominans i sändningarna. Vi vill att också andra regioner skall ha möjligheter att göra program i radio och TV.

I detta anförande instämde herr *Dahl* (s) och herr *Hansson, Torsten*, (s).

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma i vad fröken Mattson yttrade om Göteborgsförhållandena. De är i det närmaste olidliga för dem som arbetar med TV i Göteborg. Både fröken Mattson och jag har erfarenhet av att det ofta är mycket svårt att komma fram till TV-huset såväl per telefon, ty den kan vara avstängd, som om man skall gå upp till TV för att spela in ett program. Då får man färdas på leriga vägar och man riskerar bli stoppad för att bandning pågår.

Där råder ett provisorium som varat alltför länge. Inte endast dagsläget gör att en ändring bör komma till stånd. Det är rimligt att Göteborgs regionala radio och TV får tillfälle att arbeta under sådana förhållanden, att företaget verkligen kan göra en insats, och att det kan göra det på ett för personalen tillfredsställande sätt och inte i dragiga, lyhörda och primitiva lokaler.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 6—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte motioner.

*Punkten 1***Ang. bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 155 föreslagit riksdagen att medgiva, att räntefria förbättringslån, som skulle utgå från anslaget Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet, finge beviljas med högst 125 miljoner kronor under år 1967.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1. medgiva, att räntefria förbättringslån, som skulle utgå från anslaget Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet, finge beviljas med 125 000 000 kronor under år 1967,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anförde om avräkning av lånebeslut under år 1968.

Herr **GUSTAFSSON, NILS-ERIC**, (cp):

Herr talman! Jag kan inte låta detta tillfälle gå förbi utan att uttala min tillfredsställelse över att Kungl. Maj:ts regering numera intagit en hållning, som i stort överensstämmer med det motionsförslag som centern lade fram vid innevarande budgetårs början och som innebar en ökning av ramen för de räntefria förbättringslånen.

Jag vill alltså uttrycka min glädje över att man nu intar en mera positiv hållning till denna fråga.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Ang. anslag till lokaliseringsslån

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att 1) till Lokaliseringsslån på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 anvisa ett investeringsanslag av 50 miljoner kronor, 2) besluta, att ramen för lokaliseringsslån under den femåriga försöksperioden skulle vidgas till 600 miljoner kronor och 3) bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1967/68 bevilja lokaliseringsslån med högre belopp än som anvisats under anslaget.

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag hade hemställts

dels i de likalydande motionerna I: 922, av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.*, och II: 1137, av herr *Svensson i Vä m. fl.*,

1. att riksdagen måtte till Lokaliseringsslån för budgetåret 1967/68 anvisa ett investeringsanslag av 100 miljoner kronor, och

2. att riksdagen måtte besluta, att ramen för lokaliseringsslån under den femåriga försöksperioden fram till utgången av budgetåret 1969/70 icke skulle sättas lägre än 1 000 miljoner kronor, ävensom att bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1967/68 bevilja lokaliseringsslån med högre belopp än som anvisats under anslaget samt att riksdagen måtte uttala, att förutsättningen för ovan nämnda medelsram borde vara, att stödområdessystemet slopades och lokaliseringsslån m. m. på ett rättvist sätt komme alla landsdelar till godo där sysselsättnings- eller befolkningspolitiska förhållanden så påfordrade, varvid glesbygdernas förhål-

Ang. anslag till lokaliseringsslån

landen i dessa avseenden särskilt borde beaktas,

dels ock i de likalydande motionerna I: 923, av herr *Johan Olsson*, och II: 1136, av herr *Gustavsson i Alvesta m. fl.*, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 155, punkten om lokaliseringsslån, måtte besluta, att ramen för lokaliseringsslån skulle vidgas till 700 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 922 och II: 1137, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Lokaliseringsslån på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 måtte anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 922 och II: 1137 samt I: 923 och II: 1136, de båda förstnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, måtte besluta, att ramen för lokaliseringsslån under den femåriga försöksperioden skulle vidgas till 600 000 000 kronor,

3. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1967/68 bevilja lokaliseringsslån med högre belopp än som anvisats under anslaget.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Edström* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Nihlfors* (fp), *Antonsson* (cp), *Nilsson i Tvärälund* (cp), *Mundbo* (fp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 923 och II: 1136 samt i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 922 och II: 1137, de båda sistnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, måtte besluta, att ramen för lokaliseringsslån under den femåriga försöksperioden skulle vidgas till 700 000 000 kronor.

Ang. anslag till lokaliseringsslån

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Med herr talmannens tillåtelse kommer jag att beröra hela frågan om lokaliseringen i den mån den upptas i tilläggspropositionen här.

Jag vill då till att börja med konstatera att år 1964 framlades proposition 185, vars syfte var en effektiv lokalisering med rätt avsevärda resurser. Man åsyftade bland annat att ett stigande välstånd skulle fördelas på ett rättvist sätt i olika landsdelar och att god balans skulle skapas mellan tillgång på arbetskraft och arbetstillfällen. Man syftade också till att skapa förutsättningar för en tillfredsställande social och kulturell service. Man hänvisade också till den pågående strukturrationaliseringen och befolkningsomflyttningen.

Man lade i propositionen upp det hela såsom *ett långsiktigt femårsprogram*. Man är nu angelägen att säga att det var en försöksverksamhet — otvivelaktigt var så också fallet — och man erkänner villigt att man felbedömde medelsbehovet i mycket stor utsträckning. Jag konstaterar att man syftar till att ställa till förfogande lån inom en ram av ungefär 100 miljoner kronor om året. Dessa belopp skulle anvisas som anslag med rätt att överskrida anslaget inom den fastlagda ramen, så att man alltså under femårsperioden skulle disponera 500 miljoner kronor.

Under de två första åren blev resultatet att det utbetalades lån med 377 miljoner kronor. Det blev sedan inte så mycket kvar för de tre övriga åren. Det är således en felbedömning som jag ber att få fästa uppmärksamheten på, samtidigt som jag konstaterar att för vart och ett av de två föregående ur konjunktursynpunkt relativt gynnsamma budgetåren gick det åt i medeltal 200 miljoner kronor.

Detta är att observera med hänsyn till medelsbedömningen. I propositionen har räknats med att man håller fast vid femårsperioden. Det har väckts motioner, och i alla dessa vidhåller man

att det avser medelsramen under femårsperioden — det sägs uttryckligen i propositionen och motionernas kläm att det är femårsperioden det gäller.

Om jag då konstaterar att det har gått åt 200 miljoner kronor om året under de föregående relativt gynnsamma åren och att vi nu är i en ganska besvärlig ekonomisk situation och vet föga om det blir någon bättring under de kommande åren, är det alldeles klart att i slutet av 1967 har ramen spruckit. De cirka 100 miljoner som är kvar för tre år är alldeles otillräckliga — det har även Kungl. Maj:t konstaterat.

Kungl. Maj:t föreslår att ramen utökas med 100 miljoner kronor, vilket dock såvitt jag kan bedöma innebär, att man knappt kan räkna med att det räcker ens under innevarande budgetår. Jag säger detta med hänsyn till att det i propositionen konstateras att 57 miljoner beviljats redan i september och att en stigande arbetslöshet är alldeles påtaglig. Vi måste räkna med att det ena företaget efter det andra får svårigheter, och vi måste inse att en effektiv lokalisering bör sättas in.

Jag skulle våga en gissning, enligt vilken årsbehovet innan vi är färdiga med innevarande budgetår skulle kunna vara närmare 300 miljoner än 200. Under sådana förhållanden skulle det belopp som skisserats i en av centerpartiets motioner, dvs. 700 miljoner, nätt och jämnt klara medelsbehovet inom låneramen intill midsommar, alltså intill detta budgetårs utgång.

Propositionen är således otillräcklig, och motionen tillgodoser endast innevarande år. Jag måste understryka att tanken på en femårsperiod som försöksverksamhet dock innebär ett värde för planeringen — för den långsiktiga bedömningen — som man inte utan vidare bör släppa.

Jag stöder uppfattningen om medelsåtgången under innevarande budgetår på en uppgift i propositionen, enligt vilken det redan i september förelåg varsel om ansökningar för 250 miljoner

Ang. anslag till lokaliseringsslån

sedan man hade beviljat 57 miljoner. Jag är naturligtvis på det klara med att man inte får allt man begär i tillvaron och utgår därför inte alls från att vart och ett av de lån, som där varslades, med nödvändighet kommer att bifallas, men å andra sidan har den engelska devalveringen kommit in i bilden. Just i de bygder som denna lokaliseringsplanering borde ta sikte på kommer man att kämpa med väsentliga svårigheter under innevarande år, och hur det blir framöver vet vi föga om.

Vi har i en motion hänvisat till att ungefär det dubbla beloppet mot vad Kungl. Maj:t föreslår, dvs. 1 200 miljoner, skulle vara en rimligare ram för det hela. Men i en motion som framförts i kamrarna har vi stannat vid att föreslå att låneramen icke bör understiga 1 000 miljoner.

Då säger givetvis statsutskottet med viss rätt, att ett sådant yrkande kan man inte ställa proposition på vare sig i utskottet eller i kammaren. Det är alldeles riktigt, men man kanske kunde vänta ett preciserat yrkande av utskottets ledamöter från de grunder som anförts. Det har utskottet inte framställt, och det kan väl ha sina skäl. Under sådana förhållanden hjälper oss den motion som tar sikte på en låneram på 700 miljoner i dag på våra ben, men den ger bra litet för den femårsplanering, som dock var en förutsättning för lokaliseringspropositionen när den framlades. Då säger man i utskottet: Ja, men det står ju i propositionen att Kungl. Maj:t kommer att uppta denna fråga till behandling under 1968. Jag återkommer till den där metoden, som går ut på att lokaliseringen skall äta ur Kungl. Maj:ts hand, när jag kommer in på frågan om stödområdesavgränsningen och framför allt om dispenserna i fråga om stödområde. Jag vill här bara säga att metoden såvitt jag kan bedöma är kortsiktig i sak. Jag är förvånad, inte över majoriteten i utskottet — den är jag aldrig förvånad över — men över att reservanterna är så försynta gentemot

Kungl. Maj:t att de avvaktar att initiativ i lokaliseringsfrågorna skall tas av Kungl. Maj:t — av »honom och honom allena» som det hette i promemorian vid tillkomsten av den nuvarande regeringsformen.

Jag menar att någon liten bedömning på sikt från statsutskottets sida i detta fall hade varit önskvärd, därför att det gäller en ekonomisk planering som bör vara långsiktig till sin natur. Vi har klart för oss att de 100 miljoner, som har anslagits i årets statsverksproposition, inte räcker. Kungl. Maj:t har föreslagit en höjning inom låneramen av anslaget med 50 miljoner. Det är alldeles klart för oss alla — jag kan inte tänka mig att någon anser annat — att när det gick åt 200 miljoner kronor och mer under föregående budgetår så kommer det under innevarande budgetår, med de förhållanden som nu råder, inte att räcka med 200 miljoner. Anvisningen på 100 plus 50, dvs. 150 miljoner, är således redan från början absolut otillräcklig.

Då säger man: Vi har alltid brukat ge Kungl. Maj:t fullmakt att överskrida anslaget. Det är riktigt, men att medvetet lägga detta i Kungl. Maj:ts hand, när man vet att anslaget inte på långa vägar räcker, det förefaller mig litet egenartat, litet för försynt av en demokratisk institution som den svenska riksdagen. Vi borde kunna säga ifrån något tidigare. Vi borde inte bara överlämna allt till »honom och honom allena». Jag har därför stannat för att yrka bifall till motionerna I: 922 och II: 1137, där vi säger att redan nu bör anvisas inte 50 utan 100 miljoner kronor. Det är minimum och det kommer väl att överskridas, men det är en rimligare och en skäligare bedömning än den som åstadkommit i propositionen och av utskottet.

Jag ber således att få yrka bifall till motionerna I: 922 och II: 1137 på den punkten.

Jag betonade inledningsvis lokaliseringspropositionens uppgift att ett sti-

Ang. anslag till lokaliseringslån

gande välstånd bör fördelas på ett rättvist sätt i olika landsdelar och god balans skapas samt att tillfredsställande social och kulturell service bör kunna erhållas inom de olika områdena. Då kommer jag till problemet om de privilegierade orterna, alltså den avgränsning av stödområden som har gjorts. Denna stödområdesavgränsning är av väsentlig betydelse ur flera synpunkter. När man har påpekat detta så har inrikesministern — det var förra året — sagt ungefär följande: »Vi behöver icke fördjupa oss i frågor om stödområdenas utvidgning, eftersom lokaliseringspolitiken gäller över hela landet. Den kan punktvis sättas in på de områden och de platser där det ter sig nödvändigt, på samma sätt som det nu sker i boråsområdet och som övervägs i karlskronaregionen. Liknande åtgärder kan komma i fråga också på andra håll i landet där det kan påvisas att sådana är nödvändiga.»

Så sade statsrådet. Jag trodde knappt mina öron när jag hörde uttalandet. Jag tror att en och annan som slagits hårt i utskottet för att bevara gränserna också hajade till. Åtminstone hörde jag uttalanden av statsutskottsledamöter som gick ut på att de var förvånade över statsrådets uttalande.

Jag ställde en enkel fråga för att få saken förtydligad, och då visade det sig att statsrådet inte hade menat något särskilt med uttalandet, utan att allting skulle förbli vid det gamla.

Jag kommer så tillbaka till vad jag sade om systemet att lokaliseringen skall äta ur Kungl. Maj:ts hand. Det skall med andra ord bero på Kungl. Maj:t allena att taga upp vilka områden som skall benådas med karaktären av stödområden. Detta är någonting ganska märkligt i en tid då man vet vad det betyder att ha lokal förankring osv. Betyder det då så förfärligt mycket för områdena utanför om initiativet tas lokalt eller om det tas av Kungl. Maj:t? Nå, det kan i alla fall inte komma till utan att arbetsmarknadsmyndigheterna

gör framställning hos Kungl. Maj:t. Det betyder dock någonting mycket väsentligt på två punkter.

Planeringsråden i länen får lägga sig i planeringen i de områden som ligger innanför stödområdena. I de län där man inte har stödområden får de alltså inte vara med. Det är den första punkten. Den andra avser företagareföreningarna. Där är det klart konstaterat att på områden som ligger utanför stödområdena får företagareföreningarnas andel icke användas i lokaliseringssyfte. Det blir en annan kreditbedömning inom stödområdena än vad som blir utanför dem. Det är förhållanden som knappast rimmar med den vackra tanken i Kungl. Maj:ts proposition år 1964 nr 185 att på ett rättvist sätt fördela lokaliseringen till olika landsdelar för att på det viset skapa en rimlig och rättvis utveckling. Jag kan inte hjälpa att detta för mig framstår såsom orimligt. Det kan inte få fortsätta i längden.

Sedan bör man också observera de svårigheter som föreligger för landsdelar på gränsen mellan stödområden och icke privilegierade landsdelar. Jag konstaterar exempelvis vilken sugning vi har i Uppland beträffande företagsamheten från industrifattiga, för lokalisering väl ägnade områden och in till de privilegierade områdena.

Jag hade för några år sedan en diskussion med inrikesministern angående ett företag uppe i Skutskär. Det hade startats, kommunen stödde det och det utlovades en ganska omfattande sysselsättning för kvinnlig arbetskraft i Skutskär. Det var något som man satte mycket stort värde på. Jag kunde med beklagande konstatera, när jag interpellade inrikesministern, hurusom det företaget med hjälp av statligt-kommunala bidrag till byggnationen hade beretts lokaler och utvecklingsmöjligheter inom de privilegierade områdena. Jag fick då det svaret att jag hyste överdrivna farhågor och att verksamheten enligt vad statsrådet hade sig bekant skulle fortsätta. Följden har emellertid blivit att

företaget nu är nedlagt och personalen arbetslös. Älvkarleby kommun har vänt sig till arbetsmarknadsmyndigheterna i Uppsala län och bett dem att vidtaga åtgärder för att försöka få i gång sysselsättning där uppe och skapa arbetstillfällen för den på grund av statliga åtgärder lediga arbetskraften.

Jag går vidare en bit längre ned på kartan över Uppland, nämligen till Västlands kommun, och konstaterar hur ett kyl- och frys företag lockades in på lokaliseringsområdet under liknande omständigheter. Senast i år visade det sig, när det blev svårigheter för industrier i Töbo i Uppsala län, att det fanns möjligheter att bereda sysselsättning för den verksamhet som där bedrevs inom stödområdet, vilket måste få konsekvenser.

Likadant var det när Sandvikens järnverk försökte starta filialanläggningar i Uppsala län. Järnverket fick då svaret, enligt vad verksledningen säger, att om företaget ville etablera sig åt Kirunatrakten, var det gärna välkommet. Då skulle det få lokaliseringssysselsättningspengar. Järnverket tyckte dock att Kiruna var ocentralt i förhållande till Sandviken, som, om folk inte vet det, ligger en bit utanför Gävle, och resonerade med oss i Uppsala län. Då satte Uppsala läns landsting in pengar i järnverkets bank och beredde så möjligheter att lokalisera företaget, inte bara till Gimo utan även till Tierp och bereda sysselsättning där.

Är det ett rimligt och rättvist sätt att behandla människorna på? Nu kan man säga: Detta är speciella upplandsförhållanden. Nej, det är det visst inte, utan det är likadant i alla gränsområden. Med lokaliseringsmedel flyttas företag från trakter som väl behöver företag. Jag riktar mig främst mot att man med lokaliseringsmedel flyttar företag till orter — storstäderna t. ex. — där det råder översysselsättning och brist på arbetskraft. Att man därifrån försöker lokalisera ut företag är rimligt. Men att med statliga åtgärder flytta över företag-

Ang. anslag till lokaliseringsslån

samhet från industrisvaga områden på detta sätt genom ett urbota orättvist privilegiesystem för vissa trakter tycker jag inte är vackert. Jag konstaterar att det inte heller innebär lyckalighet för alla de områden som ligger inom stödområdets gräns. Inre Norrland — Jämtland och Härjedalen — har sannerligen inte haft någon anledning att rosa marknaden i detta fall. Det har hänt att områden i Norrland, vilka kanske inte har varit pressade i dessa avseenden, har kunnat komma i fråga, medan däremot stora norrländska glesbygder och avfolkningsbygder ingalunda på något sätt har blivit överdrivet tillgodosedda.

Jag vill något beröra de allra senaste utslagen av Kungl. Maj:ts rätt att benåda och upphöja — icke personer i adligt stånd men i alla fall vissa landsdelar till stödområden. Någon av utskottets ledamöter — även någon av reservanterna — borde kanske kunna lämna synpunkter på sådana åtgärder som att Norrköpings stad är upphöjt till lokaliseringsområde fr. o. m. 1968. Likaså även Gävletrakten, ehuru man från sakkunnigt håll i ortspressen där uppe har påpekat att Gävle med sina resurser kanske reder sig ganska bra men att det finns andra delar av Gävleborgs län, särskilt de inre delarna, där det ligger litet annorlunda till. Jag konstaterar vidare att problemet är snarlikt i Falun och snarlikt också i Karlstad. Lokalisering till sådana glesbygder är något anmärkningsvärt! Jag skulle förstå, om representanter för Malmö och Göteborg skulle börja anmäla sig och säga att även sådana bygder givetvis bör ifrågakomma för lokalisering.

Till sist, herr talman, ber jag att få yrka — således oavsett vilket belopp som fastställes för låneramen — med anledning av vad som sagts i motionerna I: 922 och II: 1137 att förutsättningen för den utökade medelsramen skall vara att stödområdessystemet slopas och lokaliseringsslån m. m. på ett rättvist sätt bör komma alla landsdelar till godo, där sysselsättnings- och befolkningspolitisk-

Ang. anslag till lokaliseringsslån

ka förhållanden så påfordrar, varvid glesbygdernas förhållanden i dessa avseenden särskilt beaktas.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Låt mig allra först säga att min uppgift i den här debatten är mera blygsam än den föregående talarens. Ändå skulle jag så här i inledningen gärna vilja säga att jag kan hålla med herr Ferdinand Nilsson i en del av vad han sagt. Särskilt vad beträffar första delen av hans anförande tycker jag nog det finns anledning att göra detta. Emellertid har jag också någon reservation att göra gentemot herr Nilssons resonemang. Jag trodde förstås inte att den av hälsingeblood komne Ferdinand Nilsson skulle kalla det norra stödområdet för det privilegierade området. Jag tror att herr Ferdinand Nilsson vet ganska bra hur det kan vara i de glesbygder som det här gäller. Jag vill inte förneka att det i norra Uppland kan vara på enahanda sätt, men nog är det att skjuta över målet när man talar om Norrland som ett privilegierat område.

Herr Ferdinand Nilsson tyckte också att utskottets reserveranter hade varit för försynta — han förvånade sig inte över utskottets majoritet — när de velat överlåta åt Kungl. Maj:t att handlägga dessa saker. Jag vet inte hur herr Ferdinand Nilsson egentligen menade. Riksdagen har ju inte något annat sätt att arbeta än att antingen fatta beslut eller också, om man inte vill fatta konkreta beslut, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge sin mening till känna.

Jag ämnar så övergå till mitt egentliga uppdrag, nämligen att säga några ord i anledning av den reservation som är fogad vid punkten 3 i statsutskottets utlåtande nr 205. I det avsnittet har utskottet att behandla motioner från herr Johan Olsson i denna kammare och herr Gustavsson i Alvesta m. fl. i andra kammaren, i vilka hemställas om ytterliga-

re utvidgad ram för lokaliseringsslånen från av regeringen föreslagna 600 miljoner till 700 miljoner kronor.

Vad är då motiveringen för reservationen? Ja, vi anser att man i dag klart kan konstatera att de pengar inte räcker, som ursprungligen avsågs för lokaliseringpolitiken under försöksperioden på fem år. Det har Kungl. Maj:t och utskottet konstaterat och reservanterna i ännu högre grad velat understryka. I propositionen aviseras ytterligare förslag i ämnet, och det är gott och väl; men om man skall följa fröken Mattsons och fru Wallentheims argumentation i den polemik de förde mot högerreservationen till statsutskottets utlåtande nr 203, bör vi ju egentligen här i riksdagen inte vänta på förslag utan helst hugga till med detsamma. Jag har alltså gott sällskap med representanter för regeringspartiet när jag argumenterar för att riksdagen nu skall klart ta ställning för detta.

Jag kommer inte ihåg om herr Ferdinand Nilsson nämnde att det till förfogande för beslut enligt Kungl. Maj:ts förslag efter den 30 september finns endast 165 miljoner kronor av den ram som fastställdes när beslutet om lokaliseringsslånen fattades. Det manifesterade lånebehovet vid samma tidpunkt var 250 miljoner, och det står klart att ytterligare lånebehov kan anmäla sig.

Reservanterna anser att önskemålet att snarast åstadkomma avsedda arbetstillfällen och även hänsynen till den direkta sysselsättningseffekten motiverar att så stor del av ansökningarna som praktiskt är möjligt kan behandlas och avgöras före riksdagens beslut år 1968. Vi tror att hinder för verksamheten kan uppstå om man sätter ramen för snävt.

I och med att vi följt denna princip och understrukit vad jag nu nämnt, har vi ju också i viss utsträckning tillgodosett herr Ferdinand Nilssons motion, där siktet var inställt på 1 000 miljoner även om beloppet inte preciserades. Vi har därför inte i tredje avdelningen

och i statsutskottet kunnat följa herr Ferdinand Nilssons motion på den punkten, naturligtvis i huvudsak beroende på att vi inte ansett det rimligt med en genomgripande förändring nu av områdesindelningen och grunderna för lokaliseringsslånen.

Reservanternas förslag om 100 miljoner extra till ramen för lokaliseringsslån stöds mycket kraftigt och påtagligt, tycker jag, av den situation som just nu råder inte minst i de landsdelar jag representerar. Jag tror att det finns all anledning för riksdagen att ta allvarligt på denna fråga just med hänsyn till den arbetsmarknadssituation som nu är ett faktum.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till den reservation som vid punkten 3 är fogad till utskottets utlåtande och vilken har herr Ivar Johansson i Mysinge som första namn.

Häri instämde herr *Olsson, Johan*, (cp).

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp) kort genmäle:*

Herr talman! Min gode vän herr Nils-Eric Gustafsson säger att det väl ändå var för mycket att tala om privilegierade områden när det gäller områden som har det besvärligt. Nej, det är inte för mycket sagt. De har det dåligt ställt, och mycket behöver göras, men de har fått ett privilegium framför andra och därför är de privilegierade. Omdömet står sig alltså om man penetrerar frågan, och det innebär inte att Kungl. Maj:t inom de privilegierade områdena har utträtat någonting alltför märkvärdigt. Jag är ledsen att behöva säga det.

Vi är överens om att medlen inte räcker till, men herr Gustafsson tycker att man i alla fall i reservationen har huggit till ganska kraftigt. Man har huggit till bara så pass att jag tror att

* Ang. anmärkning till talarens justering av detta anförande se protokoll den 29/12 1967.

Ang. anslag till lokaliseringsslån

det räcker och kan bli något litet över fram till midsommar. Men lägg märke till att propositionen syftar på en femårsplan, att samtliga motioner även syftar på en femårsplan och att resten svävar i luften. Där får man hoppas att det skall bli någonting. Då tycker jag att det är väldigt blygt och snällt att inte säga någonting om vad man verkligen vill utan bara tålmodigt vänta tills Kungl. Maj:ts proposition kommer.

Man vet som sagt att ramen på 600 miljoner kronor inte räcker ens under innevarande år, och det är väl osäkert om de 700 miljonerna kan räcka. Med den omfattning arbetslösheten har, med den omfattning nedläggandet av företag har, med de svårigheter som i nuvarande läge inte minst i skogsbygderna drabbar människorna genom bristen på sysselsättning där, finns det förutsättningar för lokalisering av företag till andra glesbygder än Norrköpings stad. Då menar jag att man borde kunna räkna med att vi, som vill driva fram en vettig lokaliseringspolitik, också talar om vad det rör sig om för pengar och inte bara väntar allting av en nådig regering. Hittills har vi endast konstaterat att Kungl. Maj:ts ram från 1964 redan har spruckit, och det finns ingen större förhoppning att den nya ramen på 600 miljoner kan räcka. Under sådana förhållanden tycker jag att tålmodet bör ha sina gränser.

Herr **GUSTAFSSON, NILS-ERIC**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag nu hindrar utskottets talesman att på en gång komma till tals och därmed något kommentera det som herr Ferdinand Nilsson inledningsvis sade. Men jag måste säga någonting beträffande definitionen av ordet privilegium. Jag tror inte att herr Ferdinand Nilsson menar att människor och bygder, som har haft det svårt och som genom samhällets politik ges möjlighet att komma på någorlunda jämställd fof

Ang. anslag till lokaliseringslån

med andra individer och med andra delar av landet, därigenom får en privilegierad ställning. Det var dock ungefär vad herr Ferdinand Nilsson sade. Jag bestrider att det skulle förhålla sig så som herr Nilssons ord föll.

Herr Ferdinand Nilsson säger att det belopp som reservanterna föreslår räcker till midsommar. Jag är glad för det; ett nytt budgetår börjar strax efter midsommar. Vi kommer igen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vi borde kunna vara sams om att därest man har ett privilegium så är man privilegierad, oavsett om man dessutom har det svårt och besvärligt ställt. Sedan vet ju jag att inom detta privilegierade område faller gåvorna på ett mycket ojämnt sätt. De inre delarna av Norrland har sannerligen inte haft någon stor glädje av konkurrensen med de områden i övriga delar av Norrland som har fått större delen av pengarna. Så ligger det till. Även de har allt att vinna på att det sakliga behovet av lokaliseringsåtgärder och inte den administrativa gränsdragningen läggs till grund vid behovsprövningen. Under sådana förhållanden blir alla landsdelar i enlighet med principerna för 1964 års beslut behandlade på ett likvärdigt och rättvist sätt. Det är väl inte så tokigt, herr Nils-Eric Gustafsson.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson efterlyste utskottets talesman i den här frågan. Eftersom jag — för att använda herr Nilssons talesätt — är nog försynt att inte vilja blanda mig i en debatt mellan olika talare medan den pågår har jag inte velat begära ordet förrän nu. Det brukar ju vara så här i kammaren att vi talar en i sänder.

Den centerpartistiska privilegiedebatten skall jag inte heller blanda mig i.

Den får centerpartisterna internt sköta som dem bäst lyster.

1964 års riksdag bestämde som bekant ramar för lokaliseringsstödet under en femårig försöksperiod. Vi befinner oss nu i det tredje av de fem budgetår som försöksperioden omfattar. Redan detta förhållande medför att vi inte kan få närmare uppgifter om hur försöket kommer att utfalla. På den punkten har expertundersökningar inletts, och en utredning om det fortsatta stödet efter femårsperiodens slut förbereds efter vad som har uppgetts.

En slutsats kan dock dras, nämligen att den ram för långgivning som har satts till 500 miljoner kronor måste bedömas vara för snävt tilltagen. Utskottet har därför varit enigt om att en ökning måste ske och att ett beslut bör fattas redan i detta sammanhang i avvaktan på en samlad bedömning av frågorna vid nästa års riksdag.

Utskottet har haft sig förelagt tre förslag, propositionens förslag om en ökning från 500 till 600 miljoner kronor, förslaget i motionen från mittpartihåll om en ökning till 700 miljoner kronor och förslaget i den motion som i denna kammare har väckts av herr Ferdinand Nilsson och som innebär en ökning på vissa villkor till lägst en miljard kronor. Det sista yrkandet har ingen inom utskottet velat precisera till visst belopp för att på så sätt få det voteringsbart i en reservation.

Som jag redan antytt har utskottet varit enigt om att ytterligare ställningstagande i frågan bör ske vid 1968 års riksdag. Detta av två skäl, dels därför att vi då har hunnit få ytterligare uppgifter om utvecklingen och dels därför att vi då har möjlighet att göra våra bedömningar i samband med de övriga frågor som har sakligt sammanhang med lokaliseringsstödet. Redan på den grunden har motionen av herr Ferdinand Nilsson m. fl. inte kunnat vinna någon anhängare i utskottet.

Den sakliga bedömningen i fråga om låneramen har alltså gällt hur stor ök-

ning vi nu bör besluta att gälla intill nästa års riksdags beslut.

Utskottsmajoriteten har sagt att vi inte bara kan utgå från den uppgiften att summan av sökta eller aviserade lån är cirka 250 miljoner kronor. Man vet inte när aviserade lån kommer att sökas. Beredningen av dessa ärenden måste vara noggrann, och därmed blir den ofta tidsödande. Erfarenhetsmässigt uppgår summan av beviljade lån till lägre belopp än summan av dem som sökts. Tar man hänsyn till dessa faktorer måste bedömningen bli den, att en ökning med 100 miljoner kronor är tillräcklig även för att i den takt som är praktiskt och sakligt möjlig tillgodose de berättigade anspråken fram till nästa års riksdagsbeslut. Då har man inte ens behövt pröva den återstående bedömningsgrunden, nämligen vilken andel av de sysselsättningsskapande resurserna som bör föras ut i denna form. Reservanterna har i princip delat detta synsätt men har givit till känna farhågor för att vissa anspråk inte skall kunna täckas. Jag skulle för min del tro att reservationen i huvudsak är att betrakta som en markering utåt för denna stödform.

Herr Ferdinand Nilssons motion syftar till att i detta sammanhang både fastställa en definitiv ram och med detta som formell förevändning ta upp en principdiskussion om den geografiska avgränsningen av lokaliseringstödet. En riksdagsdebatt om den senare frågan med endast motionsförslaget till grund måste anses som skäligen meningslös. Frågan har många aspekter som företräds av olika personer och grupper i riksdagen. En sakbehandling bör ske i ett sådant sammanhang att även dessa åsikter kan få komma till uttryck. Företrädarna för dessa åsikter har emellertid inte velat på så formella grunder som motionärerna söka få motionsrätt i anledning av en proposition om utgifter på tilläggsstat.

Herr Ferdinand Nilsson är välkommen igen med sina förslag under den

Ang. anslag till lokaliseringsslån

allmänna motionstiden. Yrkandet om ökad medelsanvisning skulle säkerligen med hänsyn till tiden mellan beslut och utbetalning inte kunna motiveras ens av den större ramökningen. Utskottet har framhållit möjligheterna till ytterligare ökning vid oväntade anspråk.

Slutligen vill jag upplysningsvis säga att herr Fredinand Nilssons på läsning av Dagens Nyheter grundade förmodanden om ett samband mellan arbetsmarknadsstyrelsens förslag och den av Kungl. Maj:t föreslagna anslagshöjningen är oriktiga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Beträffande den sista uppgiften av herr Andersson att min motion skulle ha grundats på uppgifter från Dagens Nyheter vill jag säga att så inte är fallet. I den motion som vi nio kammarledamöter har väckt sägs bara att det i pressen har nämnts siffror, ingenting mera. Vi kan väl enas om att det skulle gå åt pengar om stödområdet vidgas till att omfatta de glesbygder jag räknade upp, dvs. Norrköping, Gävle, Falun och Karlstad. Detta förhållande vill väl inte herr Andersson i Tidaholm bestrida. Något mer har vi inte heller sagt på denna punkt.

Herr Andersson säger vidare att det var omöjligt att bedöma någonting angående dessa pengar. Ja, vi vet att det under de två första åren gick åt inte fullt 400 miljoner kronor, i genomsnitt 200 miljoner kronor per år. Vi vet att konjunkturläget har försämrats oerhört. Vi vet också att ansökningar och varsel om ansökningar på 250 milj. kr. förelåg. Jag sade i mitt första anförande, herr Birger Andersson, dock klart ifrån att jag inte var övertygad om att alla de belopp som hade varslats skulle behöva betalas ut.

Men det har sedan september inträffat någonting. Det har inträffat ett skärpt krisläge. Det har inträffat en de-

Ang. anslag till lokaliseringsslån

valvering som drabbar inte minst glesbygderna i detta land genom minskade arbetstillfällena, inte minst inom skogsnäringen. Detta har i samband med den fortsatta rationaliseringen på sådana orter lett till en friställning av arbetskraft av en omfattning som väl motiverar nya lokaliseringssåtgärder.

Jag slår fast detta och vill framhålla att det är på den grundvalen som vi byggt omdömet att det belopp som kommer att åtgå under det nuvarande budgetåret kommer att ligga närmare 300 än 200 miljoner kronor. Något annat har inte sagts på denna punkt. Om man då räknar med en normal åtgång under de därefter följande åren, så finner man att det är rimligt att säga att det är den storleksgrad som antytts i motionen som kommer att vara verkligt aktuell.

Till våren, det dröjer inte så länge, får vi väl se vem som hade rätt — jag eller utskottet eller Kungl. Maj:t som försöker möta behoven med 600 miljoner kronor.

Men meningen är inte att man skall stanna vid dessa 600 miljoner, utan Kungl. Maj:ts mening är visst att man skall tillämpa samma system som beträffande stodområdena, nämligen att Kungl. Maj:t i varje särskilt fall skall pröva och portionera ut pengarna. Där emot talar proposition år 1964, statsverkspropositionen i år, tilläggspropositionen i år och motionerna om *en femårsplan*. Den kom bort fullständigt i herr Birger Anderssons anförande. Han säger att vi får se hur mycket man kommer att begära då, och sedan kan vi bedöma denna sak.

Varför skulle motionärer ha större möjlighet att bedöma denna sak under den allmänna motionstiden än nu? Jag har en känsla av att vi får söka oss fram till en bedömning på den grundval vi, som känner förhållandena ute i bygderna, har om tillgången på lokaliseringsmedel och om vad som verkligen kommer att behövas. Vi kan i alla fall inte misslyckas värre än vad Kungl. Maj:t gjorde 1964, då man föreslog 500

miljoner kronor för fem år, varav 400 miljoner gick åt på två år. Tokigare kan det inte bli.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag är väl medveten om att det är fullständigt ofruktbart att diskutera dessa ting med herr Ferdinand Nilsson. Jag vill emellertid rätta till en sak. Dementier kan ju alltid få lämnas utan risk att det skall bli långa diskussioner om dem. Det kom en TT-kommuniké från inrikesdepartementet i början av november, vari man talade om att regeringen avsåg att höja ramen för lokaliseringsslån från 500 till 600 miljoner kronor och att dessutom ytterligare 50 miljoner kronor skulle få användas under budgetåret. På detta byggde vissa tidningar, framför allt Dagens Nyheter, en del artiklar. Man gjorde där gällande att den nu föreslagna ökningen skulle användas för eventuella industriprojekt i Norrköping samt Gävle-, Falu- och Karlstadsområdena och att dessa 50 miljoner kronor speciellt skulle vara avsedda härför. Det är väl detta som går igen i den av herr Ferdinand Nilsson väckta motionen. Han skriver där: »I samband med tillkomsten av föreliggande proposition och till och med samma dag (10/11) beslöt Arbetsmarknadsstyrelsen att generellt 'tillstyrka lokaliseringssöd till härför lämpliga objekt för lokalisering i Norrköping samt Gävle-, Falu- och Karlstadsområdena' — — —.»

Det är klart att det finns ett visst samband, men det har här missförståtts och förstörats av herr Ferdinand Nilsson, vilket gjort att han i onödan kanske har fått det hälsingeblood som herr Nils-Eric Gustafsson i Byske talar om att koka litet hetare än vanligt.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Sedan jag påpekat att herr Birger Andersson har läst motionen fel, tycker jag att det var litet onödigt att han upprepade det.

Vad som sägs i motionen är först och främst att propositionen beslöts samma dag som arbetsmarknadsstyrelsen fattade beslut angående de vidgade områdena. Det är obestridligt. Jag förmodar att herr Birger Andersson inte vill dementera det, ty jag har fotostatkopier på arbetsmarknadsstyrelsens beslut och jag har propositionen att stödja mig på beträffande Kungl. Maj:ts beslut.

Sedan har vi sagt att någon närmare motivering för detta beslut inte har beaktgjorts. Men i pressen har uppgivits att de i propositionen föreslagna 50 miljonerna skulle ha samband därmed. Det betyder inte, såvitt jag kan läsa innantill, att de skulle gå åt där — det har Dagens Nyheter sagt, men inte motionärerna. Men när man vidgade området och samtidigt begärde större medelsanvisning, finns väl det sambandet att ett vidgat område skall behöva ytterligare pengar, och jag gissar att det inte blir så små belopp. Något mer har vi inte sagt. Det är således fråga om ett samband. Det var en onödig kriorättning beroende på att magistern inte hade läst ordentligt i den kria där han satte bock i kanten.

I brist på egna kvickheter övertog herr Birger Andersson en kvickhet från herr Nils-Eric Gustafsson om hälsingebloodet. Jag vill bara säga att vi har vår uppfattning om folk från södra Västergötland, men jag skall inte närmare gå in på den.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Om jag inte missförstod herr Ferdinand Nilsson sade han att jag läste fel ur motionen. Jag läste ord för ord och för säkerhets skull var det fotostatkopier av den motion som herr Ferdinand Nilsson har lämnat i denna kammare som jag läste ur. Förnekar herr Ferdinand Nilsson i dag vad han tidigare har skrivit?

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talman-

Ang. anslag till lokaliseringsslå-

nen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de rörande mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 922 och II: 1137 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I avseende å utskottets hemställan i mom. 2, fortsatte herr förste vice talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt såvitt anginge storleken av anslagsramen samt därefter särskilt i vad gällde viss förutsättning för anslagsramen.

I fråga om storleken av anslagsramen, anförde nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan i denna del skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 205 punkten 3 mom. 2, såvitt avser storleken av anslagsramen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 37.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande utskottets hemställan i mom. 2 i vad gällde viss förutsättning för anslagsramen gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 922 och II: 1137, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition utskottets i mom. 3 gjorda hemställan.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser statens allmänna fastighetsfond; och

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift av fordringar på grund av torvlån.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 60, i anledning av motioner angående tryckningen av likalydande motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ändrade hastighetsbestämmelser för fordonskombinationer

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), såvitt avser bl. a. axeltryck, bruttovikt och fordonslängd, m. m., jämte motioner i ämnet.

Genom en den 22 september 1967 dagtecknad proposition, nr 160, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:ts, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden,

dels anhållit om riksdagens yttrande över vad propositionen fogat förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648),

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 4 december 1964 (nr 731) om trafiknämnder.

I propositionen hade föreslagits, att de tillåtna värden för fordons axel- och boggitryck, som angivits i vägtrafikförordningen, skulle höjas från 6 respektive 8 ton till 8 respektive 12 ton och att tillåten bruttovikt för olika fordon och fordonskombinationer genomgående skulle ökas med 4 ton. För att motverka vissa viktconcentrationer hade föreslagits bestämmelser om minimiavstånd mellan ett fordons sista axel och därtill kopplat fordons första axel i fordonskombinationer med bruttovikt över 12 ton.

Rätten att framföra långa fordon och fordonskombinationer hade föreslagits begränsad. Maximilängden skulle enligt förslaget bli 24 meter.

Förslaget gäve möjlighet till undantag från bestämmelserna om minimiavstånd och maximilängd bland annat för kombinationer som brukats före ikraftträdandet av de nya föreskrifterna.

Ang. ändrade hastighetsbestämmelser för fordonskombinationer

Ändring hade också föreslagits i bestämmelserna om högsta tillåtna hastighet för olika slag av fordonskombinationer. Ändringarna rörde både tunga och lätta kombinationer. Bland annat skulle bil med effektivt bromsad släpvagn undantagslöst få föras med högst 70 i stället för som nu i vissa fall med högst 50 km/tim.

För dragbil med två bromsade släpvagnar hade icke föreslagits någon ändring i den nuvarande högsta tillåtna hastigheten 40 km/tim.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 903, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, och II: 1117, av herr *Asp m. fl.*,

B. de likalydande motionerna I: 904, av herr *Tistad* och herr *Peterson, Eric Gustaf*, samt II: 1118, av herr *Werbros*,

C. de likalydande motionerna I: 905, av herr *Schött*, samt II: 1119, av herrarna *Tobé* och *Allard*, ävensom

D. motionen I: 906, av fru *Segerstedt Wiberg*.

I motionerna I: 903 och II: 1117 hade hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 160 måtte uttala, att efter b) i lagtexten till 56 § 1 mom. vägtrafikförordningen borde införas ett tillägg av innebörd att den föreslagna höjningen av högsta tillåtna hastighet till 70 km/tim. för tung lastbil med tillkopplad släpvagn även borde omfatta fordonskombinationen dragbil med påhängsvagn jämte tillkopplad släpvagn.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte antaga det vid propositionen nr 160 fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 4 december 1964 (nr 731) om trafiknämnder;

B. att riksdagen i anledning av propositionen och motionerna I: 903 och

II: 1117 måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anförts beträffande högsta tillåtna hastighet för fordonskombinationen dragbil med påhängsvagn och tillkopplad släpvagn;

C. att riksdagen med avslag på följande motioner, nämligen

1. I: 904 och II: 1118,

2. I: 905 och II: 1119 samt

3. I: 906,

måtte lämna propositionen nr 160 i övrigt utan erinran

I sitt yttrande hade utskottet beträffande fordonskombinationen dragbil med bromsad påhängsvagn och tillkopplad bromsad släpvagn förordat en högsta hastighet av 70 km/tim.

Reservation hade anförts, vid B i utskottets hemställan, av herr *Levin* (s), som ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med avslag på motionerna I: 903 och II: 1117 måtte lämna propositionen i denna del utan erinran.

Herr **KARLSSON, GÖRAN**, (s):

Herr talman! Tredje lagutskottets utlåtande uppvisar i stort sett en enig inställning, men som den uppmärksamme läsaren av utskottsutlåtandet har observerat är det tre av utskottets förstakammarledamöter som inte hade tillfälle att delta i det slutliga beslutet i utskottet. Om vi hade haft det, vågar jag säga att reservanternas antal skulle ha varit större.

Jag delar tjänstgörande ordföranden herr Hans Levins mening i den reservation som han har avgivit. Han säger i den, att man inte får anlägga bara företagsekonomiska synpunkter på frågan om hastigheten för den tyngre trafiken, utan att man i första hand måste se till att trafiksäkerheten främjas.

Vi har ju haft framgång i kampen mot trafikolyckorna efter övergången till högertrafik. Det är glädjande att vi har kunnat notera en minskning av des-

Ang. ändrade hastighetsbestämmelser för fordonskombinationer

sa. Man får nämligen när man resonerar i denna fråga inte glömma att människan är den viktigaste produktionsfaktorn, långt viktigare än den vinst som en hastighetshöjning för vissa slag av fordon skulle medföra.

De av trafiksäkerhetsrådet gjorda undersökningarna visar att omkörningsfrekvensen sjunker i samma mån som hastigheten för de tyngre fordonen höjs. Var och en som är ute och åker på vägarna har själv lätt kunnat göra iakttagelsen hur svårt det kan vara att köra om de långa lastbilstågen och hur besvärligt det kan vara även för snabbt accelererande personbilar att klara omkörningarna.

Trafiksäkerhetsrådet anför i sitt yttrande, att man anser det olämpligt att för närvarande föreslå någon ändring i hastigheterna för fordonskombinationer med två släpvagnar eller fler. Kommunikationsministern har för sin del ansett att man i varje fall tills vidare bör låta anstå med en ändring av hastighetsreglerna.

Dels finner trafikförsäkringsrådet att forskningsunderlaget är alltför ringa eller inget alls för detta slag av fordon, dels ökar svårigheterna att anpassa bromskraften mellan axlarna och antalet axlar, dels minskas fordonsförarnas möjligheter att klara en besvärlig situation ju fler enheter som ingår i kombinationen och ju högre hastigheten är.

Vad rådet anfört kan man inte lämna utan avseende. Det väger tungt.

Flera remissinstanser har betonat att ytterligare undersökningar måste göras, innan man övergår till högre hastigheter för ifrågavarande slag av fordon.

Reservationen förordar just att sådana undersökningar kommer till stånd. I avvaktan på detta bör inte någon höjning av trafikhastigheten medges för det slag av fordon det här gäller.

Trafiksäkerhetsrådet har i sitt betänkande »Fordonskombinationer, längder och hastigheter» anfört följande: »Teoretisk analys eller praktiska prov fö-

religger inte som grund för de nuvarande hastighetsbestämmelserna beträffande tunga kombinationer. De har tillkommit som resultat av bedömningar, grundade på fordonsmaterial och vägstandard vid tiden för bestämmelsernas införande. Gynnandet av fordonskombination med påhängsvagn torde främst grunda sig på den amerikanska uppfattningen, att denna typ av fordonskombination skulle ur trafiksäkerhets synpunkt vara överlägsen kombination med släpvagn. I Tyskland gäller dock mera rigorösa bestämmelser för bromsanordningar på fordonskombinationer med påhängsvagn än för sådana med släpvagn av annan typ, vilket tyder på att man där har en annan uppfattning än i USA.»

Vidare sägs i yttrandet: »Dragbil för påhängsvagn har i förhållande till normala lastbilar kort hjulbas. Dessutom har dragbilen liten massa i förhållande till påhängsvagnen och har därför förhållandevis liten tröghet mot vridningar i horisontalplanet.»

Detta är, herr talman, tekniska termer, men det är sådana tekniska termer att man inte kan komma förbi dem. Man måste lyssna till vad som har sagts från trafiksäkerhetsrådet.

Det förefaller vara ett från trafiksäkerhetssynpunkt ganska allvarligt beslut att tillåta dessa kombinationer att köra med 70 km i timmen i stället för som nu 40. Närmare tekniska prov och undersökningar innan beslut fattas förefaller i hög grad påkallade. För de kombinationer som föreslagits få höjd hastighet enligt propositionen har utförts ingående tekniska prov. Dessa kan ge trafiksäkerhetsverket underlag för närmare föreskrifter om kombinationerna för att inte hastigheten skall bli trafikfarlig. För de typer motionärerna avser och som utskottsmajoriteten har tillstyrkt finns inga sådana prov och således intet underlag för särskilda säkerhetsföreskrifter. Det är kanske nödvändigt att t. ex. begränsa hastighetshöjningen till släpvagnar under viss

Ang. ändrade hastighetsbestämmelser för fordonskombinationer

vikt eller viss längd. Detta kan inte bedömas utan att en utredning har företagits. Fältet får inte lämnas fritt i detta avseende.

Departementschefen har inte avvisat tanken på en hastighetshöjning för dessa kombinationer utan säger att han utgår från att trafiksäkerhetsverket uppmärksammar denna fråga. Skulle det inte leda till tillräckligt snabba utredningar kan ju riksdagen påverka frågan genom interpellationer eller nya motioner.

Till saken hör, och det vill jag betona till sist, att det är nästan omöjligt att omsätta förslaget i författningstext så att det kan träda i kraft den 1 januari 1968. Motionärernas författningstext går inte att ta därför att man inte har observerat att andra delar av 56 § vägtrafikförordningen påverkas av ändringen, bl. a. 1 mom. i 56 §. Vilka bromsföreskrifter skall man välja? De som står under a) eller de som står under b)? En tidskrävande undersökning fordras för att se om följdändringar krävs i vägtrafikförordningen och andra författningar om vägtrafiken.

Herr talman! Allt tyder på att utskottet här har haft litet för bråttom och lyssnat alltför mycket till värtaliga representanter för åkerinäringen. Utskottet har glömt trafiksäkerhetssynpunkterna, vilket jag tycker är allvarligt nog. Dessa är nämligen så viktiga att de måste ges företräde.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Levin lämnade reservationen.

Häri instämde herr *Kristiansson, Svante*, (s).

Herr **JANSSON, ERIK**, (s):

Herr talman! Denna proposition innehåller förslag om en rad nya bestämmelser när det gäller den tyngre trafiken, såsom ändrade bestämmelser om fordons vikt samt om fordons längd, som föreslås begränsad till 24 meter. På dessa båda punkter råder inga de-

lade meningar. Det föreslås också att bestämmelserna om vikt och längd skall gälla för alla olika typer av tyngre lastbilar.

När det sedan gäller hastigheten, som herr Göran Karlsson var inne på, har ett undantag gjorts. För alla typer av fordon föreslås en ökning av hastigheten från för närvarande i stort sett 50 km/tim. till 70 km/tim. Undantaget gäller en fordonskombination påhängsvagn med släpvagn, där hastigheten 40 km/tim. föreslås. Det är just på denna punkt som det råder delade meningar.

När man sätter sig närmare in i ärendet måste man fråga sig, hur många märkvärdigheter som skall läggas fram under år 1967 i riksdagen när det gäller hastighetsbegränsningar av olika typer. Jag vet inte, herr talman, hur många gånger vi har behandlat sådana frågor i år. Det är i alla fall flera gånger. Det har rått mycket delade meningar om hastighetsbegränsningarna. Se bara på diskussionen i förra veckan om 40-kilometersgränsen i Stockholm och andra städer. Se på den diskussion som hölls när man ville ha hastigheten 30 km/tim. i samband med övergången till högertrafik osv. Nu kommer diskussionen tillbaka på ett helt annat område.

När det gäller just denna typ av fordon är det framför allt två skäl som anföres när man argumenterar för och emot. Det ena skälet är det företagsekonomiska och det andra är det trafiksäkerhetstekniska. I sin reservation — vi har bara en reservant — säger reservanten bl. a., att han vill byta ut det avsnitt under rubriken Utskottet som börjar med orden »Flera myndigheter» och som slutar med orden »till känna». Reservanten vill således i motiveringen inte ha med bl. a. följande meningar: »Flera myndigheter och ett stort antal representanter för näringslivet har erinrat om den växande betydelse fordonskombinationen dragbil med påhängsvagn jämte tillkopplad släpvagn fått på senare år, — — —. De har yr-

Ang. ändrade hastighetsbestämmelser för fordonskombinationer

kat att denna fordonsenhet skall få föras med samma hastighet som lastbil med tillkopplad släpvagn, dvs. 70 km/tim.» Det var kanske tokigt att jag inte tog med mig de papper som fanns tillgängliga i utskottet och visade dem för kammaren på det sätt som här är möjligt. I dessa papper anges en hel rad av olika fordonstyper. Den oinvidige kan knappast begripa varför man för den och den typen av fordon sätter hastighetsgränsen till 70 km/tim. och sedan för ett annat fordon med samma längd går ned till 40 km/tim. Men det har som sagt hänt mycket konstigt i dessa avseenden under detta år.

Jag skall inte alls beröra det företagsekonomiska problemet. Det finns ur företagsekonomisk synvinkel en rad skäl för att den tidigare omtalade fordonskombinationen får köra med 70 km/tim. Det råder ingen tvekan om detta, men jag vill såsom herr Göran Karlsson lämna detta åt sidan, även om jag inte ett ögonblick anser att utskottets förslag skulle vara liktydigt med att utskottet företräder åkerinäringens intressen. Ni får hitta på andra argument, herr Göran Karlsson, för utskottets uttalande än just detta. Vårt argument är framför allt det viktiga trafik-säkerhetstekniska.

Jag tror inte att man behöver vara någon större trafikexpert för att begripa att de flesta olyckor ute på vägarna sker i samband med omkörningar. De som färdas på vägarna vet också att de tunga fordonen blir fler och fler, vilket medför att också de besvärliga omkörningarna blir allt flera. Tänk er en bil, 24 meter lång, som kör i 40 kilometers fart. Den får inte köra fortare. Tänk er sedan en annan bil, också 24 meter lång, som kör i 70 kilometers fart, ty det är tillåtet för den, och som skall köra förbi det första fordonet. Hur lång tid kommer det att ta innan den omkörningen är verkställd? Jag har inte räknat efter, men om någonting är en trafikfara, så måste det vara att man genom olika hastighetsbestämmelser

skapar fram omkörningar av tunga fordon. Som trafiksäkerhetsrådet också sagt, måste det vara ett trafiksäkerhetsintresse att man får lika hastighet för alla tyngre fordon, så att man därmed får trafiken att flyta jämnare.

Det är inte något åkeriintresse utan ett rent trafiksäkerhetsintresse som kommit till uttryck i utskottets förslag. Det har också visat sig att utskottet praktiskt taget är enhälligt om förslaget rörande enhetlig hastighet för alla tyngre fordon.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Harald Pettersson* (cp), *Hedström* (s), *Dahlberg* (s) och *Stadling* (s).

Herr **KARLSSON, GÖRAN**, (s):

Herr talman! Herr Jansson åberopade trafiksäkerhetsrådet, och det gjorde jag också. Herr Jansson kan ju inte ha glömt att trafiksäkerhetsrådet sagt att det först skall göras en undersökning om dessa fordon och deras lämplighet för att övergå till högre hastighet, innan något beslut fattas. Detta är det centrala i hela det resonemang som trafiksäkerhetsrådet har fört.

Kom sedan inte och säg, herr Erik Jansson, att det inte är åkeriägarintressen och företagsekonomiska synpunkter som varit vägledande för motionärerna. Den saken är hur klar som helst. Vad beträffar företagsekonomiska synpunkter kan jag också hålla med om att utifrån dem borde man tillåta 70 kilometers hastighet för dessa fordon. Men det går aldrig att i dagens läge åberopa att trafiksäkerhetssynpunkten skulle vara vägledande för utskottsmajoriteten, när den föreslagit en hastighet av 70 kilometer i timmen. Trafiksäkerhetsrådet har ju sagt att man först måste göra undersökningar innan högre hastigheter kan tillåtas.

Vidare vill jag betona att herr Levins reservation är lika med regeringens förslag, medan det av herr Jansson för-

Ang. ändrade hastighetsbestämmelser för fordonskombinationer

ordade förslaget om 70 kilometers hastighet är baserat på synpunkter som anförts av några motionärer. De är naturligtvis i sin fulla rätt att anföra sådana synpunkter, men vad som för mig väger tyngst är just vad jag pekat på beträffande trafiksäkerhetsrådets inställning.

Hur många märkvärdigheter i trafikhänseende skall vi uppleva 1967? sade herr Erik Jansson. Glöm inte, herr Jansson, att 1967 är det år då vi genomfört en omläggning till högertrafik och att detta har föranlett en rad av de beslut som riksdagen har fattat. Det är inte fråga om att pillra utan vidare på hastighetsbestämmelser och annat, utan det är sakliga grunder som varit avgörande för att vi sysslat med dessa ting i utskott och i kamrar.

Herr talman! Jag tror att det föreligger vissa risker på trafiksäkerhetsområdet, om man tillåter högre hastighet för dessa fordon, när det saknas tillräcklig vetskap om vad detta innebär. Jag tror att det är angeläget att man lugnar sig ett slag och gör de utredningar som behövs, för att sedan ta det steg som herr Jansson önskar att vi skall ta. Det är möjligt att vi under 1968 eller 1969 kan hamna precis på samma ståndpunkt, herr Erik Jansson, men i dag är det en skillnad oss emellan — till dess att saken blivit utredd vill i varje fall inte jag ta ansvaret för ett beslut om högre hastighet än trafiksäkerhetsrådet har förordat.

Herr talmannen infann sig nu och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JANSSON, ERIK, (s):

Herr talman! Jag har inte ett ögonblick förnekat att det är ett åkerintresse att dessa fordon får köra med 70 i stället för 40 km. Självklart är detta ett intresse för hela näringslivet, framför allt med hänsyn till den tunga trafikens utveckling just nu.

Men vad jag sagt är att jag inte tagit

ställning i den här frågan med utgångspunkt från åkeriägarnas intressen — jag har gjort det ur trafiksäkerhetssynpunkt, herr Göran Karlsson; och det är litet skillnad.

Här sägs att vi bör ha en undersökning klar innan vi släpper endast en av alla de tunga fordonstyperna upp från 40 till 70 km. Då frågar jag mig hur många liv som skall offras innan man får klart för sig det tokiga i att tillämpa en differentierad hastighetsbegränsning på vägarna.

Slutligen säger herr Göran Karlsson med stor emfas: Lägg märke till att reservationens förslag är detsamma som regeringens. Ja, visst är det så — men därför behöver ju inte förslaget vara absolut riktigt.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag tycker nog att herr Jansson ger sig in på farliga vägar när han frågar: Hur många liv skall offras då dessa fordon måste köra med 40 km/tim? Hur många liv kommer det att kräva, herr Jansson, om dessa fordon skall få köra med 70 km/tim? Det är väl inte *mindre* farligt om man får köra ett tungt fordon med högre hastighet — jag tycker att logiken måste säga att riskerna då blir större.

Så säger herr Jansson att han inte för åkeriägarintressen till torgs. Nej, det har jag inte heller påstått. Men jag sade att utskottet tagit hänsyn till vad åkerinäringen anfört, och i utskottets majoritet sitter bl. a. herr Erik Jansson. Även om han inte sagt det rent ut, ligger följaktligen bl. a. näringsgrensintressen bakom de synpunkter som utskottet för fram — det kan man inte förneka.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Överläggningen skulle ju härmed ha kunnat vara avslutad, men jag vill gärna instämma i allt vad herr Jansson sagt i denna sak. Jag vill

Ang. ändrade hastighetsbestämmelser för fordonskombinationer

ytterligare framhålla, att om nu dessa fordonskombinationer med påhängsvagn och tillkopplad släpvagn skulle innebära en företagsekonomisk fördel, så är väl inte det något fel. Utskottsmajoriteten har, såsom herr Jansson påpekat, tagit ställning enbart ur trafik-säkerhetssynpunkt, med tanke på omkörningsriskerna. Dessutom bör man lägga märke till att denna fordonskombination är en mycket modernare och senare konstruktion än de gamla fordonskombinationerna — man har vid konstruktionen kunnat tillgodogöra sig alla de erfarenheter som förut vunnits.

Ett stort antal sådana kombinationsfordon finns uppe i Norrland. Tror man att dessa långtradare skall kunna köra 40 km/tim. de långa sträckorna där uppe — tiotals, för att inte säga hundratals mil — samtidigt som alldeles likartade kombinationsfordon kör med 70 km/tim.? De kan naturligtvis inte klara konkurrensen under sådana förhållanden — men det är en sak för sig; avgörande för oss har varit trafiksäkerhetssynpunkten, de oerhört långa och svåra omkörningar som måste göras av alla andra, som får åka med 70 km/tim.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag noterar att herr Skårman vill göra gällande att utskottet på ett bättre sätt skulle kunna bedöma trafiksäkerhetssynpunkterna än statens trafiksäkerhetsråd.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag vill erinra om att när det gällde att rekommendera fartgränser vid övergången till högertrafik förelåg från sakkunnighet håll ett förslag om 30 kilometer i timmen. Riksdagen uttalade sig för fartgränsen 40 kilometer i timmen. Jag har inte märkt att det vid övergången innebar några olägenheter. Vad skulle följden ha blivit

om vi den gången hade litat på experterna och beslutat om 30 kilometer; fartgränsen på 40 kilometer har ju till och med den förorsakat vissa trafikstockningar i storstäderna. Försök har redan gjorts att höja också fartgränsen 40 kilometer. Man får väl försöka att själv göra vissa bedömningar och inte bara lita på expertisen.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! En höjning av hastighetsgränsen från 30 till 40 kilometer i timmen innebär ju en ökning med bara 10 kilometer. Utskottet föreslår en höjning av gränsen från 40 till 70 kilometer — alltså med 30 kilometer — och dessutom är det fråga om särskilt tunga fordon. Det är en väsentlig skillnad mellan dessa hastigheter, herr Skårman.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten A.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Göran*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 61 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Karlsson, Göran*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 33.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets i punkten C gjorda hemställan.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) såvitt avser bl. a. fordons beskaffenhet och utrustning, m. m. jämte motioner i ämnet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Ang. yrkesskadeförsäkringen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 22 september 1967 dagtecknad proposition, nr 147, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring,

2) lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 246) om krigsförsäkring för sjömän m. fl.,

3) förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261),

4) lag om värdesäkring av yrkesskadelivräntor m. m.,

5) förordning om värdesäkring av yrkesskadelivräntor, som utgår av statsmedel, m. m.,

6) lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, samt

7) lag angående upphävande av lagen den 29 juni 1917 (nr 466) om försäkringsrådet.

I propositionen hade föreslagits höjning den 1 januari 1968 av äldre yrkesskadelivräntor. Livräntorna skulle höjas med 25 procent om skadan inträffat år 1961 eller tidigare, med 20 procent om skadan inträffat under något av åren 1962—1964 och med 10 procent om skadan inträffat under något av åren 1965—1967. Samtidigt hade föreslagits, att den årliga arbetsförtjänst, som enligt lagen om yrkesskadeförsäkring skulle ligga till grund för bestämmande av livräntan, skulle maximeras

Ang. yrkesskadeförsäkringen

till ett belopp motsvarande fyra gånger basbeloppet, dvs. för närvarande 22 800 kronor, i stället för nuvarande 15 000 kronor. Även de inkomstgränser som nu tillämpades för beräkning av det s. k. ersättningsunderlaget inom yrkesskadeförsäkringen hade föreslagits höjda. Sammantaget innebar detta, att den högsta livränta som kunde utgå höjdes från 11 000 till, vid nuvarande basbelopp, cirka 17 000 kronor.

Enligt propositionen skulle både äldre och nytillkommande livräntor värdesäkras genom anknytning till basbeloppet.

Enligt 21 § i förslaget till lag angående ändring i lagen om yrkesskadeförsäkring skulle efterlevande barn till försäkrad, som avlidit till följd av yrkesskada, äga rätt till livränta. Denna skulle utgå längst till dess barnet fyllde 16 år eller, om det till följd av sjukdom ej kunde försörja sig, längst till den dag barnet fyllde 21 år.

De förbättringar, som föreslagits i fråga om yrkesskadelivräntor, skulle gälla även militärerättningar och därmed likställda ersättningar av statsmedel.

Vidare föresloges i propositionen, att de s. k. socialförsäkringsbolagen skulle upphöra att meddela yrkesskadeförsäkring vid utgången av år 1968. Därjämte hade föreslagits, att försäkringsrådet vid den tidpunkt som Kongl. Maj:t senare bestämde skulle upphöra med sin verksamhet och ersättas av en nämnd, kallad yrkesskadenämnden.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner:

A, vid riksdagens början väckta motioner,

1) de likalydande motionerna I: 447, av herr *Svanström m. fl.*, och II: 796, av herr *Persson i Heden m. fl.*, om höjda livräntor vid yrkesskada; samt

2) motionen II: 800, av herr *Rubin m. fl.*, om indexreglering av vissa livräntor;

B, i anledning av propositionen väckta motioner,

3) de likalydande motionerna I: 895, av herr *Geijer, Arne, m. fl.*, och II: 1109, av fru *Ekendahl m. fl.*;

4) de likalydande motionerna I: 896, av herr *Hübinette m. fl.*, och II: 1113, av fröken *Wetterström m. fl.*;

5) de likalydande motionerna I: 897, av herr *Ottosson m. fl.*, och II: 1111, av herr *Nordgren*;

6) de likalydande motionerna I: 898, av herr *Strandberg m. fl.*, och II: 1112, av herr *Oskarson m. fl.*; samt

7) de likalydande motionerna I: 899, av herr *Werner*, och II: 1110, av herr *Lorentzon m. fl.*

I motionerna I: 895 och II: 1109 hade yrkats,

att riksdagen, med frångående av propositionen, *dels* skulle fastställa lydelsen av 16 § tredje stycket i förslaget enligt vad i motionerna angivits, *dels* skulle uttala, att inkomsttaket vid beräkningen av ersättningsunderlaget borde motsvara sex gånger det basbelopp, som gällde vid skadeårets ingång; att åldersgränsen i 21 § skulle höjas till 19 år;

att riksdagen skulle fastställa, att bevisregeln i gällande lag utvidgades på sätt i motionerna angivits; samt

att riksdagen med frångående av propositionen skulle fastställa, att den nuvarande instansordningen inom yrkesskadeförsäkringen med försäkringsrådet som mellaninstans skulle bibehållas.

Det i dessa motioner framställda yrkandet angående den s. k. bevisregeln avsåg nuvarande bestämmelse i 7 § lagen om yrkesskadeförsäkring beträffande orsakssambandet mellan olycksfall och skada. I detta lagrum föreskrevs, att orsakssamband skulle anses föreligga såvida icke övervägande skäl talade däremot. I de fall då sannolikheten för och emot samband vägde jämnt, skulle enligt bevisregeln ersättning utgå. Enligt motionärernas förslag borde nuvarande ordning ändras så, att

Ang. yrkesskadeförsäkringen

väsentligt starkare skäl än vad nu krävdes skulle föreligga för att en skada ej skulle anses som yrkesskada.

I motionerna I: 896 och II: 1113 hade hemställts, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 147 såvitt avsåge yrkesskadeförsäkringens administration måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t i detta avseende snarast måtte framlägga nytt förslag i enlighet med yrkesskadeutredningens betänkande Yrkesskadeförsäkring (SOU 1966: 54).

I motionerna I: 897 och II: 1111 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att yrkesskadeförsäkring i fortsättningen liksom hittills och efter koncession av Kungl. Maj:t skulle få bedrivas av jämväl ömsesidigt försäkringsbolag.

I motionerna I: 898 och II: 1112 hade anhållits, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 147 måtte

1. hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om förnyat övervägande av de berörda spörsmålen rörande dels samordningen av yrkesskadelivränta och allmän pension, dels engångsbelopp i stället för livränta vid yrkesskadeinvaliditet och dels militärsättningsförordningens tillämpningsområde,

2. besluta, att tillägg enligt 2 § i den föreslagna värdesäkringsförordningen till livränta på grund av skada eller sjukdom, som drabbat värnpliktig, skulle utgå med 25 procent, och

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter om sjukpenningrätt för värnpliktig vid sådan under tjänstgöringstiden inträffad sjukdom, som kvarstode vid uttryckningen men icke omfattades av militärsättningsförordningen.

I motionerna I: 899 och II: 1110 hade yrkats, att riksdagen, med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 147, skulle besluta

I. a) om ändrad lydelse av förslag till lag om värdesäkring av yrkesskadelivräntor m. m., 2 §, första stycket,

b) om ändrad lydelse av förslag till förordning om värdesäkring av yrkesskadelivräntor, som utgår av statsmedel, m. m., 2 §, första stycket,

II. om ändrad lydelse av lagen om allmän försäkring, 3 kap. 10 §, första stycket,

III. a) om ändrad lydelse av lagen om yrkesskadeförsäkring, 19 §,

b) om ändrad lydelse av förslag till förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261), 7 § 1 mom., enligt vad i motionerna angivits.

De i motionerna I: 899 och II: 1110 framlagda förslagen avsågo bland annat,

att uppräkningsen av utgående livräntor skulle ske på så sätt, att för varje år från år 1960 skulle fastställas ett årsmedeltal för konsumentprisindex och varje årgång livräntor skulle räknas upp i förhållande till förändringarna i detta medeltal,

att sjukpenning skulle utgå vid yrkesskada även för den dag då skadan inträffade samt

att, om en försäkrad avlede till följd av yrkesskada, begravningshjälp skulle utgå med ett belopp motsvarande 40 procent av basbeloppet i stället för i propositionen föreslagna 20 procent.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen med avslag på motionerna I: 899 och II: 1110, i fråga om begravningshjälp, måtte bifalla föresvarande proposition, nr 147, såvitt angående ändringar i 19 § lagen om yrkesskadeförsäkring och 7 § 1 mom. militärsättningsförordningen;

B. att riksdagen — under förklaring att vissa ändringar och tillägg borde göras i förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring — med bifall till

Ang. yrkesskadeförsäkringen

motionerna I: 895 och II: 1109, såvitt anginge åldersgränsen för barnlivränta och bevisregeln, samt i anledning av nämnda motioner i övrigt jämte motionerna I: 896 och II: 1113 ävensom med avslag på motionerna I: 897 och II: 1111 måtte

1) avslå lagförslaget såvitt anginge 2 §, 16 § fjärde stycket och 56 § samt övergångsbestämmelserna 3 och 4,

2) antaga lagförslaget i övrigt, i den mån det icke behandlats under A, med dels den ändringen, att övergångsbestämmelserna 5, 6 och 7 erhöles beteckningarna 3, 4 respektive 5, dels följande ändringar och tillägg, nämligen att ingressen, 7, 9, 21, 39, 40, 44 och 52 §§ samt övergångsbestämmelserna 1 och 2 erhöles i utlåtandet angiven lydelse;

C. att riksdagen med avslag på motionerna I: 897 och II: 1111 måtte bifalla förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 246) om krigsförsäkring för sjömän m. fl.;

D. att riksdagen — med förklaring att vissa ändringar och tillägg borde göras i förslaget till förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261) — i anledning av motionerna I: 895 och II: 1109, såvitt anginge försäkringsrådet, samt motionerna I: 896 och II: 1113 måtte

1) avslå förslaget till förordning, såvitt anginge 6 § 3 mom. fjärde stycket samt 18 och 19 §§,

2) antaga förslaget till förordning i övrigt, i den mån det icke behandlats under A, med de ändringarna, att ingressen, 3 §, 4 § och 7 § 3 mom. samt övergångsbestämmelserna erhöles den i utlåtandet angivna lydelsen;

E. att riksdagen, med avslag på motionerna I: 899 och II: 1110, såvitt anginge förslaget till lag om värdesäkring av yrkesskadelivräntor m. m., måtte bifalla lagförslaget;

F. att riksdagen, med avslag på motionerna I: 899 och II: 1110 samt I: 898 och II: 1112, samtliga motioner såvitt anginge förslaget till förordning om värdesäkring av yrkesskadelivräntor,

som utgår av statsmedel m. m., måtte bifalla författningsförslaget;

G. att riksdagen, med avslag på motionerna I: 899 och II: 1110, såvitt anginge förslaget till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, måtte bifalla lagförslaget;

H. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 895 och II: 1109, såvitt anginge försäkringsrådet, samt motionerna I: 896 och II: 1113, måtte avslå förslaget till lag angående upphävande av lagen den 29 juni 1917 (nr 466) om försäkringsrådet;

J. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 898 och II: 1112, såvitt anginge militärsättningsförordningen, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört angående behovet av översyn av förordningen m. m.;

K. att följande motioner, nämligen

- 1) I: 447 och II: 796
- 2) I: 895 och II: 1109
- 3) I: 896 och II: 1113
- 4) I: 898 och II: 1112
- 5) II: 800,

i den mån de icke besvarats genom vad utskottet i utlåtandet hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

De av utskottet föreslagna författningsändringarna inneburo bland annat,

att bevisregeln i 7 § lagen om yrkesskadeförsäkring skulle givas det innehållet, att orsakssamband mellan olycksfall och skada skulle anses föreligga såvida icke skälen mot ett samband vore betydligt starkare än skälen för,

att den högsta årliga arbetsförtjänst, som finge läggas till grund vid beräkning av ersättningsunderlaget, skulle bestämmas till fem basbelopp,

att åldersgränsen för barnlivränta skulle vara 19 år samt

att försäkringsrådet tills vidare skulle bibehållas.

Ang. yrkesskadeförsäkringen

Reservation hade avgivits, vid utskottets hemställan under B och C, av herr *Hübinette* (h), fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Edström* (fp), *Jonsson* (fp) och *Åkerlind* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort

dels under B hemställa, att riksdagen — under förklaring att vissa ändringar och tillägg borde göras i förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring — med bifall till motionerna I: 897 och II: 1111 samt I: 895 och II: 1109, sistnämnda båda motioner såvitt anginge åldersgränsen för barnlivräntor och bevisregeln, samt i anledning av motionerna I: 895 och II: 1109 i övrigt jämte motionerna I: 896 och II: 1113 måtte

1) avslå lagförslaget såvitt anginge 1 och 2 §§, 16 § fjärde stycket, 18, 24, 34 §§, 36 § tredje stycket, 38—40 §§, 44, 48, 52 och 56 §§ samt övergångsbestämmelserna 3—6,

2) antaga lagförslaget i övrigt, i den mån det icke behandlats under A, med dels den ändringen, att övergångsbestämmelsen 7 erhöles beteckningen 3, dels följande ändringar och tillägg, nämligen att ingressen, 7, 9, 21, 26, 30, 32 och 57 §§ samt övergångsbestämmelserna 1 och 2 erhöles i reservationen angiven lydelse;

dels ock under C hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 897 och II: 1111 — samt med förklaring att vissa ändringar borde göras i förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 246) om krigsförsäkring för sjömän m. fl. — måtte

1) avslå lagförslaget såvitt anginge 3 § andra stycket och 6 §,

2) antaga lagförslaget i övrigt med de ändringarna, att ingressen och övergångsbestämmelserna erhöles den lydelse, som i denna reservation angivits.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Utskottet har vid behandlingen av propositionen nr 147 trots alla de svåra och intrikata problemställningar, som uppenbarats sig och som föranlett en del justeringar av propositionens lagtext, blivit enigt utom på en punkt, nämligen i fråga om socialförsäkringsbolagens vara eller icke vara.

Det är, som vi reserverar här säger, allmänt omvitnat att socialförsäkringsbolagen hittills har skött sin verksamhet på ett förtjänstfullt sätt. Det nuvarande systemet med flera försäkringsgivare har stora fördelar ur konkurrenssynpunkt, då det stimulerar till billig administration och låg premiesättning. Dessutom leder denna konkurrens till en ökad satsning på åtgärder som är ägnade att minska olycksfallsfrekvensen.

Socialförsäkringsbolagens verksamhet har varit föredömlig. Det bör därför fordras starka skäl för att frångå den nuvarande ordningen. Det skäl här till som åberopats i riksdagen 1961 och 1965 och som vi behandlat tidigare i andra lagutskottet, nämligen att det inte skulle vara bra att ha dessa socialförsäkringsbolag när vi fick en sammansmältning av yrkesskadeförsäkringen och den allmänna försäkringen, föreligger inte i dagens läge. Propositionens förslag innebär nämligen inte något närmande mellan yrkesskadeförsäkringen och den allmänna försäkringen. Då tycker vi att det inte finns någon som helst motivering för att inte bibehålla det nuvarande systemet med flera försäkringsgivare till dess denna sammansmältning, som förutsatts i de tidigare förslagen, äntligen sker.

Detta är motiveringen till reservationen, och jag yrkar bifall till densamma.

Herr **WERNER** (vpk):

Herr talman! Det nu föreliggande förslaget till ändringar i yrkesskadeförsäkringslagen måste uppfattas så att re-

Ang. yrkesskadeförsäkringen

geringen inte ansett sig kunna acceptera vad yrkesskadeförsäkringsutredningen förordat om ytterligare samordning med den allmänna försäkringen, en samordning som på väsentliga punkter skulle ha medfört ett försämrat skydd vid yrkesskador. Det finns skäl att anta att den starkt negativa reaktion som utredningens propåer framkallat på fackligt håll och som kommit till uttryck främst i LO:s utomordentligt kritiska yttrande haft en nyttig effekt. Mot denna bakgrund är det värdefullt att departementschefen uttalar, att en ytterligare komplicerad lagstiftning om yrkesskador endast bör accepteras om man därigenom vinner beaktansvärda fördelar för dem som skyddas genom försäkringen. Emellertid innebär inte den omständigheten att propositionen genomgående åsyftar förbättringar, att inte förslagen i enskilda delar ger anledning till invändningar.

Såväl i denna kammare som i medkammaren har från vårt parti efterlysts en uppräknig av livräntebeloppen i avvaktan på framläggandet av den proposition om yrkesskadeförsäkring som vi i dag behandlar. När riksdagen år 1962 beslöt att en uppräknig av de förut mycket låga beloppen skulle ske, uttalade dåvarande departementschefen att beloppen genom penningvärdeförsämringen ytterligare kunde höjas i avvaktan på att utredningen och — sedermera — en proposition framlades. Varje sådan efterlysning i interpellationer och enkla frågor har avvisats.

När nu frågan skall avgöras av riksdagen, borde förslagen om höjning av livräntor avseende yrkesskador som inträffat före respektive efter år 1961 bättre än vad som nu är fallet ha kompenserat inträdda levnadskostnadsökningar. I motionerna I: 899 och II: 1110 påvisas att med utgångspunkt i år 1960 — den senaste livräntehöjningen från 1 januari 1963 omfattade inte skadefall som inträffat år 1960 och senare — har levnadskostnaderna enligt konsumentprisindex ökat med 34 procent jäm-

fört med september 1967 och enligt nettoprisindex med 29 procent. En kompensation genom upplyftning med 25 procent från instundande årsskifte innebär sålunda att levnadskostnadsökningen endast delvis kommer att kompenseras.

Förslaget i vår motion ger enligt mitt förmenande ett bättre utfall än propositionen och utskottets förslag.

I motionen kritiseras att den årliga arbetsförtjänst, som skall ligga till grund för bestämmande av livränta, maximerats till ett belopp motsvarande fyra gånger basbeloppet, medan man i ATP-systemet räknar sju och en halv gånger basbeloppet som pensionsgrundande inkomst. Jag noterar därför med stor tillfredsställelse att utskottet på denna punkt sträckt sig längre än propositionen genom att föreslå en maximering till fem gånger basbeloppet.

Vi har i vår motion också tagit upp ett par enligt min mening viktiga punkter, vilka utskottet emellertid ställer sig avvissande till.

Den ena punkten gäller att sjukpenning vid yrkesskada skall utgå från första dagen, alltså från den dag yrkesskadan inträffar eller insjuknandet i yrkessjukdom äger rum. Utskottet åberopar härvidlag svårigheter beträffande samordningen med sjukförsäkringen. Jag anser att detta är att förstora svårigheterna på ett alldeles omotiverat sätt. Det måste principiellt ses som självklart, att en arbetare som krossat sin hand eller fot eller vad nu olyckan kan bestå i, bör vara ersättningsberättigad från första dagen. Skulle inte detta vara möjligt att lösa inom ramen för det rådande systemet? Jag tycker att saken är värd att man söker finna en sådan lösning. Jag anser detta vara en självklarhet.

Den andra punkten som jag åsyftar gäller storleken av utgående begravningshjälp. I vår motion föreslås ett belopp motsvarande 40 procent av basbeloppet mot propositionens och utskottets föreslagna 20 procent. Det finns en-

Ang. yrkesskadeförsäkringen

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Det har som herr Edström sade rått en ganska stor enighet i utskottet vid behandlingen i denna fråga. Det var bara en punkt där vi hade olika uppfattningar, och det var med anledning av en högermotion om bibehållande av socialförsäkringsbolagen.

Vi som var med vid utskottsbehandlingen tyckte att motionen hade rimliga krav. Motionärerna anser att eftersom de premisser för en integrering av den allmänna försäkringen med yrkesskadeförsäkringen som ursprungligen förutsattes när riksdagen 1961 fattade principbeslut om avskaffande av dessa bolag inte uppfyllts, borde vi nu kunna bibehålla socialförsäkringsbolagen.

Jag har läst i handlingarna, både i propositionen och i utskottsutlåtandet, men jag kan inte finna att det där framförs några rimliga argument för ett avskaffande av dessa bolag. Departementschefen säger i propositionen, något grumligt tycker jag, att bolagen skall upphöra med att meddela försäkringar, detta liksom beroende på att utredningen talat om att det i första hand är försäkringskassorna som skall ta hand om denna uppgift. Men så tillägger departementschefen, att frågan nu har kommit i ett annat läge, eftersom yrkesskadeförsäkringen skall bestå. Han vill emellertid inte erkänna att det är på sin plats att socialförsäkringsbolagen i så fall bör vara kvar utan säger att han för sin del anser att man i detta läge inte har något att vinna på att överge den nuvarande konstruktionen. Det är alltså hela motiveringen. Jag tycker att detta är mycket enkelt motiverat när det gäller ett så kraftigt ingrepp i försäkringsväsendet. Vi måste komma ihåg att det här gäller att avveckla ett konkurrensförhållande som många anser vara både nödvändigt och riktigt.

Man koncentrerar nu verksamheten till riksförsäkringsverket. Det påstås i de förberedande diskussionerna — som jag nyss sade har detta inte alls fram-

ligt utskottet goda skäl till att företa den av utskottet föreslagna höjningen — men när det gäller förslaget om en till de faktiska begravningskostnaderna mera realistiskt anpassad summa, finns inte längre några goda skäl? Varför inte det? Jag tycker att det finns anledning ställa den frågan. Jo, utskottet hänvisar till AFA-försäkringarna samt till att riksdagen i år hemställt om en utredning rörande allmän försäkring för begravningshjälp. Det sistnämnda tycker jag att man i all stillhet bör gå förbi. Kostnader klarar man inte av vare sig med en bestämd eller påbörjad utredning. Gör man en höjning bör den — allra helst om man för denna åberopar mycket goda skäl — bli av någorlunda rimlig storlek.

Jag vill i detta sammanhang erinra om den utredning som LO hänvisar till i sitt remissvar på utredningens förslag. Det heter där att de faktiska begravningskostnaderna rör sig om mellan 2 000 och 2 500 kronor. Därför är det mycket befogat som LO framhållit i sitt remissutlåtande att sätta begravningshjälpen till 40 procent av basbeloppet.

Grupplivförsäkringarna omfattar tyvärr inte alla löntagare. Men även i de fall en sådan försäkring finns, torde det för de efterlevande för de närmaste svåra efterföljande åren finnas god användning för beloppen som helhet. Vi skall betänka att det rör sig om i arbetslivet förolyckad arbetstagare, och det bör finnas litet av konsekvens vad beloppets storlek angår, när stadgande om begravningshjälp finns där.

Herr talman! Jag tycker sålunda med stöd av vad jag anfört att det finns goda skäl att på berörda punkter yrka bifall till motionsparet I: 899 och II: 1110 i de delar yrkandena avser ändringar jämfört med föreliggande förslag. I övriga delar kan jag ansluta mig till utskottets yrkanden.

Ang. yrkesskadeförsäkringen

kommit i motiveringarna för det framlagda förslaget — att det i viss mån kanske kunde bli fråga om en del administrativa vinster, att det kunde bli större enhetlighet osv. Jag tror inte att man ur administrativ synpunkt kommer att vinna ett dugg på det hela. Det kommer säkert att kosta lika mycket och mera till, när riks-försäkringsverket ensamt får ta hand om denna verksamhet och kanske inte behöver ha den skärpa vid sitt handläggande av dessa ärenden som verket tidigare haft, då det har funnits konkurrerande företag.

För att belysa vad den verksamhet som har bedrivits av socialförsäkringsbolagen har betydtt, och för att visa hur väl de har skött sin uppgift har jag lyckats få fram litet statistik över hur det har gått med de överklagade ärendena. — Det är ärenden som blir föremål för tvist och som hänskjuts till försäkringsrådet. Det har under alla de år som omfattas av statistiken visat sig att besluten i de ärenden som har hänskjutits från socialförsäkringsbolagen till försäkringsrådet i ett betydligt större antal fall blivit fastställda av försäkringsrådet än beslut i ärenden som fattats av riks-försäkringsverket. Detta skulle tyda på att socialförsäkringsbolagen — jag vill inte använda ordet objektiv eller subjektiv i detta fall, ty jag hoppas att det för alla parter skett en objektiv bedömning — gjort bedömanden som varit mera kvalificerade än de som riks-försäkringsverket har gjort, och därför har dessa beslut fastställts av försäkringsrådet.

Detta talar för att det är orimligt att nu avveckla de försäkringsbolag som vill vara kvar. Försäkringstagarna — såväl arbetsgivare som de arbetstagare som utnyttjar försäkringen — har nytta av att dessa bolag fungerar vid sidan av riks-försäkringsverket. Jag hoppas att dessa bolag inte nu innan integreeringen med den allmänna försäkringen har kommit till stånd avvecklas utan bärande motiv.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-

fall till den reservation som är fogad till föreliggande utskottsutlåtande.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag är inte riktigt säker på att herr Hübinette har tolkat den relativt kortfattade motiveringen till propositionen rörande förvaltningen av den försäkring det här gäller rätt, ty det beslöts redan långt tidigare att försäkringsbolagen skulle upphöra med sin verksamhet redan 1965. Då var emellertid yrkesskadetredningen inte klar, och man förlängde därför tiden till utgången av år 1967. I samband med behandlingen av propositionen har riks-försäkringsverket förklarat att det inte kan överta försäkringsbeståndet hos bolagen under 1968, i varje fall inte i dess helhet. Men eljest är den motivering för deras upphörande som herr Hübinette återger densamma som 1958 års socialförsäkringskommitté hade i sitt förslag. Men jag för min del vill särskilt understryka att förutsättningarna för att bibehålla socialförsäkringsbolagen i stort sett försvunnit i och med samordningen med sjukförsäkringen. Då bortföll ungefär 90 procent av handläggningen av yrkesskadorna — det övertogs av sjukförsäkringen. Det återstår alltså bara de 10 procenten.

Fram till och med i år har de totala kostnaderna för yrkesskadeförsäkringen varit 100 miljoner kronor per år. De stiger enligt det förslag som nu framlagts och som ytterligare förbättrats i utskottet till 160 miljoner kronor. Inte är väl omfattningen av verksamheten så stor att administrationen behöver delas upp på 10 företag.

Yrkesskadeförsäkringen blir inte någonting annat — även om den nu kommer att vara självständig ganska lång tid framåt — än ett komplement till den allmänna försäkringen. Det finns inte något sakligt skäl att behålla socialförsäkringsbolagen. Det är rationellt att ett enda företag handhar administratio-

Ang. yrkesskadeförsäkringen

nen, och det är väl naturligt att det blir riksförsäkringsverket som för närvarande har ungefär halva försäkringstocken. Jag tror följaktligen inte att man behöver åberopa något annat motiv för att socialförsäkringsbolagen skall upphöra. Det är rationellt, och det är aldeles säkert riktigt.

I utskottet betraktar vi förslaget till yrkesskadelag som ett provisorium. Det har inte varit möjligt att få en utredning som siktade till en fullständig samordning. Det kan bero på flera omständigheter. Troligen beror det först och främst på att vi ännu inte har den allmänna försäkringen utbyggd på sådant sätt att den skulle kunna ta hand om ens de pensionsfall som aktualiseras i form av yrkesskador. Särbestämmelsen för de skador som medför invaliditet under 50 procent måste vi under alla förhållanden ha, så att dessa fall skall kunna ersättas ungefär efter de principer som hittills har gällt. Jag tror alltså inte att man skall ändra på det beslut som en gång har fattats, att socialförsäkringsbolagen skall upphöra och riksförsäkringsverket skall ta hand om hela verksamheten i fortsättningen.

Beträffande uppräkningsen av livräntorna vill jag säga till herr Werner att vi inte kunnat komma till den uppfattningen att det förslag som återfinns i de kommunistiska motionerna skulle innebära en förbättring. Motionärerna tror att det skulle bli bättre, men så skulle bli fallet endast om man utgick från att alla gamla livräntor skall justeras med hänsyn till det underlag som kommer att gälla enligt den nya lagen, dvs. att livräntorna skulle uppräknas inom ramen för de fem basbeloppen. Det är nämligen felaktigt att som kommunisterna utgå ifrån att höjningen av försäkringsunderlaget i yrkesskadeförsäkringen till 15 000 kronor medfört att alla som fått livräntor skulle vara berättigade till ett högre procenttal än 25. Alla som haft lön under 15 000 kronor har nämligen fått sina livräntor fastställda med utgångspunkt från den

verkliga lönen. För höjningen skulle man alltså inte behöva något annat tal än som motsvarar levnadskostnadsförändringen. De som till och med år 1967 har fått sina livräntor fastställda efter ett inkomstunderlag på 15 000 kronor, medan inkomsten i verkligheten för de allra flesta legat över 20 000 kronor, har en ännu sämre livränta med hänsyn till utgångsläget, eftersom de inte kunnat utnyttja inkomsten i dess helhet som underlag för fastställandet av livräntan.

Även om jag förstår den goda meningen i herr Werners förslag vill jag påpeka att resultatet inte skulle bli det han syftar till.

Jag är inte heller riktigt på det klara med vad kommunisterna syftar till i sin motion om förbättringen av sjukförsäkringen. De som drabbas av yrkesskada skulle enligt motionen få rätt till ersättning från och med första dagen. Enligt nu gällande bestämmelser utgår ingen ersättning från sjukförsäkringen för den dag anmälan sker om inträffat sjukdomsfall eller yrkesskada. Kommer vi inte enligt kommunisternas förslag till samma situation som då vi fattade beslutet om samordningen? Vi ville då komma ifrån nödvändigheten av att fastställa, huruvida anmälan gällde en skada som inträffat i, på väg till eller ifrån arbetet eller det var fråga om ett vanligt sjukdomsfall.

I och med samordningen bortföll 90 procent av de fall yrkesskadeförsäkringsföretagen hade att handlägga, och målen i försäkringsrådet sjönk från i runt tal 5 000 till cirka 1 500 om året. Vi skall väl inte återgå till en ordning som för med sig sådana konsekvenser, att tvisterna huruvida det är fråga om yrkesskada eller ej skall tas upp även i övergångsfallen, exempelvis bara för att den försäkrade möjligen skulle erhålla ersättning från och med den dag som skadan inträffat mot att han enligt de nu gällande reglerna får ersättning från och med den påföljande dagen.

Vidare sägs i motionen, att en sådan tillämpning av bestämmelserna skulle

Ang. yrkesskadeförsäkringen

betyda en återgång till vad som gällt tidigare. Det är inte riktigt. Redan innan samordningen kom till stånd utgick inte dagersättning från och med den dag då yrkesskadan inträffade, förmodligen beroende på att skadan ju lika gärna kunde inträffa under morgonen som under sista timmen av arbetsdagen. I de fall en skada inträffat under sista timmen, hade ersättning redan utgått i form av intjänad lön.

Bortsett från om förslaget skulle medföra en fördel eller ej, tror jag att det skulle vara en käpp i hjulet för alla de vinster som har vunnits med samordningen. Sedan sjukersättningen numera höjts till en nivå, som motsvarar 80 procent av den aktuella inkomsten, skulle heller inte ersättningen för yrkesskada bli högre än sjukersättningen. Det var den däremot tidigare när man utbetalade dessa ersättningar direkt från försäkringsföretagen. Detta hängde samman med att man då i regel hade en mycket låg ersättning från sjukkassorna eller den allmänna sjukförsäkringen.

Beträffande begravningshjälpen för vi ungefär samma resonemang — den höjs från 600 kronor till 1 140 kronor. Den blir dessutom indexreglerad genom att summan följer basbeloppet. Vi har klart för oss i utskottet att detta belopp inte täcker begravningskostnaderna, men det blir i alla fall en klar förbättring mot tidigare.

Men är inte en av motiveringarna för de träffade överenskommelserna mellan arbetsmarknadsparterna om grupplivförsäkringen, att det också skall vara en kompensation för att man i allmänhet inte utbetalar begravningsersättning i den allmänna arbetsmarknaden i övrigt? Den förmånen har gällt uteslutande för de yrkesskadade. I stat och kommun är det väl också så, att man betalar ut begravningshjälp, möjligen med ett belopp som ligger något högre.

Jag tror också att man, som herr Werner säger, kan bortse från den utredning som har begärts beträffande

en allmän begravningshjälpförsäkring. Det kanske aldrig blir någonting av den. Men det finns i alla fall en framställning om att utredningen skall göras, och utskottet har som situationen nu är inte velat sträcka sig längre än till det som departementschefen föreslår i propositionen.

Beträffande höjningen av det i propositionen föreslagna underlaget för livräntorna från fyra till fem basbelopp så är det riktigt att man i motioner yrkar att de skall höjas till sex. Emellertid finns det inte någon utredning eller någonting skrivet, vare sig i propositionen eller i andra sammanhang, om vad samordningen mellan yrkesskadelivräntorna och den allmänna försäkringen i stort sett betyder. Därför har vi, på den korta tid som stått till förfogande för utskottet, inte kunnat få utrett om inte yrkesskadelivräntan lyftes upp till taket för den allmänna pensioneringen, dvs. sju och ett halvt basbelopp jämte den fjärdedel som utgår i form av pension från den allmänna försäkringen, och om det därför ändå inte skulle bli överkompensation inte bara för de små inkomsttagarna utan också för dem som har relativt höga inkomster. Jag tror att med de fem basbelopp, som vi har föreslagit, kommer man antagligen tillsammans med både yrkesskadelivräntan och pensionsförmånen att i de allra flesta fall nå en kompensationsgrad av cirka 90 procent.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Det framkom inte något särskilt av herr förste vice talmanen Strands anförande, som styrkte mig i tron att det skulle bli en bättre ordning om man nu avskaffade bolagen. Det enda herr Strand kunde säga var att det här blir »säkert rationellt» och »nog riktigt».

Jag är tacksam för de reservationer

som ligger i sådana uttryck. Som jag ser det skulle ifrågavarande bolag avveckla sig själva så småningom om deras existens inte vore befogad. Nu vill jag omedelbart göra ett tillrättaläggande till vad Herr Strand sade. Det är inte nio bolag utan det är fem som vill vara kvar. De här fem återstående bolagen skulle naturligtvis, om de inte sköttes rationellt, om de inte hade samma premiesättning, om de inte kunde bjuda samma service, aldrig kunna klara sig utan de skulle få lägga ned sin verksamhet.

Det är så jag tycker man kan låta det utveckla sig. Det är ingen som lider av det. Det är ingen som far illa av det.

Dessa bolag har var för sig en ordentlig stabil organisation. De har en premiesättning som överensstämmer med riksförsäkringsverkets. De har en service och ett bedömande av skadorna, som kanske i någon mån är bättre än vad riksförsäkringsverkets är. Ändå säger man bara, att »nu tar vi bort dem»!

Och sedan tror herr Strand att det skall bli rationellt och bättre.

Ett annat litet argument som herr Strand använde var de 160 miljonerna — 100 miljoner fanns förut och 60 miljoner har andra lagutskottet genom sina ställningstaganden och genom det förslag som föreläggs riksdagen fått det hela att öka med. Till det säger herr Strand, att det är en liten summa, att det är ingenting att fördela på bolagen. Det är ingen verksamhet att fördela på så många företag.

Jag anser fortfarande, att om dessa bolag inte har något existensberättigande, så kommer de att falla bort av sig själva. Om riksdagen låter bli att lägga sig i detta, enär det inte finns tillräckligt sakunderlag för att göra det nu, så skulle verksamheten vara kvar oförändrad tillsvidare för de fem bolag som så önskar. Som jag nyss sade, herr talman, tror jag att försäkringstagnarna skulle få det bättre — i varje

Ang. yrkesskadeförsäkringen
fall inte sämre — om bolagen blir kvar och bjuder den konkurrens som är så nyttig även inom försäkringsverksamheten.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Jag har inte ansträngt mig över hövan för att komma med motiv för att stå kvar vid det beslut som fattades redan omkring 1960. Jag har heller inte sagt, att försäkringsbolagen sköter verksamheten sämre än riksförsäkringsverket. Men om det inte betyder något annat, herr Hübnette, att socialförsäkringsbolagen fortsätter sin verksamhet, så utgör det i alla fall ett dåligt exempel, när man ställer krav på att det skall vara rationell ordning inom företagsamheten.

Herr **HÜBINETTE** (h):

Herr talman! Det var ju en märklig argumentering att säga, att det vore ett dåligt exempel, när jag har bevisat att socialförsäkringsbolagen har skött detta bättre än riksförsäkringsverket, med samma premiesättning. Ändå säger herr förste vice talmannen, att mitt exempel är ett dåligt exempel på hur företagsamhet skall skötas. Jag trodde det var så att när kostnaderna blev för stora och när det innebar svårigheter att sköta företagen, skulle de avvecklas. Det vore ett exempel på god företagsamhet att man kunde fusionera eller sammanställa företag för att få verksamheten att löpa bättre. I detta fall finns det inte något sakligt underlag för ett sådant argument.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Jag vet inte om herr Hübnette har sagt någonting mera än att han tror, att det i vissa fall har va-

Ang. yrkesskadeförsäkringen

rit bättre. För premiesättningen gäller ju regler, som jag förmodar att samtliga de företag som arbetar inom branschen har fått lov att följa. Det finns en variation på de uttagna premierna från 0,1 procent till 1 procent av lönesumman beroende på yrkesskaderisken inom företagen. Jag tror — jag vet inte alldeles bestämt, men om herr HübINETTE tror en del kan också jag få tro en del — att socialförsäkringsbolagen, i varje fall genomsnittligt, har ett klientel, som har lägre yrkesskaderisk än det klientel som finns försäkrat i riksförsäkringsverket, eftersom detta verk i mycket stor utsträckning har försäkringarna inom den tunga industrin.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Skillnaden mellan herr Strand och mig måste vara den, att herr Strand *tror*, medan jag *vet*.

Jag bygger mina uttalanden på den statistik som jag talade om nyss. Jag vill inte trötta kammarens ledamöter med att läsa upp procentsatserna, men jag kan göra det om så behövs. Jag vet därför, att socialförsäkringsbolagens försäkringar har varit bättre. Dessa bolag har tydligen skött sina försäkringar bättre än riksförsäkringsverket har gjort.

Därför kan jag, herr talman, gott säga att jag *vet* att socialförsäkringsbolagens försäkringar har skötts bättre.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten A, därefter särskilt i fråga om punkterna B och C, vidare särskilt beträffande envar av punkterna D—G samt slutligen särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Sedermera gjordes enligt de angående punkten A framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till ut-

skottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 899 och II: 1110 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I vad gällde punkterna B och C, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkterna avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr HübINETTE begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 68 punkterna B och C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkterna avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr HübINETTE begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 47.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå utskottets i punkten D gjorda hemställan.

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Ytterligare gjordes i fråga om envar av punkterna E, F och G enligt framställda yrkanden propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 899 och II: 1110 i motsvarande del; och förklarades propositionerna på bifall till utskottets hemställanden vara med övervägande ja besvarade.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta utlåtande.

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, m. m., jämte motiver i ämnet.

Genom en den 30 juni 1967 dagtecknad proposition, nr 142, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,
- 2) lag om ändrad lydelse av 6 § skollagen den 6 juni 1962 (nr 319),
- 3) lag om ändrad lydelse av 30 kap. 7 § och 31 kap. 3 § brottsbalken,
- 4) lag om ändrad lydelse av 20 kap. 7 § rättegångsbalken,
- 5) lag angående ändring i lagen den 4 juni 1964 (nr 450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet,
- 6) lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 6 maj 1964 (nr 541) om behandling i fängvårdsanstalt,
- 7) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 maj 1963 (nr 197) om allmänt kriminalregister,

8) lag angående ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål,

9) lag angående ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall,

10) lag om ändrad lydelse av 1 § 3 mom. sjukvårdslagen den 6 juni 1962 (nr 242),

11) lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag.

I propositionen hade föreslagits en lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, som skulle ersätta lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna. Den föreslagna lagen reglerade alla särskilda omsorger — undervisning, vård och bostad — som det allmänna skulle bereda psykiskt utvecklingsstörda.

Huvudmannaskapet för omsorgerna föresloges fortfarande ligga på landstingskommunerna och de landstingsfria städerna. Staten skulle dock sörja för undervisningen av blinda eller döva psykiskt utvecklingsstörda.

Ledningen av huvudmans verksamhet för de utvecklingsstörda hade föreslagits skola utövas av en styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Vissa organisatoriska valmöjligheter skulle emellertid finnas. För tveksamma eller kontroversiella ärenden om inskrivning i särskola, vårdhem eller specialsjukhus eller utskrivning därifrån m. m. skulle enligt förslaget finnas beslutsnämnder för psykiskt utvecklingsstörda. Beslutsnämnd skulle bestå av en jurist som ordförande samt två eller fyra andra ledamöter, som i regel skulle vara ledamöter eller suppleanter i omsorgsstyrelsen.

Undervisning av psykiskt utvecklingsstörda skulle enligt förslaget likasom för närvarande meddelas i särskola, som kunde vara förskola, skola för grundundervisning, träningsskola eller yrkesskola. Det förutsattes, att allt fler

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

av de svårare utvecklingsstörda barnen skulle få undervisning. För utvecklingsstörda med anpassningssvårigheter eller vissa komplicerande fysiska handikapp skulle meddelas specialundervisning i särskola eller undervisning i specialsärskola. Helt ny var en förslagen skyldighet för huvudmännen att anordna s. k. särskild undervisning i hemmet eller på en vårdinrättning av utvecklingsstörda, som på grund av rörelsehinder, sjukdom e. d. icke kunde deltaga i särskolans vanliga arbete. Blinda eller döva utvecklingsstörda skulle undervisas i den statliga specialsolan för blindas, dövas eller talskadade barn. Särskolplikten för utvecklingsstörda hade föreslagits liksom för närvarande omfatta åldrarna 7—21 år, i undantagsfall 23 år. Särskolplikten föresloges gälla även för de blindas eller dövas utvecklingsstörda.

För vård av psykiskt utvecklingsstörda skulle enligt förslaget finnas vårdhem, specialvårdhem, specialsjukhus, daghem för barn och sysselsättningshem. Specialsjukhusen motsvarade i princip de nuvarande särskilda sjukhusen för psykiatrisk vård av psykiskt utvecklingsstörda. En nyhet var, att en utvecklingsstörd, som behövde vård enligt lagen men icke borde få den i en inrättning som avsåges i lagen, skulle kunna få vården i sitt hem.

På i huvudsak motsvarande sätt som när det gällde vård av psykiskt sjuka skildes mellan en fri inskrivningsform och inskrivning oavsett samtycke. Vård oavsett samtycke föresloges kunna beredas en utvecklingsstörd, som fyllt 15 år, i vårdhem eller specialsjukhus. Förutsättningarna för sådan vård precisades i nära anslutning till lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Bland annat krävdes, att vården vore oundgängligen påkallad med hänsyn till utvecklingsstörningens grad och till att någon av vissa s. k. specialindikationer förelåge.

Huvudmännen skulle åläggas bland annat att anordna elevhem och inackorderingshem. Begreppen externat- och internatskola utmönstrades. Frågan om var en särskolelev skulle bo skulle enligt förslaget avgöras särskilt.

De nuvarande reglerna om förfarandet vid inskrivning och intagning skulle förenklas. Systemet med både inskrivnings- och intagningsbeslut föresloges borttaget. Omsorger skulle kunna beredas utan särskild ansökan eller anmälan. Samtycke till inskrivning skulle icke behöva vara skriftligt. Läkarintyg skulle dock krävas. Efter mönster av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall hade föreslagits en del nya processuella regler av betydelse från rättssäkerhetsynpunkt.

Nya fullföljdsregler föresloges. Beslut om skyldighet för någon att underkasta sig omsorger skulle i regel överklagas hos psykiatriska nämnden, som finge en särskild sammansättning i särskolälärenden. Mot beslut att vägra omsorg skulle talan i regel föras hos huvudtillsynsmyndigheten, som vore antingen skolöverstyrelsen eller socialstyrelsen. Psykiatriska nämndens eller huvudtillsynsmyndighetens beslut finge icke överklagas.

Omsorger enligt den föreslagna lagen skulle i regel vara avgiftsfria.

Den nya lagstiftningen hade föreslagits träda i kraft den 1 juli 1968.

Kungl. Maj:ts förslag till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda var i nedan angivna delar så lydande:

3 § första stycket

Undervisning av psykiskt utvecklingsstörda meddelas i särskola. I samband därmed skall eleverna beredas den personliga och medicinska omvårdnad som behöves. Särskola omfattar förskola, skola för grundundervisning, träningskola eller yrkesskola eller flera av dessa skolformer.

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

4 § första stycket

För vård av psykiskt utvecklingsstörda skall finnas vårdhem, specialsjukhus, daghem för barn och sysselsättningshem. För utvecklingsstörda som behöver vård i vårdhem med särskilda anordningar skall finnas specialvårdhem.

6 § första och andra styckena

Ledningen av landstingskommuns verksamhet enligt denna lag utövas av en styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Till sådan styrelse får utses nämnd som handhar andra landstingskommunens förvaltningsuppgifter.

Landstingskommun äger överlåta ledningen av särskola på skolstyrelsen i den kommun där särskolan är belägen.

11 § första stycket

Särskola skall stå under ledning av en rektor. För vårdhem, daghem, sysselsättningshem, inackorderingshem och elevhem skall finnas föreståndare.

13 §

Högsta tillsynen över den verksamhet som bedrivs enligt denna lag utövas av skolöverstyrelsen och socialstyrelsen med den fördelning av uppgifterna som Konungen bestämmer. För varje inrättning för psykiskt utvecklingsstörda skall en av dessa myndigheter vara huvudtillsynsmyndighet.

Under skolöverstyrelsen har länskolnämnden inseende över den verksamhet som överstyrelsen har högsta tillsynen över.

16 §

Styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda skall

verka för att psykiskt utvecklingsstörda inom landstingskommunen får de omsorger som de behöver,

planlägga och samordna landstingskommunens verksamhet enligt denna lag samt verka för att den utvecklas på tillfredsställande sätt,

handha ledningen av de inrättningar

för utvecklingsstörda som drives och den verksamhet i övrigt för dem som utövas av landstingskommunen, om annat ej följer av beslut enligt 6 § andra, tredje eller fjärde stycket,

utöva lokal tillsyn över andra inrättningar för utvecklingsstörda enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar,

för landstinget framlägga de förslag angående omsorgerna om de utvecklingsstörda som finnes påkallade.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 876, av fru Wallentheim *m. fl.*, samt II: 1085, av fru Eriksson i Stockholm *m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 877, av herr Nyman *m. fl.*, samt II: 1086, av herr Mattsson *m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 883, av herr Blomquist *m. fl.*, samt II: 1096, av fröken Wetterström *m. fl.*,

4) motionen II: 1087, av fru Ryding *m. fl.*, ävensom

5) motionen II: 1095, av herr Martinsson.

I motionerna I: 876 och II: 1085 hade hemställts,

att 4 §, första stycket, första mening- en, (lagen angående omsorger om psykiskt utvecklingsstörda) måtte erhålla följande lydelse:

För vård av psykiskt utvecklingsstörda skall finnas vårdhem, specialsjukhus, daghem för barn, sysselsättningshem och verkstäder för skyddad sysselsättning;

att 11 §, första stycket, andra mening- en, måtte erhålla följande lydelse:

För vårdhem, daghem, sysselsättningshem, inackorderingshem, elevhem och verkstad för skyddad sysselsättning skall finnas föreståndare;

att 13 § måtte få följande tillägg:

Tillsyn över skyddad sysselsättning som bedrivs enligt denna lag utövas även av arbetsmarknadsstyrelsen;

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

att 6 §, första stycket, andra mening-
en, (»Till sådan — — — landstings-
kommunens förvaltningsuppgifter») måtte utgå;

att 6 §, andra stycket måtte erhålla
följande lydelse:

Landstingskommun äger *med bibe-
hållet ansvar för undervisningen över-
låta vissa uppgifter rörande särskolans
förvaltning till skolstyrelsen i den kom-
mun där särskolan är belägen;*

att i 16 § efter fjärde stycket (»hand-
ha ledningen — — — fjärde stycket») måtte införas följande nya stycke:

*samverka med organ till vilka, på
grund av beslut enligt 6 § andra, tredje
eller fjärde styckena, vissa uppgifter
kan ha överförts.*

I motionerna I: 877 och II: 1086 hade
anhållits, att riksdagen måtte besluta,

att 3 §, första stycket, tredje mening-
en, skulle förtydligas och erhålla föl-
jande lydelse:

*Särskoleväsendet omfattar förskola,
skola för grundundervisning, tränings-
skola och yrkesskola;*

att 4 §, första stycket, skulle erhålla
följande lydelse:

*Vård av psykiskt utvecklingsstörda
skall omfatta erforderlig personlig och
medicinsk omvårdnad, lekterapi, ar-
betsterapi och skyddad sysselsättning.
För vården skall finnas vårdhem, spe-
cialsjukhus, daghem för barn, syssel-
sättningshem och verkstäder för skyd-
dad sysselsättning. För utvecklingsstör-
da som behöver vård i vårdhem med
särskilda anordningar skall finnas spe-
cialvårdhem;*

att 6 §, andra stycket, skulle erhålla
följande lydelse:

Landstingskommun äger *med bibe-
hållet ansvar för undervisningen och
övriga omsorger överlåta vissa uppgif-
ter rörande särskolas förvaltning till
skolstyrelsen i den kommun där sär-
skolan är belägen;*

att 11 §, första stycket, skulle få föl-
jande lydelse:

Särskola skall stå under ledning av
en rektor. För vårdhem, daghem, sys-
selsättningshem, inackorderingshem,
elevhem och verkstad för skyddad sys-
selsättning skall finnas föreståndare;

att 13 §, första stycket, skulle få föl-
jande lydelse:

Högsta tillsynen över den verksam-
het som bedrivs enligt denna lag ut-
övas av skolöverstyrelsen, socialstyrel-
sen och arbetsmarknadsstyrelsen med
den fördelning av uppgifterna som Ko-
nungen bestämmer. För varje — — —
vara huvudtillsynsmyndighet;

att i 16 § efter (»handha ledningen
— — — fjärde stycket») skulle införas
följande:

*samverka med organ till vilka, på
grund av beslut enligt 6 § andra, tredje
eller fjärde styckena, vissa uppgifter
kan ha överförts;*

samt att riksdagen måtte uttala sig
för

att landstingen borde bliva berättigade
till statsbidrag för skyddade verk-
städer för utvecklingsstörda i enlighet
med vad i motionerna anförts;

att riksdagen beträffande personal-
planeringens betydelse måtte uttala sig
i enlighet med vad i motionerna an-
förts.

I motionerna I: 883 och II: 1096 hade
yrkats, att riksdagen i skrivelse till
Kungl. Maj:t skulle anhålla om översyn
i enlighet med vad i motionerna anförts
om statsbidragsbestämmelserna och om
en vidgning av lärarbegreppet inom
särskoleväsendet.

I motionen II: 1095 hade bland an-
nat föreslagits, att riksdagen vid be-
handlingen av propositionen skulle fö-
reskriva, att förvaltningstjänsteman
skulle finnas hos styrelse för omsorger
om psykiskt utvecklingsstörda, att ve-
derbörande förvaltningstjänsteman skul-
le kallas till sammanträde med styrel-
sen, att förvaltningstjänstemannen vid
styrelsens sammanträde skulle äga del-
taga i överläggningarna men ej i beslu-
ten och få sin mening antecknad i pro-
tokollet.

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen med avslag på motionerna I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avsåge 3 § förslaget till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, måtte bifalla förevarande proposition, nr 142, i motsvarande del;

B. att riksdagen med avslag på följande motioner, nämligen

1) I: 876 och II: 1085 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avsåge 6 § första stycket andra punkten förslaget till omsorgslag,

2) I: 876 och II: 1085, I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt rörde delegation till lokal skolstyrelse,

3) I: 876 och II: 1085, I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avsåge skyddad sysselsättning,

4) I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt anginge precisering av vårdbegreppet,

5) II: 1095, såvitt anginge föreskrifter om förvaltningstjänsteman hos omsorgsstyrelsen, måtte antaga 4, 6, 7, 11, 13 och 15 §§ i förslaget till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda;

C. att riksdagen med avslag på motionerna I: 876 och II: 1085 samt I: 877 och II: 1086, samtliga motioner såvitt avsåge 16 § förslaget till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, måtte bifalla propositionen i motsvarande del;

D. att riksdagen måtte bifalla propositionen i de delar som icke omfattades av vad utskottet under A, B och C hemställt;

E. att riksdagen i anledning av motionerna I: 883 och II: 1096 samt II: 1095, sistnämnda motion såvitt anginge statsbidrag till personal på undervisningssidan, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört om statsbidragsbestämmelserna beträffande personalkostnader;

F. att riksdagen i anledning av motionerna I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avsåge statsbidragsbestämmelserna beträffande kostnader för skyddade verkstäder, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i nämnda fråga;

G. att motionerna I: 877 och II: 1086, såvitt anginge frågan om personalplanering, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

H. att följande motioner, nämligen

1) I: 877 och II: 1086,

2) I: 883 och II: 1096,

3) II: 1087 samt

4) II: 1095,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt yttrande hade utskottet å s. 81 i det tryckta utlåtandet anfört bland annat följande:

»Utskottet har i avsnittet skyddad sysselsättning avstyrkt att huvudmännen i omsorgslagen skall åläggas att ordna skyddade verkstäder för psykiskt utvecklingsstörda. Såsom utskottet uttryckligen framhållit är det emellertid önskvärt, att denna grupp såväl som andra handikappgrupper får tillgång till skyddad sysselsättning. Det är självfallet av värde att gällande statsbidragsbestämmelser inte i onödan verkar hämmande på landstingens benägenhet att vara aktiva på detta område. Med hänsyn härtill anser utskottet att även de statsbidragsregler, som här avses, bör bli föremål för översyn.»

Reservationer hade avgivits

I, vid utskottets hemställan under A,

av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herr *Blomquist* (h), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Anderson* i Sundsvall (fp), *Rimmerfors* (fp), och *Gustavsson* i Alvesta (cp) samt fröken *Wetterström* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskot-

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

tet bort under A hemställa, att riksdagen — med förklaring att viss ändring och tillägg borde göras i 3 § förslaget till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda — i anledning av motionerna I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avsåge nämnda paragraf, måtte för sin del antaga paragrafen med följande lydelse av första stycket:

Undervisning av — — — som behöves. *Undervisningen* omfattar *förskolundervisning, grundundervisning, träningsundervisning och yrkesundervisning. Vid varje särskola förekommer en eller flera av dessa undervisningsformer;*

II, vid utskottets hemställan under B,

av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herr *Blomquist* (h), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Anderson* i Sundsvall (fp), *Rimmerfors* (fp) och *Gustavsson* i Alvesta (cp) samt fröken *Wetterström* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen — med förklaring att vissa ändringar och tillägg borde göras i 4, 6, 11 och 13 §§ förslaget till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda — i anledning av motionerna I: 876 och II: 1085, I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avsåge skyddad sysselsättning, ävensom med avslag å följande motioner, nämligen

1) I: 876 och II: 1085 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avsåge 6 § första stycket andra punkten förslaget till omsorgslag,

2) I: 876 och II: 1085, I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt rörde delegation till lokal skolstyrelse,

3) I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt anginge precisering av vårdbegreppet,

4) II: 1095, såvitt anginge föreskrifter om förvaltningstjänsteman hos omsorgsstyrelsen,

måtte för sin del antaga 4, 6, 7, 11, 13 och 15 §§ lagförslaget med följande ändringar och tillägg, nämligen att 4 § första stycket, 6 § andra stycket, 11 § första stycket samt 13 § första stycket erhöles följande lydelse:

4 § första stycket

För vård av psykiskt utvecklingsstörda skall finnas vårdhem, specialsjukhus, daghem för barn, sysselsättningshem och verkstäder för skyddad sysselsättning. För utvecklingsstörda — — — finnas specialvårdhem;

6 § andra stycket

Landstingskommun äger — — — är belägen. *Ledningen av verkstad för skyddad sysselsättning får överlätas på kommunalt eller landstingskommunalt organ;*

11 § första stycket

Särskola skall — — — en rektor. För vårdhem, daghem, sysselsättningshem, inackorderingshem, elevhem och verkstad för skyddad sysselsättning skall finnas föreståndare;

13 § första stycket

Högsta tillsynen över den verksamhet som bedrivs enligt denna lag utövas av skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen med den fördelning av uppgifterna som Konungen bestämmer. För varje — — — vara huvudtillsynsmyndighet;

III, vid utskottets hemställan under F,

av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herr *Blomquist* (h), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Anderson* i Sundsvall (fp), *Rimmerfors* (fp) och *Gustavsson* i Alvesta (cp) samt fröken *Wetterström* (h), vilka ansett, att det nyss återgivna avsnittet av utskottets yttrande å s. 81 i det tryckta utlåtandet bort ersättas med text av följande lydelse: »Vid driften av skyddade verkstäder för psykiskt utvecklingsstörda bör, såsom departementschefen framhållit, samverkan ske med bl. a. arbetsförmedlingen. Enligt utskottets mening finns det emellertid

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

inte något bärande skäl för att upprätthålla kravet att platserna skall ställas till arbetsförmedlingens förfogande för att statsbidrag skall utgå. Detta statsbidragsvillkor bör därför tas bort för de här aktuella verkstäderna.»

Herr **BLOMQUIST** (h):

Herr talman! Det har varit mycket stimulerande att arbeta med denna viktiga proposition rörande ny lag för omsorger om de utvecklingsstörda; propositionen är så genomgående positiv i hela sin syftning. Lika stimulerande har utskottsbehandlingen varit. Det är heller inte för mycket sagt att detta lagförslag hälsas med glädje och tacksamhet av dem som på olika sätt berörs av lagen.

Det kan diskuteras — och så har även skett — om samhället skall genom lagstiftning reglera sina skyldigheter mot en speciell grupp av handikappade. Utskottet har liksom departementschefen redovisat sin uppfattning på denna punkt: de psykiskt utvecklingsstörda intar, menar man, en särställning bland de handikappade. Deras handikapp är av den art att de inte kan föra sin egen talan, och vägen till ett meningsfullt liv i samhället är för dem så lång och mödosam, att det är riktigt att i lag fästa det allmännas skyldighet att ge dem de omsorger som de behöver.

Jag tror att det är av vikt att hålla detta i minnet när vi nu skall diskutera lagen och särskilt vissa punkter, där meningarna gått isär vid utskottsbehandlingen. Den intellektuella nedsättningen hos den utvecklingsstörde präglar hela hans personlighet, och detta är förklaringen till att det behövs särskilda omsorger. Anpassningen till samhället blir i annat fall omöjlig. Vad som i detta avseende har särskilt intresse är att inläringen på alla stadier kräver sin speciella metodik. De lär långsammare, måste ha en åskådligare undervisningsform, reagerar långsammare och behöver kontinuerlig

stimulans. Av den anledningen behöver de särskilda omsorger, särskild undervisning, speciellt inrättad vård, sysselsättning och arbete som särskilt lagts till rätta.

Ett annat faktum är ytterst väsentligt i detta sammanhang, nämligen att de utvecklingsstörda är ett oerhört heterogent klientel. Vi har hela skalan från de allra svårast skadade till former av lättare utvecklingsstörning, som gränssar till hjälpklasstadiet. Därför måste det register man inom vårdgrenen har till förfogande vara så brett som möjligt. Differentiering blir A och O inom alla stadier på detta område. När det gäller träning och sysselsättning av ungdomen och det något äldre klientelet måste ADL-träning — varmed något förenklat avses social träning — och undervisning gå hand i hand med olika former av sysselsättning och arbete.

Arbeterapins utveckling inom vårdinstitutionerna har betydelse mer eller mindre revolution när det gäller omsorgerna för de utvecklingsstörda. Det är väl flera än jag som kommer ihåg hur de gamla vårdhemmen präglades av passivitet. Och så nu i dag — när man kommer på olika institutioner — vilken sjudande aktivitet. Men skall denna aktivitet kunna vidmakthållas måste den tillrättaläggas efter vars och ens förmåga och behov.

Motioner från alla partier har utskottet haft att behandla tillsammans med propositionen. Som påpekas i utlåtandet yrkar vi motionärer inte några sådana ändringar att de väsentliga principerna i lagförslaget rubbas.

Motionernas behandling i utskottet har framtvingat reservationer i vilka krävs att i enlighet med propositionens intentioner vissa omsorger i lagen skall få ett klart och entydigt uttryck. Det vi då främst avser gäller den viktiga omsorgen »skyddad sysselsättning».

Och nu vill jag, herr talman, anknyta till det jag nyss var inne på angående de psykiskt utvecklingsstördas speciella

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

situation och hur viktigt det är att deras aktiviteter tillrättaläggs efter vars och ens behov.

Senare års erfarenheter har tydligt visat att man vid sidan av den traditionella terapin som har varit mera hantverksbetonad — den har utgjorts av slöjd och sömnad inte minst — alltmer kunnat ägna sig åt industriell terapi.

Går man försiktigt fram utan forcing kan en del av det klientel som nått en god färdighet och en relativt sett god arbetstakt i den industriella terapin mycket väl försvara en plats i skyddad verkstad under förutsättning av att inte alltför höga krav ställs på produktionsresultat, arbetstid och arbetsmarknadsmässig lön. Det står utom allt tvivel att skyddad verksamhet är ett väsentligt led i strävan att få de psykiskt utvecklingsstörda att uppleva sig som samhällsnyttiga genom att de hjälps till att göra en produktiv insats.

Utredningen och en stor del av dem som på nära håll sysslar med inte minst de utvecklingsstördas arbetsproblematik har hävdad vikten av att det blir en skyldighet för huvudmännen att ordna skyddade verkstäder för denna grupp av handikappade. Utskottet har inte velat gå med på detta. Majoritetens motivering mot att i lag fästa denna huvudmannens skyldighet är att »man därigenom åstadkommer en icke önskvärd, till tiden obegränsad isolering av de utvecklingsstörda från andra människor». Utskottet säger sig inte vilja medverka till en sådan utveckling som skulle stå i strid mot lagens allmänna syfte. Detta är dunkelt resonerat och antagligen också något dunkelt tänkt. Lagens allmänna syfte är väl att verklig omsorg skall utövas när det gäller undervisning, vård, boende och sysselsättning. Som ett led i anpassningen anbefalles integration i olika omsorger, främst undervisning och sysselsättning. Men skyldigheten att ha omsorg kräver att man hela tiden anpassar formerna efter vars och ens möjligheter att tillgodogöra sig dem. För de ut-

vecklingsstörda gäller som för övriga handikappade att om möjligt kunna inordnas i det vanliga arbetslivet. Men eftersom vägen dit för de utvecklingsstörda är omständligare än för andra är det väsentligt att de får möjligheten att gå igenom alla stadier: från industriell terapi till speciell skyddad verkstad, därefter via arbetsvårdens skyddade verkstad ut i arbetslivet. Enligt vad jag själv kunnat konstatera hade arbetsvården i Malmö löst problemet just på detta sätt. Till sin skyddade verkstad för olika handikappade hade man vägg i vägg anordnat en skyddad arbetsverkstad för de utvecklingsstörda, varifrån man successivt sökte integrera de därför lämpade i den traditionella skyddade verkstaden för att sedan om möjligt slussa ut dem i arbetslivet.

Att här tala om risk för en till tiden obegränsad isolering ter sig mycket svårbegripligt. Jag tror risken härför är större om utskottsmajoritetens förslag segrar. Erfarenheten i dag säger nämligen att det är ett för stort hopp mellan sysselsättningshemmen och arbetsvårdens skyddade verkstäder. Troligtvis är det också därför det är så relativt få utvecklingsstörda på dessa verkstäder.

Jag undrar om det inte gått troll i orden »skyddad verkstad». Utskottet är helt fixerat vid uppfattningen att skyddad verkstad måste innebära en arbetsplats som är förbehållen de handikappade vilka är kapabla att utföra ett industriellt produktivt arbete och genom detta arbete kan få avtalsenlig lön av sådan art att den ger arbetstagaren försörjningsmöjlighet.

I utskottsutlåtandet står: »Åtgärder, som är särskilt ägnade att underlätta handikappades anpassning till arbetslivet, betecknas med ett sammanfattande namn som arbetsvård. Den är i princip avsedd för alla handikappade som behöver den oavsett handikappets art.» I linje med propositionens allmänna syfte att realistiskt och effektivt ta omsorg om de utvecklingsstörda ter det

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

sig för oss reservanter helt konsekvent att till de berättigade omsorgerna räkna skyddade verkstäder, vilka enligt vad vi vet blir ett betydelsefullt stadium på deras väg till ett meningsfullt arbetsliv.

När det gäller driften av dessa skyddade verkstäder delar vi departementschefens och utskottets mening att det är lämpligt med en nära samverkan mellan omsorgsstyrelsen och de primärkommunala och landstingskommunala arbetsvårdsorganen. Vi föreslår i linje härmed att i lagen inskrives möjlighet till delegationsförfarande så att ledningen av verksamheten för de utvecklingsstördas arbetsvård kan överlämnas till något av de nämnda arbetsvårdsorganen, där så är lämpligt.

Då jag, herr talman, yrkar bifall till reservationerna II och III, innebär detta att jag inte vill stanna vid utskottets allmänna rekommendation till huvudmannen att anordna skyddad sysselsättning för de utvecklingsstörda utan menar denna omsorg vara så nödvändig att den måste lagfästas. Som en följd därav bör begreppet »skyddad verkstad» ges ett generösare innehåll så att, som i reservation III föreslås, man bland annat inte upprätthåller kravet att platserna skall ställas till arbetsmedlingens förfogande för att statsbidrag skall utgå.

Fundamentalt i den nya lagen är utbyggandet av den omsorg som kallas undervisning. Som en följd av de framsteg man tycker sig ha gjort i särskolans pedagogik under de senaste decennierna har i den nya lagen undervisningen fått en utbyggd och mera differentierad upplägning i olika skolformer. I § 3 av den föreslagna lagen stadgas vilka skolformer som särskolan skall omfatta. Departementschefens av utskottet godtagna förslag till lagtext har givit anledning till tolkningssvårigheter. Då en lag bör vara klar och entydig så att inga missförstånd uppstår,

yrkas i reservation I bifall till ett lagförslag som uppfyller kraven på klarhet och entydighet.

Herr talman! Utskottsbehandlingen har inte givit anledning till ytterligare reservationer, även om meningarna varit olika på flera punkter i propositionen. Låt mig bara säga några ord om den föreslagna lagens möjligheter till delegation till lokal skolstyrelse av ledningen av särskola belägen i kommunen. I den gamla lagen fanns en begränsad delegationsrätt. I och med att delegationsrätten nu utsträcker till att i princip gälla vilken skolstyrelse som helst, kommer kompetensfrågorna mellan å ena sidan den kommunala skolstyrelsen och dess skolchef och å andra sidan omsorgsstyrelsen och särskolchefen att bli komplicerade.

Jag tror därför att det är viktigt att understryka utskottets uttalande att delegationsmöjligheter bör användas med urskillning och främst bör komma i fråga i de landstingsfria städerna, där huvudmannaskapet är gemensamt. Därför kan man också ifrågasätta om det inte vore lämpligt att vid delegering tillsätta en särskild styrelse eller samarbetsgrupp med representanter för den kommunala skolstyrelsen och omsorgsstyrelsen. På så sätt får man kanske möjlighet att lättare komma ifrån de svårigheter som alltid uppstår när det finns två huvudmän.

Till sist vill jag också poängtera utskottets uttalade mening om en översyn av gällande statsbidragsbestämmelser rörande såväl personalkostnaden i samband med undervisningen som statsbidragsbestämmelserna rörande skyddade verkstäder. Bakom ligger utskottets starka önskan att denna nya omsorgslag så helhjärtat och effektivt som möjligt må genomföras av huvudmännen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna I, II och III.

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Fru OLSSON, ELVY, (cp):

Herr talman! Den fråga som vi i dag har att ta ställning till, andra lagutskottets utlåtande nr 67 angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, omfattar många förslag till kompletterande omsorgsformer, som gör att man med tillfredsställelse ser fram mot lagens tillämpning. Den grundläggande principen är att varje utvecklingshämmat barn skall ha rätt till den undervisning det kan tillgodogöra sig. Det skall ha rätt till den undervisning som kan främja dess utveckling och som kan öka dess förmåga till social anpassning. I och med att undervisningen sträcker sig från förskola till yrkesskola kan vi räkna med, att även de svårast utvecklingsstörda barnen skall få undervisning. Vi måste hälsa detta med mycket stor tillfredsställelse.

I propositionen säger departementschefen, att landstingskommun skall vara skyldig att anordna samtliga undervisningsformer, nämligen förskola, skola för grundundervisning, träningskola och yrkesskola. Vi är väl alla överens om att landstingen skall vara skyldiga till detta. Men om vi är överens om detta, vilket jag utgår ifrån att vi är, då är det inkonsekvent att inte skriva in landstingens skyldigheter i lagtexten.

Om de utvecklingsstörda får den undervisning och den träning till social anpassning, som vi hoppas skall bli följderna av denna proposition, kommer den dag då skolan är slut och rätten till skolgång inte längre finns och då meningsfull sysselsättning och arbete bör komma så många som möjligt till del. Vi bör komma ihåg att rätten till arbete i möjligaste mån också bör gälla även de utvecklingsstörda. Ett mål bör naturligtvis vara att genom aktiveringsåtgärder söka skapa förutsättningar för att så många utvecklingsstörda som möjligt skall kunna arbeta på den öppna arbetsmarknaden. Vi vet att detta är ett mål, som många av de utvecklingsstörda inte kan nå. För dem som

inte kan placeras på den öppna arbetsmarknaden är den skyddade verkstaden den naturliga och humana arbetsplatsen. Det är vi också ense om.

Vi reservanter anser att det vore logiskt att också skriva in i lagtexten, att landstingen skall ha skyldighet att ordna arbete i skyddade verkstäder för de utvecklingsstörda. Den skyddade verksamheten kan i många fall inte bedrivas på samma sätt för utvecklingsstörda som för andra handikappade. I en del fall är det möjligt att efter en viss tids vistelse och arbete i särskild verkstad för utvecklingsstörda övergå till en plats i en vanlig skyddad verkstad inom arbetsvärden.

Departementschefen säger att man inte kan införa en lagstadgad rätt för de utvecklingsstörda, som inte finns för övriga handikappgrupper. Jag har mycket svårt att förstå detta resonemang. Målsättningen bör väl vara att alla skall ha rätt till arbete just efter sina förutsättningar. Varför är departementschefen och utskottsmajoriteten så rädda att skriva in denna lilla favör för de utvecklingsstörda i lagtexten, när vi t. ex. i lagen om skyldigheter för landstingen att ordna sysselsättningshem skriver in detta i lagtexten? Det är naturligtvis i sin ordning, det tycker även vi reservanter, att skyldigheten för landstingen om sysselsättningshemmen skrivs in i lagen, men jag tror att det då finns en stor risk för att det i första hand blir sysselsättningshem som ordnas och att landstingen bara i andra hand kommer att ordna med de skyddade verkstäderna för de utvecklingsstörda.

Sysselsättningshemmen är i många fall utmärkta för de utvecklingsstörda, men risken är då att de som med träning kan komma vidare från sysselsättningshemmet in i den skyddade sysselsättningen aldrig kommer dit, och det är ju till det meningsfulla och produktiva arbetet vi vill att så många som möjligt skall nå.

Vi reservanter kan inte heller finna några bärande skäl till kravet att plat-

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

serna skall ställas till arbetsförmedlingens förfogande för att statsbidrag skall utgå. Detta villkor för att erhålla statsbidrag bör därför tas bort för de här aktuella verkstäderna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de tre reservationer som är fogade till andra lagutskottets utlåtande nr 67.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja påstå att jag är direkt tacksam för att få vara med i riksdagen och lägga min röst för det förslag som vi nu behandlar för att stärka omsorgerna om de utvecklingsstörda och hjälpa dem så långt det i vår förmåga står. Lagen är i stort sett — och det har sagts även av de föregående talarna — mycket bra, och man hoppas uppriktigt att den skall bli till den glädje och det gagn för de utvecklingsstörda som den är avsedd att bli.

Detta hindrar naturligtvis inte att vissa delar kan kritiseras, och det har också de föregående talarna gjort. Det är till samma avsnitt av propositionen och utskottsutlåtandet som jag också knyter en viss skepsis, nämligen det som berör de skyddade verkstäderna för de utvecklingsstörda. Vi kan inte riktigt följa med i majoritetens resonemang.

Alla är vi överens om att de utvecklingsstörda inte skall isoleras. Det skall man över huvud taget inte göra med några handikappade personer. Man vill gärna såvitt möjligt att alla också skall integreras i grundskolans särskoleklasser. Men denna integration, som ofta tillämpas och som man tycker är lämplig, måste ändå bara bli »styckevis och delat» därför att utvecklingsstörda särskoleelever av naturliga skäl inte kan gå i normalklasser.

Men skolan är ju bara en förberedelse-tid. Då frågar man sig: Skall inte särskoleelever när denna tid är över placeras i arbete med andra?

Ett av målen är att få ut dem i den öppna marknaden. Ytterligare ett mål

är att de som inte kan erhålla arbete i den allmänna marknaden bör beredas arbete i skyddade verkstäder. Men det är inte säkert att mer än en förmodligen rätt liten del klarar den mera krävande anpassningen, inte till en normalvärld — det tror jag går lättare — utan till en omgivning som präglas av andras handikapp, inte bara fysiska, utan också psykiska och sociala. Varken de utvecklingsstörda eller de mera komplicerat handikappade torde vara särskilt väl förberedda att anpassa sig till varandra och ta hänsyn till varandra. Det är väl ändå självfallet att detta på en utvecklingsstörd kan ställa större krav än anpassningen till en normal arbetsmiljö som erbjuds bland oss andra. De pedagogiska och arbetsmetodiska förutsättningarna skiljer sig också åt, vilket inte kan underlätta arbetsledningens funktioner. Att emellertid en del utvecklingsstörda kan klara eller förbli obörda av detta förhållande är möjligt. Men det är knappast den modell för en normalisering som kan eller bör bli allmän enligt reservanternas uppfattning. Att ha insikt om sitt handikapp, att veta om det och att sträva efter att göra det bästa möjliga av sin situation, det är en sak. Att dagligen bli påmind om sin särställning i kontakten med helt andra handikappsituationer och handikapputtryck kan ställa alltför stora krav, särskilt om känslighet eller kontaktsvårigheter är en del av handikappet. Det gäller just den grupp vi här sysslar med.

God arbetsvård skall stärka människors självförtroende, skall inte försvaga det genom att öka handikappmedvetandet. Har vi normala — som vi kallar oss — rätt att ställa större krav på handikappade på den skyddade arbetsplatsen än i det vanliga arbetslivet? Många trivs med utvecklingsstörda och sätter stort värde på dem. Men är det ändå inte för mycket begärt att alla på skyddade verkstäder skall göra det, när vi ofta är så utomordentligt oförstående inför många av dem?

Vi vet att det återstår så mycket att

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

göra för att vi bättre skall förstå de utvecklingsstörda. Jag tror att det är att utsätta utvecklingsstörda för överkrav om man som regel skulle kräva att de psykologiskt skulle klara av en arbetsmiljö tillsammans med mera komplicerade handikappade. Det är ju en utomordentligt svår och heterogen arbetsstyrka, om jag så får kalla det, på dessa arbetsvårdens skyddade verkstäder. De som haft någon kontakt med verkstäderna vet att här finns grupper av missanpassade människor, sådana som har svårt att inordna sig på den allmänna arbetsmarknaden. Där finns i alla fall alkoholskadade även med kriminell bakgrund.

Att i en sådan miljö inpassa de utvecklingsstörda, som väl i allmänhet är ganska lättleda, tycker jag och reser vanterna vore att ställa för stora krav på dem. De bör inte utsättas för påfrestningar, om vi kan avhjälpa detta — svåra påfrestningar som många av dem inte kan klara helt enkelt.

Erfarenheten har visat att de utvecklingsstörda under sitt arbete på den skyddade verkstaden har behov av en fortgående mognadsundervisning i form av regelrätt vuxenundervisning och social träning för att kunna leva ett liv som självständiga personer. De är ju vuxna människor, men de kräver en särskilt tillrättalagd pedagogik, som tar en viss tid både i instruktionen och anpassningen till de erfarenheter de har gjort. Arbetsledarna vid de skyddade verkstäder för utvecklingsstörda som nu finns ute i landet har allmänt gjort dessa iakttagelser, och de har också märkt, hur bostadsproblemen och problemen under fritiden för de utvecklingsstörda icke så litet påverkar den utvecklingsstördes situation också i verkstaden.

Det förefaller därför rimligast, att den myndighet som har att svara för planeringen av dessa områden av den utvecklingsstördes liv, således omsorgsstyrelsen, också är medansvarig för de skyddade verkstäderna för utvecklingsstörda, för att de utvecklingsstörda

skall kunna komma nära den normalisering som vi satt upp som mål. Att driften och tillsynen av de skyddade verkstäderna och deras tekniska utveckling bör ske av länsarbetsnämnden och arbetsmarknadsstyrelsen, är självklart, och det bör också uttryckas i lagen.

Utskottsmajoriteten skriver, att omsorgsstyrelsen har en viktig funktion att fylla, när landstingen beaktar de utvecklingsstördas speciella problem vid utbyggnaden av den skyddade verksamheten. Sedan säger den: »Genom att inte binda landstingen på det organisatoriska planet kan man underlätta för landstingen att nå den nära samverkan mellan olika organ, som departementschefen understrukit angelägenheten av.»

Man frågar sig, om det inte vore riktigt att säga vad alla menar i klarlagtext, nämligen att de berörda parterna självfallet skall samarbeta. Vår skrivning står alltså helt i samklang med lagens allmänna normaliserande syften, och vi anser, att den nyanserat och klart uttrycker den samarbetstanke som alla uppenbart är ense om.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till reservation II. Vad beträffar reservation I förefaller den mig mest gälla en redigeringsfråga, och jag kan inte förstå, att man inte kan formulera den paragraf som det är fråga om i klarlagtext. Reser vanterna har framlagt förslag härom.

Vad reservation III beträffar ansluter jag mig också till denna. Den gäller som bekant villkoren för statsbidrag till skyddade verkstäder.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag vill gärna bekräfta att vi har haft ett intressant arbete inom utskottet vid behandlingen av den föreliggande propositionen. Intresset har inte minskats av att utskottets ledamöter gjort en resa under hösten ned till Västkusten för att se på några anläggningar, som har kommit till för att ta hand om

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

utvecklingsstörda — både särskolor och vårdhem. Detta har naturligtvis gett oss möjlighet att bättre bedöma vilka problem det här egentligen är fråga om.

Jag tror inte alls att det är nödvändigt att använda några sentimentala tongångar för att understryka vilka besvärigheter denna grupp i samhället har. De flesta har ytterst små möjligheter att över huvud taget följa med i utvecklingen, att tillgodogöra sig undervisning och sedermera som vuxna helt naturligt även att hävda sig i ett krävande arbetsliv. Det är vi alla överens om. Det behöver inte särskilt understrykas.

Herr Blomquist säger att lagen är utmärkt. Det finns emellertid många dunkla punkter som gör det mindre klart vad som egentligen avses, och det har inte vunnits större klarhet under utskottsbehandlingen. Detta kan jag understryka sedan jag hört inläggen här och i synnerhet efter fru Elvy Olssons yttrande att hon inte kan förstå utskottets rädsla för att skriva in denna lilla förmån om skyddade verkstäder åt de utvecklingsstörda. Har fru Olsson över huvud taget någon aning om huruvida det rör sig om en stor eller liten förmån? Jag tror att det kan bli mycket betydande kostnader, som emellertid får accepteras om insatserna är nödvändiga och ändamålsenliga. Skall man bara hjälpa en enda grupp av de handikappade? Är det inte lika självklart att ordna skyddade arbetsplatser för alla som har svårt att hävda sig i en arbetsmarknad, vilken kräver mer och mer inte bara av förståndsgåvor utan också av möjligheter att fysiskt hålla takten?

Sedan finns det uttryckt i lagen och starkt understruket både i utredningen och av departementschefen, att de utvecklingsstörda skall få de omsorger de behöver. Vid samtal med dem som ekonomiskt eller rent praktiskt har ansvaret för verksamheten har jag inte fått uppfattningen att de lider av några komplex som håller dem tillbaka. Det föreföll som om de var villiga att satsa

på ändamålsenliga anordningar i den mån resurserna räckte till.

Riksförbundet för utvecklingsstörda har i den tidskrift som de skickat ut till riksdagens ledamöter försökt att visa att det inte finns några hinder för att anordna skyddade verkstäder i den utsträckning som resurserna medger och behov föreligger. Detta har också uttryckts i departementschefens uttalande. Det behöver inte nödvändigtvis vara arbetsvårdsorganen som anordnar en sådan anläggning eller driver den. Departementschefen säger uttryckligen att det kan också omsorgsstyrelsen göra. Det kan gå till så att omsorgsstyrelsen får statsbidrag efter de regler som gäller för skyddad verkstad, oavsett om den drivs av kommun, lands-ting eller något annat organ. Vill man underordna sig de relativt fåtaliga förpliktelser som följer med statsbidragen, möter inget hinder.

Skillnaden mellan utskottsmajoritetens uppfattning att dessa möjligheter bör utnyttjas, där det finns resurser, ligger i att enligt reservanternas uppfattning skall det finnas en rätt till skyddad sysselsättning. De skyddade verkstäder som har kommit till stånd hittills har ju inte uteslutande tagit sikte på dem som i vanlig mening kallas handikappade. De har också tagit hand om äldre friställd arbetskraft, som det på grund av andra omständigheter varit svårt att anpassa på nytt i arbetsmarknaden. Även de har ju medverkat till att kommunerna funnit det angeläget att försöka anordna något slag av sysselsättning, och de har givit den karaktären av skyddad sysselsättning anordnad på det sättet, att man har kunnat få statsbidrag för verksamheten.

Utskottsmajoriteten har i det avseendet helt anslutit sig till departementschefens uttalande att det inte är lämpligt att inrikta sig på att skilja de olika behoven kategorimässigt och medge den ene en förmån som man inte anser sig ha möjlighet att ge den andre. Inom ramen för de möjligheter som redan

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

finns bör man allteftersom resurserna växer kunna tillgodose samtliga.

Jag vill understryka att för de utvecklingsstörda slutar inte omsorgerna när de genomgått särskola men fortfarande är behäftade med så svårt handikapp att de måste omhändertagas. Omsorgerna sträcker sig längre än dit. Man försöker att följa de utvecklingsstörda livet igenom. Oavsett om man har skyldighet därtill eller ej sträcker man sina omsorger dit, att den som ändå har kunnat få en sådan rehabilitering att han har möjlighet att ta en mer eller mindre kvalificerad anställning ute i marknaden får hjälp med andra angelägenheter, t. ex. bostad eller sådant, för att han skall ha det lättare.

Jag tycker att det har gjorts mycket, och mer blir det förmodligen om den lag varom förslag härom föreligger antas.

Det är inte bara i den föreslagna lagen som mycket är dunkelt, som herr Blomquist sade. Var inte de motioner som avlämnades i anslutning till propositionen i hög grad dunkla — så dunkla att reservanterna över huvud taget inte haft möjligheter att knyta an till dem annat än i en enda sakfråga och i en enda formuleringsfråga. I varje fall ifrågasätter jag om inte dunkelheten varit så stor att det inte kunnat läsas ut vad som står i 3 § och vad den omfattar. När det står att särskolan omfattar olika skolformer, bl. a. för träning och undervisning, och skola för yrkesundervisning, så finner man det oklart. Det skall stå undervisning i alla de där leden. Och så hamnar man i någonting som heter träningsundervisning. Är det någon som vet vad det är? Har man i de allmänna skolorna någonting som heter gymnastikundervisning? Är det inte gymnastik man skall anordna, och är det inte träning man skall sörja för? Det blir sådana där språkliga underligheter som kan förefalla dunkla. Inte gör de det hela klarare.

När lagrådet har godkänt 3 § tror jag

att rådet har utgått ifrån att — eftersom det i första meningen står att undervisningen för utvecklingsstörda skall meddelas i särskola och man i sista meningen räknar upp alla skolformer som erfordras — det skall meddelas undervisning, träning eller yrkesutbildning i de skolor som där nämns. Ingen tror väl att man bygger skolor för att de skall stå tomma, så som det har blivit i fråga om allmänna skolor som på grund av avfolkning nedlagts och byggnaderna används som spannmålsmagasin eller någonting annat. Det är självklart att 3 § är tillräckligt tydlig för att den skall kunna tillämpas på det sätt som avses, nämligen att lokalerna skall användas för den undervisning som meddelas i olika former. Ser reservanterna lika dunkelt på alla punkter, förstår jag inte att de ens efter diskussionen i utskottet har fattat vad det hela rör sig om.

Jag tror att skiljelinjen mellan utskottsmajoriteten och reservanterna går vid frågan om huvudmännen skall vara skyldiga att anordna den skyddade selsättningen eller om de som hittills skall ha frihet att handla efter eget gottfinnande och efter de resurser som finns, i all synnerhet eftersom skyddade verkstäder nu i mindre utsträckning har anordnats av landstingen — i huvudsak är det primärkommunerna som har anordnat dem.

I likhet med andra som känt behov av att yttra sig i dag har jag skrivit ned några funderingar, som jag gjort sedan vi slutade behandlingen i utskottet och sedan jag läst reservationerna till utskottsutlåtandet. Det är möjligt att jag, när jag nu går igenom anteckningarna, kommer att beröra något som jag har sagt tidigare, men i så fall blir det väl bara att konstatera att vill man att det skall gå in riktigt ordentligt, så skall man upprepa vad man har syftat till.

I första hand hade jag tänkt mig att riksdagsledamöterna, när de läser utlåtandet, skall tycka att det är egendomligt att samtliga i anledning av propo-

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

sition nr 142 angivna motioner, med ett undantag, innehåller i stort likartade yrkanden om ändringar i eller tilllägg till bestämmelser som intagits i lagförslaget under 3, 4 och 6 §§. Förklaringen är emellertid mycket enkel. Samtliga motioner har samma informations- eller inspirationskälla. Det är Riksförbundet för utvecklingsstörda barn som står bakom de i motionerna framställda yrkandena. Anledningen till denna aktivitet är väl ganska naturlig, nämligen farhågor för att propositionens lagförslag inte kommer att ge det utrymme för omsorg om de utvecklingsstörda som förbundet anser böra bli tillgodosett, när det nu skall bli en ny lag.

Utskottet har haft full förståelse för förbundets behov av att göra sig påmint och om möjligt få sin mening prövad i utskottet, innan ärendet förelagts kamrarna för slutligt avgörande. Det ligger inte något klandervärt i att företrädarna för de utvecklingsstörda gärna skulle vilja se att man gick något längre i fråga om omsorgen än vad propositionen enligt deras förmenande gör. Inte heller ligger det något egendomligt i att man vill bidra med förslag i syfte att få klarare bestämmelser beträffande omfattningen av den undervisning och vård som skall meddelas. Ett faktum är emellertid att utskottet vid sin behandling av propositionen och de remitterade motionerna har funnit att ett bifall till de i motionerna framförda yrkandena, vare sig i lagtekniskt avseende eller i fråga om sakinnehållet, skulle innebära någon förbättring av lagen och i stort sett heller inte vara ägnat att tillförsäkra de utvecklingsstörda omsorger utöver vad propositionen ger. Förutsättningarna för detta är att lagen tillämpas enligt de intentioner som departementschefen så starkt har understrukit i sitt uttalande i propositionen och som i sammanfattning väl kort och gott kan uttryckas så, att de utvecklingsstörda skall tillförsäkras de omsorger som de

är i behov av. Självklart är resultatet av en lagstiftning av nu ifrågavarande slag i hög grad beroende av lagens innehåll och utformning. Men lika betydelsefullt är att den uppfattas såsom ändamålsenlig och meningsfull av de personer som har att svara för lagens tillämpning på det vidsträckta verkningssfält som lagen ändock kommer att omspanna. Det blir landstingen i egenskap av huvudmän, omsorgsstyrelserna såsom verkställande organ samt undervisnings- och vårdpersonal vid särskolor och vårdhem, som får bära ansvaret och mödan. De får dock också ett realistiskt underlag för hela sin verksamhet.

Så vill jag nämna någonting här om den resa som vi har företagit och de iakttagelser som vi har gjort under resan samt hur vi har bedömt de samtal som vi har haft med både huvudmän och personal i olika grader, både dem som bär ansvaret för undervisningen och vården och dem som har att praktiskt sörja för att verksamheten blir realistisk. Enligt min mening finns det inte något som helst fog för antagandet — långt mindre då misstanken — att huvudmännen skulle komma att begränsa sina omsorger till vad som är erforderligt för att förpliktelserna enligt ordalydelsen i lagen skulle vara uppfyllda. Allt som vi kunde få fram vid våra besök och samtal tydde på att verksamheten redan nu var inriktad på att göra både det mesta och det bästa inom ramen för tillgängliga resurser. Det fanns ingenting som tydde på att man hade som baktanke att inte göra mer än man var skyldig till. Själv fick jag närmast en känsla av att alltför detaljerade föreskrifter skulle kunna störa verksamhetslusten. Ett visst mått av handlingsfrihet i den praktiska utformningen av allt som hör samman med omsorgerna kommer säkerligen att få en stimulerande effekt på dem som har att verkställa lagen eller se till att den tillämpas i sin rätta anda.

Såsom framgår av utlåtandet avstyr-

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

ker utskottet samtliga motionsyrkanden om ändringar eller tillägg. I fråga om de motioner som rör statsbidrag till personalen på undervisningssidan och till skyddade verkstäder föreslår utskottet en skrivelse till Kungl. Maj:t om att utskottet anser att bestämmelserna är värda en översyn och att man gärna kan vara litet generösare än hittills. Andra lagutskottet har emellertid inte att behandla anslagsfrågor, och följaktligen har vi varit litet försiktiga i vårt uttalande i detta avseende.

Även reservanterna har varit försiktiga i sin skrivning. Jag har närmast fått den uppfattningen att de när det gäller skyddade verkstäder visserligen vidhåller att det skall vara en laglig skyldighet att anordna sådana, men de har inte accepterat utredningens förslag att skyddade verkstäder ovillkorligen skall ordnas på ett sådant sätt att man var helt fri från skyldigheter för att komma i åtnjutande av statsbidrag. Snarast har jag fått den uppfattningen av reservanternas framställning att de vill gå runt hela frågan för att sedan i ett uttalande om statsbidragen ändå säga, att de i varje fall inte finner det alldeles otänkbart att även dessa verkstäder skulle kunna ordnas så att arbetsvårdsorganen hade någonting med dem att göra. Och låter man bara arbetsvårdsorganen få tillräckligt stort inflytande på användningen av de olika platserna, även om det väsentligen är utvecklingsstörda som bör ha dem, kommer det att utgå statsbidrag. Fortfarande är frågan alltså bara: Skall det vara en laglig skyldighet, eller skall man våga lita på att huvudmännen efter hand som resurserna ökar och behoven växer kommer att sörja inte bara för samtliga utvecklingsstörda utan också för andra gruppers behov av skyddad sysselsättning, därför att ingenting annat för dessa lämpligt står till förfogande?

Reservation I har jag redan berört. Den gäller ingenting annat än terminologin, och jag tycker uppriktigt sagt

att reservanterna ansträngt sig över hövan när de försökt bevisa att deras förslag till lagtext skulle bli bättre. Det är inte ett dugg bättre — ingenting blir klarare, och det kommer inte att göras mer; visserligen inte heller mindre. Men då tycker jag att utskottet står starkt när vi accepterar en lagtext som är granskad av lagrådet. Jag kan inte tänka mig annat än att rådet också har granskat förslaget i sak, inte bara lagtekniskt. Rådet räknar med att lagtexten täcker vad den skall täcka. Och det finns inte något behov av ändring bara för ändringens skull.

Reservation II avser som sagt utskottets hemställan under B. I första hand yrkar man att i första stycket i 4 § skall införas skyldighet att ordna verkstäder för skyddad sysselsättning. Därav följer vissa ändringar i 6, 11 och 13 §§. Reservationen blir följaktligen mer omfattande i skrift än i sak — huvudinnehållet är att det skulle bli en laglig skyldighet att ordna skyddade verkstäder.

Reservation III innefattar inte någonting annat än det som också skulle bli en följd av huvudinnehållet i reservation II, nämligen att man skall beakta att det behövs statsbidrag för verksamheten i samma grad som statsbidrag eljest utgår till skyddad sysselsättning som står under arbetsvårdens ledning eller tillsyn.

Emellertid vill jag erinra om vissa ting som kan ha betydelse när man skall ta ställning till vad som är rätt och riktigt. Skolplikten vid särskola inträder i princip från höstterminen det år utvecklingsstörd fyller sju år och gäller längst till och med vårterminen det år han fyller 21 år; men den kan förlängas med två år, alltså till och med vårterminen det år han fyller 23, under förutsättning att särskilda skäl kan åberopas för en förlängning. Och som sådant särskilt skäl kommer alltid att gälla, att exempelvis yrkesutbildningen inte hunnit avslutas det år han fyller 21 och skolplikten i allmänhet

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

upphör; då är förlängning möjlig för att yrkesutbildningen skall kunna fullföljas.

Under tid då skolplikten varar aktualiseras inte något behov av annan skyddad sysselsättning än den som redan förekommer i och med att särskolan omfattar anordningar för träning, alltså även arbetsträning och yrkesundervisning, som också tar sikte på yrkesutbildningen. Eftersom det sker i skolans form, kan man väl säga att ett slags skyddad sysselsättning är tillförsäkrad de utvecklingsstörda. Jag tror att detsamma gäller om den sysselsättning som förekommer vid vårdhemmen för utvecklingsstörda. Jag tänker härvid på sådana utvecklingsstörda — vare sig de har fyllt 21 år eller inte — som är så svårt handikappade att de måste bli föremål för låt oss säga totala omsorger. I regel är de intagna på vårdhemmen och sysselsättning måste ordnas för dem, om inte annat för att de skall ha någonting att syssla med. Även denna kategori av handikappade har väl ett behov av att få omväxling i sitt dagliga liv. Det förhållandet tvingar fram också en sysselsättning som gärna kan vara meningsfull men som ofta inte innebär någonting annat än att de under någon tid, om det är kvinnliga patienter, får sitta och väva eller, om det är manliga, får syssla med någonting annat, i den mån de har lust. Man kräver inte särskilt mycket av dem och kan inte göra det. Men vi såg också exempel på att de som var litet mer avancerade i arbetet kunde utföra ganska krävande uppgifter. Vi såg exempelvis vid något av dessa hem att ledningen hade lyckats skaffa beställningar utifrån på arbeten som inte fordrade särskilt mycket, kanske bara några enkla handgrepp som lätt kunde inläras. Det föreföll som om den sysselsättningen uppskattades mera än någon annan sysselsättning som de hade fått bara för att ha någonting att plocka med. Det är klart att det var »skyddad sysselsättning». Ett stort företag hade beställt

julgransprydnader — det var väl en säsongföreteelse på hösten — och det förekom att firmor, som tillhandahöll elektrisk materiel, kunde beställa vissa monteringsarbeten av enkelt slag. Men det fanns också företag som beställde mera kvalificerade arbeten, vilka helt naturligt utfördes av dem som hade möjlighet att tillgodogöra sig en träning just för det arbetet. Arbetena gav inte så stor vinst, men det spelar ju i detta sammanhang mindre roll. Det blev i alla fall några tusen kronor om året i inkomst som kunde användas för att bereda trevnad för dem som vistades vid hemmet. En del av dem som sysselsattes tröttnade fort, och då blev denna sysselsättning inte så långvarig. Andra var mera energiska och så fångade av arbetet att det var svårt att förmå dem att ta kafferast, helt enkelt därför att de tyckte att de passade för arbetet och kunde utföra en del nyttiga ting. Dessa utvecklingsstörda hade kommit ganska långt i fråga om träningen också av möjligheterna att bedöma vad som skedde.

Jag har sett av 1966 års handikapputredning att det år 1966 fanns 189 skyddade verkstäder och 34 träningsverkstäder med omkring 6 100 respektive 1 500 platser. Det är kanske flera nu. Primärkommunerna var i regel huvudmän för de skyddade verkstäderna, men även en del landsting hade funnit det ändamålsenligt att anordna sådana. Det finns inte någon lagstiftning som ålägger dem skyldighet att anordna verkstäder, men de gör det ändå därför att de känner behovet. I den mån de anlägger verkstäder efter de regler som gäller för skyddade verkstäder får de statsbidrag. Jag vill läsa upp ett avsnitt ur departementschefens uttalande i propositionen, intaget i utskottsutlåtandet på s. 77. Det säger så mycket att jag tycker att det är värt att läsas upp för att det inte skall gå förbi dem som inte läst riksdagstrycket men som kanske läser protokollet.

»Departementschefen framhåller i

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

propositionen att det inte är lämpligt att ålägga huvudmännen att anordna skyddad sysselsättning och således införa en lagstadgad rätt för psykiskt utvecklingsstörda till sådana omsorger, medan en dylik rätt ännu inte tillkommer övriga handikappgrupper. Särskilda statsbidragsvillkor bör inte heller föreskrivas för denna verksamhet. Med hänsyn till att det är angeläget att psykiskt utvecklingsstörda får del av arbetsvård, särskilt skyddad sysselsättning, bör man enligt departementschefens mening räkna med att landstingskommunerna kommer att bygga ut sådan verksamhet för de utvecklingsstörda. Han erinrar också om att bidragskungörelsen innehåller bara ett fåtal villkor av organisatorisk art. Således är det utan betydelse ur statsbidragssynpunkt om den skyddade sysselsättningen drivs av omsorgsstyrelsen eller annat landstingskommunalt organ. Här finns alltså möjlighet att ta hänsyn till de lokala förhållandena. Olika organisationsformer kan prövas. Vad som är viktigt, fortsätter departementschefen, är en nära samverkan mellan den offentliga arbetsförmedlingen, omsorgsstyrelsen och landstingskommunens allmänna arbetsvårdsorgan samt, i förekommande fall, primärkommunalt arbetsvårdsorgan. Att arbetsmarknadsstyrelsen när det gäller psykiskt utvecklingsstörda bör samråda med socialstyrelsen och vid behov med skolöverstyrelsen är också självklart. Slutligen framhåller departementschefen, att en kombination av skyddad sysselsättning och omsorger enligt lagen givetvis inte hindras av att den skyddade sysselsättningen inte finns upptagen i lagen.»

Detta understryker utskottet i ett uttalande på s. 78. Det är möjligt att reservanterna finner det oklart, men det har väl inte utskottet funnit. Där sägs i det sista stycket före rubriken »Precisering av vårdbegreppet»: »Självfallet är det angeläget att landstingen bygger ut organisationen för den skyddade verksamheten och därvid beaktar

de speciella problem som finns för de utvecklingsstörda. Omsorgsstyrelsen har här en viktig funktion att fylla. Genom att inte binda landstingen på det organisatoriska planet kan man underlätta för landstingen att nå den nära samverkan mellan olika organ, som departementschefen understrukt angelägenheten av. De synpunkter utskottet ovan anför i fråga om skyddade verkstäder får inte uppfattas som om utskottet motsätter sig att omsorgsstyrelserna organiserar särskild skyddad verksamhet för utvecklingsstörda. Sådan verksamhet bör emellertid begränsas till fall där den inte lämpligen kan samordnas med motsvarande verksamhet för andra handikappgrupper. Framför allt torde detta bli aktuellt i fråga om verksamhet som bedrivs i anslutning till institutioner för utvecklingsstörda.»

Jag tycker att det är så klart uttalat att det inte kan råda någon tvekan. Det enda som vi har delade meningar om är frågan: Skall det vara lagstiftad skyldighet eller skall det som hittills stå huvudmännen fritt att ordna efter behov och resurser?

Egentligen tycker jag att inställningen hos såväl Riksförbundet för utvecklingsstörda barn som motionärerna och reservanterna helt avviker från den positiva anda som präglar både utredningen — med undantag av punkten om de skyddade verkstäderna — och propositionen. Det går ju ut på att man skall sätta in omsorgerna så tidigt som möjligt och inrikta dem — både undervisningsmässigt och i övrigt — på att försöka komma så långt att de utvecklingsstörda kan inordnas i ett någorlunda normalt samhällsliv. Jag tycker att det är riktigt — optimistisk skall man vara. Det kommer inte att lyckas med alla, kanske inte ens med flertalet. Men medför inte kravet på att det skall vara speciellt skyddade verkstäder för de utvecklingsstörda en risk för att det blir isolering även för dem som skulle kunna försvara en plats på en skyddad

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

verkstad i arbetsvårdsorganens regi? Man har på dessa verkstäder träning, yrkesutbildning och mera kvalificerad sysselsättning. Risken är att de utvecklingsstörda, även om de kommit relativt långt, i första hand får den skyddade sysselsättningen i dessa specialdestinerade verkstäder, och sedan stannar de där. Kravet på och motivet för skyddade verkstäder tycker jag inte går ihop med den positiva bedömning som ligger till grund för utredningens betänkande och som accepterats av departementschefen, nämligen att riktpunkten måste vara att försöka komma dithän att så många som möjligt skall kunna inordnas både i arbetslivet och i samhället i övrigt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr förste vice talmannen Strand började med att säga att alla i utskottet, både majoriteten och reservanterna, ser ungefär lika på frågan om omsorgen. Vad som skiljer är vad vi skall skriva in i lagen, vad som skall vara skyldighet för huvudmannen eller — vi kan vända på det — rättighet för de utvecklingsstörda. Vad som skiljer är om de skyddade verkstäderna skall vara obligatoriska för de utvecklingsstörda, om vi skall skriva in denna omsorgsform i lagen eller inte. Vi vet och vi har hört att motiveringen för att vi inte skall göra det är att denna kategori handikappade inte skall få denna lilla förmån när andra grupper handikappade inte har den.

Att vi reservanter är så angelägna på denna punkt får ses mot bakgrunden av att det finns så många arbetslösa bland de utvecklingsstörda just när de har lämnat särskolorna. Herr förste vice talmannen sade att jag kanske inte kunde bedöma om det var en stor eller liten favör att få denna rätt

inskriven just för de utvecklingsstörda. Det är kanske sant. Men vare sig det är en stor favör eller en liten favör tycker jag ändå att vi skall börja med denna grupp och ge dessa människor denna favör, ge dem de skyddade verkstäderna. Jag motsätter mig inte det utan har stor förståelse för att vi så småningom skall ge även andra grupper denna favör. Men låt oss börja med de psykiskt utvecklingsstörda.

Herr förste vice talmannen tror ju att landstingen skall ordna detta ändå. Det hoppas jag också att de skall göra. Jag blev litet betänksam. Jag hoppas att jag hörde fel när herr förste vice talmannen talade om de betydande kostnader som skulle uppstå. Om det skulle bli så stor skillnad och betydande kostnader om det blev inskrivet i lagen, måste det tyda på att man kan vara ängslig för att landstingen inte skall utföra detta.

Som jag sade förut förstår jag inte varför man inte skulle skriva in alla skyldigheter för landstingen i lagen. Jag tycker att vi skulle göra det i hela ledet från förskolan och till de skyddade verkstäderna. Det får inte här i leden av omsorger finnas någon svag punkt när det gäller de utvecklingsstörda. Målet har vi väl alla gemensamt. Det är att vi skall få kvar så få som möjligt på sysselsättningshem m. m. De skall slussas över i skyddade verkstäder och så många som möjligt så småningom ut på den allmänna arbetsmarknaden.

Herr **BLOMQUIST** (h) kort genmäle:

Herr talman! Den röda tråden i herr förste vice talmannens anförande var att vi reservanter helt rör oss i dunkelhetens värld. Vi tänker dunkelt, vi skriver dunkelt och talar dunkelt. Jag tänker inte yttra mig om herr Strands förmåga att klargöra våra s. k. dunkla och felaktiga begrepp men vill säga att jag hade varit betydligt gladare om han anknutit till **den röda tråd** som ändå

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

finns och som vi har glatt oss åt i utredningen, i propositionen och i utskottsutlåtandet rörande just den speciella omsorg man bör ägna denna särskilda grupp av handikappade. Då hade han kanske inte tryckt så mycket på risken för kostnader för huvudmän och framhållit att det finns så många andra som man måste sörja för.

Nej, herr Strand, resonemanget att man inte skall lagfästa skyldigheten att ordna skyddade verkstäder för de utvecklingsstörda, eftersom en sådan rätt inte tillkommer övriga handikappgrupper, det håller inte, om man verkligen menar allvar med denna nya lag och står fast vid dess allmänna syfte.

Som jag sade är den röda tråden genom betänkandet, propositionen och utskottets utlåtande att just de utvecklingsstördas speciella situation, vilken jag sökte klarlägga i mitt första anförande, gör att de är i behov av särskilda omsorger. Därför är det och förblir en inkonsekvens, om man inte tar med hela utvecklingskedjan från början. När man nu genom lagen ger rätt till arbetsterapi, yrkesträning och yrkesundervisning och på så sätt ger ökade möjligheter att nå högre funktionsnivå, varför skall man då plötsligt göra halt inför det viktiga steg som heter skyddad verkstad och som är nödvändigt, därom är vi alla överens?

Gentemot herr Strand menar jag att genom att de utvecklingsstörda får egna skyddade verkstäder förhindras deras isolering i sysselsättningshem och vårdhem. Låt mig, herr Strand, göra en jämförelse! När det gäller boendeformen är vi överens om att man inte direkt kan slunga den utvecklingsstörde ut i samhället. Vi försöker i stället slussa ut honom i samhällets olika boendeformer. Ett viktigt led här är, som vi vet, inackorderingshemmet med större eller mindre grad av tillsyn. Det vore närmast oförsvarligt att låta en utvecklingsstörd bo direkt ute utan tillsyn. På samma sätt är det ofta oansvarigt att låta den utvecklingsstörde komma

ut i arbetslivet utan ledet skyddad verkstad.

Herr Strand gycklar en smula med oss motionärer i olika partier, när han talar om likheten i motionernas utformning. Jag kan hjälpa herr Strand genom att påstå att likheten måste bero på att motionerna är besläktade, och jag skall gärna hjälpa till med att fastställa faderskapet. Men det finns en annan sida av saken som man definitivt inte skämtar med. Den intressegrupp — herr Strand nämnde den — som visat ett sådant obändigt intresse och följt hela denna nya lags tillblivelse så intensivt, kan verkligen sägas vara ute i ett angeläget ärende. Föräldraföreningen för utvecklingsstörda barn har här verkat i linje med det utomordentligt värdefulla arbete man utfört och utför för de utvecklingsstörda och deras anförvantes bästa.

Herr Strand säger mycket generöst att huvudmännen ju kan ordna skyddade verkstäder, i den mån det finns behov och resurser, och så tillägger han försynt: »bara de vill underordna sig de relativt fåtaliga förpliktelser som gäller för statsbidrag». Förlåt mig, herr förste vice talman, men jag måste fråga: Vilka är bestämmelserna för statsbidrag? Jo, att arbetstagaren skall vara i stånd att utföra ett produktivt arbete, som ger avtalsenlig lön av sådan storlek att den skapar försörjningsmöjlighet och att platserna ställs till arbetsförmedlingens förfogande. Är herr Strand beredd att ändra på dessa bestämmelser?

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Har vi inte redan differentierat samhällets omsorg om olika handikappade, och måste det inte vara på det sättet? Enligt min uppfattning är det verklighetsfrämmande att utgå ifrån att de utvecklingsstörda inte har en särställning bland de handikappade. En förstörd arm eller ett förstört ben

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

kan ersättas men aldrig en mer eller mindre förstörd hjärna. Detta gör att denna grupp av handikappade blir försatt i en särställning och måste fordra andra omsorger än som tillkommer andra grupper.

Vi har redan satt exempelvis de blinda i en särställning, och jag har aldrig i utskottet hört att herr Strand har opponerat sig emot det. För övrigt förvänar mig herr Strands inlägg — kanske mindre själva inlägget än tonfallet. Allt var väl ändå inte så utomordentligt bra som kammarens ledamöter kanske fick för sig av herr förste vice talmannens skildring av omhändertagandet av de utvecklingsstörda, som vi fick en viss inblick i under vår resa på västkusten. Åtskilligt av detta imponerade mycket åtminstone på mig, inte minst personalens försök att göra det bästa möjliga av ofta besvärliga förhållanden, men mycket gjorde också mig beklämd. Man kan ju alltid skylla på att det inom ramen för tillgängliga resurser inte kan göras mer. Men den omständigheten att de utvecklingsstörda var hänvisade till gamla uttjänta kaserner och där måste tillbringa hela sitt liv — hur trivsamt man än hade försökt göra det hela — berörde de flesta av oss som deltog i besöket mycket illa. Men att påpeka detta är kanske att anslå vad herr Strand betecknade som sentimentala tongångar, som han uppenbarligen tyckte mycket illa om. Jag anser inte att det är något att skämmas för att släppa fram känslorna någon gång i detta hus, så uppfyllt av klar och skär intellektualism.

En grupp som vi fick föga, om ens någon kontakt med var föräldrarna. En del av dem sökte helt privat upp några av oss. De tyckte kanske inte att deras barn levde i den bästa av världar utan att en del ändå fattades. De påpekade att personalen trots alla ansträngningar inte räckte till.

Jag uppsöktes av ett föräldrapar som hade en 15-årig son boende hemma vilken gick i en träningsklass. Han kom

ofta hem alldeles blåslagen efter att på rasterna ha varit tillsammans med andra barn; vakthållningen var inte till fyllest. Jag kan inte påstå att jag tyckte att dessa föräldrar var särskilt kverulanta. Andra talade naturligtvis om att lokalerna hade sina brister och att undervisningen inte höll vad den lovade.

Alla är ju överens om att om den här lagen till sina huvuddelar — det vill jag påminna om ännu en gång — går igenom, kommer detta naturligtvis att få sådana konsekvenser att omsorgerna om de utvecklingsstörda ökas över hela fältet. Jag tror ändå inte att det blir någon större risk för att de utvecklingsstörda kommer att bli isolerade i skyddade verkstäder — och det är ju på denna punkt som meningarna är delade — ty jag har svårt att tro att inte de som kan arbeta tillsammans med andra efter en övergångstid slussas ut till sådana verkstäder.

Därför, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande om bifall till de reservationer som är fogade till utlåtandet.

Herr förste vice talmannen STRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Dunkelheten består, det ligger fortfarande dimmor både över utskottsutlåtandet, propositionen och över diskussionen här.

Jag har inte uttalat mig om kostnaderna i annan mån än att jag ansåg att fru Elvy Olsson använde ett underligt uttryck när hon sade att vi var rädda för att ge de utvecklingsstörda dessa små förmåner. Kostnaderna är antagligen inte så små, men jag sade samtidigt att om vi kommer överens om att åtgärderna är nödvändiga, skall kostnaderna också tas.

Jag har inte tolkat det som står i propositionen om att det inte finns skyddade verkstäder för andra handikappade såsom ett av de starkaste motiven för att inte ordna detta för de utvecklingsstörda. Jag har förstått departe-

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

mentschefen så, att man inte kan ge förmåner till en grupp när det finns andra grupper i ungefär motsvarande situation som inte får sådana. Visst finns det utvecklingsstörda som har både ett fysiskt och ett psykiskt handikapp. I regel får de tas om hand på annat sätt än vid de skyddade verkstäderna. Jag har talat om sådana som kommit litet längre. Det finns andra handikappade som kan ha exakt lika stora svårigheter att dras med, och jag anser det svårt att göra någon skillnad mellan dessa olika grupper.

Fru Hamrin-Thorell säger att de blinda har särskilda förmåner. Ja, men de har inte någon garanti för sysselsättning. De får invalidersättning utan prövning. Om de får invalidpension har de ett invalidtillägg, men de har ingen garanti för skyddad sysselsättning, och det är det frågan gäller nu.

Herr Blomquist säger att jag cycklar med motionärerna. Det är inte så lätt att avgöra när man menar allvar och när man cycklar. Jag cycklade inte alls, jag tyckte själv att det var underligt att ett stort antal motionärer i sina olika motioner påpekade exakt samma brister i propositionen. Det skulle väl närmast kunna tolkas som om det förelåg olycksfall i arbetet i kanslihuset. Det är mera naturligt att motionerna är likartade om, som i detta fall, Riksförbundet för utvecklingsstörda står bakom. Jag betonade särskilt att jag inte tycker att det är något klandervärt i dess aktivitet. Jag tyckte tvärtom att den var ganska naturlig, och jag har fortfarande den uppfattningen. Även om det skulle ha funnits utrymme att cyckla med motionärerna har jag inte begagnat mig av det. Vad jag sagt skall inte uppfattas så, herr Blomquist.

Herr Blomquist frågar om jag är beredd att ändra på bestämmelserna för statsbidrag. Om herr Blomquist tror att jag har några resurser i det avseendet, är det fortfarande något dunkelt i det hela. Det är inte jag som avgör dessa

frågor. I den skrift som har utdelats här vill jag gärna för herr Blomquist påvisa ett par exempel. Både i Traryd och Malmö finns skyddade verkstäder — visserligen relativt små — som har statsbidrag. Beträffande Malmö står angivet att de som är anställda vid verkstaden där få en minimilön på fyra kronor om dagen. Det anges också att alla har förtidspension. Verksamheten kostar 4 000 kronor om året för var och en. Kommunen bidrar med 2 000 kronor, och statsbidraget uppgår till 2 000 kronor. Till verkstaden i Traryd, som har ungefär samma karaktär, betalar kommunen 35 000 kronor av kostnaderna och statsbidrag täcker resten. Arbetsmarknadsstyrelsen, som är tillsynsmyndighet, har när det gäller verkstaden i Malmö inte vägrat statsbidrag på grund av att verkstaden inte betalar avtalsenliga löner. Man kan alltså bedöma efter andra grunder om den anordnade sysselsättningen är meningsfylld. Jag tror nog att det finns möjligheter att utanordna statsbidrag, om den goda viljan finns.

Fru Hamrin-Thorell tyckte inte om tongångarna i mitt anförande, även om hon ansåg att innehållet var relativt acceptabelt. Skulle man förarga sig över tongången, fick man säkerligen många gånger en sämre uppfattning av vad som sagts än vad talaren egentligen menat. Tongångarna går inte alltid i moll, och det är inte heller alltid motiverat att de så skall göra. Nog kan man få ge uttryck för känslor — det kan finnas plats för sådana även i det här huset. I detta sammanhang är jag emellertid inte så gripen, att jag skulle kunna göra det. Man behöver inte ta till de sentimentala tongångarna i en församling där man kan utgå ifrån att i varje fall de flesta känner till hur illa det är ställt för dem som råkat ut för handikapp. Jag håller gärna med om att det är dubbelt svårt att ha ett både fysiskt och psykiskt handikapp, vilket ofta är fallet för många.

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Herr **BLOMQUIST** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår, högt värderade herr ordförande i andra lagutskottet, att nu är det tid att sluta när också Lützendimman sänkt sig över diskussionen. Låt mig dock göra några små kommentarer till herr förste vice talmannens senaste inlägg.

Han säger fortfarande att man inte kan ta någon särskild hänsyn till dessa utvecklingsstörda. Varför kan man inte det?

Herr Strand säger att det är svårt att göra någon skillnad mellan denna grupp av handikappade och andra grupper. Är det det? Finns där inte en väsentlig skillnad? Jag pekade på den i mitt första anförande. Dessa utvecklingsstörda kan definitivt inte föra sin egen talan. De är alltså på alla punkter i behov av omsorg. Det är inte alla andra handikappade. Jag tycker det räcker.

Sedan hoppar vi över resonemanget om allvar och gyckel. Det kan vi föra i utskottet. Jag konstaterar och är glad över att vi har närmat oss varandra. Vi tycks vara ganska överens enligt vad jag förstår av herr Strands sista anförande.

Den sista frågan som herr Strand ställde till mig skulle jag egentligen inte behöva replikera på, ty den är nästan för enkel för att komma från herr förste vice talmannen, nämligen: Tror herr Blomquist att jag — Axel Strand — har sådana resurser att jag kan ändra på statsbidragsbestämmelser? Jag föredrar att inte svara på den frågan.

Beträffande Malmöfallet är det riktigt som herr Strand säger. Jag vet det, ty jag var där i fredags och fick då alla dessa uppgifter. Men jag vet också att det är olika bedömningar hos arbetsmarknadsstyrelsen i dessa frågor.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om jag talar oklart — det måste jag väl ändå

göra. Jag har i varje fall själv den uppfattningen att jag har markerat att beträffande de utvecklingsstörda som inte har kommit längre än att de måste låt oss säga tas om hand på annat sätt, så är det redan sörjt för den saken i lagen. Omsorgerna stannar inte vid 21 eller 23 års ålder. De sträcker sig ju hela livet igenom, fick vi besked om när vi var ute på vår resa. Men i fråga om de utvecklingsstörda som har kommit så långt att de kan placeras på skyddad verkstad så tycker jag, att det är en ren förmån för dem att komma in på en skyddad verkstad som är inrättad även för andra kategorier. De som inte har kommit längre än att de måste tas om hand skall omsorgsstyrelsen sörja för. Jag har ett behov av att understryka det.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Debatten har ju varit lång, men det har talats om dimma och oklarhet, så det är väl bäst att fortsätta en liten stund till.

Jag skulle här i stort sett helt vilja instämma i vad utskottets ordförande nyss har anført. Jag skulle också vilja understryka, att det i allt väsentligt — det har sagts förut — råder enighet mellan majoritet och reservanter inom utskottet. Det är egentligen bara på en enda punkt som skiljaktiga meningar har gjort sig gällande på slutet, och det är om skyldighet för landsting att anordna skyddad verksamhet särskilt för utvecklingsstörda skall intagas i lagen eller inte.

De motioner, på vilka reservanterna stöder sig, gick ju betydligt längre och ville att i lagen skulle intagas mer detaljerade föreskrifter för landstingens handlande i flera avseenden, vilket i hög grad skulle ha bundit utvecklingen och därmed i längden blivit till skada för verksamheten. Men inte heller förslaget att i lagen införa skyldighet för landsting att anordna skyddade verkstäder för denna kategori han-

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

dikappade är enligt min uppfattning till någon fördel. Jag skulle vilja kalla det en överdriven omsorg till mer skada än nytta för dem som man vill hjälpa.

Begreppet skyddad verkstad eller skyddad sysselsättning finns för närvarande inte i någon lagtext. Om man inför ett sådant begrepp i lag, så blir det omedelbart erforderligt med en avgränsning och en sträng definition därav — vilket vi lyckligtvis ännu har sluppit, till fördel för praktisk arbetsvård. Flera av de verkstäder, som nu finns vid våra institutioner för handikappade, är mer avdelningar för sysselsättningsterapi än skyddade verkstäder i egentlig mening, ehuru de så kallas. Även om statsbidragsbestämmelserna i enlighet med utskottets rekommendationer överses, blir det stelare med lagtext och ur praktisk synpunkt sämre än det f. n. är.

Sedan tillkommer det viktiga, som såväl medicinalstyrelsen som arbetsmarknadsstyrelsen understrukit i sina remissvar, nämligen att arbetsvården för denna grupp handikappade helst bör i så stor utsträckning som möjligt integreras med den för övriga handikappgrupper. Arbetsmarknadsstyrelsen förordar att den skyddade sysselsättningen av psykiskt utvecklingsstörda helt integreras med landstingskommunernas allmänna arbetsvård. Verkstäderna bör alltså enligt styrelsens mening icke drivas av centralstyrelserna utan av allmänna arbetsvårdsorgan men naturligtvis i samarbete med centralstyrelserna då det gäller de utvecklingsstörda. Medicinalstyrelsen säger att rehabiliteringen i början främst är av medicinsk art men att den normalt successivt övergår till att bli alltmer av social karaktär. På detta senare stadium kommer arbetsvården in i bilden. Den är i princip avsedd för alla handikappade som behöver den, oavsett om handikappet är fysiskt eller psykiskt, och i det senare fallet oavsett om det är fråga om psykisk utvecklingsstörning

eller ett handikapp av annan psykisk art.

I juni i år hölls det ett symposium här i Stockholm med experter från hela världen inom den s. k. FUB-internationalen, och där hade man samma uppfattning. Jag kan därför inte förstå att FUB i Sverige går emot sina egna experter i denna fråga. Experterna säger uttryckligen att all segregation är olämplig och att man så långt man kan bör integrera bl. a. de skyddade verkstäderna för utvecklingsstörda med motsvarande anordningar för andra behövande. I dag har jag läst Kontakt nr 4 1967, men jag har inte funnit att den punkten har medtagits i dess referat. Om man däremot läser redogörelsen för symposiet, finner man experternas mening klart uttalad. Nyligen har jag också läst en artikel om »habilitering av psykiskt utvecklingsstörda» i Socialmedicinsk Tidskrift; där redovisas samma inställning.

Självfallet bör man ta hänsyn till de speciella problem som finns för de utvecklingsstörda, när man bygger ut organisationen för de skyddade verkstäderna. Men principen om integration mellan olika handikappgrupper bör främst vara vägledande i den utsträckning som är möjlig. På en resa till Holland för en tid sedan fick vi se hur utomordentligt väl denna integrationsprincip fungerar i praktiken. På flera stora skyddade verkstäder var cirka 60 procent utvecklingsstörda. De utförde ett gott arbete, de trivdes gott, och man kunde ej heller finna att de farhågor som från visst håll yppats att de skulle ha utnyttjats av andra eller på annat sätt letts in i farligheter besannats av verkligheten. De stora verkstäderna visade detta klart, medan en verkstad för svårare handikapp visade upp en något avvikande bild.

Jag tror att en orsak till att vi sett saken olika inom utskottet är, att reservanterna mest tänkt på de djupt utvecklingsstörda — en liten grupp — medan vi andra sett mer på de mått-

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

ligt—lindrigt störda, som är den stora gruppen. Vi tillämpar en indelning i fyra grupper — djupt, svårt, måttligt och lindrigt störda — och organisationen bör vara avsedd för alla dessa men främst för de sistnämnda båda stora grupperna, även om den antalsmässigt lilla gruppen gravt störda helt naturligt även bör få sin omsorg ordnad så rationellt som möjligt. Där blir det främst fråga om sysselsättningsterapi; vi är ju ense om att landstingen obligatoriskt skall ordna sådan, så det behöver vi inte diskutera. Däremot är jag helt överens med motionärerna om att statsbidragsbestämmelserna beträffande skyddade verkstäder bör över ses, så att de inte verkar hämmande på en aktivering på det här området. Samma översyn bör göras av statsbidragsbestämmelserna beträffande sarskolornas lärare. På dessa tvenne punkter har utskottet blivit enigt. I likhet med utskottets ordförande yrkar jag därför bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Ett bifall till reservation II skulle innebära att man på ett olyckligt sätt band landstingen i en praktisk organisationsfråga — särskilt olyckligt med tanke på den betydande utveckling som för närvarande sker på området. Det kan inte på minsta sätt vara till fördel för de utvecklingsstörda. Jag skulle vilja kalla det överdriven omsorg till skada på samma sätt som en del föräldrar till dessa utvecklingsstörda barn genom överdriven omsorg stundom kan åstadkomma mera ohägn än hägn.

Reservation I visar, som jag ser det, bara en oberättigad misstro till landstingen. Annars saknar den helt mening. Reservation III är ju bara en följdreservation till reservation I.

När vi nu åter pålägger landstingen en omfattande och kostnadskrävande uppgift, finns det ingen motivering för att genom alltför detaljerad och stelbent lagstiftning försvåra reformens genomförande och hindra en praktisk utveckling. En sådan misstro

mot våra landsting beträffande deras sätt att sköta vad vi ålägger dem är helt oberättigad. Jag skulle vilja hemställa till reservanterna att den positiva inställning till dessa problem som de efterlyser även omfattade landstingen. Den röda tråden i propositionen och utskottsbetänkandet är att vårdade de utvecklingsstörda och ge dem de bästa möjligheter till ett normalt liv. Det är det som vi allesammans strävar efter. Jag tycker bara att reservanterna är något opraktiska.

Jag upprepar, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Jag tycker att statsrådet skall känna sig ganska varm om hjärtat, så många blommor som har utdelats här från talarstolen. Jag skall be att få utdela ytterligare en. Jag tillhör nämligen de som med glädje har tagit del av denna proposition, nr 142. Jag tror att Kungl. Maj:ts förslag rörande omsorgen om de utvecklingsstörda innebär ett viktigt framsteg. Man skall då inte bara ta hänsyn till förslagen utan till de tankegångar och motiveringar som bär upp dem. Jag tror säkert att propositionen kommer att leda till betydande förbättringar och utsikter för de utvecklingsstörda att få bästa möjliga utbyte av tillvaron. På ett par punkter har jag och ett par ledamöter med mig väckt en motion i denna kammare och i andra kammaren. Ätminstone en av dessa punkter har här flera gånger varit föremål för diskussion.

En huvudlinje i propositionen är strävandet efter integrering och normalisering av de utvecklingsstörda. Jag är helt med på att denna huvudtes skall ange rörelseriktningen i utvecklingen inom vårdgrenen. Propositionen gör emellertid på mig det bestämda intrycket att tyngden i dessa båda begrepp närmast ligger i den vinst som den kan komma att innebära organisatoriskt och

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

ekonomiskt ur samhällets synvinkel. Jag vill inte förneka den saken. Jag är emellertid för min del inte lika övertygad om att utdelningen på sikt av den satsningen blir den som är meningen med det hela. Vad man menar med integrering och normalisering av de utvecklingsstörda måste ju rimligen gälla dem själva så långt det går. För en del går det nästan fullständigt, för andra aldrig. Den viktiga frågan är hur samhällets omsorgsordningar för dessa handikappade skall byggas ut och utformas för att till det yttersta tillvarata förutsättningarna hos varje individ att göra det bästa möjliga av tillvaron. Det är en viss risk för bakslag, tror jag, om man driver dessa ambitioner för integration och normalisering alltför fort, går fram för snabbt och inte hela tiden tar med i bilden att det här rör sig om en särpräglad grupp. Och ett bakslag blir allvarligt inte bara för de enskilda det gäller utan också för samhället, eftersom det bärande kan komma att undanskymmas: de möjligheter som finns att genom fruktbarande samarbete i olika avseenden och på olika håll förverkliga den målsättning som vi ju allesammans är fullt överens om.

Ett starkt krav från remissinstansernas sida är att man skall få en organisatorisk frihet i olika avseenden. Det kravet betonar departementschefen, och utskottet instämmer. Centralt innebär det att landstinget skall kunna till omsorgsstyrelse utse ett förvaltningsorgan som har även andra uppgifter. Den möjligheten har landstinget, men det är något som inte bör stimuleras. Jag tror inte att landstinget utser några förvaltningsorgan som inte har ett fullgott arbetsprogram. Blir arbetsprogrammet för stort, är rutin den enda möjligheten att hantera det hela. I långa stycken kommer då i varje fall de som skall ha det slutliga avgörandet — dvs. förtroendemännen, inte tjänstemännen — i det läget att de tvingas till en i viss mån rutinmässig handläggning av ärendena

för att över huvud taget kunna manövrera dessa uppgifter tillsammans med andra förvaltningsuppgifter, som de har sig ålagda.

Utskottet säger att ledamotskap i en omsorgsstyrelse säkerligen blir arbetskrävande. Utskottet skulle kunna få en kör av instämmanden i det uttalandet, och jag hoppas livligt att man i landstingen mera tar fasta på dessa formuleringar än på det tillägg som utskottet gör, att det inte motsätter sig en annan ordning. Jag är efter rätt många år i landsting och med den kännedom jag har om centraliseringsintresset ganska övertygad om att det skulle vara en olycklig utveckling att lägga över dessa betydelsefulla uppgifter på organ som också har annat att syssla med.

Genom riksdagens beslut 1963 överfördes § 4-fallen inom vården av efterblivna till landstingens ansvarsområde. En mycket besvärande uppspaltning av ansvaret, som kom dessa fall att »ramla mellan två stolar», undanröjdes därmed. Nu är det enligt min mening risk för att vi får en ny ansvarssplittring, som berör inte bara en liten grupp utan många. I propositionen understryks visserligen på flera ställen att landstingen som huvudmän skall ha grundansvaret för de utvecklingsstörda enligt lagen. Men samtidigt tillmötesgår departementschefen ivrarna för de fria organisationsformerna genom att dels öppna och dels vidga möjligheterna att på andra organ i samhället — landstingskommunala eller primärkommunala — delegera över uppgifter som berör de utvecklingsstörda. Exempelvis skall den möjlighet, som redan nu finns, att överföra ledningen av externatskola till lokal skolstyrelse även komma att gälla internatskola. Genom att avvisa önskemålet om en lagfäst regel när det gäller de skyddade verkstäderna lämnar departementschefen öppet vem som skall driva dessa verkstäder, och lagens § 6 öppnar möjlighet att på allmän sjukvårdsstyrelse överföra ledningen av specialistsjukhusen. Jag får bekänna att

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

jag har svårt att riktigt förstå hur detta ansvarssystem egentligen skall fungera i praktiken. Hur skall det vara möjligt att upprätthålla landstingens planerings- och grundansvar om man lägger över verkställighetsansvaret på helt andra myndigheter? Det är enligt mitt förmenande en fåvitsk tanke att på ett organ som man kopplar fritt från den löpande verksamheten lägga ett planeringsansvar och tro att man på det viset får en effektivare organisation. Ett sådant uppdelat ansvarstagande måste såvitt jag förstår leda till många irriterande och svårbemästrade situationer och kompetensvister.

Departementschefen säger att vården av de psykiskt utvecklingsstörda med nu gällande lagstiftning har skötts på ett förtjänstfullt sätt av landstingen. Det tror jag är fullt riktigt, även om skönhetsfläckar finns när det gäller barnen; det konstaterade i varje fall barnanstaltsutredningen när vi tittade på dessa saker. Men i det stora hela är det ett aktningsvärt arbete som har utförts på detta vårdområde i våra län. Stora framsteg har kunnat noteras, och det beror enligt min mening på det förhållandet, att vi inom denna vårdgren har haft *en* organisation, som har hållit ihop alla psykiskt utvecklingsstörda från barndomen och hela vägen till ålderdomen. Ansvaret härför har legat på *en* myndighet. Det finns i länen en kader av mäniskor som genom praktiskt arbete har vunnit de insikter och de erfarenheter som så innerligt väl behövs för att handha de förvaltningsbestyr som ligger i att ta hand om dessa i så hög grad hjälplösa människor.

I utredningen, som propositionen bygger på och där det fanns såväl expertis som folk med lång praktisk erfarenhet på vårdområdet, rådde den enhälliga meningen att ledningen av denna landstingskommunala verksamhet borde ligga kvar i omsorgsstyrelsen. Med den ordningen är ju också de närmast berörda, nämligen föräldrarna, tillfredsställda.

Detta enligt min mening utmärkta system — sammanhållningen av alla utvecklingsstörda under *en* förvaltningsmyndighet med ett enhetligt ansvar för alla — är man i färd att bryta ned genom att spalta upp ansvaret för deluppgifter på olika händer. För min del är jag övertygad om att detta är olyckligt. Dessa handikappade behöver en myndighet som kan följa dem hela vägen, smidigt koppla på de åtgärder som behövs, förbereda andra osv. Detta innebär inte att vi inte skall utnyttja och tillvarata alla tänkbara möjligheter till konkret praktiskt driftsarbete där så är lämpligt, i fråga om lokaler, utrustning och allt möjligt annat som kan komma i fråga.

Vi har nu fått ett fint reformförslag. Det gäller att föra ut det i praktiken. Samtidigt som våra allmänna skolmyndigheter har jättelika uppgifter när det gäller att förverkliga den givna målsättningen för skolan och nya ambitioner ständigt ställer nya krav vill man lägga över på dem ledningen av särskolan. Samtidigt som arbetsvårdsmyndigheterna har växande svårigheter och växande uppgifter att ta hand om vill man på dem i stigande grad lägga över omsorgen och ansvaret för att skyddade platser för sysselsättning kommer till stånd som också tillgodoser den grupp det nu är fråga om.

På sjukvårdssidan är det precis samma sak: fullt med arbetsuppgifter, men vi tillskapar också på det området nya uppgifter fastän man där rimligtvis inte kan ha den träning och insikt som behövs på detta speciella område. Denna uppdelning mellan den teoretiska undervisningen och träningsskolan innebär också att vi på nytt inför ett slags kategoriklyvning inom själva skolan för dessa barn. Vi får ett slags bättre särskolebarn och ett slags litet sämre. Med stor förtjusning noterade man på sin tid att begreppen bildbara och obildbara föll bort, men vi får dem tillbaka i annan klädedräkt. Det är trist, tycker jag.

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Det finns hos remissinstanserna många meningar om hur denna organisation skall vara och vilka som skall ansvara för vad. Endast de som sitter i toppen för denna verksamhet inom medicinalstyrelsen och de som arbetar praktiskt på fältet — åtminstone de allra flesta, har jag kunnat konstatera — har *en* mening, nämligen att man bör bibehålla enhetsansvaret hos omsorgsstyrelsen, vilket för mig verkar tryggare.

De ökade möjligheter för denna delegation som nu föreslås leder nästan fram till frågan om man är ute för att så småningom helt och hållet göra om omsorgsstyrelsen, att ersätta den med någonting annat. Frågan kan också motiveras av att samtidigt som allt detta sker vill skolöverstyrelsen avskaffa tjänsten som särskoleinspektör vid en tidpunkt då det kommer något nytt och då man åtminstone på lekmanplanet tycker att denne inspektör skulle behövas nu om någonsin och att hans ställning borde förstärkas för att ge tyngd åt dessa människors behov. I stället för en person med chefsansvar vill man i skolöverstyrelsen ha en eller annan konsulttjänst med 6-årsförordnande. Det är inte underligt, tycker jag, att det råder oro på föräldrahåll inför vad som här sker.

Låt mig, herr talman, litet närmare gå in på den andra punkten i vår diskussion, som har berörts av alla de övriga talarna. Det gäller de skyddade verkstäderna. I hela den internationella debatten på detta område anses att de skyddade verkstäderna utgör en huvudfaktor i den aktiviseringsverksamhet som är nödvändig. Detta framgick klart och tydligt under den stora internationella kongress som hölls nyligen. Departementschefen har ju i princip samma uppfattning. Han följer bara inte upp den i lagtexten — annat än då det gäller de mera på terapi inriktade sysselsättningshemmen. Jag kan inte annat än beklaga att departementschefen har frångått utredningens för-

slag på den punkt i kedjan av åtgärder som mänskligt sett är känsligast. Med hänsyn till de utvecklingsstördas alldeles speciella underläge hade det varit utomordentligt värdefullt att här följa utredningens förslag.

Utredningen var ju enig om att föreslå att det skulle vara ett obligatorium och att statsbidrag till dessa verkstäder skulle utgå i fortsättningen utan villkor att de skulle stå till arbetsförmedlingens förfogande. Jag har svårt att acceptera det motiv som departementschefen anför och som har diskuterats här förut, att man inte för en grupp handikappade skall införa en rättighet som andra saknar. Jag tycker att det är en negativ ståndpunkt, och jag finner den också inkonsekvent, eftersom lagen upptar en hel mängd andra anordningar som det inte finns någon motsvarighet till för andra handikappgrupper.

Man får ta ett steg i taget på reformernas långa väg. Det har vi fått göra många gånger, och jag tycker att det kan vara befogat även här. Naturligtvis har jag den uppfattningen att alla andra handikappade också bör ha möjlighet att komma i åtnjutande av sådana platser. Men det ligger på ett annat plan. De har möjligheter till kommunikation med normala människor på ett annat sätt än denna särpräglade grupp har. Därför tror jag att en lagstiftning för denna grupp inte hade missuppfattats, utan man hade accepterat den som rättvis och riktig. De andra handikappade grupperna bör kunna komma in på de normala skyddade verkstäderna. Men visar det sig att de blir utslagna i konkurrensen även där, är åtminstone jag beredd på att man får vidta speciella anordningar även för dem. Jag tycker nämligen att rätten till ett meningsfullt arbete måste vara en mänsklig rättighet även för de handikappade — för handikappade av alla slag. Om den saken bryter sig inte heller meningarna, såvitt jag förstår. Åsiktsmotsättningen ligger däri att departementschefen har avstått från att lagfästa landstingens

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

skyldighet. Departementschefen menar att det i alla fall händer en hel del, ty det är ju så angeläget.

Jag kan omöjligen förstå utskottets uttalande på sidan 78 överst. Där läser jag: »Om huvudmännen åläggs att ordna verkstäder för skyddad sysselsättning, innebär detta att omsorgsstyrelserna kommer att driva en verksamhet på området som visserligen är speciellt avpassad för de utvecklingsstörda men som i princip skils från annan skyddad verksamhet.»

Jag skulle vilja fråga: Vad är det som är centralt i det här sammanhanget? Man får väl anta att den speciella, för dem det gäller anpassade verksamheten bygger på erfarenheter och insikter om vad som är bäst för de grupperna. Dessa erfarenheter borde enligt mitt ringa förstånd vara utslagsgivande. Det har ju förresten inte något med lagbestämelsen att göra. Men det är något som utskottet anser mindre viktigt än att slå vakt om en från visst håll förfäktad princip att alla skyddade verkstäder bör hållas ihop.

Jag förstår inte och kan inte riktigt vara med på den där skrivningen. Det finns väl heller inte någonting alls som säger att inte en omsorgsstyrelse — med laglig skyldighet eller inte — kan förlägga en särskild skyddad verkstad i anslutning till en annan dylik verksamhet under arbetsvårdens organisation. Att de placerade skulle bli mer isolerade om den ena eller andra driver anordningen har jag mycket svårt att förstå.

Inte ens de människor som är intagna på institutioner är helt och hållet avskärmade från andra människor, och de som arbetar på skyddade verkstäder löper inte den risken. Skulle så vara fallet, är det fel, men då ligger felet på något annat ställe och bör rättas till.

Enligt centrala rehabiliteringsberedningens promemoria 1962 och betänkande 1964 är den skyddade sysselsättningen starkt underdimensionerad. Det sade också arbetsmarknadsstyrelsen i

sitt betänkande 1965. Där står att stora grupper av arbetshindrade, däribland psykiskt utvecklingsstörda, väntar på effektiva rehabiliterings- och arbetsvårdsresurser. Såvitt jag förstår har emellertid detta tryck på arbetsvårdens resurser inte minskat. Det motsatta är väl närmast förhållandet. Trycket på dessa platstillgångar innebär enligt min mening en risk för att de psykiskt utvecklingsstörda som den minst räntabla gruppen kommer att trängas åt sidan helt enkelt därför att de inte representerar något reellt arbetskraftstillskott eller ett mindre sådant. De kommer att trängas åt sidan i konkurrensen. Garantin för dem för att det skall bli sådana här platser ligger just i att det finns en lagparagraf som slår fast att arbetsträningsresurser skall finnas till deras förfogande.

Herr talman! Detta är de synpunkter som har föresvävat mig vid avfattandet av denna motion, och jag kan rimligen inte ställa mig bakom utskottets utlåtande. Emellertid har jag läst motionerna, och jag finner att i deras klämman upptas en del yrkanden som inte återfinnes i min motion. Jag anser mig följaktligen inte heller kunna rösta på reservation II, men jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionsparet I: 876 och II: 1085.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Jag känner mig föranlåten att till protokollet anteckna en kommentar till vad min värderade partikamrat — som man brukar säga när man här i kammaren har litet olika åsikter — herr Edström sade om förhållandena vid de skyddade verkstäderna i Holland. Jag var nämligen också med på resan till Holland och lyckades uppsnappa en hel del.

Bakgrunden till det holländska systemet är helt annorlunda än vad den är här i Sverige. I Holland hade man skyddade verkstäder redan på 1920—1930-talen, men under andra världskriget

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

kom nazisterna och stängde dem. Vad som är det väsentliga i detta sammanhang är emellertid tydligen att man där i de skyddade verkstäderna hade de utvecklingsstörda sysselsatta i särskilda verkstäder eller särskilda avdelningar, även om det fanns en gemensam organisation för det hela. De var ytterst sällan blandade med andra, såsom det måste ske — efter vad jag kan förstå — vid de skyddade verkstäder som man tänker sig här i Sverige. Successivt blandas de utvecklingsstörda i Holland sedan in på de olika avdelningarna, och man kan märka att det då ofta sker tillsammans med mentalskadade patienter. Detta är en skildring som jag inte ensam står för, utan den bygger på fakta från de holländska institutioner som vi besökte.

En del av dem som var där var givetvis mycket imponerade över den aktivitet som utvecklades i dessa verkstäder och av arbetsmetoderna där. Jag måste dock säga att vissa av oss blev rätt vemodiga över de lokala arbetsförhållandena. De var betydligt mera primitiva än vad vi verkligen må hoppas att förhållandena i motsvarande svenska verkstäder skall bli. Därjämte visade man inte alls samma omsorg om de utvecklingsstörda, när det gällde deras bostäder och deras fritid, utan man satsade uteslutande på deras arbetseffektivitet, och det är väl knappast ett sådant system som vi önskar ha här i Sverige.

Jag kan naturligtvis från herr Edström och andra få till svar att den risken är liten, men naturligtvis föreligger den, när man sammanför de utvecklingsstörda med andra handikappade som kanske inte tar den hänsyn till dem som de i alla fall måste fordra.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! När vi inom tredje avdelningen i statsutskottet gjorde en resa till Rotterdam i Holland, besökte vi där flera skyddade verkstäder. Vi fann då

att de var organiserade på olika sätt. Det var de stora verkstäderna jag mest tänkte på, då jag nyss talade, och där sysselsattes många hundra handikappade. Där sysselsattes blinda, rörelsehämjade och utvecklingsstörda och andra samtidigt, de bedrev ett alldeles utomordentligt gott samarbete, det hela gick mycket bra.

Det fanns också andra typer av verkstäder. Det fanns en verkstad som var avsedd för speciellt gravt handikappade, där rädde helt andra förhållanden. De handikappade bodde mest där och övriga åkte därifrån i bussar, rörelsehindrade, utvecklingsstörda och andra handikappade tillsammans. Det rädde alltså olika förhållanden.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående envar av punkterna A—C, därefter särskilt rörande punkterna D och E, vidare särskilt avseende punkten F samt slutligen särskilt beträffande punkterna G och H.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 67 punkten A, röstar

Ja;

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 52.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande *punkten B*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Blomquist*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; samt

3:o), av fru *Wallentheim*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 876 och II: 1085 i förevarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja

för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Blomquists* yrkande.

Fru *Wallentheim* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 67 punkten B antager det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 876 och II: 1085 i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 67 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Lagförslag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 52.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjordes enligt de avseende *punkten C* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 876 och II: 1085 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i *punkterna D och E* hemställt.

I vad gällde *punkten F*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkandena och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 67 *punkten F* med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motivering-

en, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 53.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna G och H* hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 72, i anledning av väckta motioner angående utländsk studerandes rätt till studiemedel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På särskilda framställningar av herr talmannen beslöts *dels* att handläggningen av återstående ärende å föredragningslistan, statsutskottets utlåtande nr 198, skulle uppskjutas till ett annat sammanträde, *dels ock* att detta ärende skulle uppföras sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Ledighet från riksdagsgöromålen för den tid, som återstode av innevarande års höstsession, beviljades herr *Palme* på grund av ett från honom inkommet, nu uppläst läkarintyg, utvisande att han till följd av övre luftvägsinfektion vore sjukskriven för tiden till och med den 17 december.

Vidare upplästes följande till kamraren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed anhålles på grund av sjukdom om ledighet från riksdagsarbetet tills vidare. Läkarintyg kommer att översändas snarast.

Göteborg den 12 december 1967

Paul Brundin

Kammaren beviljade herr Brundin ledighet från riksdagsgöromålen till höstsessionens slut.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen m. m.; samt

nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med anledning av sammanslagning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län, m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 385, i anledning av motioner om främjande av den tekniska forskningen m. m.;

nr 386, i anledning av motioner om utredning angående utformningen av den svenska rymdverksamheten;

nr 387, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig kreditgaranti för lån avseende anskaffning av lantbrevbärbilar;

nr 388, i anledning av motioner angående planeringen av investeringarna på trafik- och samfärdselområdet;

nr 389, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss konsultverksamhet inom televerket;

nr 391, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 392, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967—68 i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 393, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 394, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 395, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser statens allmänna fastighetsfond; och

nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift av fordringar på grund av torvlån.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 60, i anledning av utredning angående åtgärder för att effektivisera riksdagens revisorers verksamhet m. m.;

sammansatta konstitutions- och första lagutskottets betänkande nr 1, angående omorganisation av riksdagens ombudsmannaämbeten;

statsutskottets utlåtanden:

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för bostadspolitiken, m. m., såvitt rör den med statlig lån- och bidragsgivning förenade hyreskontrollen, jämte motioner; samt

nr 209, angående motion om narkotikaproblemet såvitt angår anvisande av anslag m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 65, angående rätt till avdrag för kostnader för deltagande i statsrevision;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av väckta motioner om vissa kontrollåtgärder beträffande kemiska preparat;

nr 73, i anledning av väckt motion om reducering av den negativa marginaleffekten av vissa sociala förmåner;

nr 74, i anledning av väckta motioner i narkotikafrågan; samt

nr 75, i anledning av väckta motioner om rätt till fickpengar för intagen å anstalt; ävensom

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, m. m. jämte motioner i ämnet, dels motioner om skärpta bestämmelser angående hyresvärds skyldighet att underhålla bo-

stadsfastighet, dels motioner angående ogiltighetsförklaring av uppsägning enligt hyresregleringslagen, dels motioner om viss utvidgad tillämpning av lagen med särskilda bestämmelser om markars gemensamma bostad, dels motion angående riktlinjer för bostadspolitiken, m. m., såvitt avser hyreslagstiftningen, dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse med återkallelse i viss del av nämnda proposition, m. m. jämte motioner;

nr 59, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hyresnämnder jämte motioner, dels Kungl. Maj:ts skrivelse med återkallelse av propositionen m. m. jämte motioner;

nr 60, i anledning av motioner om enskild äganderätt till lägenhet i flerfamiljsfastighet; samt

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.04.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 13 december

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Herr *Möller* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 60, sammansatta konstitutions- och första lagutskottets betänkande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 208 samt 209, bevillningsutskottets betänkande nr 65, andra lagutskottets utlåtanden nr 66 samt 73—75 ävensom tredje lagutskottets utlåtanden nr 58—60 samt 63.

Ang. upprätthållande av pressetiska krav

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av motioner angående upprätthållande av pressetiska krav.

I motionerna *I: 474*, av fru *Wallentheim m. fl.*, samt *II: 594*, av herr *Carlsson* i Tyresö och herr *Svensson* i Kungälv, hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att i den nya pressutredningens arbetsuppgifter måtte ingå prövning av möjligheterna att upprätthålla pressetiska krav.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna *I: 474* och *II: 594* icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fru **WALLENTHEIM** (s):

Herr talman! Tryckfriheten är omistelig i en demokratisk samhällsordning. Det är en angelägenhet av vikt att de som har att utöva denna frihet visar

ansvar och respekt för de stora tankar som ligger bakom förmänen. I motionerna *I: 474* och *II: 594* har den sorts missbruk av tryckfriheten påtalats som, då fråga inte är om ärekränkning eller förtal, sker i förlitande på en mot inskränkningar tabuförklarad rättighet. De allra flesta av dessa missgrepp får bara passera. Toleransgränserna tänjs ut. Folk resignerar. I dilemmat mellan vakthållningen kring pressens frihet och upprätthållandet av en annan hög princip — den om den personliga integriteten — är konstitutionsutskottets ståndpunkt att ingripaden från det allmänna bör undvikas.

Den statliga prövning av möjligheterna att öka rättssäkerheten för personer som är föremål för oanständig publicering, som begärs i dessa motioner, faller med utskottets skrivning, i vart fall för närvarande, under de ingripanden utskottet inte vill vara med om. Med tillfredsställelse konstaterar jag att utskottet och motionärerna är överens i sak. Den varning som finns uttryckt i utskottets utlåtande måste fattas så att en eventuell skärpning av lagstiftningen på tryckfrihetens område i detta sammanhang är att se som en öppen fråga.

Sensationsjournalistiken, som prisger enskilda människors personliga förhållanden, även om de råkar vara sanna, har inte det tvingande ärendet att offentligt belysa saker och ting som har ett oavvisligt allmänt intresse, utan ett mycket krassare. Det är alldeles uppenbart att detta slags journalistik, lockande serverad på löpsedlar och i annan läsreklam, har en utmärkt försäljningseffekt. Kallt beräknande handlar många redaktörer och journalister därefter. Det är inte »bara» kriminellt belastade eller misstänkta i sådana sammanhang

Ang. upprätthållande av pressetiska krav eller s. k. kändisar av olika slag som är villebråd i detta slags människojakt. Plötsligen kan envar under särskilda förhållanden bli en s. k. inringad person.

Pressens opinionsnämnd hade 1966 att handlägga ett 40-tal anmälningar i sådana här ärenden, vilket innebar en betydande ökning mot tidigare. Det blev fällande utslag av nämnden i ungefär 50 procent av fallen. Det är alldeles tydligt att det stora flertalet förlöpningar av detta slag emellertid aldrig kommer inför nämnden. Först skall den förfördelade passera initiativtröskeln. En eventuell liten stump inne i tidningen, som sedan talar om att tidningen brustit i god publicistisk sed, hjälper för övrigt inte den skadelidande så mycket.

Folk med resurser av olika slag gör upp sina mellanhavanden med pressen på ett annat sätt. Betydande belopp underhandsregleras i all tysthet mellan parterna. Klassamhället är, även i detta sammanhang, ingalunda någonting som inte finns i sinnevärlden.

I TV:s program »Vi och våra massmedia» den 30 september tyckte den ansvarige redaktören för Året Runt att denna påtalade journalistik var mycket värre förr och att vad som i själva verket sker är en klar förbättring. Det är nog snarare så, tror jag, att urvalet av stoff till dels är ett annat och speglar en följsamhet till det slags sensationshunger som är vår tids egen.

Det finns en del uttalanden i den ofentliga debatten från tidningshåll, vilka klart anger att man tycker att mycket av detta är olustigt, och jag är säker på att många menar det också. Men det finns andra uttalanden från samma håll som verkar gjorda för att man för tillfället lämpligen inte kunnat undgå dem. De är glättade, så att säga försedda med reservutgångar. Jag är rätt angelägen om att försöka visa att vår motion bärs upp av en bred opinion. Jag ber därför, herr talman, om att få göra några citat till belägg för detta.

Dagens Nyheters ledare den 19 september talar om en aldrig sinande ström av närgångenheter i en viss del av pressen och säger att fältet lämnats öppet för en journalistik utanför de marginaler som väsentlig nyhetsförmedling kan kräva av det område som normalt anses tillhöra privatlivet.

»Nästa stora kulturdebatt i Sverige borde handla om pressen och medmänskligheten, om pressens förhållande till sin ökade makt, om pressetik över huvud taget. Det angår oss alla.» Orden är Barbro Alving.

»Kändisjournalistiken är farlig. En pressetisk sanering måste bygga på statligt stöd.» (Psykolog Häggkvist i Familjespeglarna — tidpunkten kan jag inte ange.)

Jag erinrar om de ord som vår kollega Kaj Björk yttrade här i kammaren den 15 mars. Enligt hans mening visar en minoritet av journalister en tilltagande hänsynslöshet, en sjunkande yrkesmoral.

Professor Grönros yttrade vid en diskussion om Personlighetsskyddet och massmedia på Publicistklubbens möte den 8 september förra året: »Förtrötts inte att dementera, annars kan lögnen gro ostörd... Det närgångna rotandet i personliga förhållanden saknar varje legitimt nyhetsvärde, och i tveksamma fall måste ett rättssamhälle som vårt sätta de mänskliga hänsynen främst.»

Slutligen vill jag återge ett par uttalanden av ett par kända scenartister, och dessa bör också uppmärksammas i detta sammanhang: A) Kan det vara rätt att jag säljs med falska ord? Finns det ingen personlig integritet i pressen längre? B) Svårast att uthärda är att man är så rättslös. Vad är det egentligen som vi är på väg att få här i Sverige?

Svaret skulle kanske kunna ges så här: Termacörlaget ger sedan en tid efter amerikansk förebild ut en tidskrift Personligt. I ett TV-program angav förlagschefen, fröken Nordståhl — jag tror det var i början av året — pla-

nerna för tidningen vara, att man skulle nosa upp skandaler om kända personer, avslöja intima detaljer ur privatlivet och att man skulle bli elakare än konkurrenterna. Visst kunde det bli fängelse för den ansvarige utgivaren, men det var inte fröken Nordståhl särskilt ängslig för; hon kände många mäniskor som ville tjäna pengar.

Den 20 november i år gav TV oss en internationell utblick i ämnet. Det berättades om engelska stora tidningsföretag, som specialiserade sig på en sensationsjournalistik och som hade egna toppjurister för att kunna operera så nära skadeståndsgrensen som möjligt. Deras journalister arbetar i team. Vad som är att lägga märke till i programmet är: många svenska journalister åker till England för att lära sig. Den ansvarige programledaren, redaktör Hans Hederberg, gjorde uttalandet.

Är det i den riktningen som utvecklingen går? Tyvärr tyder en hel del på det. Utskottets varning är sålunda välbefogad.

Fördömandet av sensationsjournalistiken kan naturligtvis aldrig vara beroende av om en tidning har en större eller mindre läsekrets. Det är emellertid alldeles uppenbart att skadeverkningsarna ökar med de monopoltendenser som kännetecknar utvecklingen inom tidningsvärlden. Spaltmaterial, som utlämnar enskilda personers förhållanden till betraktande på offentlighetens torg, massproduceras. Säljvärdet föranleder andra tidningar att haka på — man suger så att säga på karamellen så länge som möjligt. Dementier är aldrig heta nyheter. Prestigekänsliga personer sitter också på redaktionsstolar.

Med tidningsdöden blir — som herr Kaj Björk uttryckt saken — förhållandet mellan den stora tidningen och den lille mannen alltmer tillspetsat. En anklagelse, en intressant upptäckt genom ett stormanlopp mot nyckelhålen inpräglas i läsarens medvetande. Dementier, om de nu kommer in i tidningen och blir lästa, utplånar sällan minnes-

Ang. upprätthållande av pressetiska krav
bilden. Det negativa liksom upplagras och hopsummeras med eventuellt nya spännande avslöjanden. Fungerade de pressetiska reglerna — på papper ned-satta av Publicistklubben — i varje fall till nöds då det fanns en mångfaldig press och då vi höll oss med en del normer i medmänskligt sammanhang, är i dag, då olika sorters vallar forceras, tryckfrihetens fina princip — praktiskt tillämpad av en del tidningar inom dags- och veckopress — svår att känna igen.

Den påtagliga fara för fri åsiktsbildning, för opinioner att bildas och bli verksamma, som tidningsdöden innebär, har ju föranlett tillsättandet av en statlig pressutredning den 25 maj — det var alltså en tidpunkt långt efter det att vår motion hade väckts. Vårt motionsyrkande att den då aviserade pressutredningen skulle ta upp också pressetiska förhållanden saknar sålunda i dag varje intresse. Direktiven för pressutredningen innebär ett beställningsuppdrag rörande främst ekonomiska spörsmål i samband med tidningsutgivning — det är alldeles utmärkt, vi är alla införstådda med syftet. Men icke bara en ekonomiskt tryggad möjlighet att få önskad variation i dagspressen utan också pressens kvalitet är en fråga som inte bara angår pressens folk utan oss alla, och alldeles särskilt enligt min mening oss i detta hus. De friheter och rättigheter som bär upp de grundsatser vår demokrati vilar på fastläggs här. Det yttersta ansvaret är då också riksdagens.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 5 år 1963 återgav en läsvärd historisk redogörelse för bl. a. tidigare motioner rörande tryckfrihetens behandling och öde. Med vissa nyanser, dock inte i bedömningen av frågans allvar, har utskottet konsekvent hävdlat att åstadkommandet av en god praxis för vad som är att anse som god publicistisk sed bör vara de fria pressorganisationernas uppgift. Med tanke på den långa saneringsperioden — sedan år 1910 — kan

Ang. upprätthållande av pressetiska krav

då ingen klaga på utskottets tillit. Jag måste erkänna att min inte är lika stor.

Utskottet hänvisar till den uppmärksamhet som pressorganisationerna nu ägnar de pressetiska frågorna. Publicistklubbens nya regler återges. Om syftet med dem står utanför all diskussion, är meningarna om formuleringarna delade bland pressfolket. En del är nöjda, andra är betänksamma eller missnöjda, och många anser dem i stort sett sakna större praktisk betydelse.

Så skriver t. ex. Dagens Nyheter den 7 mars: »Det är inte lätt att vänta respekt för pressetiska normer, eftersom alla krafter drar åt samma håll, upptrappning av personkulten, inskränkning av privatsektorn.» — »Vad anständighetsgränserna för ögonblicket än är, så vet vi att de kommer att överträdas», var Eskilstuna-Kurirens kommentar. Själva Publicistklubbens ordförande skrev i Dagens Nyheter den 28 mars: »I och för sig betyder Publicistklubbens regler nämligen föga. Ingen lag tvingar tidningen att följa dem. De utgör hedervärda, stundom ädla journalistiska grundsatser, men vem garanterar att de blir annat än tomma deklamationer, framdragna ur glömskan när pressen kritiserar.»

Pressens opinionsnämnd är en hedersdomstol. Den är grundad av pressens egna organisationer, Tidningsutgivareföreningen, Publicistklubben och Journalistförbundet — alla dessa organisationer ingår med en representant var. Opinionsnämnden arbetar obunden av regler under en opartisk ordförande, som är en hög jurist. Vi har nu hört att det inom Pressens opinionsnämnd pågår ett intensivt utredningsarbete. Olika förslag övervägs för en effektivisering av nämndens arbete och för att åstadkomma en bättre respekt för Publicistklubbens regler.

Att helt sluta upp bakom utskottets nöjdförklaring med en intern, så ensidigt sammansatt och av själva frågeställningarna och dess problemlösning-

ar så direkt berörd utredningsgrupp i en fråga som har med allas vår rätts-säkerhet att göra, ställer sig inte så lätt. I detta mitt uttalande ligger självfallet inte ens en antydning till misstanke om bristande vilja till objektivitet. Jag erkänner emellertid att den senaste tidens livliga debatt, som jag vågar tro att vår motion i hög grad har bidragit till, har utlöst en betydligt ökad aktivitet inom pressens organisationer och att utsikterna för en självsanering är större än tidigare. Man är uppenbarligen på presshåll helt klar över att den frihet under ansvar som pressen åtnjuter i annat fall åter kommer att ställas under diskussion här i riksdagen, och att denna debatt eventuellt kan leda till lagstiftningsåtgärder, om ingen ändring inträder.

Motionärerna är naturligtvis inte ute efter en strängare lagstiftning än vad som behövs för att upprätthålla respekten för den personliga integriteten. När det nu onekligen finns större skäl än tidigare till förhoppningar om att pressen på allvar bemödar sig om att motsvara konstitutionsutskottets tillit — och det är motionärernas enda syfte — så avstår jag, herr talman, från att yrka bifall till vår motion.

Att jag trots det enhälliga utskottsutlåtandet har tillåtit mig att hålla detta anförande beror på att jag har velat försöka ge ett övertygande belägg för frågans innebörd och utvecklingstendenser och att det finns en bred opinion som reagerar mot sensationsjournalistiken. Det har syntts mig viktigt. Jag vill till detta föga den deklamationen, att om en påtaglig framgång icke ganska snart kan avläsas av pressorganisationernas saneringssträvanden, återkommer jag med en motion i detta ärende, och då hoppas jag att konstitutionsutskottet står med mig på barrikaden.

I detta anförande instämde herr *Persson*, *Yngve*, (s) och fru *Lundblad* (s).

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Utskottet har ju för sin del enhälligt sagt att vad man i motionerna har pekat på är av mycket stor betydelse. Utskottet säger också att det förekommer missförhållanden på sina håll i pressen och att det är ett samhällsintresse att sådana företeelser motverkas så att en god publicistisk sed upprätthålls. Men det är samtidigt att märka att den iakttagelse som utskottet här har gjort har man också gjort inom pressen själv. Därom vittnar ju det arbete som man under den senaste tiden har sysslat med. Vi vet ju att vi från och med den 1 juli har fått nya publiceringsregler. Vi är också medvetna om att Tidningsutgivareföreningen har tillsatt en särskild kommitté för att utreda möjligheterna att effektivisera opinionsnämndens arbete.

Vid bedömningen av motionerna måste det vara värdefullt att sådana iakttagelser som man fått genom motionerna blir tillkännagivna, därför att sådana meningsyttringar enligt vad jag kan förstå måste påverka även pressen själv.

Nu är det en förhoppning att pressen skall lyckas i sina egna strävanden att komma till rätta med dessa frågor, så att missförhållanden icke behöver iakttas i den utsträckning som hittills har varit fallet. Utskottet förväntar i varje fall att de åtgärder som man redan har vidtagit eller de åtgärder som man överväger skall komma att främja en gynnsam utveckling. Hela denna fråga är av sådan betydelse i samhället, att man inte kan underlåta att följa den med uppmärksamhet. Utskottet har väl också fattat sitt beslut i förvisningen om att man kommer att göra det. Vi är medvetna om att det är nära nog hopplöst att få till stånd en lagstiftning, som inte kan kringgå. Det vittnar ju redan de kataloger om, som vi har i tryckfrihetslagen. Men det kan ju hända att förhållandena ändå kan nödsaka oss att överväga åtgärder. Det är dock min förhoppning, att så inte skall behö-

Ang. upprätthållande av pressetiska krav

va bli fallet, utan att vi här skall få den självtukt som vi vill ha till stånd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Med anledning av fru Wallentheims anförande skulle jag vilja uttrycka min glädje över att en ledamot av kammaren på detta sätt intresserar sig för en så viktig fråga. Jag vill också uttala en viss respekt för det arbete som nedlagts på materialsamlande som underlag för de framförda synpunkterna.

Därav följer emellertid inte, herr talman, att jag är beredd — och det hade kanske ingen väntat — att skriva under allt vad fru Wallenheim sade. Jag tycker det saknades en väsentlig punkt i anförandet, kanske också i utskottets utlåtande, nämligen en erinran om att det faktiskt inte föreligger någon rättslöshet på området. Vi har en brottsbalk, som i sin tur hänvisar till en tryckfrihetsförordning, och vice versa. Det finns alltså legala möjligheter till ingripanden mot förtal och ärekränkning i tryckt skrift. Denna möjlighet har vissa perioder använts mycket och vissa perioder alltför litet. Vi får inte glömma bort denna möjlighet. Den allmänna flykt från vissa kapitel i den nyligen antagna brottsbalken, som pågår i kanslihuset och möjligen även i riksdagen, omfattar lyckligtvis inte kapitlet om ärekränkning och förtal. Där står grundsatserna kvar. Jag vet att jag inte är ensam bland pressmän om uppfattningen, att de legala möjligheter, som här står medborgarna till buds, borde användas i större utsträckning än vad som är fallet.

Den frivilliga saneringsverksamhet, som bedrivs av pressens organisationer, bl. a. Publicistklubben, är att betrakta som ett komplement till denna lagstiftning och är icke avsedd att träda i stället för den. Som komplement tror jag vi däri har haft en mycket värdefull institution. Sverige var väl först med att in-

Ang. upprätthållande av pressetiska krav

rätta en sådan institution som Pressens opinionsnämnd, och vårt exempel har sedan vunnit efterföljd i en rad länder, där man organiserat olika opinionsnämnder. Jag tror att flertalet av dessa andra länder nu funnit, att den svenska modellen, med en jurist som representant för medborgarintresset som ordförande och i övrigt branschfolk med i nämnden, har vunnit mest anklang. Man har funnit att den bäst tillgodoser rätts-säkerhetens krav. Jag tror därför att man i detta sammanhang inte skall bortse från gängse praxis.

Jag har svårt att skriva under fru Wallentheims påstående att denna nämnd skulle vara ensidigt sammansatt. Jag tror inte så är fallet. Det torde ytterst sällan, om ens någonsin, inträffa att branschrepresentanterna — om jag så får kalla dem, alltså representanterna för pressen — i nämnden skulle vilja använda sin kvantitativa överlägsenhet till att förpassa ordföranden, representanten för medborgarna och för den juridiska prövningen, i minoritet.

Jag tror också det är noga med att man här iakttar en nyansering. Det blir lätt ett allmänt tal om »pressen» och »tidningarna». Först och främst är att märka, att vi inte kan inskränka fältet på det sättet. Vi får nog tala om massmedia i dag. Fram till helt nyligen har det ju länge varit en brist att det inte funnits någon klart utmejslad ansvarighetslag för t. ex. radio och television. Där finns det också möjligheter till kränkning av medborgarnas intressen, möjligheter som, när de används, ger en betydligt större slagkraft och större rättsosäkerhet. Där har vi alltså nu fått formella möjligheter till ingripande på ett annat sätt än tidigare, och det är att hälsa med tillfredsställelse.

Jag tror också att vi bör vara mycket noga med att se till att vi nyanserar bilden av pressen. Fru Wallentheim var angelägen om att nyansera bilden, det skall jag gärna medge. Hon talade om vissa tidningar, vissa kategorier av tidningar osv. Men i dagligt tal blir det

gärna en generalisering som är djupt orättvis mot alla dem som arbetar i seriösa organ och med seriösa syften, och det är det övervägande flertalet, herr talman. Jag har till exempel svårt att inse att fackpressen, fackföreningspressen, tidningar av typen Vi och Ica-Kuriren samt övervägande delen av vår veckopress skall falla under benämningen klandervärda i det här sammanhanget. Beträffande dagspressen är jag kanske mera försiktig, när jag söker dra rågångar — av lätt insedda skäl — men jag skulle dock vilja säga att övervägande delen av de tidningar som trycks utanför storstäderna är praktiskt taget klanderfria i det här sammanhanget. Det har väl också sin betydelse, när man vill se över fältet.

Fru Wallentheim nämnde ett förlag, Termac, vars utgivare skulle ha haft vissa planer, som sedermera förverkligades, på att utge en tidskrift av skandalkaraktär. Det kommer väl alltid att finnas sådana företeelser. Det skandalösa i det sammanhanget var väl inte att en sådan grotesk tanke har runnit upp hos en person, utan det skandalösa var att TV gav utrymme för dessa funderingar och därmed bidrog till reklam för denna avart av tryckt skrift. Därvidlag är det väl inte det allvarligaste att en person hade fått den här idén, ty mot sådana idéer finns det lyckligtvis legala och andra korrektiv, utan TV:s agerande i sammanhanget är det verkligt allvarliga.

Fru Wallentheim nämnde England. Det finns väl inte hårdare tryckfrihetslagstiftning i något land än i England. Nyligen ådömdes en av redaktörerna för en av landets mest seriösa tidningar, Sunday Times, ett mycket kraftigt bötesstraff, därför att tidningen i en artikel hade råkat nämna att en person som var anklagad för ett brott möjligen skulle ha gjort sig skyldig också till någon annan förseelse. Tidningen i fråga tackade domstolen efter utslaget, ty det var första gången som det inte blev fråga om fängelse i sådana samman-

hang. Så hård är den engelska lagstiftningen. Att den sedan i fråga om vissa personliga förhållanden iakttar friheter som vi kanske inte uppskattar beror nog på olikartade förhållanden i olika länder.

Fru Wallentheim sade också att möjligheten att få rätt är olika för personer med resurser och personer utan resurser. Hon talade i det sammanhanget om ett klassamhälle — så tror jag att orden föll. Vad hon syftade på var kanske något oklart, men jag förmodar att hon syftade på de fall av uppgörelse och skadeersättning utanför rättegångslokalen som i vissa fall träffas mellan tidningar och i tidningarna omnämnda personer. Jag tror inte att det är fråga om skillnader i resurser. Inte blir en person rentvådd inför läsarna av en tidning därför att ansvarige utgivaren i lönnedom har överräckt så och så många hundra kronor i ett kuvert till personen i fråga. Snarare är det personer utan resurser som använder sig av den möjligheten för att åtminstone få något i sin hand. Det förhåller sig med andra ord inte som fru Wallentheim hävdar utan helt tvärtom.

Frågan om presstöd och pressens monopolisering är i detta sammanhang av relativt underordnat värde, ty de väsentliga och riktigt allvarliga förlöpningarna sker utan något samband med monopolisering. Förlöpningarna görs av de reptilorgan som ibland kan dyka upp, ingen nämnd och ingen glömd, och varav ett, nämligen Fäderneslandet, genom en frivillig insats, icke minst av ett antal kvinnliga journalister, bringades till tystnad.

Konstitutionsutskottets utlåtande är, som herr Georg Pettersson påpekade, inte helt friande för de utpekade, vilket naturligtvis är riktigt och befogat. Å andra sidan vill utskottet inte verka för att ett statligt maskineri kommer i gång, men om man ställer detta utlåtande mot vad tryckfrihetsförordningen sålunda stadgar och mot den frivilliga saneringssträvan som pågår, blir det

Ang. upprätthållande av pressetiska krav
förklarligt. Jag tror att varje debatt som förs i dessa frågor är av mycket stor nytta, eftersom det till sist dock är fråga om en allmänhetens vaksamhet och ett allmänhetens intresse för saken. Det finns inte något skäl för att sensations-tidningarna skall gå ut i jätteupplagor, utom det att vissa delar av allmänheten uppenbarligen vill ha sådana tidningar, vilket är ett skäl som vi i längden inte stillatigande kan acceptera.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Herr Hernelius har i sitt välbalanserade yttrande i huvudsak bemött fru Wallentheims anklagelser mot pressen. Det finns, som herr Hernelius påpekade, redan legala möjligheter att ingripa mot förlöpningar i pressen. När dessa möjligheter inte används beror det på att medborgarna inte vill tillgripa dem. Det beror alltså inte på tidningarna som sådana.

Fru Wallentheim talade uppskattande om tryckfriheten, och i mitt tycke talade hon där helt riktigt. Däremot kan jag inte förstå hur det kan gå ihop, när hon samtidigt vill ha en skärpt lagstiftning, som alltså skulle gå emot den generösa tryckfrihet som vi har här i landet och som vi med rätta är stolta över.

Såsom herr Hernelius påpekade, tog fru Wallentheim i detta sammanhang fram en TV-intervju, som tyvärr kom till stånd med en förläggare, vilken talade om att man skulle nosa upp sensationer. Förläggaren framhöll att det visserligen kunde bli fängelse för utgivarna, men den risken skulle man ta. Fru Wallentheim talade också om ett fall i England, där förläggaren hade egna toppjurister, vilka hjälpte till att fria förläggaren när något övertramp skedde. Men, fru Wallentheim, detta är väl ett bevis på att man inte kommer långt via lagstiftning. Tar man inte hänsyn till om det kan bli fängelse och bryr man sig inte om straffet, utan tycker att det ändå lönar sig med en sådan journalistik, lär inte regler om pressetik

Ang. upprätthållande av pressetiska krav

hjälpa mycket, även om de ges i lagstiftningsform. Det gäller ju kallhamrade individer, som helt medvetet trotsar lagstiftningen och som alltså inte tar hänsyn till vad samhället säger. Jag tror att man skall akta sig för att påstå att sådant skulle vara tillämpligt på journalisterna i sin helhet eller på flertalet av dem som bedriver journalistik här i landet. Fru Wallentheim har själv genom att citera en hel rad yttranden i tidningar visat hur pressen reagerar mot sådana företeelser. Just denna offentlighet i pressen hjälper till att skapa reaktioner mot sådana tendenser. Pressen slår alltså vakt om tryckfriheten genom att hårt reagera mot missbruk av den. När fru Wallentheim citerar en av landets största tidningar, som reagerar mot missbruk, går det väl inte att samtidigt säga: Här ser man att det är monopoltendenserna som gör att skadeverkningarna ökar. Vi beklagar alla att det genom ett slags automatik kommit att bli en viss monopoltendens, eller rättare sagt att många tidningar tvingats till nedläggning. Det är en sak. Men därmed är ju inte sagt att de återstående tidningarna vill använda sin makt och sina möjligheter att utnyttja det tryckta ordet till att åstadkomma skadeverkningar.

Jag tycker att det är litet vårdslöst, då fru Wallentheim talar om att Publicistklubben på papperet har satt en massa regler som inte följs när vi inte längre har tidningarnas mångfald. Jag tror att hon där blandar samman två saker: tidningsdöden och den sensationsjournalistik som finns men som pressen i sin helhet reagerar mot. Det är inte tidningsdöden som har skapat sensationsjournalistiken — en sådan har alltid funnits. Här har redan nämnts »Fäderneslandet», som tvingades till nedläggning just tack vare många journalisters insatser och ivriga engagemang.

Man kan inte säga som fru Wallentheim: Vem garanterar att uttalanden

av Pressens opinionsnämnd följs? Jag tycker att det finns ganska tydliga exempel på effekten av nämndens uttalanden. Som herr Hernelius redan har påpekat, finns det i tidningsvärlden också klara strävanden att ge opinionsnämnden större styrka. Publicistklubben och Journalistförbundet har ökat sina bidrag till nämnden för att ge den bättre möjligheter att arbeta effektivt. De bägge organisationerna lämnar nu årligen 7 000 kronor vardera, och tidningsutgivarna lämnar upp till 40 000 kronor om året.

Det finns också en absolut vilja till effektivare bevakning mot pressens eventuella övertramp — Publicistklubben diskuterade den frågan häromdagen. Man vill ge opinionsnämnden fastare former, så att den oftare och i större utsträckning kan behandla inkomna anmälningar. Det finns alltså tydliga strävanden att skapa ett bevakande organ med större effektivitet.

När fru Wallentheim talade om monopoltendenserna, nämnde hon underligt nog inte radions och televisionens roll. Övertramp har väl förekommit också där, och småningom har man fått vissa regler. Men jag tror inte att övertrampen varit en följd av radions och televisionens monopolställning; detta betraktar jag som en fullständig missuppfattning. Och jag undrar om fru Wallentheim är beredd att dra konsekvensen av ett sådant påstående. Det bör då finnas en mångfald av TV- och radioföretag för att hindra att monopol utnyttjas på ett felaktigt sätt. Själv är jag inte av den meningen. Jag kan heller inte dela fru Wallentheims mening att pressen inte vill motarbeta den form av sensationsjournalistik som förekommer. Till största delen torde sensationsjournalistiken bero på att det hos allmänheten finns ett intresse för denna snedvridna form av journalistik, och det är väl det intresset som man skall försöka komma åt. Det tror jag inte man gör genom förbud med stöd av lagstiftning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Efter vad herr Hernelius och fru Segerstedt Wiberg har sagt med anledning av fru Wallentheims anförande finns det väl inte så mycket att tillägga. Jag vill i alla fall göra ett par reflexioner.

Den som har varit tidningsman i 45 år har ändå en viss erfarenhet av hur pressen arbetar. Om jag jämför pressen sådan den var när jag började min verksamhet som tidningsman med pressen i dag, måste jag säga att pressen har genomgått en betydande förbättring. På den tiden gällde inte så stränga publiceringsregler som det gör i dag. Pressen var i allmänhet fullständigt hänsynslös då det gällde personliga förhållanden. Om en person t. ex. hade begått självmord, talade tidningarna om det med namn och allt. Man lämnade en beskrivning av vad som låg bakom självmordet, man lämnade ut vederbörandes anhöriga osv. Inte bara när det gällde självmord utan i nästan alla sammanhang var man inom pressen rätt hänsynslös, i varje fall om vi jämför med pressen av i dag.

Herr Hernelius ville dra en gräns mellan de tidningar som trycks i huvudstaden och de som trycks i landsorten, och det ligger faktiskt en hel del i det. Den som verkar inom landsortspressen skriver inte för en massa för honom fullständigt anonyma människor mellan Ystad och Haparanda, för lösnummerköpare som inte är bundna till tidningarna på samma sätt som prenumeranterna på en landsortstidning. Den som skriver i varje fall i en mindre landsortstidning har en så nära kontakt med sin läsekrets att han får en känsla av — i varje fall hade jag det under mina år — att han har läsekretsen liksom i knäet på sig medan han skriver. Då kan man inte heller göra sig skyldig till sådana förlöp-

Ang. upprätthållande av pressetiska krav ningar som fru Wallentheim här har pekat på.

En rätt viktig sak i sammanhanget som inte nämnts här är journalistens rätt att vägra utföra ett uppdrag som han anser vara nedsättande för honom. Ingen tidningsutgivare kan säga åt en medarbetare att ta ett visst uppdrag, vara hänsynslös och gå hårt fram mot den och den personen.

Jag tror inte heller att det är riktigt som fru Wallentheim påstår, att opinionsnämnden skulle vara ensidigt sammansatt och att dess utslag därför inte skulle ha betydelse. Jag tror tvärtom att de som representerar pressen i opinionsnämnden själva har mycket stränga krav på pressen. De tillåter inte någon släpphänthet, utan de är kanske tvärtom betydligt strängare i sina omdömen än utomstående skulle vara.

Herr talman! Jag har velat säga detta därför att jag tycker att fru Wallentheim överdriver den situation som råder inom pressen i Sverige. Jag tror att vi har en utomordentligt fin press. Att en och annan inte strängt håller sig till de publicistiska reglerna är en annan sak. Inom praktiskt taget samtliga områden är det ju så att inte alla är fullkomliga, utan att det blir skönhetsfläckar både här och där.

Jag ber också, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Jag skulle vilja göra några reflexioner i anslutning till det sagda.

Herr Hernelius erinrade först om att vi har en brottsbalk, som lagstiftningsvägen reglerar övergrepp på detta område. Jag tror att jag kraftigt understök att jag inte uppehöll mig vid sådana övergrepp som kan hänföras till ärekränkning och förtal och som faller under dessa lagrum. Det gällde övergrepp som faller under pressopinionens hedersdomstol, nämligen tidningarnas skrivelser om människors privata för-

Ang. upprätthållande av pressetiska krav

hållanden och övergrepp mot den personliga integriteten.

Jag tror att herr Hernelius är överens med mig om att det i alla fall är obestridligt att dessa övergrepp kan innebära förödande verkningar, inte bara för dem som är direkt berörda utan också för de anhöriga, och att det därför är angeläget att man försöker åstadkomma en förändring på detta område.

I samband med affären med Termac-förlaget har här riktats anmärkningar mot att TV tog upp denna sak i sitt program. Det kan man ha delade meningar om. En del kan betrakta inslaget som reklam; en del kan uppfatta det som en välbehövlig väckarklocka. Det påverkade helt visst många människors uppfattning och riktade uppmärksamheten på ett stort problem. Jag är fullt överens med herr Hernelius och andra om att det är mycket tillfredsställande att vi har fått en ansvarslag för Sveriges Radio och TV. Där finns det en stor mängd av ansvariga utgivare just därför att man med hänsyn till detta företags särart skall kunna bevaka dessa saker på olika håll. Därvidlag är vi fullkomligt överens.

Herr Hernelius hade lagt märke till, att jag i mitt anförande *inte* skar alla tidningar öven en kam. Jag är mycket glad över att chefredaktör Hernelius märkte det och att han så kraftigt reagerade mot de förlöpningar som i alla fall sker. Jag är också mycket glad över att han som chefredaktör för en stor tidning gjorde detta uttalande i kam-maren.

Jag tror visst, fru Segerstedt Wiberg, att sensationsjournalistiken inte är någonting som har kommit på nu i samband med förändringarna inom tidningsvärlden. Men jag tror att dessa skrивerier som följd av monopol-tendenserna får en ökad spridning och att skadeverkningarna därför blir större. Det är väl ändå ganska svårt att kunna ha en annan mening i den frågan.

Jag är inte ute efter skärpt lagstift-

ning, fru Segerstedt Wiberg. Det sade jag också. Jag är inte ute efter någonting annat än att vi får en bättre respekt hos tidningsfolket och pressen för en hög princip, som vi alla hyllar, nämligen den personliga integriteten. Jag skulle vara synnerligen tillfredsställd om pressorganisationernas strävanden — jag erkänner att de är intensivare nu än förut — leder till något resultat.

Jag förstår fullt ut att det är mycket svårt — naturligtvis — att här åstadkomma lagregler. Men *om* vi inte kan undvara sådana, kan jag inte se någon annan utväg. Såvitt jag förstår är också konstitutionsutskottets ordförande inne på den tankegången. Men både han och jag hoppas att den vägen inte skall behöva beträdas.

Fru Segerstedt Wiberg tyckte att det var vårdslöst att jag hade sagt, att dessa pressregler liksom inte garanterar att man bemödar sig om att här åstadkomma en god publicistisk sed. Jag vill då erinra om att jag i det sammanhanget citerade vad Publicistklubbens egen ordförande Gustaf von Platen hade yttrat om den saken.

Herr Axel Andersson gjorde det intressanta uttalandet att han — liksom den nämnde redaktör Engström — tyckte att det är mycket bättre nu än tidigare. Det kan jag inte alls bedöma, eftersom jag tidigare inte följt frågan så noga som jag bort. Vad jag sade — och det tror jag på — är att urvalet av stoffet är ett annat och mera anpassar sig till den sensationshunger, som är speciell för vår tid.

Men, herr Axel Andersson, jämförelser för att få fram vad som har blivit bättre eller sämre är väl ganska intresselösa. Omfattningen av de oarter som förekommer är enligt mitt förmenande alldeles tillräcklig för att man här skall uttala de synpunkter och uttrycka de förhoppningar som jag har gjort.

Slutligen sades, att det i alla fall finns en möjlighet för journalisterna att vägra att fullgöra sådana uppdrag. Det är alldeles utmärkt. Det kanske vore

den verkligt effektiva vägen. Jag vet inte i hur stor utsträckning journalisterna använder den metoden, men det skulle vara underbart om pressens folk stimulerade kollegerna till det och gav dem litet råg i ryggen om det skulle behövas.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Man skulle av fru Wallentheims anförande nästan kunna dra den slutsatsen, att jag inte är intresserad av att värna om den personliga integriteten.

Jag tror att man skall vara mycket mån om den, fru Wallentheim! Men jag tror inte att man därför skall angripa tryckfrihetslagen och på den vägen införa strängare villkor. Däremot har jag, fru Wallentheim, i Nordiska rådet undertecknat en motion där man slår vakt om den personliga integriteten, ty den är efter vad jag förstår numera hotad på många sätt. Där tror jag att vi måste se upp.

Fru Wallentheim är övertygad om att monopoltendenserna i pressen har ökat tendensen till sensationsjournalistik. Jag tror fortfarande inte att det är riktigt. Problemet ligger inte där. Möjligen skulle man kunna säga att problemet utgöres av att vissa tidningar tillgriper sensationsjournalistik för att få ökad spridning, och då återkommer man till att problemet är att det finns läsare för denna form av journalistik.

Jag tyckte att fru Wallentheims första anförande andades en viss nedsättning av strävandena inom journalistikåren. Talet om att dessa principer »bara är nedsatta på papperet» kan enligt min uppfattning tolkas på det sättet. Jag är ledsen om man gör det, ty enligt min bestämda åsikt åstadkommer man inte en förbättring om man inte förmår journalisterna — och de många unga journalisterna — att inse att de inte skall ge efter för kravet på sensationsjournalistik. Jag tror nämligen inte att det så mycket är de ledande inom före-

Ang. upprätthållande av pressetiska krav tagen, som vill ha en sådan journalistik, i varje fall inte inom den ansvariga delen av pressen, som dock utgör den största delen.

Därför är jag fortfarande rädd för ingripanden i onödan. En sund press och ett sunt korrektiv i form av frivilliga överenskommelser är enligt min åsikt ett mycket bättre och riktigare medel.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Fru Wallentheim sade, att jämförelser mellan förr och nu saknade varje intresse i detta sammanhang.

Det är ett resonemang som jag inte kan förstå. Om man finner att förhållandena undan för undan förbättras, så finns det väl anledning att förmoda och hoppas att de även i fortsättningen skall undergå en förbättring. Vi har ju informerats, bl. a. i utskottets skrivning, om det arbete som pressens egna organisationer håller på med för att ytterligare förbättra publiceringsreglerna.

Därför tycker jag att det finns föga anledning för fru Wallentheim att i dag göra ett stort nummer av denna fråga.

Sedan kröp det fram, att bakom förslaget ligger talet om monopoltendenser inom pressen, vilket vi så väl känner igen, och att dessa skulle vara anledningen till att pressmoralen försämrades.

Det måste väl ändå vara precis tvärtom, fru Wallentheim. Om inom ett område en tidning är fullständigt dominerande har den inte någon anledning att försöka skapa sensationer. Det är väl om flera tidningar ligger i hård konkurrens med varandra, som de kan lockas att pressa ut mer av stoffet än vad de egentligen borde göra.

När fru Wallentheim nämnde att Pressens opinionsnämnd inte skulle vara helt opartisk, så kom jag att tänka på hur det skulle bli om man lät »mannen från gatan» tjänstgöra i en sådan

Ang. upprätthållande av pressetiska krav

där hedersdomstol. Alla som har haft ansvaret för en tidning känner väl till den insändarflora som kommer in. Gud bevare mig för tanken, att dessa människor skulle sitta med i en sådan hedersdomstol! Erfarenheten för de flesta som arbetat inom tidningsvärlden ger väl vid handen att av tio insändare är det en som kan släppas fram till allmänheten. De andra måste obönhörligen hamna i papperskorgen. Det är väl inte folk som skriver sådana insändare som skall döma i detta fall.

Jag tänker på en sådan sak som rättegångsreferaten. När jag började som journalist refererade man utförligt allt som kom fram under rättegångar och vid tingssammanträden. Då nämnde man namnen på de inblandade personerna utan vidare. Så småningom kom det en publiceringsregel som bl. a. innehöll att man inte skulle få namnge personer. Då gjorde tidningarna ofta så, att de skrev låt oss säga om en slaktare i den eller den bygden — man nämnde inte namnet — som var den brottslige. Eftersom det bara fanns en slaktare på orten var det inte svårt att räkna ut vilken person det gällde.

Reglerna har sedan undan för undan blivit strängare, och jag tycker att man i dag verkligen har anledning att vara glad över utvecklingen på pressens område.

Det finns undantag, den saken är klar. Det är ingenting att hålla hemligt att det givetvis är mest lockande för de tidningar som bygger på lösnummerköpare att skriva om sensationer. De som har en fast prenumerantstock som årsprenumeranter har inte någon anledning att göra det, men de andra kan frestas över hövan.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Jag har ett bestämt intryck av att fru Segerstedt Wiberg och även herr Axel Andersson har någon för mig alldeles obegriplig önskan eller åstundan till speciella tolkningar av

vad jag har sagt. Det är dock ingenting annat jag har sagt än att med dessa monopoltendenser blir sensationsskriverierna mera spridda och skadeverkningsarna följaktligen större. Jag har inte sagt att sensationsjournalistiken i och för sig uppkommer i och med denna utveckling.

Jag vill också säga, att jag inte alls kan förstå vad det skulle ligga för nedsettande i uttalandet att Publicistklubbens regler är »nedsatta på papper». Sätter man inte ned regler på papper i alla möjliga sammanhang? Hur skall dessa regler annars bli kända och efterföljda? Jag har naturligtvis aldrig med mitt yttrande avsett annat än att ange ett faktiskt förhållande — det är inte uttryck för något nedsättande.

Vad beträffar mitt yttrande om att det uredningsarbete, som pågår inom pressorganisationen inte skulle vara helt opartiskt, vill jag bara säga att de personer som sysslar med detta utredningsarbete ju dock är representanter för pressens olika organisationer, att de är berörda av de problemlösningar, som det här är fråga om, och att det kunde ha funnits skäl att, om så varit möjligt, koppla in även andra personer i detta utredningsarbete. Det är väl ändå ett faktiskt konstaterande, att det förhåller sig på det sättet. Men jag underströk också, att i det uttalande jag gjort ligger ingen antydning ens om att det skulle vara någon bristande vilja till objektivitet på det hållet.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Det är inte mycket att tillägga, och jag skall nöja mig med ett par mycket kortfattade synpunkter.

Den ena synpunkten vill jag anföra med anledning av vad fru Wallentheim i sitt senaste anförande sade om att de, som utreder den fråga det här gäller inom pressorganisationen, är pressmän som är berörda av uppgiften. Det är riktigt, men jag tror att de är berörda

framför allt på det sättet att de vill slå vakt om sitt yrkes integritet och sitt yrkes heder — det är snarare i detta sammanhang en betydande fördel än en nackdel.

Vidare vill jag egentligen bara säga att fru Wallentheim gjorde en skillnad mellan ärekränkingsbrott och förtalsbrott, som ju behandlas i brottsbalken, och den s. k. personliga journalistiken och personliga angrepp. Jag tror inte att man kan göra en sådan skillnad, ty förtalsbrottet omfattar enligt brottsbalken 5 kap. 1 § bl. a. »uppgift som är ägnad att utsätta någon för andras missaktning». Däri ligger just ett uttalande att frågor som rör den personliga sfären kan falla under begreppet förtal.

I brottsbalken beröres också begreppet förolämpning, som innebär att någon blir smäddad genom kränkande tillmäle eller beskyllning. Gränserna i detta fall dras av domstol i sista hand med ledning av praxis, och även här gäller, att personangrepp faller under lagrummet i vissa situationer.

Till sist skall jag inte ge mig in på diskussionen om det var bättre i detta avseende förr — jag tror att herr Andersson i stort sett har rätt när han säger att det tidigare framför allt i samband med rättsgångsreferaten förekom en mycket stor personlig publicitet av ganska otäck beskaffenhet. Det var ett slags påbröd till förseelsen eller brottet, som var ytterligt pinsamt för dem som hade råkat ut för det hela.

Om jag skulle se en försämring — och det är ett subjektivt omdöme jag gör — så ligger den väl dels i beskrivningen numera av vad som har med sexualbrott att göra och över huvud taget av sexuella förhållanden, dels i den hårdare intervjuteknik — jag talar nu om andra än politiker, ty de har ju själva åtagit sig att bli föremål för hård intervjuteknik — som tillämpas inte minst i televisionens nyhetsprogram och som genom kombinationen av hård utfrågning jämte kameraföring kan bli ganska förödande.

Ang. markvärdebeskattningen

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. markvärdebeskattningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte motioner.

I en den 20 oktober 1967 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 153, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

3) förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

4) förordning om ändrad lydelse av 3 § 4 mom. förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst;

5) förordning om avdrag vid inkomsttaxeringen för avsättning till fond för återanskaffning av fastighet;

6) förordning angående ändrad lydelse av 3 § och punkt 1 av anvisningarna till 2 § förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

7) förordning angående upphävande av 23 § förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning;

8) förordning angående upphävande av 9 § förordningen den 7 april 1967 (nr 96) om avdrag vid inkomsttaxeringen för avsättning till särskild nyanskaffningsfond, m. m.

Ang. markvärdebeskattningen

I propositionen hade på grundval av markvärdekommitténs betänkanden (SOU 1966: 23 och 24) föreslagits, att vinst som uppkomme vid icke yrkesmässig avyttring av fastighet skulle inkomstbeskattas såsom realisationsvinst oberoende av den tid fastigheten innehafte. Vinsten hade föreslagits vara skattepliktig även om fastigheten förvärvats genom arv, testamente eller gåva eller på jämförligt sätt utan vederlag. Hade fastigheten innehafte mindre än två år skulle liksom nu hela vinsten beskattas. Hade fastigheten innehafte två år eller längre hade 75 procent av vinsten föreslagits vara skattepliktig.

Vid vinstberäkningen skulle enligt propositionen inköpspriset för fastigheten (ingångsvärdet) liksom årliga förbättringskostnader som uppgått till mer än 3 000 kronor omräknas efter det allmänna prisläget när avyttringen skedde. Omräkningen skulle ske med ledning av en indexserie, grundad på konsumentprisindex och levnadskostnadsindex med år 1914 som basår.

Vid långa innehav finge skattskyldig enligt förslaget som ingångsvärde, i stället för köpeskillingen vid förvärvet, välja ett belopp motsvarande 150 procent av det taxeringsvärde som gällde för fastigheten 20 år före avyttringen eller 150 procent av fastighetens för år 1914 gällande taxeringsvärde. Hade fastigheten förvärvats genom arv eller liknande fång finge den skattskyldige såsom ingångsvärde, i stället för den köpeskillning eller det motsvarande vederlag som erlagts för fastigheten vid närmast föregående köp, byte eller därmed jämförliga fång, även välja 150 procent av fastighetens taxeringsvärde vid dödsfallet eller annat i arvsskattehänseende gällande värde.

Förbättringskostnader hade föreslagits vara avdragsgilla endast för år då de uppgått till minst 3 000 kronor.

Hade den avyttrade fastigheten omfattat byggnad, som i huvudsak vore avsedd att användas för bostadsändamål, föresloges vidare, att från försälj-

ningsvinsten finge dragas av ett belopp av 3 000 kronor för varje påbörjat kalenderår som bostadsbyggnaden funnits på fastigheten under innehavstiden.

I propositionen hade föreslagits en skatteflyktsbestämmelse i 35 § 3 mom. kommunalskattelagen av innehåll, att om fastighet överlåtits efter den 31 december 1967 på aktiebolag, handelsbolag eller ekonomisk förening, vari säljaren hade ett dominerande inflytande, skulle realisationsvinst vid senare försäljning av aktie eller andel i bolaget eller föreningen beräknas som om försäljningen avsett en motsvarande andel av fastigheten.

Möjlighet till uppskov med realisationsvinstbeskattningen hade föreslagits vid expropriation eller tvångsöverlåtelse och när överlåtelsen vore ett led i jordbrukets eller skogsbrukets yttre rationalisering. Förslag till bestämmelser härom avsåges skola framläggas senare. Vidare hade föreslagits möjlighet för rörelseidkare som avyttrade fastighet i rörelsen att erhålla avdrag vid inkomsttaxeringen för avsättning till återanskaffningsfond. Fonden skulle kunna användas för avskrivning på byggnad som anskaffades i stället för den avyttrade fastigheten.

I propositionen hade också föreslagits vissa regler angående beskattningen av tomtrörelse. De föreslagna reglerna avsåge att klargöra när tomtrörelse förelåg i beskattningshänseende. Tomtrörelse genom försäljning av mark för bebyggelse ansåges föreligga i första hand när fastigheten uppenbarligen förvärvats för att ingå i yrkesmässig tomtrörelse, t. ex. när fastigheten köpts av ett s. k. tomtbolag e. d. eller när förvärvet avsett fastighet som enligt fastställd stadsplan eller byggnadsplan vore avsedd för bebyggelse. I övrigt skulle tomtrörelse anses föreligga om den skattskyldige under tio kalenderår avyttrat minst 15 byggnadstomter.

De nya reglerna föresloges bli tillämpliga på avyttringar som ägde rum från och med den 1 januari 1968.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 907, av herr *Svenungsson*, och II: 1120, av herr *Oskarson m. fl.*;

II) de likalydande motionerna I: 909, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 1130, av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition 1967: 153 måtte

A. i skrivelse till Kungl. Maj:t be-
gära,

1. att en utredning måtte tillsättas med uppgift dels att framlägga förslag om lämplig samordning av aktievinst- och kapitalvinstbeskattning, dels att uppmärksamma förhållandena mellan kapitalvinstbeskattningen samt förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen,

2. att Kungl. Maj:t måtte återkomma till riksdagen med förslag att vinst, som uppkomme vid försäljning av villa på grund av ägarens förflyttning från orten, icke skulle beskattas om han inom viss tid på den nya orten köpte ny bostadsfastighet,

3. att Kungl. Maj:t måtte ålägga länsstyrelserna att besvara frågor från de skattskyldiga om metoderna för beräkning av skatten vid fastighetsförsäljning enligt denna lag;

B. uttala som sin uppfattning, att skattemyndigheterna, när bevisning avseende tid före lagens ikraftträdande ifrågakomme, vid sin bedömning borde beakta svårigheterna för sådan bevisning;

C. besluta,

1. att — med ändring av den föreslagna lagtexten — förordningen om ackumulerad inkomst i tillämpliga delar skulle gälla i fråga om realisationsvinst vid försäljning av fastighet där fastigheten innehafts i fem eller flera år — dock att skatteberäkningen skulle ske som om inkomsten hänförde sig till tre år,

2. att — med ändring av de föreslagna övergångsbestämmelserna — införa en alternativregel av innebörd, att som

Ang. markvärdebeskattningen

ingångsvärde finge väljas ett belopp motsvarande 150 procent av taxeringsvärdet vid den nya lagens ikraftträdande;

III) de likalydande motionerna I: 910, av herrarna *Enarsson* och *Svenungsson*, samt II: 1131, av herr *Ringaby m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte

1) avslå Kungl. Maj:ts proposition 1967: 153 till de delar den avsåge beskattning av växande skog samt

2) hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i enlighet med vad i motionerna anförts i fråga om samordning och förenkling av skogsbeskattningen;

IV) de likalydande motionerna I: 911, av herr *Einar Eriksson*, och II: 1122, av herr *Brandt*, vari yrkats, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag skulle giva 35 § 2 och 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 ändrad lydelse enligt vad som angivits i motionerna, vilket avsåg, att i propositionen föreslagen skatteflyktsbestämmelse skulle äga tillämpning om fastighet överlätits genom fång på vilket lagfart söktes efter den 8 november 1967, dvs. den dag propositionen bordlagts. Motionärernas förslag gällde vidare, att i 35 § 2 mom. kommunalskattelagen skulle intagas en bestämmelse av i huvudsak följande innehåll. Försäljning, som skett före den 1 januari 1968 till aktiebolag, handelsbolag eller ekonomisk förening, vari säljaren hade ett dominerande inflytande, eller till familjemedlem (föräldrar, far- och morföräldrar, make, avkomling eller avkomlings make) skulle accepteras vid realisationsvinstbeskattningen endast om lagfart på fångets söktes den 8 november 1967 eller tidigare. Hade lagfart söktes senare bortsågs vid framtida realisationsvinstbeskattning från köpeskillingen vid 1967 års fång, och ingångsvärdet beräknades som om 1967 års säljare alltså ägt fastigheten;

V) de likalydande motionerna I: 912, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 1121,

Ang. markvärdebeskattningen

av herr *Bohman m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 153 skulle

a. besluta,

1) att skattskyldig skulle som ingångsvärde, i stället för köpeskillingen vid förvärvet — utöver i propositionen angivna alternativ — få välja ett belopp motsvarande 150 procent av taxeringsvärdet för fastigheten enligt 1965 års allmänna fastighetstaxering;

2) att för skattskyldig, vilken som ingångsvärde valde 150 procent av det taxeringsvärde som gällde för fastigheten 20 år före avyttringen eller vid arv eller liknande fång 150 procent av fastighetens taxeringsvärde året före dödsfallet, bestämmelserna rörande indexberäkning, fast årligt avdrag, avdrag för förbättringar samt värdeminskningssavdrag skulle tillämpas med utgångspunkt från året före den allmänna fastighetstaxering eller, i förekommande fall, särskild fastighetstaxering, på vilken taxeringsvärdet grundade sig;

3) att i fråga om fastighet, som omfattade flera byggnader avsedda för bostadsändamål, skulle för varje sådan byggnad utöver *en* från försäljningsvinsten avdragas ett belopp av 1 000 kronor för varje påbörjat kalenderår som bostadsbyggnaden funnits på fastigheten under innehavstiden;

4) att i övergångsbestämmelserna skulle införas en punkt av följande lydelse: »Har den skattskyldige före ikraftträdandet innehaft fastighet tio år eller mera eller förvärvat fastighet genom arv eller testamente eller ock genom gåva eller bodelning under andra förhållanden än som angivas i 35 § 4 mom. andra stycket i dess nya lydelse, skall vinst, som uppkommer vid avyttring av fastigheten under 1968 eller 1969, icke beskattas. Avyttras sådan fastighet senare, skall till erlagd köpeskillning för fastigheten, utöver tillägg enligt punkt 2 första, andra och tredje styckena av anvisningarna till 36 §, läggas ett belopp av 40 000 kronor, varjämte vid tillämpning av andra styc-

ket av nämnda anvisningspunkt beräkningen skall grundas på där avsett taxeringsvärde, förhöjt med 100 procent i stället för med hälften»;

5) att bestämmelserna i förordningen angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst skulle göras tillämpliga vad gällde intäkt genom realisationsvinst vid avyttring av fastighet;

b. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts angående angelägenheten av fortsatta skyndsamma utredningar beträffande realisationsvinstbeskattningens omfattning och utformning m. m.;

VI) de likalydande motionerna I: 914, av herr *Thorsten Larsson*, och II: 1127, av herr *Josefson* i Arrie, vari hemställt, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 153 måtte besluta

att under en övergångsperiod av tio år tillämpa en uppräknad av taxeringsvärdet med 100 procent vid tillämpning av 20-årsregeln för de fall som med nuvarande realisationsvinstbeskattning vore skattefria samt

att 3 000 kronor skulle undantagas vid beräkning av skattepliktigt belopp årligen då värdeminskningssavdraget överstege nämnda belopp;

VII) de likalydande motionerna I: 915, av herrar *Thorsten Larsson* och *Svanström*, samt II: 1129, av herr *Larsson* i Borrbby, vari anhållits, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 153 måtte besluta komplettera de i propositionen framlagda förslagen om ändrade regler för realisationsvinstbeskattning med en spärregel, som från beskattning undantog realisationsvinst vid villaförsäljning med åtföljande reinvestering på annan ort orsakad av påtvingad förflyttning utanför den enskildes kontroll;

VIII) de likalydande motionerna I: 916, av herr *Yngve Nilsson m. fl.*, och II: 1134, av fru *Sundberg*, vari yrkats, att riksdagen i anslutning till propositionen nr 153 skulle hos Kungl. Maj:t

Ang. markvärdebeskattningen

begära skyndsamt utredning av frågan om införande i lagstiftningen av en särskild justeringsfaktor till skydd mot en överbeskattning av effektiva jordbruksenheter, så att förslag i ämnet kunde föreläggas 1968 års riksdag;

IX) de likalydande motionerna I: 917, av herrar *Yngve Nilsson* och *Sveningsson*, samt II: 1133, av fru *Sundberg*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta att vid försäljning av fast egendom till make, barn, styvbarn eller avkomling till barn eller styvbarn samma beräkningsgrunder för fastighetens ingångsvärde skulle tillämpas som då fastigheten förvärvats genom arv eller gåva;

X) de likalydande motionerna I: 918, av herr *Sundin m. fl.*, och II: 1123, av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*, vari hemstälts,

A. att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 153 måtte besluta,

att s. k. återvunna värdeminskningsskattning skulle återföras till beskattning också för skogsvägar och täckdiken,

att överlåtelse till taxeringsvärdet mellan nära släkt under en tjugouårsperiod före lagens ikraftträdande skulle jämföras med arv eller gåva,

att under en övergångstid av fem år ett fast tillägg på 40 000 kronor skulle läggas till den faktiska eller enligt alternativregeln beräknade anskaffningskostnaden för de fastigheter, som vid lagens ikraftträdande vore skattefria enligt nu gällande realisationsvinstbeskattningsregler;

B. att riksdagen måtte uttala sig för att det fasta tillägget på 3 000 kronor per år borde tillämpas också för mindre rörelseidkare med bostad och verkstadslokaler i samma byggnad i enlighet med vad som anförts i motionerna,

att anskaffningskostnaderna vid delförsäljningar borde proportioneras enligt försäljningsobjektets aktuella värderelationer;

XI) de likalydande motionerna I: 919, av herr *Wallmark*, samt II: 1124, av

herr *Fridolfsson* i Stockholm och herr *Nordgren*;

XII) de likalydande motionerna I: 920, av herrar *Wallmark* och *Strandberg*, samt II: 1132, av herrar *Ringaby* och *Nordstrandh*;

XIII) motionen I: 908, av herr *Ahlmark*, vari anhållits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 153 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att en utredning snarast måtte tillsättas för att

1) samordna skilda former av kapitalvinstbeskattning,

2) undersöka ett ytterligare närmande mellan kapitalvinstbeskattning och inkomstbeskattning;

XIV) motionen I: 913, av herr *Hübnette*, vari yrkats, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 153;

XV) motionen II: 1125, av herrar *Hedin* och *Nordgren*;

XVI) motionen II: 1126, av herr *Hermansson m. fl.*, varit föreslagits,

1) att riksdagen vid behandling av proposition nr 153 skulle bifalla förslaget om slopande av tidsgränsen för beskattning av realisationsvinst genom avyttring av fastighet,

2) att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om nytt förslag beträffande övriga delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928, vilka gällde beskattningen av realisationsvinst genom avyttring av fastighet, varvid hänsyn skulle tagas till de i denna motion framförda synpunkterna;

3) att riksdagen — därest ovanstående yrkanden icke skulle bifallas — skulle besluta sådan ändring av 35 § 2 mom. i kommunalskattelagen som framginge av i motionen infört förslag, vilket avsåg att 100 procent av vinsten vid fastighetsförsäljning skulle bli skattepliktig oavsett innehavstiden;

XVII) motionen II: 1128, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården, vari yrkats, att riksdagen — med ändring av övergångsbestämmelserna i punkten 3 till proposition 1967: 153 — skulle besluta att det klargjordes att äldre bestämmel-

Ang. markvärdebeskattningen

ser skulle gälla för att ersättning på grund av tvångsförfarande skulle utgå, då talan i målet väckts före den 1 januari 1968 eller då den till tvångsrättigheten berättigade tagit egendomen eller rättigheten i besittning före nämnda dag.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen — *dels* med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 153 icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas, *dels* med avslag på motionen I: 913, av herr Hübinette, samt de likalydande motionerna I: 910, av herrar Enarsson och Sveningsson, samt II: 1131, av herr Ringaby m. fl., såvitt avsåge punkten 1 i motionernas hemställan, ävensom motionen II: 1126, av herr Hermansson m. fl., i vad motionen innefattade yrkande om avslag på propositionen, *dels* med bifall till motionen II: 1128, av herr Jönsson i Ingemarsgården, *dels* ock i anledning av de likalydande motionerna I: 911, av herr Einar Eriksson, och II: 1122, av herr Brandt, samt I: 918, av herr Sundin m. fl., och II: 1123, av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., — måtte antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar och tillägg, att 35 § 3 mom., punkt 4 av anvisningarna till 22 §, punkt 2 av anvisningarna till 27 §, punkt 4 av anvisningarna till 35 § samt punkt 1 av anvisningarna till 36 § ävensom punkt 3 av övergångsbestämmelserna erhöles av utskottet föreslagen lydelse samt att till övergångsbestämmelserna fogades en ny punkt, betecknad 7, med i betänkandet angiven lydelse;

2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623) med den ändringen, att 25 b § erhöles den lydelse, som i betänkandet angivits;

3) förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

4) förordning om ändrad lydelse av 3 § 4 mom. förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst;

5) förordning om avdrag vid inkomsttaxeringen för avsättning till fond för återanskaffning av fastighet;

6) förordning angående ändrad lydelse av 3 § och punkt 1 av anvisningarna till 2 § förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämnning vid taxering för inkomst;

7) förordning angående upphävande av 23 § förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämnning med den ändringen, att förordningen erhöles den i betänkandet angivna lydelsen;

8) förordning angående upphävande av 9 § förordningen den 7 april 1967 (nr 96) om avdrag vid inkomsttaxeringen för avsättning till särskild nyanskaffningsfond, m. m., med den ändringen, att förordningen erhöles den lydelse, som i betänkandet angivits;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 907, av herr Sveningsson, och II: 1120, av herr Oskarson m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 909, av herr Dahlén m. fl., och II: 1130, av herr Ohlin m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 910, av herrar Enarsson och Sveningsson, samt II: 1131, av herr Ringaby m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 911, av herr Einar Eriksson, och II: 1122, av herr Brandt,

5) de likalydande motionerna I: 912, av herr Holmberg m. fl., och II: 1121, av herr Bohman m. fl.,

6) de likalydande motionerna I: 914, av herr Thorsten Larsson, och II: 1127, av herr Josefson i Arrie,

7) de likalydande motionerna I: 915, av herrar Thorsten Larsson och Svan-

ström, samt II:1129, av herr Larsson i Borrbj,

8) de likalydande motionerna I:916, av herr Yngve Nilsson m. fl., och II:1134, av fru Sundberg,

9) de likalydande motionerna I:917, av herrar Yngve Nilsson och Sveningsson, samt II:1133, av fru Sundberg,

10) de likalydande motionerna I:918, av herr Sundin m. fl., och II:1123, av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.,

11) de likalydande motionerna I:919, av herr Wallmark, samt II:1124, av herr Fridolfsson i Stockholm och herr Nordgren,

12) de likalydande motionerna I:920, av herrar Wallmark och Strandberg, samt II:1132, av herrar Ringaby och Nordstrandh,

13) motionen I:908, av herr Ahlmark,

14) motionen II:1125, av herrar Hedin och Nordgren,

15) motionen II:1126, av herr Hermansson m. fl., ävensom

16) motionen II:1128, av herr Jönsson i Ingemarsgården,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

De av utskottet föreslagna ändringarna i förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen inneburo bland annat,

betr. 35 § 3 mom., ett tillstyrkande av den ändring rörande tillämpningen av skatteflyktsbestämmelsen, som föreslagits i motionerna I:911 och II:1122 med viss komplettering, innebärande att lika med lagfartsansökan skulle anses annan ansökan hos myndighet om viss åtgärd med åberopande av fångeshandlingen,

betr. punkten 4 av anvisningarna till 22 §, att vid skogsbeskattningen skulle införas en spärregel av innebörd, att ingångsvärdet på skogen vid tillämpning av skyldemansregeln aldrig skulle bestämmas till lägre belopp än det vär-

Ang. markvärdebeskattningen

de, varmed växande skog kunde anses hava ingått i det taxeringsvärde, som gällde för fastigheten tjugo år före avyttringen,

betr. övergångsbestämmelserna,

punkten 3, ett tillstyrkande av förslaget i motionen II:1128,

punkten 7, en komplettering av Kungl. Maj:ts förslag med bland annat det i motionerna I:911 och II:1122 förordade tillägget till 35 § 2 mom. kommunalskattelagen.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Yngve Nilsson* (h) och *Gösta Jacobsson* (h) samt herr *Magnusson* i Borås (h), vilka framfört vissa motiveringar till de yrkanden, som senare framlagts i reservationerna 3, 4, 9 och 12;

Betr. ytterligare utredning

2) av herrar *Lundström* (fp), *Erik Filip Petersson* (fp), *Sundin* (cp), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Sterne* (fp) samt herr *Börjesson* i Falköping (cp), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet i anledning av de likalydande motionerna I:909, av herr *Dahlén* m. fl., och II:1130, av herr *Ohlin* m. fl., samt motionen I:908, av herr *Ahlmark*, bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att en utredning måtte tillsättas med uppgift dels att framlägga förslag om lämplig samordning av olika typer av kapitalvinstbeskattning, dels att uppmärksamma såväl förhållandena mellan kapitalvinstbeskattningen samt förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen som kapitalvinstbeskattningsens verkningar på samhällsekonomi och strukturrationalisering;

3) av herrar *Yngve Nilsson* (h) och *Gösta Jacobsson* (h) samt herr *Magnusson* i Borås (h), vilka under hänvisning till innehållet i reservationen 1 ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande realisationsvinstbeskattnings

Ang. markvärdebeskattningen

omfattning och utformning m. m. med beaktande särskilt av skogsbrukets och jordbrukets förhållanden samt i övrigt under iakttagande av vad i reservationen 1 anförts;

Betr. indexberäkning, fast tillägg, ytterligare alternativregler, m. m.

4) av herrar *Yngve Nilsson* (h) och *Gösta Jacobsson* (h) samt herr *Magnusson* i Borås (h), vilka under hänvisning till innehållet i reservationen 1 ansett, att utskottet bort under punkten A 1 hemställa, att riksdagen måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar av punkterna 1—3 av anvisningarna till 36 § som i reservationen angivits, vilket förslag överensstämde med yrkanden i motionerna I: 912 och II: 1121;

5) av herrar *Lundström* (fp), *Erik Filip Petersson* (fp), *Sundin* (cp), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Sterne* (fp) samt herr *Börjesson* i Falköping (cp), vilka på återopade grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen — i anledning av de likalydande motionerna I: 909, av herr *Dahlén* m. fl., och II: 1130, av herr *Ohlin* m. fl., — måtte besluta, att för fastigheter med ett taxeringsvärde av högst 150 000 kronor som ingångsvärde skulle få väljas ett belopp motsvarande 150 procent av taxeringsvärdet vid den nya lagens ikraftträdande, och att således utskottet bort under punkten A 1 hemställa, att riksdagen måtte antaga i reservationen infört förslag till ändring av övergångsbestämmelserna till förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

Betr. förvärv från nära anförvant

6) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h), *Sundin* (cp), *Magnusson* i Borås (h) och *Vigelsbo* (cp) samt herr *Börjesson* i Falköping (cp), vilka — under återopande av innehållet i motionerna I: 917 och II: 1133 samt

I: 918 och II: 1123 — ansett, att utskottet bort under punkten A 1 hemställa, att riksdagen — i anledning av de likalydande motionerna I: 917, av herrar *Yngve Nilsson* och *Sveningsson*, samt II: 1133, av fru *Sundberg*, ävensom de likalydande motionerna I: 918, av herr *Sundin* m. fl., och II: 1123, av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl., — måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändringen, att punkt 2 av anvisningarna till 36 § erhöles i reservationen angiven lydelse;

Betr. reinvestering i villafastighet

7) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h), *Lundström* (fp), *Erik Filip Petersson* (fp), *Sundin* (cp), *Magnusson* i Borås (h), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Sterne* (fp) samt herr *Börjesson* i Falköping (cp), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet i anledning av de likalydande motionerna I: 909, av herr *Dahlén* m. fl., och II: 1130, av herr *Ohlin* m. fl., samt de likalydande motionerna I: 915, av herrar *Thorsten Larsson* och *Svanström*, samt II: 1129, av herr *Larsson* i Borby, bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kongl. Maj:t måtte begära förslag till riksdagen att vinst, som uppkomme vid försäljning av villa på grund av ägarens flyttning från orten, icke skulle beskattas om han inom viss tid på den nya orten köpte ny bostadsfastighet;

Betr. ackumulerad inkomst

8) av herrar *Lundström* (fp), *Erik Filip Petersson* (fp), *Sundin* (cp), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Sterne* (fp) samt herr *Börjesson* i Falköping (cp), vilka på återopade grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 909, av herr *Dahlén* m. fl., och II: 1130, av herr *Ohlin* m. fl., i denna del, — måtte besluta, att förordningen om ackumulerad in-

Ang. markvärdebeskattningen*Betr. rådgivning av länsstyrelserna*

komst i tillämpliga delar skulle gälla i fråga om realisationsvinst vid försäljning av fastighet, som innehafts i fem eller flera år, därvid skatteberäkningen dock borde ske som om inkomsten hänfört sig till tre år och att utskottet således bort under punkten A 4 hemställa, att riksdagen måtte antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § och 3 § 4 mom. förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst;

9) av herrar *Yngve Nilsson* (h) och *Gösta Jacobsson* (h) samt herr *Magnusson* i Borås (h), vilka under hänvisning till innehållet i reservationen 1 ansett, att utskottet bort under punkten A 4 hemställa, att riksdagen måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 § 4 mom. förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst med den ändring, som angivits i reservationen, vilket förslag överensstämde med yrkande i motionerna I: 912 och II: 1121;

Betr. skatteflyktsbestämmelse

10) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h), *Lundström* (fp), *Erik Filip Petersson* (fp), *Sundin* (cp), *Magnusson* i Borås (h), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Sterne* (fp) samt herr *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A 1 hemställa, att riksdagen måtte besluta avslå de likalydande motionerna I: 911, av herr *Einar Eriksson*, och II: 1122, av herr *Brandt*, och att till följd därav de av utskottet föreslagna ändringarna av 35 § 3 mom. lagen om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) ävensom punkten 7 av övergångsbestämmelserna till nämnda lag skulle utgå;

11) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h), *Lundström* (fp), *Erik Filip Petersson* (fp), *Sundin* (cp), *Magnusson* i Borås (h), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Sterne* (fp) samt herr *Börjesson* i Falköping (cp), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet med bifall till de likalydande motionerna I: 909, av herr *Dahlén* m. fl., och II: 1130, av herr *Ohlin* m. fl., i denna del, bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att Kungl. Maj:t måtte ålägga länsstyrelserna att besvara frågor från de skattskyldiga om metoderna för beräkning av skatten vid fastighetsförsäljning enligt denna lag;

Betr. övergångsbestämmelserna

12) av herrar *Yngve Nilsson* (h) och *Gösta Jacobsson* (h) samt herr *Magnusson* i Borås (h), vilka under hänvisning till innehållet i reservationen 1 ansett, att utskottet bort under punkten A 1 hemställa, att riksdagen måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar av övergångsbestämmelserna som i reservationen angivits, vilket förslag överensstämde med yrkande i motionerna I: 912 och II: 1121.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Det är i många hänseenden ett mycket märkligt dokument inom svensk skattelagstiftning som vi i dag har på kamrarnas bord. Det är på sitt sätt också ett märkligt tidsdokument. Det är i grund och botten fråga om en helt ny skatteform, en s. k. evig kapitalvinstskatt på fastigheter, även om den rubriceras som en variant av den realisationsvinstbeskattning, som vi redan har, och endast kommer till uttryck i ändrade regler i kommunalskattelagen.

Ang. markvärdebeskattningen

Dokumentet är märkligt i första hand därför att det har ett 60-årigt utredningsarbete bakom sig och flera förölyckade betänkanden i det förgångna och dessutom i viss mån har en ännu äldre teoretisk bakgrund, nämligen amerikanen Henry Georges' år 1879 utgivna arbete *Progress and Poverty*.

Att problemet först sent kommer till sin lösning på lagstiftningsområdet har berott på att förverkligandet av läran om en retroaktiv indragning av värdestegring på mark överallt varit svår att förena med de rättssystem som vuxit fram i länder med demokratiskt samhällsskick. Att det har sina komplikationer även i vårt land kommer, miss-tänker jag, att illustreras i den fortsatta debatten här i dag.

Lagtekniskt har det över huvud taget varit en mycket svårlöst fråga även i vårt land. Dokumentet är märkligt också därigenom att markvärdekommitténs betänkande, på vilket propositionen närmast bygger, tillkom i enighetens tecken. Enigheten har också i fortsättningen stått sig i fråga om huvudlinjerna trots att propositionen innehåller betydande avvikelser från det ursprungliga förslaget.

I högerreservationen, nr 1, av herr Yngve Nilsson m. fl., understryks inledningsvis att reservanternas för fastighetsförsäljningar godtar kapitalvinstbeskattningen som princip. Utvecklingen i det urbaniserade samhället har lett till att en dylik skatt tett sig alltmer erforderlig för att komma till rätta med markspekulationer i tät-orternas periferi, vilka ibland tagit sig stötande uttryck.

Jag vill inte påstå att jag hälsar den rubbade gränsdragningen mellan kapitalvinst och inkomst inom beskattningen med nämnvärd entusiasm. Men någon annan utväg har uppenbarligen inte stått till buds. Därtill kommer, att ett steg i denna riktning togs i fjol genom aktievinstskatten, som dock, herr talman — det tillåter jag mig säga — blev ett missfoster.

För min del anser jag att en proportionell kapitalvinstbeskattning hade in-nefattat en riktigare lösning. Departementschefen är själv inne på den linjen. Jag är också rädd för att tillämpnings- och kontrollsvårigheterna kommer att bli väsentligt större än vad departementschefen gjort gällande.

Hur de nya skattereglerna kommer att fungera i praktiken, får ju framtiden utvisa. Jag tror dock det är risk för att de i vissa punkter kommer att verka orättvist. Jag tänker närmast på förhållandena för skogsbruket och jordbruket. Framför allt blir det säkert ofta svårt för den skattskyldige att styrka förbättringskostnaderna, och därmed kommer han kanske att få betala en högre skatt än som eljest hade utgått. Det är möjligt, att verkningarna blir betydligt mer hårdhänta än nu kan överblickas. Det har sagts, herr talman, att i enskilda fall det till sina ekonomiska konsekvenser kan komma att bli något av samma effekt som av Karl XI:s reduktion.

Egnahemmen var i ett tidigare skede en politisk stötesten, men de har i huvudsak förts utanför farozonen i praktiken, skulle jag vilja tro. Att den nya skatten även för dessa egnahem kommer att medföra en betydande pap-persexercis i samband med deklARATIONERNA, är en sak för sig. Frågan om befrielse från skatt för villaägare som vid flyttning till annan ort köper ett nytt egnahem som ersättning för det som han har sålt, måste även formellt ordnas. Propositionen behöver ytterligare kompletteras med en reduktionsregel till förekommande av överbeskattning av effektiva jordbruk och skogsbruk. Utskottet har ställt sig bakom detta krav, och det vill jag hälsa med stor tillfredsställelse.

Rörande den tekniska lösningen av olika detaljfrågor kan givetvis olika meningar råda, liksom om övergångsbestämmelserna. Det är närmast härom som reservationerna handlar.

Ärendet är, slutligen, också märkligt

så till vida att dess behandling i slutskedet har haft karaktären av en trestegraket, för att ta en bild från den moderna rymdforskningen. Denna raket har under sin bana väsentligt avvikit från den ursprungligen utstakade kursen. Det första steget i raketerna var kommittébetänkandet. Det andra steget var propositionen, där man tappade bort de ursprungligen mjuka övergångsbestämmelserna. Det tredje steget var bevillningsutskottets majoritetsbetänkande, där man på grundval av en enskild motion även tappat bort betydelsefulla rättsprinciper och inför vittgående retroaktivitet i fråga om ikraftträdandebestämmelserna för vissa speciella fall. Jag beklagar denna utveckling.

Jag sade, att trestegraket väsentligt avvikit från sin ursprungligen utstakade bana. Jag syftar härvid på det förhållandet, att markvärdekommittén såg huvuduppgiften för den föreslagna skattereformen vara att främja markpolitiska syften och skapa ökad rörlighet på marknaden. Det uttalade syftet var »att göra spekulationer i mark mindre lockande, men å andra sidan inte göra markägarna obenägna att sälja». Från rättvisesynpunkt är det vidare, fortsätter man, »ett angeläget önskemål att större markvinster blir på rimligt sätt beskattade». Lagstiftningen skulle sålunda åstadkomma ett ökat utbud av fastigheter och därigenom motverka omotiverade prisstegringar. Detta intresse av att begränsa de ur marksynpunkt erforderliga skärpningarna i beskattningen tillgodosågs vid reglernas utformning i materiellt hänseende, särskilt i fråga om övergångsbestämmelserna, där man föreslog vad man kallar för en mjuk övergång. Jag skall återkomma till det.

I propositionen har det markpolitiska huvudsyftet väl nämnts men ganska mycket skjutits i bakgrunden. I stället har huvudvikten lagts vid att klippa till spekulationsvinster, som det kallas. Det uttalas att det framför allt gäller att träffa spekulativa investeringar i mark,

och så tillfogar man med något mildare tonfall, att ordinära vinster vid avyttringen av egna hem, villor, hyreshus, industribyggnader och jordbruk faller utanför. Det är i och för sig govt och väl, men alla kapitalvinster är inte spekulationsvinster.

Reservanterna har i flera detaljer sökt tillgodose berättigade rättvisekrav med tanke på de skattskyldiga. En sådan detalj är att realisationsvinst i förekommande fall skall kunna beskattas enligt reglerna för ackumulerad inkomst, inte bara i de fall då vinsten till mer än hälften utgöres av återvunna värdeminskningssavdrag, som det föreslås i propositionen, utan över hela linjen. Det har invänts, bl. a. av departementschefen, att värdestegringar ofta sker sprängvis och att därför skäl inte föreligger för att vinsten beskattas som en ackumulerad inkomst.

Jag tror tvärtom att det mycket sällan är fråga om några egentliga tigersprång i det här fallet utan att det i stället merendels är fråga om en flerårig progressiv värdestegringsprocess, innan vinsten vid försäljningen aktualiseras. Och då ankommer det ju på den skattskyldige själv att styrka att en sådan värdestegringsprocess under flera år förekommit, för att han skall kunna komma i åtnjutande av reglerna för beskattning för ackumulerad inkomst. Särskilt för skattskyldiga med relativt blygsamma årliga inkomster och begränsad progressivitet kan beskattning på ett enda år av en uppkommen realisationsvinst, som läggs ovanpå den beskattningsbara arbetsinkomsten, leda till en orimligt hög marginalskatt.

En annan detalj är den motionsvis föreslagna regeln, att om fastighet vid de nya bestämmelsernas ikraftträdande innehafts mindre än 20 år så får den skattskyldige alternativt i stället för köpeskillingen avdra 150 procent av fastighetens taxeringsvärde vid 1965 års allmänna fastighetstaxering. Det är särskilt skogen som vi här har haft i tankarna. Först på senare år har det ju

Ang. markvärdebeskattningen

blivit en mera rättvisande fastighetstaxering i fråga om skogsmarken.

Ytterligare föreslås i samma syfte att vid användning av taxeringsvärdesalternativet fasta tillägg och avdrag för förbättringskostnaderna skall utgå jämväl för år som förflutit sedan närmast föregående allmänna fastighetstaxering. Slutligen föreslås också i en reservation utredning rörande beskattningens inverkan på skogsbrukets och jordbrukets förhållanden.

I propositionen avvisar finansministern de av markvärdekommittén föreslagna övergångsbestämmelserna, under hänvisning till de fördelaktiga generella uppräkningsregler som han föreslagit.

Om fördelaktigheten av dessa uppräkningsregler kan ju delade meningar råda. Det är även att erinra om att beskattningsprocenten i propositionen ju höjts från 60 till 75 procent. En hög beskattningsprocent kan vara ägnad att minska utbudet och framkalla svår-
bemästrade skatteflyktstransaktioner, påpekade kommittén.

Om övergången framhöll kommittén: »De skärpta reglerna bör göras så mjuka som möjligt.» Det ligger i sakens natur. En omedelbar tillämpning av de nya reglerna skulle leda till ett forcerat utbud av exploateringsmark och saneringsmark, forcerat till tiden före ikraftträdandet, ett utbud som endast med svårighet skulle kunna konsumeras av kommuner och andra markägare. Kommittén framhåller att en praktiskt framkomlig väg att uppnå den avsedda mjuka övergången synes vara att medge ägaren av de fastigheter, som var skattefria vid ikraftträdandet, en respit av förslagsvis två år, under vilken ägaren skulle kunna överväga sin situation och om han finner det lämpligt realisera sin fastighet utan att bli beskattad. De panikartade affärer som har gjorts de senaste månaderna illustrerar att kommitténs varning för en alltför bråd-
störtad övergång till det nya systemet nog var ganska välgrundad.

I reservation nr 12 av herr Yngve Nilsson m. fl. har just de av markvärdekommittén föreslagna övergångsbestämmelserna upptagits. I enlighet därmed föreslås i reservationen att vinst som uppkommer vid avyttring under 1968 och 1969 av fastighet som innehafts mer än tio år inte skall beskattas. Vid avyttring senare skall till köpeskillingen läggas ett belopp av 40 000 kronor, varjämte om taxeringsvärdesalternativet väljes, värdet skall höjas med 100 procent i stället för med 50 procent.

Jag skall till sist något utförligare uppehålla mig vid det som jag kallar för raketens tredje steg, nämligen den socialdemokratiska motionen av herr Einar Eriksson m. fl. och de avsnitt av bevillningsutskottets betänkande som behandlar motionen i fråga. Där föreligger ju en reservation av utskottets tio borgerliga ledamöter. Jag hänvisar till den kritik som anföres i reservationen. Reservanterna har full förståelse för att motionärerna och utskottsmajoriteten vill komma åt rena skenavtal mellan moderbolag och dotterbolag och mellan nära anförvanter. Det skall vara ordning på torpet i sådana här saker! Det vill även vi.

I motionen berörs två fall. Det ena gäller försäljning mellan föräldrar och barn eller barnbarn och det andra då en fastighet övergår på aktiebolag, varvid säljaren ensam eller tillsammans med anhöriga haft ett bestämmande inflytande. Vad vi med skärpa vänder oss mot är att de föreslagna bestämmelserna till sin räckvidd sträcker sig långt utöver skenavtalens ram. De träffar både ond och god utan åtskillnad och innebär en mycket vittgående retroaktivitet. Den konstruktion som de föreslagna lagreglerna har fått ger enligt min mening allvarliga betänkligheter ur såväl rent juridisk som fiskal rättvisesynpunkt. Rimligtvis borde alla skatterättsliga verkningar ha knutits till dagen för den nya skattens ikraftträ-

Ang. markvärdebeskattningen

dande, dvs. den 1 januari 1968, som har föreslagits i propositionen.

Enligt det i motionen föreslagna tillägget till 35 § 2 mom. kommunalskattelagen är det i stället dagen för propositionens framläggande i riksdagen som skulle bli avgörande för det avsedda fallet. Paragrafens konstruktion är ytterst äventyrlig — man kan göra två anmärkningar.

Den ena är att rättsverkningarna knutits till den dag då ansökan om lagfart eller annan motsvarande ansökan till myndighet ingivits, dvs. till en rent registrativ, formell företeelse som hittills saknat varje betydelse i förvarande sammanhang, i stället för till köpeavtalet, som eljest på hithörande område alltid är det rättsfaktum till vilket alla rättsverkningar knyts. Jag ber kammarens ledamöter att observera, att i propositionen överallt talas om fastighetens avyttring, dvs. den avyttring som materialiseras i köpeavtalet. I propositionens förslag till 35 § 3 mom. kommunalskattelagen, som motionen tagit till mönster, stadgas uttryckligen att om fastigheten överlåtits på aktiebolag efter den 31 december 1967 av någon som har bestämmande inflytande över bolaget, beräknas realisationsvinsten vid hans avyttring av aktie i bolaget som om avyttringen avsett mot andelen svarande andel av fastigheten. Avyttringen syftar alltså även här på köpeavtalet.

Ja, vad innebär då motionärernas förslag om dagen för lagfartsansökan, eller ansökan till annan myndighet än inskrivningsdomaren, som sticketatum i praktiken?

Jo, det innebär att den nya skatten för de fall som avses, dvs. försäljningar mellan anhängiga och mellan samarbetande bolag m. m., då parterna varit fullständigt i god tro, får vittgående retroaktiva verkningar. De riktar sig inte bara mot ett köpeavtal som slutits under tiden 8 november—31 december, utan den nya skatten kan komma att få återverkningar på fullt justa köp, som

skett ett halvår eller ännu längre tillbaka i tiden. Enligt lagfartsförordningen föreligger nämligen skyldighet att söka lagfart inom sex månader från köpet på landet och tre månader i stad. Ofta kan t. o. m. längre tid förflyta innan lagfart sökes, i avvaktan på olika ting, exempelvis uppgörande av arvskippe, fullmakter från anhängiga i Amerika eller köpeskillingslikvid. Det beror faktiskt ofta nästan på en slump när lagfart sökes. Ibland väntar man tills vederbörande ombud har annat ärende till inskrivningsdomaren. Merendels söker man lagfart först sedan alla övriga formaliteter är klara och handlingarna blivit kompletta. Mycket vanligt är t. o. m. att inkommande ansökan avföres ur inskrivningsdomarens dagbok eller diarium, därför att handlingarna icke varit kompletta. Då är ansökningen ur världen, såvitt jag kan förstå, och det är inte säkert att den över huvud taget diaries; vederbörande får liksom en bakläxa av inskrivningsdomaren, därför att handlingarna inte är kompletta och tar därför köpeavtalet med sig hem i och för komplettering. Med hänsyn till allt detta är det orimligt att bygga på dagen för lagfartsansökan per den 8 november 1967 som den magiska dagen. Ännu orimligare är det att fastslå denna dag på grundval inte av propositionen utan ett förslag i en enskild motion som väckts 15 dagar senare, alltså ett förslag väckt *i efterhand*. Svenska folket bör väl i rimlighetens namn kunna förlita sig på gällande lagstiftning till dess ny lag träder i kraft.

Det andra betänkliga inslaget i den föreslagna bestämmelsen gäller den rättsliga effekt, som består däri att för de fall som åsyftas den beskattningsbara realisationsvinsten inte hänföres till säljarens eget inköpspris utan till den närmast föregående fångesmanens pris som ingångsvärde. Fastigheten skall nämligen anses förvärvat genom det köp, byte eller annat jämförligt fång som närmast dessförinnan skett.

Ang. markvärdebeskattningen

Till följd av den juridiska saltomortal till vilken jag skulle vilja säga att utskottet på motionärernas tillskyndan här gör sig skyldigt blir det den aktuella köparen som, när han en gång säljer, drabbas av realisationsvinsten, icke den nu aktuella säljaren, som haft den ekonomiska vinningen. Eljest är det ju alltid undantagslöst den aktuella säljaren som drabbas av skatten. Hur som helst blir de ekonomiska förutsättningarna för den ingångna affären i grunden omkastade genom dessa bestämmelser, och köparen får en latent skattebörd hängande över sig och är bunden av avtalet.

Nu invänder kanhända talesmännen för utskottsmajoriteten att eftersom det är fråga om ett skenavtal — det är ju det man närmast tänker på — är det i realiteten mer eller mindre samma personer som träffas och då är det rimligt att endera blir fast för skatten, likgiltigt vem. Resonemanget är felaktigt därför att det övervägande flertalet hithörande försäljningar inte är att hänföra till kategorin skenavtal utan är högst legitima köpeavtal. Ingenting kan väl vara naturligare än att exempelvis en far säljer sin gård till sin son. Att avtalet har träffats innan den nya skatten trätt i kraft kan inte behöva innebära att vederbörande skall drabbas av lagstiftarens dom.

Är köparen en juridisk person uppstår den redovisningsmässiga komplikationen att vederbörande på grund av aktiebolagslagens bestämmelser är skyldig att i bokslutet uppta den latent skatteskulden som kostnad det år den göres. Det kan i sin tur i värsta fall nödvändiggöra likvidation av bolaget.

Jag har därmed, herr talman, berört den rent sakliga sidan.

När det gäller de föreslagna skatteflyktsbestämmelserna vill det förefalla som om viss motsättning råder mellan bevillningsutskottets socialdemokratiska hälft och regeringen, eftersom propositionen saknar motsvarande be-

stämmelser. Jag ställer därför blygsamt frågan: Finns det när det gäller markbeskattningen inom det socialdemokratiska partiet hökar och duvor, för att ta en aktuell bild från det moderna Amerika?

Herr talman, nu yrkandena. Jag yrkar bifall till reservationerna nr 3 och 4 av herr Yngve Nilsson m. fl. även som till reservationerna nr 6 och 7 jämväl av herr Yngve Nilsson m. fl. Ytterligare yrkar jag bifall till reservationerna nr 9 och 10 likaledes av herr Yngve Nilsson m. fl. samt till reservationerna nr 11 och 12 också av herr Yngve Nilsson m. fl.

Häri instämde herr *Isacson* (h).

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse som man i dag konstaterar att förutsättningar föreligger för en lösning av markbeskattningens komplicerade problem. Frågan om indragning till samhället av oförtjänt markvärdestegring har, som herr Gösta Jacobsson nys framhållit, en mycket gammal historia — mer än 100 år. Man har i utlandet prövat olika lösningar, en del grundade på den gamla teorin om jordröntan, en del på en från tid till annan fixerad värdestegring.

I Sverige har man haft diskussioner ända sedan detta sekels början. Åtminstone sex stora utredningar har verkat, liksom ett betydande antal mindre beredningar. Mellan åren 1909 och 1942 utarbetades sex olika författningsförslag om en allmän värdestegringskatt på jord, men alla gångerna misslyckades man med att lösa problemet. Remisserna var i allmänhet uppmuntrande, men den politiska oenigheten har varit stor, bl. a. om riktlinjerna för skattens utformning.

Nu vill jag ingalunda dölja, att även jag är medveten om att vissa hämmande element har förelegat i de svenska förutsättningarna för en lösning. Vi har ju

Ang. markvärdebeskattningen

inte haft någon kapitalvinstbeskattning på fast egendom. Först om egendomen försålts före en viss tid, inom tio år efter förvärvet, har viss realisationsvinstbeskattning inträtt. Dessutom föreligger principiell enighet om att den generella fastighetsskatten skall avskaffas. Och en viss avveckling har ju redan skett. Den kanske mest betydelsefulla svårigheten under arbetet med denna fråga har emellertid varit att fastslå, vad som är s. k. oförtjänt värdstegring, och det har presenterats mer eller mindre genomförbara uppslag till frågans lösning.

Även efter 1942 har som bekant utredningar förekommit. De direktiv som lämnats har verkligen inte vittnat om att regeringen lärt sig särskilt mycket av de gångna decenniernas erfarenheter. Ännu vid tillsättandet av 1954 års utredning gällde översynen enligt utredningsdirektiven att söka »i första hand» klargöra i vilka fall en jordvärdstegring borde betraktas som oförtjänt. Man gav sig alltså in på just det problem som tidigare utredningar stupat på därför att det visat sig så svårdefinierbart. Först genom 1963 års utredning gavs vidgade operationsmöjligheter, och man fann nya vägar till en lösning. Dröjsmålet med en lagändring har varit mycket beklagligt, eftersom värdstegringarna under de senaste decennierna har varit betydande.

Det förslag som nu ligger på riksdagens bord grundar sig på den senaste utredningens principlösning. Man har avstått från det besvärliga försöket att i detalj definiera vad som är förtjänt eller oförtjänt markvärdstegring men i stället i praktiskt handlande försökt tillgodose önskemålet att värdstegring som klart hänför sig till ägarens åtgärder inte beskattas. Man har infört en regel som också syftar till att förhindra beskattning av inflationsvinster och att därutöver ge säljaren viss reell vinst, varigenom t. ex. ägare av egnahem och andra mindre fastigheter i flertalet fall torde kunna undgå att beskattas för nå-

gon vinst. Genom att göra vinstbeskattningen »evig» på dessa villkor, har man avsett att stimulera utbudet av fastigheter, och det är klart att en ökning av utbudet på mark också verkar hämmande på prisstegringstendenser.

Ur de synpunkter som i denna fråga länge funnits inom svensk liberalism och som även tagit sig uttryck i programuttalanden kan principerna för den nya lagen godtas. De har i stort sett den målsättning som bland annat uppställts i mittenprogrammet, nämligen att undanröja regler som hämmar marköverlåtelse samtidigt med att beskattning sker av sådana markprisstegringar som huvudsakligen uppstått genom av samhället företagna åtgärder. Man har samtidigt också velat förbättra kommunernas möjligheter att i tid förvärva mark för växande samhällsbyggnadsbehov.

Propositionen avviker som bekant från utredningsförslaget. Avvikelserna har i vissa avseenden fördelar, i andra ostridiga nackdelar. I några fall har väl propositionen funnit utvägar till lösning av knutar i utredningens förslag. Å andra sidan har en del skärpningar skett i villkoren för försäljning. En del av dessa kan till nöds godtagas, medan andra delar är helt otillfredsställande. Folkpartiets utskottsreservanter har berört dessa fall.

I propositionen medges att svårigheter kan föreligga när det gäller att avgöra det verkliga ingångsvärdet för vissa fastigheter. Man har därför tillskapat en alternativregel som säljaren kan använda om det visar sig lämpligt. Alternativregeln medger att som ingångsvärde kan få upptas taxeringsvärdet för 20 år sedan ökat med 50 procent. På detta värde skulle så följa sedvanlig uppräknings.

Denna regel löser emellertid problemen endast om säljaren innehåft fastigheten i minst 20 år. För fastigheter som säljaren ägt kortare tid har regeln ingen betydelse. I reservationen nr 5 yrkas därför en särskild alternativregel för

Ang. markvärdebeskattningen

sådana fall där säljaren har innehaft fastigheten mindre än 20 år före försäljningen och taxeringsvärdet varit högst 150 000 kr. Då skall ingångsvärdet kunna få sättas lika med 150 procent av taxeringsvärdet den dag som den nya lagen träder i kraft. Genom detta alternativ skulle man komma till rätta med åtskilliga svårigheter som annars kunde uppstå. Samtidigt skulle man i praktiken tillgodose de önskemål om en vidning av markvärdekommitténs alternativregel som i remissvar uttalats av flera länsstyrelser och av lantbrukets skattedelegation. Denna extra alternativregel, som nu har föreslagits i reservationen, skulle givetvis småningom komma att heit automatiskt ersättas av propositionens alternativregel, när det gått tillräckligt lång tid.

Finansministern motsätter sig med särskild styrka tanken att ägaren av en villa eller annat egna hem skulle få slippa skatt, om han vid avflyttning från orten säljer sin villa med vinst och i stället köper en annan på den nya bostadsorten. Inte ens om avflyttningen beror på arbetsbrist på den ort där vederbörande bor, ja inte heller om det företag där villaägaren är anställd läggs ned och annat arbete inte står att få, vill finansministern gå med på någon skattelättnad. Naturligtvis kan man som finansministern säga att de nya reglerna är så beskaffade att de knappast kommer att medföra vinstförsäljningar på orter med arbetsbrist och företagsnedläggningar. Men ändå lär sådana kunna inträffa. Då man vet vilka svårigheter som kan möta på en ny bostadsort att få bostad, där den enda möjligheten ofta är att söka köpa ett hus, förefaller det inte bara hårt utan sakligt oklokt att utkräva 75 procent skatt på den vinst som kan uppstå på den gamla försäljningen. En beskattning av denna art motverkar den rörlighet på arbetsmarknaden som är ett av arbetsmarknadspolitikens syften.

Oppositionspartiernas reserveringar i utskottet anser att vinstbeskattning

icke skall gälla om vederbörande inom tre år köper ett egna hem på den nya orten. Givetvis skall han ställa godkänd säkerhet för de skattemedel som han måste betala om han inte fullgör detta åtagande.

Eftersom det kan vara svårt att avgöra skälen till en förflyttning bör den förordade regeln gälla i samtliga fall, då ägare av villa eller annat egna hem flyttar från en ort till en annan. Reserveringarna begär att regeringen skall framlägga förslag härom.

Gentemot finansministern förordar även reserveringar från folkpartiet och centerpartiet att lagen om ackumulerad inkomst skall kunna tillämpas vid fastighetsförsäljningar. Det gör ju även högern, fastän det finns en viss skillnad i våra yrkanden. Skälet till reservationerna är uppenbart — herr Jacobsson har ju utrett argumenteringen mycket klart. En fastighetsägare med en blygsam eller normal inkomst kan genom skatteprogressionen, om en sådan här vinst uppstår, komma upp i en för honom abnorm marginalskatteökning. Av det skälet har vi ansett det rimligt att lagen om ackumulerad inkomst får användas.

Finansministern säger att eftersom vinsten ofta kommer sprängvis vill han inte gå med på det. Herr Jacobsson har bemött detta med att påpeka att värdeökningen i regel torde ha varit relativt jämn under relativt lång tid. Jag kan dock inte bortse ifrån att det också finns fall, särskilt i tätorterna och deras absoluta närhet, där ökning sprängvis förekommer under ett antal år. Det är av detta skäl men också för att underlätta arbetet för skattemyndigheterna som folkpartiets och centerpartiets reserveringar föreslår att skatteberäkningen, om fastigheten innehafts fem år eller längre tid, bör ske som om inkomsten hänfört sig till tre år. Att just tre år valts beror på att det skapar en principiell likhet med det förslag som framfördes i propositionen att skattebeloppet skall kunna uppdelas på tre år.

Ang. markvärdebeskattningen

I propositionen föreslås en möjlighet för rörelseidkare som avyttrar fastighet i rörelsen att få avdrag vid inkomstberäkningen för avsättning till återanskaffningsfond. Denna fond skall sedan kunna användas vid avskrivning på byggnad som inom viss tid anskaffats i stället för den avyttrade fastigheten. Bestämmelsen tar emellertid ingen hänsyn till fall, där en försäljning är klart motiverad av strukturrationaliseringsskäl men där säljaren inte avser att göra någon reinvestering. Inte heller gäller den vid försäljning av jordbruksfastighet. Reservanterna anser att det är av utomordentlig betydelse att realisationsvinstbeskattningen inte utformas så att den försvårar en motiverad strukturrationalisering. Detta gäller icke endast industriföretag utan givetvis även jord- och skogsbruksfastigheter.

Eftersom finansministern påpekat att denna särskilda förordning måste betraktas som ett provisorium och att frågan om en samordning mellan olika realisationsvinstbeskattningar bör ske, föreslår reservanterna att en särskild utredning tillsätts härom. Den bör dels framlägga förslag om en lämplig samordning av olika typer av kapitalvinstbeskattning, dels också uppmärksamma såväl förhållandet mellan kapitalvinstbeskattningen och förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen som kapitalvinstbeskattningens verkningar på samhälls-ekonomi och strukturrationalisering.

Då oklarhet om den nya lagens verkningar under lång tid torde föreligga hos allmänheten, påyrkas i en reservation att länsstyrelserna skall åläggas besvara förfrågningar från allmänheten om metoderna för skatteberäkning enligt denna lag. De möjligheter till sådana upplysningar, som normalt föreligger, anser reservanterna otillräckliga.

Utskottets socialdemokratiska hälft har hängt på regeringsförslaget en motionsvis framförd bestämmelse av retroaktiv art i syfte att komma åt skenaffärer, som kan ha gjorts eller avses att göras innan lagen träder i kraft den

1 januari. Herr Jacobsson har ingående behandlat denna motion av herrar Eriksson och Brandt. För egen del kan jag därför inskränka mig till ett par reflexioner.

Först och främst må jag säga att om propositionen innehållit ett förslag eller om propositionen motionsvis kompletterats med ett förslag som verkligen effektivt kunnat förhindra reella skenaffärer under en återstående övergångstid men icke drabbat lojala och normala transaktioner mellan i förslaget nämnda parter, tror jag att vi i folkpartiet gärna och i positiv anda skulle ha provat ett sådant förslag. Vi är fullt ense med motionärerna om att skatteflyktsförsök av såväl detta som andra slag i görligaste mån skall förhindras. Men tydligen har icke regeringen funnit någon sådan väg — därpå tyder propositionen som utgår ifrån att inga inskränkningar i nuvarande rätt skall ske före den 1 januari. Och inte heller motionärerna har lyckats finna en framkomlig linje. De har tvärtom i sin strävan lyckats skapa ett missfoster, som i sin oformlighet drabbar såväl onda som goda — som herr Jacobsson sade — och som griper tillbaka även på normala och korrekta affärsuppställningar som kan ha skett för lång tid sedan men där man av något skäl inte har tagit ut lagfart före den 8 november. Herr Jacobsson har ju påvisat orimligheten i att falla tillbaka på en lagfartsansökan, och jag skall därför inte gå närmare in på den detaljen.

Man kan över huvud taget ifrågasätta om det med en särskild lagstiftning alls är möjligt att i detta fall separera skenaffärer från riktiga och rena affärer. Jag vet inte om motionärerna har försökt att göra det. De har i stället försökt att skapa en schablon som slår blint, och dess retroaktiva karaktär kan för de »rena transaktionerna» — om jag får använda det uttrycket — medföra starka och mycket orättvisa konsekvenser. Enligt min uppfattning är

Ang. markvärdebeskattningen

motionen, även med utskottets justeringar, ett exempel på hur en i och för sig god tanke kan förverkligas på ett sådant sätt att den leder till onda följder för oskyldiga.

Till sist, herr talman, kan jag inte underlåta att påpeka, att den proposition vi nu behandlar är ett nytt exempel på den olyckliga vana som den sittande regeringen då och då visar prov på, nämligen att framlägga stora, viktiga och svårbedömliga propositioner så sent, att en ingående riksdagsprövning i utskott och kamrar i realiteten omöjliggöres. Det har som bekant skett tidigare, och erfarenheten har varit likadan varje gång. Denna proposition, berörande en fråga som har dryftats i decennier, faller tillbaka på en utredning som pågått i tre år. Remissbehandlingen och regeringens överväganden tog ytterligare ett och ett halvt år, men riksdagen fick bara en månad på sig, vilket betydde att bevillningsutskottet efter motionstidens utgång hade något mer än en vecka eller kanske tio dagar på sig att i detalj penetrera hela det komplicerade verket jämte 17 mer eller mindre omfattande motioner. Även om försök gjorts att klara ut alla de ingående problem som finns i detta komplex, är det väl ändå alldeles klart att verket måste bli lidande på en sådan press. Inte minst för sekretariatets grundliga genomgång, som ändå är av väsentlig betydelse för sakdebatten i utskottet och även i kamrarna, innebär det som har skett här en pressande arbetsbörda. Har verkligen inte regeringen ett tillräckligt intresse för en grundlig riksdagsprövning, som Sveriges författning givetvis förutsätter? Har regeringen det, så borde den väl kunna undvika att stora propositioner avlämnas så sent att sådana här komplikationer uppstår. Eller varpå beror det att sådant kan inträffa år efter år?

Efter denna lilla parentes ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna nr 2, 5, 7, 8, 10 och 11.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag vill i likhet med de två föregående talarna med tillfredsställelse hälsa att vi är redo att fatta beslut i denna fråga. Till det skall jag för det första tillägga — det framgår dels av den enighet som i princip har rått i bevillningsutskottet, dels av de många reservationer som är fogade till utskottsbetänkandet — att detta förslag måste betraktas som något av den ofullbordade symfonin. För det andra innebär det ingenting annat än en ny version av kapitalbeskattning. För det tredje konstaterar jag att förslaget i vissa stycken strider mot en tänkt praxis och målsättning i fråga om vad riksdagen tidigare har uttalat och beslutat om strukturrationalisering. Jag skall, herr talman, ta några exempel:

Om det sker markbyten mellan bolag och enskilda eller mellan enskilda och lantbruksnämnder för att genomföra en strukturrationalisering så använder man sig av taxeringsvärdena. Man kan även tänka sig, och det har skett, att man i arronderingssyfte har använt sig av en ren fiktiv köpeskilling. Därutöver har det meddelats mig att även Annell-lagens praktiska utformning blir lidande när exempelvis ett moderföretag har överfört mark eller skog till ett dotterföretag och inom lagens ram använt sig av lagens förmån.

Av de exempel som jag här har dragit kan man ställa sig följande fråga: Vilka ingångsvärden skall man använda när nästa ägare skall sälja denna fastighet? Låt mig bara konstatera att varken tjugoårsregeln eller indexserien på något sätt kommer att lösa dessa problem. Låt oss bara, herr talman, tro att vi till en kommande riksdag skall vara eniga om att rätta till de missförhållanden som inte minst har framkommit av de reservationer som är fogade till detta utskottets betänkande.

Därefter skall jag övergå till att i korthet beröra reservationerna. Dels återfinns de i utskottets betänkande, dels

har herr Gösta Jacobsson och herr Lundström motiverat varför reservationerna är avlämnade — vilket jag också inledningsvis har påpekat. Det gör att jag mycket snabbt skall gå igenom dessa förslag. Jag förmodar att kammarens här närvarande fåtaliga ledamöter bara har glädje av att jag fattar mig så kort som möjligt.

I reservation nr 2 har vi från mittenpartierna begärt en snabb utredning. Det har vi gjort därför att vi anser det riktigt att samordna beskattningen på olika områden när det gäller kapital-, förmögenhets- respektive gåvobeskattning. Av reservationen framgår även vad jag här inledningsvis har sagt, nämligen att det med här föreliggande lagförslag, som sannolikt kommer att antas av riksdagen, blir omöjligt att genomföra det som vi tidigare har beslutat om strukturrationaliseringen.

I reservation nr 5 har vi från mittenpartiernas sida velat införa en alternativregel, och det har även att göra med övergångsbestämmelserna. Herr Lundström har här tidigare påpekat att de som inte kan utnyttja 20-årsregeln i detta sammanhang kan komma i en situation som jag förmodar att ingen i denna kammare tycker är önskvärd.

Beträffande reservation nr 6, som inte minst berör skogen, har herr Gösta Jacobsson framfört en motivering, och även om jag har antecknat några stolpar i det sammanhanget skall jag bara instämma i de synpunkter som framförts av herr Jacobsson.

I fråga om reinvesteringar i villafastigheter är det min bestämda uppfattning att man bör följa samma regler som föreslås beträffande jord- och skogsbruksfastigheter. Den som flyttar till annan ort, vare sig han gör det frivilligt eller av olika anledningar tvingas därtill, bör inte drabbas av den beskattning som tyvärr blir följd av det förslag som bevillningsutskottets majoritet här lägger fram.

Även när det gäller ackumulerad inkomst skall jag nöja mig med att in-

stämna i de synpunkter som herr Lundström för en stund sedan förde fram.

Beträffande skatteflyktsbestämmelserna, som behandlas i reservation nr 10, vill jag anföra några få ord. Det är väl på sitt sätt underligt att man för in en retroaktiv beskattning, att man sätter ett visst datum därför att man eventuellt har fått för sig att en del tomtjobbare — som jag inte på något sätt ömmar för — har utnyttjat tiden för att eventuellt tjäna pengar. Men många andra människor kommer att drabbas ekonomiskt hårt av det här underliga förslaget om retroaktivitet som bevillningsutskottet fört fram. Inom parentes vill jag också säga att den panikstämning, som av många skäl utbröt i och med att det kom till allmänhetens kännedom att man skulle genomföra den här lagen, kanske har gjort att många jord- och skogsägare har sålt sina fastigheter under den här tiden utan hänsynstagande till att de kanske inte på något sätt skulle ha förlorat om de hade väntat med att sälja till dess lagen skulle träda i kraft.

Jag beklagar att motionärerna nu har fått sin vilja igenom, även om det delvis skett en revision vid utskottsbehandlingen. Som jag ser det är det ett tämligen oskäligt förslag som riksdagen här går att besluta om.

Till sist några ord i anledning av reservation 11, som berör rådgivningen. Där menar man att länsstyrelserna även i fortsättningen skall ge den rådgivning som allmänheten bör ha nära till hands ute i bygderna. Det finns så många tjänstemän på våra länsstyrelser, inte minst på skatte- och taxeringsavdelningarna, och det borde kunna finnas någon som den enskilde skulle kunna vända sig till för att få råd och anvisningar när det gäller denna lags tillämpning.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2, 5, 6, 7, 8, 10 och 11.

Ang. markvärdebeskattningen

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s):

Herr talmannen såg litet bekymrad ut när jag släpade med mig hela denna papperslunta upp i talarstolen. Jag vill dock försäkra herr talmannen att jag inte avser att läsa in detta material i dagens protokoll. Jag har det närmast med mig för att stärka den självkänsla jag behöver för att ge mig i polemik med dem som inte är överens med utskottet i detta förslag.

Rätt många reservationer är knutna till bevillningsutskottets betänkande, och det skulle måhända kunna ge sken av en stor politisk oenighet om förslaget till ny form av markbeskattning. Så är emellertid inte fallet. Det har bekräftats av herr Gösta Jacobsson, herr Birger Lundström och senast av herr Sundin, att i princip är vi eniga om att nu lägga fram ett sådant här förslag. För att försäkra sig om att bli trodd på sina ord har högern i sin första reservation t. o. m. skrivit in en mening, som jag tillåter mig att citera: »Inledningsvis vill vi betona, att vi för fastighetsförsäljningens del godtager kapitalvinstbeskattning som princip.» Det är ett mycket viktigt uttalande.

Jag är, herr talman, ganska övertygad om att hade ett förslag till markvinstbeskattning, som vi i dag behandlar, lagts fram för åtta eller tio år sedan, skulle det långt ifrån ha fått ett sådant allmäntpolitiskt mottagande. Så det är riktigt, som herr Gösta Jacobsson framhöll, att det måste vara mycket som hänt de senaste åren.

Utskottet framhåller också för sin del att frågan om en indragning till samhället av oförtjänt markvärdestegring har varit föremål för både offentliga utredningar och debatter under praktiskt taget hela 1900-talet. Men alla dessa utredningar har inte lett fram till några lagstiftningsåtgärder. Orsaken till detta är närmast att söka i att tidigare utredningar har varit för ambitiösa. Ambitionsgraden har varit för hög när det gäller att klara den ideologiska frågan, att den oförtjänta markvärdesteg-

ringen skall tillfalla samhället. Därför har också resultatet blivit noll. I ett gammalt rättssamhälle som vårt, så fast förankrat i traditioner knutna till ett rent privatkapitalistiskt tänkesätt, är det, som också herr Gösta Jacobsson underströk, fortfarande svårt att angripa vinster som uppkommit genom ägande av fast egendom. Äganderätten har varit och är fortfarande en helig ko i vårt land, och varje gång man närmar sig den framkallar det reaktioner i olika former.

Den senaste utredningen har säkerligen också haft både ideologiska och andra ambitioner, när det har gällt att angripa den här frågan, men den har angripit frågeställningen utifrån en annan utgångspunkt, och därmed har arbetet också lett till resultat. Nu har riksdagen äntligen fått ett förslag som i väsentliga stycken bygger på utredningsförslaget, och det måste hälsas med den allra största tillfredsställelse att den mycket komplicerade frågan nu kan lösas på ett för de flesta acceptabelt och ändamålsenligt sätt.

Man kan naturligtvis ställa frågan: Hur har då detta varit möjligt? Jag tror att förklaringarna kan vara många.

För det första har den allmänna opinionen mognat. Allt flera medborgargrupper börjar kräva lagstiftningsåtgärder mot att stora markvärdesvinster lämnats helt obeskattade efter ett tioårigt innehav. Detta förhållande har uppfattats som synnerligen stötande ur rättvisesynpunkt, inte minst av löntagargrupperna, som ju känner det hårda skattetrycket ända in till den sista inkomstkronan. Opinionsen är därför nu mottaglig för ett förslag av den här typen.

För det andra är det föreliggande skatteförslaget synnerligen moderat. Även om finansministern, som herr Gösta Jacobsson redogjorde för, i någon mån har skärpt skatteeffekten i jämförelse med utredningens förslag, framstår förslaget i propositionen ändå som mycket generöst. Inom parentes

skulle jag personligen kunna säga att förslaget i vissa avseenden kunde ha skärpts ytterligare. Emellertid går det ju flera tåg, så det blir tillfälle att återkomma. Herr Gösta Jacobsson frågade om det inom det socialdemokratiska partiet finns »hökar och duvor» när det gäller markvärdebeskattningen. Jag kan inte tillmötesgå herr Jacobsson och svara på den frågan, men jag skulle tro att det kan finnas en opinion inom socialdemokratiska partiet som har samma synpunkt som jag, nämligen att man mycket väl kunnat tänka sig ett mera skärpt förslag. Nu samlar vi oss emellertid omkring det förslag som föreligger.

Flertalet reservanter och motionärer är inte överens med mig — det har framgått av de föregående anförandena — om det generösa inslaget i propositionen och utskottsförslaget. Reservanterna önskar genom ändringsyrkanden på olika punkter få till stånd uppmjukningar, som alla syftar till betydande lindringar i den framtida skatteeffekten. Då finns det ju anledning för dem som har den motsatta uppfattningen att fråga: Finns det nu objektiva och sakliga motiv för ytterligare uppmjukningar i skatteförslaget? Jag anser det inte, och därför är jag väl också skyldig att redovisa motiven för denna värdering.

För de bebyggda fastigheterna torde det vara ganska svårt att bevisa att inte den föreslagna beräkningsfaktorn plus det årliga 3 000-kronorsbeloppet skulle vara tillräckliga för att fånga in de flesta fastighetsförsäljningar som inte kommer att drabbas av någon kapitalvinstbeskattning. I de fall då dessa båda faktorer är otillräckliga för att täcka in ett försäljningspris utan att det blir en beskattad vinst, har det objektet undergått en så betydande värdestegring utöver den normala prisnivån att det ur både rättvisesynpunkt och skattemoralisk synpunkt väl är riktigt att en sådan övervinst beskattas.

För obebyggd mark är förslaget av

Ang. markvärdebeskattningen

naturliga skäl utformat efter mindre generösa grunder. Jag understryker orden »av naturliga skäl». Jag tänker närmast på det förhållandet att det ändå gäller obebyggd mark, som i huvudsak har varit föremål för det spekulativa intresset i markaffärerna. Innehavare av obebyggd mark skyddas ändock enligt förslaget från beskattning av vinst genom förändringar i penningvärdet. Även detta, tycker jag, är en ganska generös attityd. Många kan i rent spekulativt syfte lägga sig till med mark i växande tätorters ytterkanter och ha tillräckligt med kapital och starka nerver för att invänta en utveckling, som i väntelön skänker omätliga kapitalvinster. Även på denna punkt hade jag kunnat acceptera en skärpning i förslaget.

Såsom jag, herr talman, tidigare har nämnt har såväl motionärer som reservanter i allt väsentligt anslutit sig till propositionens principer och den angivna målsättningen. Den kritik som går igen i nästan alla motioner riktar sig i huvudsak mot den tekniska utformningen av bestämmelserna och verkningarna av vissa schablonregler. Denna fråga ägnade herr Gösta Jacobsson en mycket ingående behandling. Vi känner från denna kammare hans ambition att verkligen borra sig ner i sådana här frågor. Jag har varken kunnighet eller, höll jag på att säga, tålmod att ge mig in på att ta några livtag med herr Gösta Jacobsson just på detta område. Alla som har konfronterats med denna materia har säkert fått den uppfattningen att den verkliga är både svåröverskådlig och komplicerad. Att i en kammardebatt reda ut alla juridiska knepigheter går helt enkelt inte. Jag avstår, herr Gösta Jacobsson, med att medge att den lagstiftning som vi nu är beredda att införa för de skattskyldiga kommer att te sig, som jag uttryckte det, svåröverskådlig och komplicerad. Detta gäller dock all lagstiftning och framför allt den lagstiftning som införs på oprövade områden. All lagstiftning blir efter den praktiska tillämpningen föremål för

Ang. markvärdebeskattningen

revisioner och överväganden. Jag är alldeles övertygad om att denna lagstiftning inte kommer att äga bestånd i framtiden i oförändrat skick utan att bli föremål för både en regerings och en riksdags intresse.

Många motionärer har också uttryckt farhågor för lagstiftningens skatterättsliga verkningar. Jag tror att även de farhågorna är högst överdrivna. Visserligen kan det göras gällande att man genom tillämpningen av vissa schablonmässiga grunder tvingas att i viss mån — jag betonar i viss mån — frångå kravet på absolut rättvisa och likformighet. Men gäller det att undvika att göra en redan komplicerad lagstiftning ännu mera svårhanterlig måste man, såvitt jag förstår, lita till vissa schablonregler. Emellertid får vi i detta sammanhang inte heller glömma bort, herr Jacobsson, att lagstiftningen faktiskt undanröjer en stor del av den skatte rättvisa som alltid förelegat i skillnaden mellan skatt på arbetsinkomst och skatt på kapitalvinster. Nu ville inte herr Jacobsson hälsa den här gränsdragningen mellan kapitalvinstbeskattning och skatt på arbetsinkomster med någon större tillfredsställelse. Jag skulle då gärna vilja fråga: Anser verkligen herr Jacobsson att den nuvarande skillnaden mellan dessa två beskattningsformer är godtagbar utifrån skatterättsvis synpunkt?

Så kommer jag, herr talman, till den motion som tilldragit sig ovanligt stort intresse, alltså den som bär mitt eget och herr Brandts i medkammaren namn. Herr Jacobsson betecknade den motionen som en del av en trestegraket, herr Lundström kallade motionsförslaget ett missfoster. Jag vet nu inte hur man kan finna något samband mellan dessa två bedömningar, möjligen det att om en raket misslyckas skulle den kunna betraktas som ett missfoster; men den saken överlåter jag åt rymdteknikerna att yttra sig om. Motionärerna har dock som sagt önskat undanröja möjligheten att man genom skenöverlätel-

ser inom en trängre intressegemenskap skaffar sig viss framtida skatteförmån. Kritiken av motionen har vänt sig dels mot den s. k. retroaktiva verkan lagstiftningen skulle komma att få och dels mot att den komplettering av lagen, som motionärerna föreslagit och som ju utskottet har accepterat, även skulle komma att drabba fullt korrekta fastighetsöverlåtelser.

När jag lyssnade på herr Sven Sundin fick jag nästan intrycket att han inte läst motionen — jag vet ju att han inte deltog i utskottets realbehandling av denna materia; vid det tillfället stod hans stol tom. Men om herr Sundin läst motionen och varit med i utskottet skulle han ha fått alldeles klart för sig att denna nya lagstiftning ingalunda i något avseende drabbar de markaffärer han talade om; möjligen får lagen sin verkan om en jordbruksfastighet efter propositionens offentliggörande överläts t. ex. mellan far och son.

För det första innebär nämligen motionen ingen retroaktivitet. De föreslagna övergångsbestämmelserna kommer endast att undanröja möjligheterna att genom rena skenöverlåtelser skaffa sig högre ingångsvärden för fastigheten vid lagens ikraftträdande.

För det andra kan den föreslagna övergångsbestämmelsen såvitt vi kan bedöma, efter den komplettering som utskottet har gjort, inte komma att drabba fullt legitima fastighetsöverlåtelser. Därför har jag mycket svårt att förstå innehållet i reservation nr 10 som går ut på ett avslag i denna del av lagförslaget. Jag skulle ha förstått reservationens innehåll bättre om utskottet hade biträtt motionen. Då hade de synpunkter som framförs i reservationen haft ett motiv, men sedan utskottet har gjort de modifieringar som har varit nödvändiga för att lagstiftningen skall träffa bara sådana överlåtelser som motionärerna åsyftade har efter vad jag förstår reservationen inte någon plats i sammanhanget.

I ett par av reservationerna har yr-

Ang. markvärdebeskattningen

kande framställts om ytterligare utredningar angående samordning av olika former av realisationsvinstbeskattningen och dess förhållande till övrig kapitalvinstbeskattning. Nu har dock finansministern i sin proposition framhållit att han är beredd att sedan praktiska erfarenheter har vunnits av lagstiftningen ta upp hithörande frågor till en översyn. Utskottet anser att det förslag som har framförts motionsledes är väl tillgodosejt genom det av finansministern och av utskottet starkt understrukna önskemålet om en framtida översyn.

I högerreservationen nr 1 framhålles att den föreslagna lagstiftningen i princip skall vara framåtsyftande. Detta är ett riktigt påpekande. Men så fortsätter reservanterna och säger att meningen inte skulle vara att nu beskatta kapitalvinster som framkommit under gången tid och som då inte varit skattepliktiga. Reservanterna medger att ett flertal olika förslag i propositionen kan anses tjäna just detta syfte men anser ändå att förslagen inte är tillräckliga för att syftet skall uppnås. Därför föreslår reservanterna ytterligare kompletteringsregler. Dessa regler har herr Gösta Jacobsson så ingående redogjort för att jag inte finner någon anledning att återge innehållet i dem.

Skulle man tillmötesgå högerreservanternas konkreta förslag i form av uppmjukningar, skulle man hamna i ett läge där hela lagstiftningen blir urholkad. Jag framhårdar därför, herr Jacobsson, i mitt tidigare påstående att de i lagstiftningen inbyggda åtgärderna i syfte att förhindra vinstbeskattning på normala försäljningar av bebyggd fastighet är fullt tillräckliga. Däremot skall självfallet försäljningsvinster som ligger över vad som kan accepteras som normalt beskattas. Även om man kan lägga in ett politiskt-ideologiskt motiv i frågan är det som lagstiftningen är utformad överpriser vid försäljningar som skall beskattas. Det finner jag inte vara vare sig ur rättssynpunkt eller skattemoralisk synpunkt förkastligt. Jag tyc-

ker nämligen att det är försäljningens effekt som skall beskattas. Det är inte moralen vi är ute efter — god eller dålig moral kan man inte beskatta.

Till sist, herr talman, skall jag bara säga några ord om ingångsvärdena. De kommer självfallet att ha avgörande betydelse vid den framtida beskattningen av försäljningsvinsten, oavsett vilken alternativregel den skattskyldige väljer. Det ligger i sakens natur att äldre taxeringsvärden och äldre köpeskillingar för fastigheter kanske inte är uttryck för de »rätta» värdena vid varje särskild tidpunkt. Reservanter och motionärer försöker nu att genom olika förslag åstadkomma några korrigeringar. Det är möjligt att några av motionärernas förslag kunde övervägas. Men jag har blivit fullt övertygad om att propositionens och utskottets förslag är tillräckliga för att helt vanliga och normala fastighetsförsäljningar inte skall komma att drabbas av den nya vinstbeskattningen.

Jag upprepar att det är synnerligen tillfredsställande att vi nu äntligen får en lagstiftning som beskattar oskäliga försäljningsvinster och i första hand drabbar de ur rättvisesynpunkt stora försäljningsvinster som har spekulationsintresset som främsta motiv.

I en synpunkt ansluter jag mig helt till herr Gösta Jacobssons värdering. Dagens riksdagsbeslut kommer att ur skattepolitisk synpunkt bli en verkligt historisk händelse — en händelse som signeras av markvärdeskattkommittén och finansminister Gunnar Sträng.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få ta upp ett par saker som anfördes av herr Einar Eriksson.

Herr Eriksson ironiserade i början över äganderätten som en helig ko, och

Ang. markvärdebeskattningen

över att vi skulle nu alla genom den nya skatten ha medverkat till att sätta kniven i denna heliga ko i varje fall i någon form av åderlåtning om jag förstod honom rätt. Vi på högerhåll ser det något annorlunda. Vi håller på den enskilda äganderätten som en princip, som vi inte kan ge avkall på. Vi anser inte heller att vi har gjort det, när vi gått med på denna form av kapitalvinstbeskattning.

Sedan sade herr Einar Eriksson att finansministern var generös mot skattebetalarna. En finansminister är aldrig generös mot skattebetalarna.

Herr Einar Eriksson aviserade att det möjligen blir en skärpning av beskattningen så småningom. Men jag vill fästa herr Erikssons uppmärksamhet på att en skärpning kommer att låsa marknaden dvs. minska utbudet och därigenom motverka sitt eget syfte. Det blir kanske en viss låsning redan nu, men skärper man skatten ytterligare, kommer folk inte att vilja sälja sina egendomar bara för nöjet att överlämna vinsten till staten.

Herr Einar Eriksson förklarade sig avstå från att bemöta mina juridiska invändningar mot de föreslagna skatteflyktsreglerna. Jag tror inte att han hade kunnat bemöta dem. För att visa vad det i verkligheten gäller vill jag ta en målande bild. Låt oss anta att herr Einar Eriksson går på älgjakt — jag vet inte om han är älgjägare eller inte — och att han skjuter för att träffa älgan, men i stället träffar markägarens ko. Det är vad som nu håller på att inträffa som följd av dessa bestämmelser. De modifikationer som utskottet föreslagit undanröjer för all del vissa orättvisor, men många andra står kvar.

Sedan frågade herr Einar Eriksson mig om jag anser att den hittillsvarande ordningen för beskattningen är tillfredsställande. På det vill jag utan vidare svara, att jag klart och oreserverat menar att den nuvarande ordningen är otillfredsställande. Vi har därför accepterat den nya kapitalvinstbeskattning-

en, även om vi anser att en hel del detaljer borde ha varit utformade annorlunda och kanske mindre drakoniskt.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! De fall som berörs av utskottets justeringar av herr Erikssons motion är väl huvudsakligen sådana där köparen inte har sökt lagfart inom den utsatta dagen. Förmodligen är det ett mycket stort antal fall där köparna av naturliga skäl inte sökt lagfart, därför att lagen ger dem tillstånd att dröja sex månader om de bor på landet och tre månader om de bor i stad. Man har helt enkelt av olika skäl utnyttjat denna möjlighet. Man har kanske inte haft tid, man har inte haft någon brådska eller det kan ha varit andra sådana omständigheter. Därför är det väl så att de av utskottet gjorda s. k. lättnaderna i förslaget i herr Erikssons motion alls inte tillgodoser det stora antalet fall där man kommer att drabbas av en skatt som man inte haft någon aning om.

Herr Eriksson skulle egentligen vilja skärpa åtgärderna mot dem som spekulerar i markaffärer i städernas ytterområden. Men han säger att man väl får vänta ett tag. Det tror jag att han gör klokt i. Det är inte bara förköpsrätten och den här markvinstbeskattningen som kommer att verka dämpande på möjligheterna till markspekulation. Bland annat pågår ju en utredning om expropriationsförfarandet. I de två betänkanden som denna utredning redan avlämnat har föreslagits åtgärder som i viss mån underlättar kommunernas strävanden att nedbringa kostnaderna för önskvärda markförvärv. Det kan också finnas skäl att förmoda att ytterligare förslag i denna riktning skall framläggas i kommande betänkanden från utredningen. Om regering och riksdag i så fall godtar dessa förslag kanske herr Eriksson inte behöver återkomma med några ytterligare yrkanden på detta område. Jag tror att han inte skall misströsta om utvecklingen.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Jacobsson ifrågasatte om herr Einar Eriksson hade varit älgjägare, avvisade herr Eriksson den tanken med en gest för att antyda att så inte var fallet. Det må vara så. Men den som suttit med i bevillningsutskottet kan väl inte göra herr Eriksson orätt om man betraktar honom som en första gradens motions-slaktare här i riksdagen. Det skall bli intressant att se om han när vi får en annan regering kommer att uppträda på samma sätt som hittills i fråga om motioner.

Jag vill sedan ta upp de frågor som herr Einar Eriksson påstod att jag inte hade studerat och inte varit med på föredragningarna om. Jag vill då säga till kammaren att påståendet att jag inte fanns på stolen är ett insinuant angrepp som herr Eriksson själv är medveten om. Det förhöll sig nämligen så att herr Elofsson skulle ha suttit i utskottet vid behandlingen av denna fråga, men han insjuknade, vilket herr Einar Eriksson är mycket väl medveten om. Vad beträffar de tre frågekomplex som jag tog upp har jag dels läst propositionen mycket noga, dels har jag frågat den expertis som vi har på detta område, och alla delade min uppfattning att det lagförslag som nu föreligger kommer att motverka den struktur-rationalisering som vi vill ha i vårt samhälle.

Jag vill, herr talman, allra sist bara rekommendera herr Einar Eriksson att söka kontakt med den sakkunskap som finns dels inom bevillningsutskottet och dels på andra håll.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gösta Jacobsson förvandlade mig till en mycket mordisk person, vilket jag bestämt tillbakavisar. Först anser han att jag sätter kniven i den heliga kon, den heliga äganderätten, och sedan påstår han att

Ang. markvärdebeskattningen

jag går på älgjakt och skjuter kor. Nej, jag är betydligt mera mänsklig till min natur.

Herr Sundin spädde på genom att påstå att jag är den störste motions-slaktaren i bevillningsutskottet, och däri måste jag kanske ge honom rätt. Nej, skall man ha en motion i bevillningsutskottet som man vill ha bifallen, då skall man nog skriva den själv!

Herr Jacobsson ansåg att mitt omdöme om finansministern att han skulle vara generös i denna lagstiftning är oriktigt. Herr Jacobsson tillbakavisade det med att säga att en finansminister av naturen inte kan vara generös. Jag kan möjligen medge att jag använde ett för värdeladdat ord. Men om jag skulle byta ut det mot något annat landar jag på ordet liberal, och det är ett ord som jag har oerhört svårt att ta i min mun. Därför använde jag ordet generös. För att bekräfta att min värdering ändå är riktig ber jag att få citera några rader ur en ledare som stod att läsa i ett av de senaste numren av Arbetsgivaren. Där står: »Det system som finansministern konstruerat för att rensa bort dessa skenbara vinster, bär visserligen kompromissens prägel, men förefaller ändå vara realistiskt och smidigt och följaktligen värt att pröva. Avdragsreglerna är förhållandevis liberala.» Om jag i mitt svar till herr Gösta Jacobsson byter ut ordet »generös» mot ordet »liberal» så kommer det att överensstämma med tidningen Arbetsgivarens värdering, vilket ju inte överensstämmer med herr Jacobssons.

Jag är rädd för att herr Lundström har läst handlingarna i ärendet lika illa som herr Sundin. Om han läser dem ordentligt skall han finna att utskottet har vidtagit alla de korrigeringar som behövs för att uppnå motionärernas syfte, nämligen att lagstiftningen endast skall drabba skenaffärer som görs upp inom en viss intressegemenskap. Det är svårt att i själva lagtexten skriva in dessa saker. Utskottet har därför i sin skrivning förutom den korrigering

Ang. markvärdebeskattningen

utskottet har gjort anfört att det i övergångsbestämmelserna är svårt att närmare ange de fall, då skatteflyktsvägen inte är avsedd att tillämpas. Utskottet förutsätter »att tillämpningen blir så välvillig som möjligt utan att syftet med bestämmelsen äventyras».

Utskottet anser att det med denna skrivning inte kommer att ske sådana olyckshändelser som både herr Jacobsson och herr Lundström försökt att beskriva.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! I den proposition, som detta betänkande behandlar, har finansministern bl. a. framhållit då det gäller att genomföra en realisationsvinstbeskattning för fastigheter som görs o begränsad i tiden, att denna beskattning bör träffa spekulativa investeringar i mark men lämna ordinära vinster vid avveckling av egnahem, villor, hyreshus, industribyggnader och jordbruk utanför.

För att i någon mån uppnå detta mål har ett index tillskapats som är sammanvävt av konsumentprisindex och levnadskostnadsindex, som går tillbaka till år 1914. Med detta indextal skall inköpspriset uppräknas. Detta index är otillräckligt i så måtto, att det inte alls avspeglar vad som har hänt på fastighetsmarknadens område, och finansministern får därför komplettera sitt förslag med vissa andra regler. Sålunda skall årliga förbättringskostnader under innehavstiden, vilka tidigare ej kunnat avdras vid inkomsttaxeringen, så snart de uppgår till 3 000 kronor eller mera få avdras och indexberäknas.

Vidare föreslås också vissa alternativa regler med hänsyn till innehavstidens längd. Det föreslås också, att då bostadshus finns på den försålda fastigheten, skall ett avdrag få göras på 3 000 kronor för varje kalenderår under innehavstiden.

Vad gäller återvunna värdeminskningsskattningar för byggnader och inventarier skall dessa ej medräknas då de

understiger ett värde av 3 000 kronor för år. Troligen har finansministern med alla dessa regler menat, att man bör få ett likformigt system för all realisationsvinstbeskattning i samband med fastighetsförsäljning. Men finansministern har nog inte lyckats i detta fall, om han vill hålla fast vid den målsättning som angivits, nämligen dels att åstadkomma ett ökat utbud av fastigheter och därigenom motverka omotiverade prisstegringar, dels att beskattning skall träffa spekulativa investeringar i mark men lämna ordinära vinster vid försäljning av, som jag sade, egnahem, villor, hyreshus, industribyggnader och jordbruk utanför. Alla dessa fastighetsobjekt är så olika till sin konstruktion och framför allt till sitt ändamål att det måste vara oerhört svårt att tillskapa en likformig regel som gäller för både jordbruks- och annan fastighet, om den angivna målsättningen skall kunna upprätthållas. Menar man inte allvar med den angivna målsättningen, ja, då kan man tillskapa sådana regler som föreslagits, och verkningarna blir naturligtvis därefter.

Den som känner till fastighetspriserna i de verkliga jordbruksdistrikten, vilka priser för övrigt påverkas av de ständigt ökade taxeringsvärdena och som inte har någon influens från tätortsområdena, kommer, om han vill göra sig besvär med en utredning, snart underfund med att de allra flesta fastigheter drabbas av en hård beskattning vid försäljning.

För att i någon mån råda bot på de största orättvisorna har högerpartiet lagt fram en del förslag som, om de kunde genomföras, skulle råda bot på en hel del olägenheter. Högerpartiet har sålunda föreslagit, vilket också Gösta Jacobsson nämnde, att utöver de alternativa som angivits i propositionen skall den skattskyldige få välja ett belopp som motsvarar 150 procent av det taxeringsvärde som åsattes vid 1965 års allmänna fastighetstaxering. Främst är det ägare av skogsfastigheter och obe-

byggda fastigheter som skulle kunna använda den föreslagna principen.

Som jag tidigare framhållit får den skattskyldige enligt propositionen göra ett årligt avdrag med 3 000 kronor, knutet till bostadsfastighet. Detta är naturligtvis gott och väl, men på större egendommar är det ganska vanligt med flera bostadshus, vilka används av viss personal vid jordbruket i fråga. Att inte få göra något som helst avdrag för dessa bostäder måste i princip vara felaktigt. Vi har därför föreslagit att för varje sådan bostad utöver en får göras ett årligt avdrag med 1 000 kronor.

När det sedan gäller skattskyldig, vilken som ingångsvärde väljer 150 procent av det taxeringsvärde som gällde för fastigheten 20 år före försäljningen eller vid arvsfall 150 procent av fastighetens taxeringsvärde året före dödsfallet, så skall i motsats till propositionens förslag regeln om indexberäkning, fast årligt avdrag och avdrag för förbättringar samt värdeminskningssavdrag tillämpas.

Jag har tidigare påtalat det orimliga i att skapa generell verkande bestämmelser för alla slag av fastigheter, och att speciellt jordbruket därvid kommer i kläm. En reduceringsfaktor är knuten till bostadshus. Däremot har man inte tagit hänsyn till att jordbrukets kultur och produktivitet i hög grad kan påverka försäljningspriset. Den värdestegring som har uppstått beror ofta på vidtagna rationaliseringsåtgärder, såsom strukturomvandling, mekanisering, ekonomisk driftplanering, gödning och mycket annat. Jag bortser härvid från grundförbättringar som får dras av i vanlig ordning. Kvar står emellertid en värdestegring som inte berättigar till någon kompensation för säljaren. Vi har därför anhållit om något slag av förbättringskostnadsavdrag, så att större rättvisa kan uppnås. Vi har hemställt om skyndsamt utredning, och majoriteten i utskottet har ställt sig positiv härtill, vilket vi är tack samma för.

Ang. markvärdebeskattningen

Slutligen vill jag med några ord beröra ett annat av våra förslag, vilket gäller släktköp. Om slakten vill bevara en egendom säljes den ofta under marknadspriset till någon anförvant. Om en på detta sätt försäld egendom skulle komma ut i den allmänna fastighetsmarknaden kan realisationsvinsten bli mycket kännbar. Vi har därför ansett att dessa s. k. familjeköp blir betydligt hårdare beskattade än de fastigheter som övergått genom arv och att man därför bör få utnyttja samma beräkningsgrunder som då förvärvet skett genom arv. Förhållandena vid förvärven anser jag vara ganska likartade.

Herr talman! Det står uttryckligen angivet i propositionen att den nya lagen skall träda i kraft den 1 januari 1968 för de försäljningar som sker efter detta datum. Sälunda gäller fortfarande enligt propositionen den gamla lagen till detta års utgång.

Man blir därför minst sagt förvånad över den motion som ingivits av socialdemokraterna och som innebär en retroaktiv beskattning under hänvisning till fara för skatteflykt.

Jag vill i detta sammanhang endast konstatera att den gamla lagen gäller till den sista december detta år, och då är det inte korrekt att tala om skatteflykt. Det är inte heller ur någon synpunkt riktigt att genomdriva tillbakaverkande bestämmelser. Här träder man den enskilda människans rätt för nära. Herr talman! Vi har yrkat avslag på vad som framförts i denna motion.

I övrigt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till samtliga de reservationer, till vilka herr Gösta Jacobsson yrkat bifall.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Efter regeringens tidigare utfästelser om att äntligen sätta stopp för spekulationen i markvärdestegring har man på många håll förhoppningsfullt sett fram mot propositionen om den nya markbeskattningen. Det är emellertid i hög grad tveksamt

Ang. markvärdebeskattningen

om dessa förhoppningar om radikalare markpolitik genom regeringens tidigare åtgärder och det förslag som diskuteras här i dag har infriats. Det förslag som har framlagts och beslutats om kommunal förköpsrätt och det förslag som läggs fram om förändring av realisationsvinstbeskattningen när det gäller fastigheter kan inte betraktas som tillfredsställande. Det kommer inte att lösa de problem som hänger samman med markvärdestegringen.

Jag kan när det gäller de borgerliga reservationerna helt kort instämma i vad herr Einar Eriksson har sagt tidigare, när han polemiserat mot dessa representanter, nämligen att det lagförslag som nu ligger på kammarens bord är generöst utformat. Han har i ett senare inlägg försökt precisera vad detta betyder och har då citerat vad arbetsgivarnas tidning skriver om att det är ett liberalt förslag. Tyvärr måste jag ge Arbetsgivaren rätt. Det är ett liberalt förslag i den meningen att det är generöst mot markspekulanterna. Men just det förhållandet att det är generöst gör att vi inom Vänsterpartiet är starkt kritiska mot förslaget.

Nu låter herr Einar Eriksson antydningensvis förstå att det finns delade meningar inom det socialdemokratiska partiet i denna fråga och att det finns de som önskar en mera skärpt beskattning. Han säger att han själv på många punkter anser en skärpning befogad men yttrar samtidigt att nu tar vi det här förslaget, ty det går ju flera tåg. Jag vill gärna önska herr Eriksson lycka till i hans arbete att övertyga mindre övertygade partivänner både i och utanför regeringen i denna fråga, så att vi slipper vänta alltför länge på de tåg som herr Eriksson antyder så småningom skall gå.

De stigande markvärdena sammanhänger till stor del med samhällets allmänna utveckling. I många fall sammanhänger de helt därmed. Markvärdet stiger i allmänhet som en följd av institutioners och personers initiativ och

beslut, oftast utan någon som helst direkt insats av den enskilde markägaren. Vi menar därför att genomgripande åtgärder är nödvändiga för att stoppa markvärdestegringen eller låta den komma samhället till godo.

För vår del anser vi att all mark som behövs för bostadsbebyggelse, service, industri och fritidsändamål bör ägas och exploateras av samhället. Som en övergångsåtgärd tills denna målsättning uppnåtts, bör någon form av prisreglering på mark införas och vinster av markvärdestegring i princip tillfalla samhället.

Det torde inte vara någon omöjlighet för regeringen att genomdriva en allmän reglering av markpriserna. En sådan reglering, där man naturligtvis får ta hänsyn till en rimlig årlig förräntning, skulle i kombination med den kommunala förköpsrätten och ett smidigare och snabbare verkande exploateringsinstitut kunna lösa många kommuners markproblem.

Nuvarande regler för realisationsvinstbeskattningen är helt otillfredsställande med hänsyn till att vinsten vid avyttring av fastighet över huvudet inte skall beskattas, om fastigheten innehafts tio år eller mera. Det är därför ett steg i rätt riktning, när denna tidsgräns för beskattningen föreslås borttagen. Däremot kan andra delar i förevarande förslag inte sägas motsvara de krav som bör ställas på en modern markvärdebeskattning.

I propositionen säger man sig vilja främja tre syften. Dels vill man skärpa villkoren för hugade markspekulanter, dels öka utbudet av bostadsmark och slutligen se till att dessa förslag inte drabbar den vanliga egnahemsägaren.

Det har i den allmänna diskussionen sagts att lagförslaget skulle innebära en betydande skärpning jämfört med såväl gällande regler som med förslaget från 1963 års markvärdekommitté. I själva verket innebär emellertid lagförslaget lättnader i beskattning av vinsten på vissa typer av fastighetsförsäljning jäm-

fört med gällande lagstiftning. Detta åstadkoms främst genom fyra ändringar i lagstiftningen.

För det första får uppräknig av fastigheters anskaffningskostnad ske på grundval av gällande konsumentprisindex.

För det andra får även förbättringskostnader i fortsättningen, i motsats till vad som gäller för närvarande, uppräknas i förhållande till index det år förbättringarna utfördes.

För det tredje får ett årligt belopp på 3 000 kronor läggas till anskaffningsvärdet för bebyggda fastigheter för varje år som fastigheten innehafvs.

För det fjärde minskas den andel av vinsten som räknas som skattepliktig från nu gällande 100 procent till 75 procent för avyttring av fastighet som innehafvs mellan två och sju år.

Varken i utredningen eller i propositionen ges någon tillfredsställande motivering för att speciellt markägare på generösa villkor skall inflations-skyddas. När det gäller löntagare, och i första hand de bland dem som saknar fasta kapitaltillgångar, har vederligen ingen statlig utredning föreslagit, att dessa automatiskt skall kompenseras för penningvärdeförsämringen.

Enligt propositionen kan en person, som 1914 köpte en fastighet för 10 miljoner kronor, den sista december i år sälja denna fastighet för 54,3 miljoner kronor utan att behöva betala ett enda öre i skatt. Ägaren kan sålunda göra en vinst på 44,3 miljoner skattefritt. Anledningen är att skatteförslaget vill inflations-skydda alla ägare av mark, stora såväl som små. Jag vänder mig ingalunda emot att man vill skydda egnahemsägarna, eftersom de erhållna medlen vid försäljning av egnahem vanligen skall användas för inköp av en ny fastighet, som behövs för bostadsändamål. Men därifrån till att ge markspekulanter och andra stora markägare fördelar i form av ett inflations-skydd är steget mycket långt och helt omotiverat.

Ang. markvärdebeskattningen

Till den principiella delen och frågan om ett inflations-skydd kan anföras att skäl finns för att över huvud taget tillämpa en indexmetod när det gäller såväl skatte- som socialbidrag. Markägarna kan dock knappast sägas vara en sådan missgynnad grupp, som först och ensam bör komma i fråga när en sådan princip skall knäslättas. Vi instämmer i målsättningen att skärpningen av markvärdebeskattningen skall drabba spekulativa investeringar i mark, vilka är liktydiga med de stora investeringarna. Den bör däremot inte drabba de personer som innehar fastigheter för att täcka ett rimligt bostadsbehov. Vi reser därför inte några invändningar mot systemet med ett fast tillägg, såsom föreslås i propositionen. Vi anser att det systemet innebär ett visst progressivt inslag i beskattningen. Vi anser att det bör förstärkas och bör präglade även de regler som gäller viss hänsyn till förändringar i penningvärdet. Enligt vår mening skulle detta bäst kunna uppnås genom att det fasta tillägget förhöjes, varvid man genom en lämplig avvägning skulle kunna bereda egnahemsägarna ett visst skydd.

Den här föreslagna metoden att lösa problemen tycks inte ha prövats av vare sig markvärdekommittén eller av finansministern. Däremot har den nämnts i Landsorganisationens remissyttrande över utredningen. Där anges summan 5 000 kronor, vilket belopp då skulle vara lika för alla fastigheter. LO framhåller också i sitt remissyttrande att det kan råda delade meningar om vad som skall betraktas som små eller måttliga vinster i samband med fastighetsförsäljningar. Det synes dock LO som om de obeskattade vinster som skulle uppstå vid ett genomförande av utredningens förslag går utöver den ramen.

Inom vårt parti anser vi att en prövning av denna metod borde ske, innan en ny och fullständig lagstiftning antages av riksdagen. Givetvis skulle därvid inte någon uppräknig av fastighe-

Ang. markvärdebeskattningen

tens anskaffningskostnader på grundval av konsumtionsprisindex få förekomma.

Av de skäl som jag har anfört och därför att förslaget även i övrigt enligt vår uppfattning på betydelsefulla punkter är oacceptabelt, föreslår vi att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om utarbetande av nya förslag i vissa stycken i enlighet med de synpunkter som vi har anfört i vår motion.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motion II: 1126.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Werner påstod att jag ville antyda, att det skulle råda delade meningar inom socialdemokratin angående det markbeskattningsförslag som nu föreligger. Det är, herr Werner, att hårdra mitt uttalande väl mycket. Jag vill understryka att socialdemokraterna står väl samlade kring förslaget. Som jag sade i mitt anförande kan det dock säkert finnas flera med mig, vilka ändå anser att det förslag som nu skall antagas är så generöst utformat, att man efter en tid av praktisk tillämpning kan återkomma och då särskilt ägna intresset åt skatteeffekten när det gäller obebyggd mark, som vi betraktar såsom det spekulativa inslaget i markaffärerna.

Herr **WERNER** (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det sista herr Einar Eriksson sade ändrar ingenting i mitt omdöme om det här lagförslaget. Jag har emellertid uppfattat herr Erikssons yttrande på det sättet att han på vissa punkter, till skillnad mot andra socialdemokrater, är beredd att gå längre, men att han inte vill gå längre i dag. Det var därför jag önskade honom lycka till i arbetet med att försöka övertyga de mindre övertygade om det riktiga i hans uppfattning.

Herr **TISTAD** (fp):

Herr talman! Finansministern går fram på två linjer när han motiverar sitt förslag om en »evig» markvinstbeskattning. Dels ser han i en sådan beskattning ett markpolitiskt instrument som kan främja utbudet på mark och därmed hålla priserna nere eller i varje fall dämpa prisstegringarna, dels anser han att man inte längre kan upprätthålla någon avgörande skillnad mellan kapitalvinster och andra inkomster som skatteobjekt, utan att skatteförmågeprincipen kräver att också kapitalvinster beskattas.

Medan de markpolitiska effekterna av beskattningen ingående har diskuterats i propositionen, har den skatteteoretiska sidan inte utvecklats närmare. Utformningen av markvinstbeskattningen har därför, liksom fallet var med aktievinstbeskattningen i fjol, knappast skett på grundval av några skatteteoretiska överväganden. Dessa båda beskattningsformer har också i centrala avseenden kommit att konstrueras på olika sätt.

Det räcker med att erinra om att aktievinstbeskattningen inte tar någon hänsyn till inflationens verkningar, medan den nu föreslagna beskattningen inrymmer ett inflationsskydd. Herr Einar Eriksson har just talat om att han inte anser detta vara någon förtjänst hos det nu föreliggande förslaget, men vi inom oppositionen har en annan åsikt. Vi tycker att inflationen inte skall beskattas.

Herr Eriksson talade om att inflationsvinsterna inte beskattas, men att fastighetsförsäljningar trots detta, utöver gottgörelse för mistad ränta, kommer att ge omätliga kapitalvinster. Det vore orimligt om de inte skulle beskattas, sade herr Eriksson. Jag vill fråga vad det är för skattefria kapitalvinster som uppstår. Vad beträffar obebyggd mark frånräknas, såvitt jag kan förstå, endast värdeökningen till följd av inflationen när det gäller att bestämma

realisationsvinsten. Allt det övriga blir i princip beskattat.

För att återgå till de mera teoretiska resonemangen vill jag säga att den väsentligt olikartade utformningen av beskattningen av vinst på aktier och på mark kan komma att styra kapitalplaceringarna på ett sätt som inte är önskvärt. Detta är anledningen till att vi inom mittenpartierna i en reservation begär en utredning för att samordna olika slag av kapitalvinstbeskattning, främst beskattningen av aktievinster och markvinster.

Också finansministern och utskottet erkänner behovet av en samordning. Vad är då skillnaden mellan oss? Jo, finansministern talar om en samordning på lång sikt och nödvändigheten av att så småningom se över också den föreslagna markvinstbeskattningen. Utskottet anser att man måste avvakta verkningarna av lagstiftningen i olika hänseenden innan nya utredningar påbörjas. Vi i mittenpartierna anser att en utredning bör sättas i gång så snart som möjligt. Det är enligt vår uppfattning nödvändigt att göra en inträngande analys av hela det problemkomplex som kapitalvinstbeskattningen utgör. Under tiden får man erfarenheter av hur aktievinst- och markvinstbeskattningen verkar i den utformning de har, eller — vad gäller markvinstbeskattningen — får genom dagens beslut.

Jag kommer så över till herr Einar Erikssons motion och behandlingen av den i utskottet. Motionen går ut på att vissa överlåtelse, som skett efter den 8 november, inte skall beaktas vid en framtida försäljning. Först vill jag då säga att det syfte som ligger bakom motionen — att komma åt skenöverlåtelse — visserligen är gott men att förslaget har verkningar också på överlåtelse som är helt oantastliga. Därför kan det tyvärr inte accepteras. Den konstruktion förslaget har även efter de förbättringar det undergått i utskottet, med anknytningen inte till köpets ingående utan till

Ang. markvärdebeskattningen

ansökan om lagfart, är helt oantagbar — herr Gösta Jacobsson och herr Lundström har utvecklat konsekvenserna av de föreslagna reglerna, och jag har i och för sig ingenting att tillägga. Men herr Einar Erikssons senaste inlägg i debatten föranleder mig att något ytterligare beröra frågan. Han förmådde inte på något övertygande sätt bemöta den kritik som hade riktats mot motionsförslaget i den form det fått efter utskottets bearbetning. Utskottets förslag till övergångsbestämmelser ger bara en enda möjlighet för den, som inte sökt lagfart senast den 8 november, att bli betraktad som vad jag skulle vilja kalla en hederlig person, nämligen att han inom samma tid gjort ansökan om viss åtgärd med åberopande av fångeshandlingen och riktat den framställningen till annan myndighet än inskrivningsdomaren. Det är denna alternativregel som enligt utskottets förslag skall tillämpas så välvilligt som möjligt. Men den köpare som underlåtit att söka lagfart, med utnyttjande av den frist lagfartsförordningen medger, alltså sex respektive tre månader, och inte heller åberopat fångeshandlingen i ansökan till någon annan myndighet, han sitter ohjälpligt fast — för honom finns det ingen »vej udenom».

Herr Eriksson menar att oppositionens talesmän har missförstått hans motion. Jag måste konstatera att herr Eriksson inte begripit den bearbetning som utskottet bestått hans förslag. Han tror att utskottets skrivning löser alla problem, men så är det tyvärr inte.

Den eviga beskattningen av vinster på fastighetsförsäljningar har ju länge kastat sin skugga framför sig och utlöst en mycket stor aktivitet på fastighetsmarknaden, i varje fall under hela detta år. Alla har väl haft klart för sig att det kunde bli fråga om överlåtelse av det slag som herr Einar Eriksson åsyftar i sin motion och som inte innebär något reellt ägareskifte utan har till enda syfte att ge ett bättre ingångsvär-

Ang. markvärdebeskattningen

de för beräkning av realisationsvinsten, när den formellt nye ägaren i en framtid säljer fastigheten.

Markvärdekommittén måste ha räknat med att sådana transaktioner skulle komma att ske. Ändå föreslog kommittén en övergångstid på två år, under vilken tid fastigheter som innehafts mer än tio år skulle kunna säljas utan att vinsten beskattades. Finansministern måste ha räknat med att sådana transaktioner skulle komma att ske så snart innehållet i propositionen blev känt. Ändå föreslog han att de nya skattereglerna skulle tillämpas först vid årsskiftet. Det är alldeles självklart att både markvärdekommittén och finansministern har räknat med att överlåtelser enbart i syfte att förbättra ingångsvärden kunde förekomma. Uppenbarligen har både markvärdekommittén och finansministern ansett att detta var en olägenhet som man fick ta.

Markvärdekommittén såg hela den föreslagna beskattningen utslutande som ett medel att öka utbudet av fastigheter; ur denna synpunkt var det i och för sig ingenting att invända mot affärer som bara avsåg att skapa säljberedskap inom en nära framtid. Finansministern har tydligen också i mycket låtit de markpolitiska synpunkterna överväga. Han har, såvitt jag kan förstå, inte ansett intäkterna av skatten vara avgörande.

Vad är det som har hänt från det att propositionen signerades till dess herr Eriksson väckte sin motion? Vad har hänt som inte herr Sträng kunde förutse några veckor tidigare? Man kan bara gissa.

Om finansministern hade varit lika förutseende som herr Einar Eriksson och i propositionen föreslagit en övergångsregel av motsvarande innebörd — men inte lika olyckligt konstruerad — hade vi inte haft någonting att invända. Alla hade då vetat vad de hade att rätta sig efter, några skenöverlåtelser hade inte skett, och det syfte som herr Eriksson velat vinna med sin motion hade

blivit tillgodosett på ett effektivt men ändå öppet och rättframt sätt.

Jag vill, herr talman, ytterligare beröra en enda av de reservationer som föreligger. Det gäller förslaget till ytterligare en alternativregel.

På den punkten för utskottet ett resonemang som är så enkelspårigt att det nästan verkar cyniskt. Det gäller det fall då en person har köpt en fastighet till ett mycket lågt pris av någon nära anhörig och därför har ett ogynnsamt ingångsvärde när han i sin tur skall sälja fastigheten. Det är inte helt ovanligt när det gäller jordbruksfastigheter att föräldrarna överlåter gården till en ensam son mot taxeringsvärdet i avsikt att på så sätt ge honom en bättre start. Hur ser utskottet på ett sådant fall?

Utskottet skriver följande: »En skattskyldig, som förvärvar en fastighet för en köpeskilling, vilken understiger gällande marknadsvärde, övertar samtidigt i princip den skatteskuld som till följd av markvärdeutvecklingen under föregående ägares innehav åvilar fastigheten. När den nye ägaren i sin tur avyttrar fastigheten för en köpeskilling, som överensstämmer med fastighetens allmänna saluvärde, är det därför skäligt att han beskattas inte bara för den värdestegring, som ägt rum under hans egen innehavstid, utan i princip också för den värdestegring, som kvarstår obeskattad från förre ägarens innehavstid. Genom 20-årsregeln har tillsetts att uppenbart obilliga konsekvenser inte uppstår.»

Frånsett den sista meningen om 20-årsregeln, som naturligtvis är relevant bara om den nye ägaren — sonen i mitt exempel — har haft fastigheten i mer än 20 år, har utskottets resonemang givetvis full giltighet på försäljningar som sker efter det att den nya lagstiftningen har trätt i kraft. Då vet man vilka konsekvenser en försäljning till ett pris under marknadsvärdet kommer att få, om den nye ägaren i sin tur vill sälja fastigheten, och kan inrätta sig därefter.

Ang. markvärdebeskattningen

Men om en son övertog en gård av sina föräldrar till taxeringsvärdet för tio år sedan — alltså år 1957 — är det alldeles orimligt att säga, som utskottet gör, att han därmed övertog den skatteskuld som vilade på gården till följd av markvärdeutvecklingen under den tid föräldrarna ägde den. Det fanns ingen skatteskuld att överta när sonen köpte gården år 1957, ty den skatteskulden uppstår inte förrän den 1 januari 1968, när den nya lagstiftningen träder i kraft. Om sonen vill sälja gården i en nära framtid, blir det för honom helt obilliga konsekvenser. Utskottets uttalande förhoppning att 20-årsregeln skall eliminera dessa är ingenting annat än prat i vädret. 20-årsregeln är ju inte tillämplig, eftersom sonen inte har haft gården så länge.

För att eliminera de fula retroaktiva verkningarna av den nya lagstiftningen i fall av den typ som jag har beskrivit kan man tänka sig två lösningar. Den ena är den som har föreslagits av centerpartiets och högerns representanter i utskottet i reservation nr 6. Den andra är att införa ytterligare en alternativregel som folkpartirepresentanterna har föreslagit i reservation nr 5.

Enligt folkpartiförslaget skall man ha rätt att — under 20 år framåt — som ingångsvärde alternativt använda sig av det taxeringsvärde som gäller den 1 januari 1968, då den nya lagstiftningen träder i kraft, med ett tillägg av 50 procent. Genom att taxeringsvärdet den 1 januari 1968 är fastställt vid den allmänna fastighetstaxeringen år 1965 eller, om fastigheten har taxerats senare, efter det allmänna prisläge som tillämpades vid 1965 års allmänna fastighetstaxering, men indextillägg bara får räknas fr. o. m. år 1968, motsvarar det 50-procentiga tillägget reellt endast 30 å 35 procent eller i runt tal en tredjedel. Det är vad markvärdekommittén ansåg vara en skälig förhöjning i arvsfallen. Finansministern har i propositionen godtagit denna bedömning av arvsfallen men höjt tillägget till 50 procent med

hänsyn till arvsskatten. Han framhåller i sammanhanget att det är önskvärt ur taxeringsteknisk synpunkt att man har samma uppräkningsstal över hela linjen. Folkpartiförslaget fyller alltså kravet också i detta avseende.

För att inte den föreslagna regeln i undantagsfall skall få verkningar som kan leda till stora skattebortfall har vi föreslagit att den endast skall få tillämpas för fastighet som är åsatt taxeringsvärde på högst 150 000 kronor.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få instämma i herr Lundströms yrkanden.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Till utskottsmajoritetens skrivning i bevillningsutskottets betänkande nr 64 vill jag anföra vissa synpunkter, och jag vill även göra några reflexioner i anslutning härtill.

Jag vill återge något av utskottsmajoritetens skrivning, då den bildar bakgrund till vad jag litet senare här kommer att anföra. Bland annat säger utskottet: »Utskottet är i och för sig medvetet om att den förordade lagstiftningen från de skattskyldigas synpunkt kan te sig komplicerad och svåröverskådlig till sina verkningar.» I fortsättningen sägs: »Utskottet anser den föreslagna reformen så angelägen att den bör genomföras utan tidsutdräkt trots att den från tekniska och praktiska synpunkter med nödvändighet medför vissa komplikationer.»

Man säger vidare: »Utskottet vill för sin del understryka nödvändigheten av att de föreslagna beskattningsreglerna liksom de år 1966 införda bestämmelserna rörande beskattning av försäljningsvinster på aktier blir föremål för överarbetning och samordning med de förslag som är att vänta från företagskatteutredningen, skogsskattekommittén och kapitalkatteberedningen.»

Slutligen anför utskottet även: »Av sikten med den förevarande lagstiftningen är emellertid i första hand att

Ang. markvärdebeskattningen

beskatta oförtjänt markvärdestegring, som väsentligen beror på samhällets egna insatser.»

Jag accepterar för min del i princip en beskattning av vinster på markvärdestegringar av den art som utskottet här har talat om. Emellertid är det många frågor som inställer sig när jag granskar förslaget. Medför verkligen utformningen att man bara träffar de skatteobjekt som man syftar till med lagstiftningen? Det finns berättigad anledning att fråga om det verkligen är nödvändigt att dra in all mark även på den rena landsbygden under detta invecklade utredningsförfarande. Man tycker att lagstiftningen med litet god vilja hade kunnat begränsas så att de normala försäljningar som sker på landsbygden frikopplas från utredningskvarnen.

I fråga om växande skog saknas utredning om förslagets verkningar. Skogsskattekommittén, tillsatt år 1964, arbetar med en översyn av skogsbrukets beskattning och har ännu inte avslutat sitt arbete.

Genom det föreliggande förslaget blir det för beskattning av växande skog två system, som löper parallellt med varandra. Utredning måste ske efter båda systemen i varje uppkommande fall. I många fall rör det sig om långa innehavstider, kanske 25 till 30 år, varvid uppgift — så har det varit hittills — måste lämnas om avverkningar och dylikt. Därtill kommer att man skall uppge nedlagda kostnader för förbättringar, vilket då kan avse byggnader, vägar, dikning osv. Det ligger i alldeles öppen dag att det medför betydande svårigheter för de skattskyldiga att klara sådant uppgiftslämnande. Jag anser för min del att detta är att lägga alltför stora bördor i fråga om utredningskrav på skattskyldiga, som på grund av den komplicerade lagstiftningen själva inte kan vara insatta i denna.

Jag hyser vidare farhågor för att dessa skattskyldiga framdeles vid normal försäljning av skogsfastigheter, i

god tro att realisationsvinstbeskattningen inte gäller dem, kan komma att drabbas härav på ett sätt som de inte kunnat ana. Jag har gjort vissa undersökningar om detta och fått fram exempel. Jag skall inte dra dem nu. Men om jag antar att de försäljningar som gjorts detta år och förlidet år hade skett nästkommande år, finner jag att beskattningen träffar objekt just av den art som utskottsmajoriteten säger sig *inte* avse. Genom den utformning som förslaget har fått träffas sådana skattskyldiga på ett sätt som jag anser vara alldeles för hårt i förhållande till deras bärkraft.

Det är också sannolikt att antalet skatteprocesser kommer att öka i betydande grad efter förslagets genomförande. Det ligger i sakens natur att den skattskyldige ofta inte har kvar uppgifter och handlingar för hela den tid han ägt fastigheten. För honom föreligger då risken att han vid skatteprocessen kommer i underläge på grund av bristfällig bevisföring.

Jag har velat fästa uppmärksamheten på vissa otillfredsställande verkningar som skatteförslagets genomförande skulle få enligt min mening. Jag anser att en del av dessa kunnat elimineras, om de blivit ordentligt belysta i den utredning som föregått förslaget. Här har dessa problem dock helt förbigåtts. Nu går man den minst sagt underliga vägen att införa lagstiftningen samtidigt som man säger att man är beredd att senare utreda oformligheterna i denna. Jag tycker för min del att mycket talar för att man genom utredning kunnat komma till rätta med de oformligheter som alldeles säkert vidlåder lagförslaget.

I fråga om skogsbeskattningen tycker jag, som jag nyss sade, att det är för mycket att ha två system att dras med. Jag är fullt införstådd med att skatt skall tas ut — så har skett i årtionden — men jag tycker att billigheten talat för att man haft skattefrågan utredd när man inför den nya lagstiftningen.

Ang. markvärdebeskattningen

Inte minst i fråga om skogsbeskattningen finner jag förslagets utformning otillfredsställande. En fullständig översyn av skattebestämmelserna är i hög grad brådskande. Ett ytterligare motiv för en översyn är enligt min mening skogsnäringens för närvarande bekymmersamma läge med sjunkande lönsamhet och alla de besvärligheter som vi vet föreligger för denna näring.

Herr talman! Med dessa korta påpekanden vill jag instämma i de yrkanden som tidigare framställts av herrar Gössta Jacobsson och Yngve Nilsson.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp):

Herr talman! Detta förslag till markvärdebeskattning kan som framgått av utskottsbehandlingen och även av inläggen här i kammaren i stort sett godtas av alla partier. Därmed tror jag att vi också kan vara eniga om att inget politiskt parti vill slå vakt om tomtjobbarvinsterna.

Emellertid föreligger det ändå en hel del reservationer vid detta förslag, men de är väl främst betingade av att man vill plocka bort en del orättvisor som uppenbarligen ligger förborgade i propositionen och i utskottsmajoritetens förslag. Uppenbarliga orättvisor bör i görligaste mån avlägnas från en lagstiftning om respekten skall upprätthållas.

Herr Einar Eriksson sade i inlägget för en stund sedan, att man »inte kan beskatta moralen». Men se då till att vi får en lagstiftning som i alla fall bevarar moralen! Det är väl både A och O i sådana sammanhang.

Först vill jag uppehålla mig vid en motion, som jag varit med om att framlägga i denna kammare och en partikamrat i andra kammaren. Vi vill först peka på det s. k. värdeminskningsskattavdrag, vilket årligen åtnjutes som ett skatteavdrag i deklarationen för investering i inventarier och byggnader. Propositionen föreslår här att ett avdragsbelopp understigande 3 000 kronor inte

bör ånyo vid en försäljning bli beskattat, men att ett värdeminskningsskattavdrag med högre belopp än dessa 3 000 kronor skall beskattas *i sin helhet*. Alltså — har jag ett värdeminskningsskattavdrag på 2 999 kronor ett år går jag fri från skatt, men om jag har 3 001 kronor eller mer, skall 75 procent av beloppet bli beskattat.

Vi föreslår i detta motionspar att schablonbeloppet enligt propositionsförslaget, 3 000 kronor, alltid bör ligga fritt för beskattning även i de fall då detta belopp överstigits, men vad som då överstiger detta belopp bör givetvis beskattas i vanlig ordning. Vi vill med andra ord avlägsna den orättvisa tröskeleffekten. Utskottet erkänner denna tröskeleffekt och säger, att en förenkling dock uppnås vid taxeringen, vilken uppväger nackdelarna i systemet.

Herr talman! Detta är väl ändå de obotfärdigas förhinder! Är det någon som kan se en komplicering i att gränsen för alla ligger vid 3 000 kronor? Det blir ändå mer komplicerat att ha gränsen för somliga vid 3 000 och för somliga vid noll. Detta är en skönhetsfläck i lagen, det anser jag vara uppenbart.

En annan och större skönhetsfläck är de här tidigare diskuterade bestämmelserna om förändringen av ikraftträdnadestämmelserna för släktköp. Denna ändring har skett under utskottsbehandlingen och har föranletts av två enskilda motioner. Dessa två motionärer tror sig jaga tomtjobbare i stor skala genom att peka på att det sedan propositionen lades fram sker en del skumma överlätelser mellan — som herr Einar Eriksson framhöll — exempelvis far och son.

Nej, herr Eriksson, det är nog inget jobberi i dessa affärer. Jobberierna skall man nog söka på annat håll. Dessa affärer skulle säkerligen skett normalt ändå, men de har kanhända påskyndats, och det vill jag erkänna. Det kan hända att detta har påtvingats av lagstiftningen, därför att denna tyvärr inte följer det vackra uttalande som gjorts i propositionen, att vanliga jordbruksförsälj-

Ang. markvärdebeskattningen

ningar inte skall beskattas. Herr Enarsson har också varit inne på detta tema och har anfört exempel på att just helt vanliga jordbruksförsäljningar blir beskattade. Detta har väl skett på grund av att priserna på jord till följd av penningvärdeförsämringen stigit alltför starkt — något som beklagas inte minst av den ungdom som kanhända står i begrepp att överta dessa jordbruk.

Jag tar inte så mycket fel, om jag påstår att de vanliga jordbruksförsäljningar som skett under det senaste året inom stora områden i många fall skulle ha blivit beskattade, om det nya skatteförslaget hade utgjort en mall för beskattningen. Vi bör här observera att det är fråga om fullt legala försäljningar och fråga om vanliga priser på den allmänna marknaden som bl. a. statens eget organ, nämligen lantbruksnämnden, i många fall helt har sanktionerat.

Jag vill gärna rikta mig till utskottsrepresentanterna och särskilt till de socialdemokratiska ledamöterna och säga: »Håll gärna efter tomtjobbarna, men det är orimligt att dessa legala försäljningar blandas in och därtill retroaktivt!»

Över huvud taget måste ju en retroaktiv lagstiftning i skatteärenden vara rättsvidrig. Skulle propositionsförslaget om markvärdesbeskattningen, som ursprungligen avsågs att gälla från den 1 januari — något som ändå bibringats svenska folket såsom varande den socialdemokratiska regeringens uppfattning — nu ändras till en retroaktiv lagstiftning av denna riksdags majoritet, kan väl inte någon efter detta tro på förslag som denna regering i fortsättningen framlägger. Det verkar, som om det vore en viss parallellitet mellan behandlingen av denna fråga och behandlingen av den fråga, som diskuterades häromdagen och som vi skall diskutera i morgon igen, nämligen om hyreslagstiftningen, eftersom det här är fråga om att ändra det föreliggande skatteförslaget i retroaktiv riktning. Det råder alltså en viss parallellitet som på-

minner om att man söker känna efter hur valvindarna blåser. Om det är något som karaktäriserar socialdemokraternas sätt att handla här i riksdagen, är det väl uppenbarligen denna ängsliga osäkerhet inför framtiden.

Jag vill nu behandla förslaget på en annan punkt. Lagförslaget avvisar även särregler för realisationsvinstbeskattningen när det gäller villaägare, vilka tvingas lämna sin fastighet på grund av exempelvis ändrade arbetsförhållanden och därmed nödvändig flyttning.

Det nya förhållandet kan alltså komma att innebära att de, som på grund av omständigheternas makt — varöver de inte råder — måste flytta från orten och sälja sitt egna hem och anskaffa ett nytt hem, är tvungna att betala skatt för sitt egna hem — en skattesumma som utan tvivel hade varit behövlig vid köp av ett nytt hus eller en ny lägenhet på den nya orten. Rörligheten på arbetsmarknaden kommer att motverkas av det nya beskattningsförslaget, anför det i den borgerliga reservationen, och jag kan instämma i detta. Vi har också i en motion velat fästa uppmärksamheten på detta förhållande och föreslår en möjlighet att undanta från beskattning hus som ägs av personer vilka på grund av omständigheterna är tvingade att göra en förflyttning med därav följande reinvesteringar i ny bostad. Utskottet har tyvärr avstyrkt detta förslag och anför att om vederbörande tjänar på försäljningen, skall han också betala skatt.

Ja, men den förtjänsten slukas kanske helt av det nya huset som förmodligen är minst lika dyrt. Är det verkligen egna hem, vanliga normala försäljningar som därtill måste ske under ett visst tvång, som skall bli föremål för beskattning? Det står inte så i propositionen, men jag ställer ändå frågan om det är detta som avses.

Det vore ett rättvisekrav att förslaget om undantag vid beskattningen tillgodoses. Jag tyckte mig faktiskt märka att herr Werner uttalade en viss sympati

Ang. markvärdebeskattningen

för ett sådant undantagande av dessa villaförsäljningar. Det vore också underligt om inte en del socialdemokrater sympatiserade med detta.

Jag vill starkt betona att detta skatteförslag väl ändå inte avser småförsäljningar; det är ju inte dem vi är ute efter. Det är småtterier, herr Eriksson, och ingen generositet att stanna inför detta.

Herr talman! Jag vill med detta sist anförda exempel givetvis yrka bifall till reservation nr 7.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Herr Einar Eriksson har på ett synnerligen utfömligt sätt gått igenom det ärende vi nu behandlar. Jag skall därför inte tala så många minuter men vill ändå ta upp några detaljer som han inte har berört.

Först skall jag deklarerat att jag inte har några avvikande meningar från utskottets betänkande, trots att såväl propositionen som utskottet i någon mån gått emot markvärdekommitténs förslag, vilket även jag till viss del har ansvar för.

Markvärdekommitténs förslag måste enligt min uppfattning ses som en helhet, där inte bara dagens skattepaket ingår som en komponent, utan där det också gäller att ta hänsyn till ett ämne som tidigare har behandlats, nämligen frågan om den kommunala förköpsrätten. Det går således bara inte att plocka ut russin ur kommitténs förslag, såsom exempelvis den tvååriga skattefria övergångstiden, men avstå från den del av utredningsmajoritetens förslag som handlar om den kommunala förköpsrätten. En skatteändring som uppvägs av en annan är exempelvis avdraget på 2 000 kronor som föreslagits av kommittén, men som i propositionen och utskottet har ändrats till 3 000 kronor. En annan skiljaktighet, som också måste ses som en helhet, är om det skall vara ett avdrag med sex procent om året på inköpssumman, utan

ränta på ränta så att säga, eller om det skall vara en anknytning till någon form av index.

Kommittén tryckte inte alltför hårt på detta med inflationsvinster, utan dess syfte med denna sexprocentiga regel var att undanta de små vinsterna, de som inte hade något med spekulationsinkomster att göra, från beskattning. Med ett fast bidrag plus dessa sex procent klarade man alla småvinster, men man fick naturligtvis också en effekt på frågan om inflationen. Utredningen tryckte dock mindre på detta än på det andra.

I propositionens förslag utgör t. ex. påslaget vid arvsfall 50 procent mot kommitténs 33 procent en lindring. En skärpning är de 75 procenten, som skall beskattas, mot de 60 som föreslagits av kommittén.

Kommittén såg som sin främsta uppgift att i första hand öka utbudet av mark, att hålla markprisnivån nere, och såg i andra hand indragning av s. k. oförtjänt markvärdestegring till staten. Det var svårt för kommittén att göra avvägningen mellan vad det är rimligt att samhället får av markvärdestegringen i form av skatt och hur denna skatt kommer att påverka försäljningspriset. Kommer det att gå så att kommuner och andra köpare av mark får betala även skatten, om den blir för hög? Det var den avvägningen som kommittén alltid hade att göra.

Jag är alltså för min del beredd att i dess helhet ta det förslag som lagts av utskottet.

Jag skall i någon mån beröra den motion som herr Einar Eriksson i denna kammare och herr Brandt i andra kammaren har väckt. Ett flertal av dem som deltagit i denna debatt talar om att vi nu får en retroaktiv skatt. Man säger att vi åtminstone ålägger köparen en latent skatteskuld.

Ja, men gör man inte det med hela förslaget? I princip har ingen gått emot det förslag, som i dag ligger här. Ingen har gått emot höjningen från 60 till 75

Ang. markvärdebeskattningen

procent. Vad är det egentligen som skiljer herrar Erikssons och Brandts förslag från alla förslag i propositionen, som har accepterats.

Det är ju inte så, att säljaren skall betala skatten. Det sker ingenting vid slätköp eller vid köp mellan ett företag och huvudägaren till det företaget, utan det blir en skatteskuld framåt i tiden. Men det blir det ju vid *all* den beskattning, som vi nu genomför. Ett inköpspris som kanske ligger flera tiotal år tillbaka i tiden, då vi inte hade realisationsvinstbeskattning på fastigheter, kommer nu plötsligt att läggas som grund för sådan skatt.

Skall man tala om retroaktiviteten i motionen, så är det retroaktivitet i hela beskattningen, eftersom utgångspunkten för den skatt som skall utgå i framtiden är inköpspriset, byggnadsvärdet eller dylikt — en gång i tiden det s. k. ingångsvärdet. Det är alltså i motionen inte fråga om något annat slag av retroaktivitet än vad det är för övrigt.

Vad är det för olikhet i den latenta skatteskuld, som kommer att åvila vid slätköpet? Man kommer att räkna köpet som ogjort, och det blir alltså en latent skatteskuld. Men vad händer med det köp som till mycket lågt pris gjordes fullständigt legitimt för ett år sedan och som man har sökt lagfart på? Då gällande skattelagstiftning talade om att en fastighet som innehafts tio år var helt befriad från realisationsvinstbeskattning. Alltså kunde ägaren uppge ett lågt inköpspris. Det spelade ingen roll vad han senare fick ut vid en försäljning. Nu spelar det låga inköpspriset en kolossal roll för ägaren vid försäljning av fastigheten, när denna försäljning än sker. Det är alltså en latent skatteskuld, som man har fått på grund av ett fullt legitimt köp som gjordes för ett år sedan, för tio år sedan eller vid något annat tillfälle.

Det är alltså juridiska finter när man säger, att denna motion innebär någon avvikelse från övriga principer i hela förslaget.

Jag vill här i någon mån bemöta en del andra uttalanden. Herr Lundström säger, att det ju finns människor som har gjort ett legitimt köp men inte sökt lagfart. Det är alldeles riktigt. Det finns säkert sådana människor, även om jag förmodar att de inte är många. Jag är övertygad om — och det tror jag herr Lundström är också — att de rykten som florerat under större delen av 1967 har medfört, att människor fortare än kvickt sökt lagfart då de har gjort en affär — om inte sådana hinder förelagat som utskottet påpekar i sin ändring av motionen.

Jag kan ta fram ett flertal kommuner, där affärer inte har hunnit slutföras på grund av att kommunen inte har hunnit hålla ett sammanträde, som vunnit laga kraft, så att man kunnat söka lagfart före mitten av oktober. Man har i stället gått till en enskild markägare, som inte har ett iaktta de procedurer som kommunerna har. Så långt förde denna ryktesflora innan propositionen lades.

Jag tror ingen människa i vårt land svävade i okunnighet om vad propositionen skulle komma att innehålla. Det var ju rykten i svang om att lagen skulle träda i kraft samma dag som propositionen lades. Många människor trodde, att det också då skulle stå, att om man inte hade fått lagfart på en fastighet, så skulle skatt utgå. Jag tror alltså att de legitima fall, där köp har gjorts för sex månader sedan men lagfart inte sökts, är mycket få. Detta är jag absolut övertygad om.

De goda, som alltså här så att säga får svida med de onda, tror jag inte är så många, även om jag medger att det kan finnas några. Men det finns också de som får svida även för lagstiftningen i sin helhet, nämligen de som för några år sedan köpte en fastighet i tron att man om tio år skulle vara helt skattefri.

Jag vet att det inte har någon betydelse och att jag kanske inte borde åberopa sådana saker, men när man nu

skaller på retroaktiviteten kan jag inte låta bli att tala om att man i slutet på Dagens Nyheters ledare, när propositionen lades fram, konstaterade att det var synd att finansministern inte lade förslaget om lagens giltighetstid från tiden för propositionens avlämnande. Jag vill nu inte att någon av kammarens ledamöter skall ta ansvar för vad som står i Dagens Nyheters ledare, men hade det verkligen varit på det sättet, kanske ledaren inte hade sett ut som den såg ut.

Herr Yngve Nilsson och herr Larsson har varit inne på de jordförbättringar som nu kommer att beskattas därför att man får ett högre pris men inte får tillgodoräkna sig detta som något speciellt avdrag. Utskottet har varit så generöst — och jag har, om än med stor tvekan, gått med på det — att skriva till Kungl. Maj:t och begära en översyn av denna sak. Jag vill dock samtidigt påpeka, att det problem, som här åberopats för jordbruksfastigheter, finns för varenda fastighet. Många industriidkare här i landet arbetar upp en rörelse och får ett högre pris på sina fastigheter på grund av denna upparbetning. Även dessa kommer att drabbas av skatten.

Det har helt enkelt varit en omöjlighet att skilja på goda och onda människor. Det är denna omöjlighet de gamla utredningarna ständigt föll på. De sade, att det var bara den oförtjänta markvärdetegringen, den som skett på grund av samhällets ingripande, som man skulle ta, medan man skulle strunta i resten. Det har inte gått att göra så rent tekniskt. Man kan inte säga vem som är och vem som inte är en markspekulant.

Värdetförbättringar, som sker på en jordbruksfastighet på grund av ökad kultur och rationaliseringar, finns på motsvarande sätt i nästan varenda yrkesgren. En industriidkare kan få fram en god produktion; därmed stiger också hans fastighet. Även han kommer att drabbas av realisationsvinsten.

Ang. markvärdebeskattningen

Det är ingenting som skiljer på den punkten.

Herr Larsson motsäger sig egentligen själv. Han säger, att inflationen har drivit upp markpriserna så enormt, och nu får man alltså skatta för detta.

Men, herr Larsson, det som inflationen har drivit upp markpriserna, det svarar ju index för. Det är den övriga delen som beskattas, och den rör inte inflationen för. Den kan bero på att vi i dag fått en markhunger. Det kan vara spekulativt att köpa mark, men det är inte alls säkert. Därför kan man i detta fall inte heller ta undan några, utan alla måste med i det stora svepet. Det går inte att säga vad som beror på en allmän förväntan på framtiden eller på användningen av marken eller på rent allmän jordhunger.

Herr Enarsson kom in på frågan om skogen, som berör också jorden. Skogsnäringen har så bekymmersamt i dag, säger han, och därför vore det rimligt att inte beskatta den.

Jag instämmer helt i herr Enarssons synpunkt om att skogsnäringen har det bekymmersamt i dag. Men hur i fridens namn kan man då få en höjning av värdena, så att man får en hög skatt? Om det är så dåliga tider, att skogen inte bär sig, varför köps det då skogsmark till höga priser? De två sakerna går inte ihop!

Jag erkänner villigt, herr Enarsson, att i dag köps skogsegendomar till priser som det inte finns en chans i världen att förränta med skogsbruk. Man köper dem ändå. Skall inte den som har lyckats att sälja sin skog till ett högt pris, utan att detta pris kan förräntas, drabbas av skatt? Det tycker jag är rimligt. Han har ju skattekraft. Det är ju den stackare som i framtiden köper skogen som inte kommer att ha någon skattekraft, därför att han inte kan få sin skogs- eller jordbruksnäring att gå ihop.

Jag skulle vara väldigt intresserad av att få veta mera om de exempel, som

Ang. markvärdebeskattningen

herr Enarsson talade om men aldrig preciserade. Herr Enarsson påstod att människor får betala skatt, trots att de saknar skattekraft. Men de får väl ändå inte betala skatt, om de inte har haft en avsevärd vinst? Först när de har gjort stora vinster, får de betala skatt, och då har de enligt min uppfattning skattekraft.

Det har påståtts att taxeringsvärdena har pressat upp priserna. Det är ingalunda fallet! I fråga om skogsfastigheter ligger taxeringsvärdena i dag vid ungefär 40 procent av försäljningspriset. Två och en halv gånger taxeringsvärdet är i dag ett normalt pris på en skogsfastighet. Jag kan ta fram massvis med exempel på detta och skall genast ge ett konkret exempel. Finns det inte någon skattekraft när det gäller en skogsegen- dom, som köptes år 1937 för 110 000 kronor och i dag säljes för 2 miljoner kronor? Säljaren får betala skatt, men han har också skattekraft.

Jag hävdar alltså, att denna skatt inte tar ut något av de egendomar som verkligen drives efter räntabilitetskalkyler. De som köper efter sådana kalkyler behöver inte betala någon skatt, ty där finns inte någon skattekraft att tala om. Skatten är i varje fall blygsam.

Jag har med detta velat framhålla, att vi inte kan skapa ett annat och bättre förhållande för de egendomar, som är be vuxna med skog, än för de egendomar som inte är be vuxna med skog. Denna realisationsvinstbeskattning gör egentligen inte ett dugg åt skogsbeskattningen som sådan. Här slår realisationsvinstbeskattningen precis lika, oavsett om det är en fastighet med eller utan skog. När det däremot gäller själva skogsbeskattningen kommer däremot en utredning till nästa år med ett förslag. Då kommer vi att få en översyn av hela problemet.

Herr Enarsson vet lika bra som jag, att skogsbeskattningen i dag är en mycket komplicerad skatt. Den är oerhört invecklad, men den ändras ju inte av realisationsvinstbeskattningen. Herr

Enarsson påstår att vi får göra dubbla utredningar. Men den utredning, som man i dag får göra för att få fram den skatt, som skall användas vid inkomstbeskattningen, är ju ungefär samma utredning, som man får göra för att få fram realisationsvinstbeskattningen.

Jag har med det anförda velat gå in på några detaljer. Jag skall inte fortsätta mitt anförande mycket längre. För herr Tistad skall jag kanske nämna, att en del vinster dock inte blir beskattade, vilket herr Einar Eriksson också framhöll. Bara 75 procent av det belopp som man kommer fram till efter reduktionsreglerna skall beskattas. En fjärdedel av den vinst som uppstår sedan man har dragit från en del avdrag blir fri från skatt. Det betyder avsevärda belopp när det gäller de verkligt stora affärerna. Jag skulle tro att det i dag finns kapitalvinster, som på detta sätt till en del kommer att bli fria från skatt.

Jag kanske ändå skulle nämna någonting om herr Thorsten Larssons senaste anförande och hans resonemang om de 3 000 kronorna. Tröskelproblemet där är synnerligen intressant. Han menar, att har man haft värdeminskingsavdrag under 3 000 kronor, får dessa avdrag inte läggas till, men uppgår de till ett belopp över 3 000 kronor skall de medräknas. Det är riktigt. Någonstans måste en tröskel vara, och den kommer alltså att inträffa vid 3 000 kronor.

Men är det bättre att man tar med alla små värdeminskingsavdrag man haft ända från starten, ty det är ju det enda alternativet? Tröskelproblemet uppstår vid gränsen mellan en mycket generös tolkning och det läge där tillägget av värdeminskingsavdragen sätts in. Samma tröskelproblem uppstår även när det gäller avdragsrätten för förbättringar. Även där går tröskeln vid 3 000 kronor.

Någonstans måste tröskeln finnas, om man inte skall få en alltför besvärlig taxeringsordning. Jag har hört taxeringsfolk säga att de är nog oroliga ändå för de långa och svåra utredningar

som kan komma att erfordras efter den nya lagens tillkomst. Man plockar bort rätt mycket besvär med att sätta sådana gränser, att små summor inte spelar någon roll.

Vad beträffar de bebyggda fastigheterna skall alltid tas med i bilden att 3 000 kronor per år är fria. Man får helt enkelt lägga till 3 000 kronor till ingångsvärdet, och det betyder att man kan göra små grundförbättringar inom ramen för det beloppet.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än det som framställts av herr Einar Eriksson.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag hyser stor respekt för herr Wärnberg. Han kan ju det mesta om dessa ting. Han har suttit med i markvärdekommittén och sedan fullföljt ärendet. Möjligen uppträdde han som en duva i första akten, dvs. i markvärdekommittén, men sedan har han gått över till att bli en hök i andra akten.

Om jag tolkar herr Wärnberg rätt, menar han att det är fullt i sin ordning att den här skatten träffar ond och god. Han uttryckte sig nog på det viset, och han menar med andra ord att ändamålet helgar medlen. Man skall »klippa» även de goda för att kunna komma åt de onda.

Jag har precis motsatt mening i den delen.

Sedan kan jag ge herr Wärnberg rätt i att det ligger en vittgående retroaktivitet i hela beskattningen. Man vill komma åt den fortgående värdestegringen, och det var också det motiv jag anförde för att man borde tillämpa regeln om den ackumulativa inkomstbeskattningen. Det hade ju varit i och för sig rimligt.

Men skillnaden är, herr Wärnberg, att genom den nya regeln, som motionsvis kommit in i sammanhanget — motionsrärerna har uppträtt som en slags *deus*

Ang. markvärdebeskattningen

ex machina — en helt ny och mera vittgående retroaktivitet kommit in i bilden i det att en skattebörd på formella grunder flyttats över till köparen, som fått en latent skatteskuld hängande om halsen. En högst märkvärdig juridisk saltomortall!

Detta har väl egentligen inte varit meningen, men så har effekten blivit, och det har kommit att utgå en skatt, där skatt eljest inte hade utgått.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Också jag har svårt att förstå hur man kan jämställa den sorts retroaktivitet i beskattningen som ligger i propositionen med den extra retroaktivitet som i strid med lagförslaget — sådant det presenterades av regeringen — skall gälla i vissa speciella fall. Jag tycker att det är två så skilda saker, att jag inte alls kan godta den argumentering som herr Wärnberg anför.

Liksom herr Jacobsson har jag stor respekt för herr Wärnbergs kunnighet och ärliga mening. Men jag beklagar att det resonemang som han för inte går i mig. Det kan inte vara riktigt att det först kommer ett regeringsförslag, som säger att den 1 januari skall den nya lagen träda i kraft, och att det senare kommer ett tillägg som — om det beslutas i dag — medför att affärer beträffande vilka ansökan om lagfart inte skett senast för en månad sedan skall stå i en undantagsställning, som köpare och säljare inte har räknat med. Det ursprungliga lagförslaget godkänner ju affärer enligt nuvarande villkor ända fram till årsskiftet.

Så skulle jag vilja upprepa vad jag tidigare har sagt, att om man kunnat finna en metod att separera legala affärer från skenaffärer, så hade det varit utomordentligt bra — då skulle vi ha kunnat reflektera på en sådan lagstiftning för en övergångsperiod inför den nya lagens ikraftträdande. Men

Ang. markvärdebeskattningen

eftersom detta ej har lyckats, kan jag inte se att det är rimligt att biträda förslaget i herr Erikssons motion.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wörnberg frågade mig hur man skulle kunna få bort tröskeeffekterna på dessa 3 000 kronor i värdeminskningssavdrag.

Ja, det tycker jag skulle vara möjligt genom att man helt enkelt gör alla den rättvisan att de får 3 000 kronor fria. De som sedan har 3 100 eller 4 000 kronor borde givetvis få ta den beskattning som kommer över 3 000 kronor. Men ger man Pettersson 2 999 kronor fria och Wörnberg inte får 3 000 kronor fria därför att han eventuellt kommer upp i 3 100 kronor, så är det en orättvisa. Likheten inför lagen försvinner i det sammanhanget.

Sedan vill jag gärna hålla med om att det är svårt att hantera de problem som herr Wörnberg talade om och som sammanhänger med inflationen, markhungern och jordpriser som blivit för höga. Inte minst har kanske det allmänna litet skuld i detta sammanhang genom de fastighetsköp, som kommunerna och städerna gör; verkningarna av de köpen sprider sig vidare. Inom väldigt stora områden har priserna stigit alltför mycket, och jag skall gärna medge att detta därmed har blivit svårbe-
mästrat. Men man kan inte mot denna bakgrund säga att skatten inte drabbar vanliga försäljningar — det är dock vanliga försäljningar som sker.

När det gäller retroaktiviteten har herr Jacobsson rätt i att man flyttar över skatten från säljaren till köparen. Tag exempelvis ett stärbhus, där sonen i dag skulle köpa gården och måste betala en viss summa till de andra stärbhusdelägarna. Han har kanske trott på propositionens ord att ikraftträdandet var spikat till den 1 januari 1968, men så flyttar vi plötsligen tillbaka det retroaktivt till den 8 november, varigenom

han får en latent skatteskuld över sig som han egentligen inte borde svara för. Det är retroaktiviteten i detta fall, den rättsvidriga principen, som jag tycker att man mer än något annat skall slå ned på här.

Herr ENARSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wörnberg bemötte i sitt anförande vissa uttalanden, som jag här hade gjort.

Jag vill fästa hans uppmärksamhet på att jag aldrig har sagt att inte den växande skogen skall beskattas. En sådan beskattning har vi ju haft i många decennier och skall väl ha även i fortsättningen, i den mån förutsättningar föreligger. Men vad jag har vänt mig mot är det krångel, som följer av olika system, då man i utredningskvarten drar in stora områden som inte är berörda enligt de förutsättningar propositionen och även utskottsbetänkandet anger.

Utskottet säger ju — och det sägs även i propositionen — att avsikten med den förevarande lagstiftningen är att i första hand beskatta oförtjänt markvärdestegring, som väsentligen beror på samhällets egna insatser. Jag hyser den farhågan att utformningen av lagstiftningen är sådan, att beskattningseffekten kommer att verka utanför kretsen av de skatteobjekt som man säger sig vilja träffa. Jag har också vänt mig mot att den frågan inte är ordentligt utredd. Det har dock gått flera år; vi har haft en markvärdekommitté och andra kommittéer på det här området, och vi har sittande utredningar på skogsbrukets och delvis också på jordbrukets område. Man tycker att det är ett rimligt krav att alla dessa utredningar hade lagt fram sina förslag samtidigt. Då hade vi bättre kunnat överblicka verkningarna, och kanske förslaget då också hade fått en utformning som bättre motsvarat syftet med lagstiftningen.

Det är närmast detta jag har vänt

mig mot och inte mot skattefrågan som sådan.

Herr Wårnberg nämnde som exempel att en fastighet som köpts år 1937 nu kunde säljas till ett mycket högt pris. Visst skall en sådan fastighet beskattas, men man kan ju alltid diskutera i vilken grad den skall beskattas. Vinsten kan ju dock vara rätt fiktiv för den, som av någon anledning säljer en fastighet och köper en annan fastighet i stället. I ett sådant fall är det ju inte säkert att vinsten blir så särskilt stor för vederbörande.

Det är klart att skatten i vissa fall kan komma att drabba på ett olyckligt sätt. Jag har tittat på en jordbruksfastighet — jag har för övrigt tittat på flera — som har sålts under innevarande år. Om den fastigheten skulle säljas nästa år, hade förhållandena blivit annorlunda. Ägaren avled under år 1967, och dödsbodelägarna ville få ut sina andelar. Dödsboet sålde fastigheten kort tid efter dödsfallet. Det var en liten men väl underhållen jordbruksfastighet, med bra byggnader. Den hade ett taxerat jordbruksvärde av 31 000 kronor och ett skogsvärde av 35 000 kronor, sålunda tillsammans 66 000 kronor. Fastigheten såldes för 160 000 kronor, och det låg ingen spekulation i försäljningen. Fastigheten ligger så till att ingen samhällsbildning påverkar markvärdet. Det var en jordbrukare som köpte — det har jag kontrollerat — och 160 000 kronor får anses vara ett medelpris för en fastighet av detta slag.

Hade nu försäljningen ägt rum låt oss säga nästa år, hade ingångsvärdet blivit 150 procent av 66 000 kronor. Några ytterligare tillägg hade inte utgått på grund av att ingen tid hade förflutit efter dödsfallet. Det betyder 99 000 eller i runt tal 100 000 kronor. Försäljningsvärdet var 160 000 kronor. I detta fall skulle alltså uppstå en vinst på 60 000 kronor, varav skulle tas upp 75 procent eller drygt 45 000 kronor.

Detta är säkerligen inte något ensta-

Ang. markvärdebeskattningen

ka exempel; när arvsfallet ligger så nära försäljningen kommer detta system att på ett i mitt tycke ganska hårt sätt drabba vederbörande. Sådana här saker borde man ha kunnat utreda ytterligare, så att en samordning hade kommit till stånd. Även inkomstbeskattningen när det gäller skogen som sådan är föremål för utredning, och man tycker att det hade varit lämpligt att samordna hela detta komplex av skattefrågor innan en ny lagstiftning hade förts fram, som innebär att man vid sidan av löpande skattebestämmelser nu tillskapar nya sådana som vederbörande ägare av jordbruks- och skogsfastigheter måste ta hänsyn till och nägorlunda behärska om de skall få en rättvis taxering.

Herr WÅRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att jag inte tycker särskilt mycket om herr Jacobssons beteckning av mig som »hök», men jag får väl ta den med litet humor. Herr Jacobsson brukar ju göra uttalanden om oss som inte är så illa menade.

Jag har aldrig tänkt mig att ändamålet helgar medlen. Det är riktigt att jag har sagt att god åker med bland de onda. Men jag har också försökt att förklara, att de fallen inte är många. På grund av den ryktesflora som uppstått har man sökt lagfart, vänt sig till lantbruksnämnden eller vidtagit någon annan åtgärd.

Men, herr Jacobsson, de som under de senaste sex månaderna har gjort en dylik affär och får den betraktad som ogjord, har gjort den affären medan den gamla, dvs. den nuvarande, lagen gällt. De har alltså tvingats behålla fastigheten i tio år — annars hade beskattningen blivit mycket värre. Faktum är att de som gjort dessa legala köp har blivit betydligt liberalare behandlade genom den nya beskattningen än de hade blivit med den gamla lagen under de första tio åren.

Jag vet ingenting om vad som kom-

Ang. markvärdebeskattningen

mer att inträffa med beskattningen om tio år — om vi t. ex. då gör en ny retroaktivitet av det slag som hela markbeskattningen ju ändå är. Men vi har ändå sagt att vi skall försöka få en samordning med aktievinstbeskattningen och annan kapitalvinstbeskattning.

De goda människorna som följer med hade alltså ändå tänkt att inneha fastigheten i tio år — annars hade de ju drabbats av den gamla beskattningen. Då får man väl ändå säga att latent skatteskulder ligger kvar tio år i tiden. Vi vet som sagt inte vad som sedan kan bli av beskattningen. Då kan vi ha ett annat penningvärde och nya regler.

Men detta förändrar inte hela bilden av vad jag sagt förut. Hela den nya markvärdebeskattning, som beslutas i dag och som de borgerliga inte haft något att invända emot, innebär ju att vi beskattar på ett ingångsvärde som fastställdes för många år sedan, då all försäljning efter tio år var skattefri. Det betyder att varenda försäljning av en fastighet som inköptes för mer än tio år sedan med samma bevekelsegrunder kan beskattas retroaktivt. Ändå föreslår vi inte det. Det finns ingenting som skiljer motionen av herrar Eriksson och Brandt från propositionens förslag.

Herr Lundström gör de verkligen festliga kommentarerna. Han sade att om det hade stått i propositionen, så hade det gått an. Men nu kom det som en löst påhängd motion, och det är det som har förvärrat saken.

Det var första gången någon stor motionär har sagt, att motioner i detta hus inte skall räknas utan att bara Kungl. Maj:ts proposition skall räknas! Det är väl ändå så, herr Lundström, att vad vi beslutar i dag är utslagsgivande. Om det grundar sig på en proposition eller en motion kan väl inte ha den ringaste betydelse.

Herr Thorsten Larsson vill ha ett nytt 3 000-kronorsavdrag så att säga åt andra hållet, dvs. ett nytt 3 000-kronorspåslag. Det finns tekniska möjligheter att

genomföra detta. Men beloppet ryms inom det 3 000-kronorsavdrag — eller påslag på inköpspriset — som redan fastställts och som väl med litet god vilja kan användas i detta fall. Om jag har fattat herr Thorsten Larsson rätt vill han ha ett nytt 3 000-kronorsavdrag som skall utnyttjas i den mån man har haft motsvarande kostnad men inte annars.

Låt mig gå in på en sak till i fråga om villorna, som jag inte hann med i mitt förra inlägg. Herr Thorsten Larsson sade att den som tvingas att flytta och säljer sin villa får en vinst, som försvinner när han skaffar en ny villa, och han får alltså en hård beskattning. Ingenting är väl mera felaktigt, herr Larsson! För det första får den som har villan detta indextal påslaget. Det är precis den summa med vilken den nya villa han köper har stigit på grund av inflationen. För det andra får han ett påslag på inköpssumman av 3 000 kronor om året.

Även här gäller att han måste ha haft villan i tio år. Annars får han en högre skatt med det system som nu gäller. Det är alltså fullkomligt fel att säga detta, ty om en människa köpt en villa för tio år sedan för 70 000 kronor och i dag säljer den för 130 000 kronor, blir den skattefri i praktiken. Den nya villan kostar inte mer än 130 000 kronor — annars är den av högre kvalitet än den gamla. Han har som sagt fått påslag dels enligt index, dels med 3 000 kronor om året. Det är inte synd om sådana människor. De som ändå får betala skatt har gjort så stora vinster att de enligt min uppfattning verkligen har skattekraft.

Jag vill säga ytterligare några ord, herr Enarsson, om det »krångliga» systemet. Herr Enarsson vill, om jag fattade honom rätt, helt enkelt befria landsbygden från denna realisationsvinstbeskattning, men han påvisade med ett konkret exempel vilka stora vinster som uppstår. Han redovisade ett exempel där försäljningspriset var

två och en halv gånger taxeringsvärdet, och då kan man inte medge skattebefrielse. Enligt min mening skall skatten vara lika på landsbygden och i städerna — vi skall inte ha någon olikhet i geografiskt avseende.

Om jag har läst rätt tror jag att det finns ytterligare en alternativregel för arvsfallen som man kunde ha använt här. Men även om så inte skulle vara fallet blir det dock i det tänkta fallet inte mer än 60 000 kronor som skall beskattas till 75 procent. Skatten blir därför inte så hög för dem som i detta fall har sålt för två och en halv gånger taxeringsvärdet.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wärnberg har nog inte riktigt fattat vad jag sade. Jag ytttrade att om man kunnat finna en ordning som separerat legala transaktioner från skenköp, hade man kunnat överväga en sådan övergångsbestämmelse. I mitt första anförande i dag sade jag uttryckligen ifrån att denna uppfattning gällde vare sig förslaget hade framförts i propositionen eller i motioner. Jag har alltså blivit missuppfattad, kanske på grund av att jag uttryckt mig otydligt i mitt förra anförande.

Jag skall inte fortsätta med resonemang kring herr Erikssons motion i annan mån än framhålla, att skattskyldighet från propositionsdagen, när propositionen har utlovat skattefrihet ytterligare två månader, kan komma att få konsekvenser av flera olika slag. Jag såg i en tidning häromdagen att professor Mutén, som är professor i finansrätt, uttalat att det finns skäl anta att de berörda parterna kommer att känna sig lurade av herr Sträng om en sådan bestämmelse genomförs av riksdagen.

Det finns givetvis många exempel på orimliga vinster som inte har beskattats. Sådana exempel har vi alla hört, och jag beklagar att denna lag har dröjt så länge. Men jag har också fått känne-

Ang. markvärdebeskattningen dom om flera fall där de mest orättvisa verkningar skulle uppstå om man genomförde utskottsförslaget i vad det grundar sig på herr Erikssons motion. Bara i dag här i riksdagen har jag av besökande och av ett par riksdagsmän fått flera exempel till livs, som visar vilka mycket olyckliga verkningar som kan uppstå till följd av högst legitima försäljningar, där lagfart ej begärts före 8 november. Min uppfattning om denna tilläggsbestämmelse har många goda skäl för sig.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast konstatera att det tycks råda en skillnad mellan herr Wärnberg och mig på det sättet att herr Wärnberg menar att det övervägande flertalet av dessa säljare är onda och att därför även de goda bör klämmas åt. Jag å min sida menar tvärtom att de goda under alla förhållanden bör skyddas. I mitt resonemang om retroaktiviteten har jag givetvis åsyftat de fastighetsförvärv som varit skattefria för att fastigheterna nu innehafts i tio år.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måtte vara en mycket dålig pedagog. När herr Wärnberg så kan missuppfatta resonemanget om värdeminskningssavdraget att han vill påstå att jag vill införa ett nytt avdrag, då vet jag inte vad jag skall anföras. Jag ber honom läsa innantill i beviljningsutskottets betänkande nr 64. Där skriver utskottet nämligen så här: »Utskottet delar departementschefens uppfattning att man vid vinstberäkningen av praktiska skäl kan bortse från värdeminskningssavdrag för byggnader och inventarier, som understiger 3 000 kronor, men att värdeminskningssavdrag på högre belopp i sin helhet bör beaktas vid vinstberäkningen.» Sedan erkänner man vis-

Ang. markvärdebeskattningen

sa tröskeeffekter och säger vidare: »Nackdelarna därav uppvägs emellertid av den förenkling, som därigenom uppnås vid taxeringen.»

Det var dessa nackdelar som jag efterlyste i mitt första anförande, herr Wärnberg. Det är inget nytt förslag, det är bara ett orättvist förslag. Detta är summan av det hela.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Det finns väl nu inte mycket att tillägga. De senaste replikskiftena har kanske klarlagt vad vi väl alla visste, nämligen att det lagförslag som vi behandlar till alla delar är mycket komplicerat. Det har också framkommit vid utskottsbehandlingen hur svårt, ja nästan på gränsen till omöjligt, det är att i lagparagrafer skriva in vad man egentligen menar. Å andra sidan kan det också vara mycket besvärligt att ur lagparagrafer läsa ut vad lagstiftarna menar.

I de stora frågorna råder ju en rörande enighet mellan samtliga talare som yttrat sig om detta skatteförslag, och finansministern, som jag lyssnade på i andra kammaren för en stund sedan, var närmast överraskad över den vänlighet som visats denna proposition. Jag tror att han använde uttrycket att det var en succé att en proposition fick så omfattande anslutning som denna fått. Inför den stundande julfriden får det väl, herr talman, betraktas som mycket trevligt att oppositionens motionsförslag inte åstadkommit någon villervalla på regeringssidan.

Det ligger ett mycket omfattande utredningsarbete bakom, och hade detta inte gjorts hade man väl känt sig betydligt osäkrare vid ställningstagandet. Såväl i utredningen som vid propositionsskrivandet har man mycket noggrant penetrerat samtliga detaljer. Det är emellertid på en punkt som detta omdöme måste avvika, och det gäller motionen I: 911 och II: 1122 som framlagts från socialdemokratiskt håll. Den

har ju blivit mycket omdebatterad här, och den är ändå en skönhetsfläck som ger ett annat helhetsintryck åt lagförslaget än som skulle varit fallet om den saknats. Den har inte blivit föremål för någon utredning, och den har inte blivit föremål för någon remissbehandling. Det är väl mycket troligt att finansministern har haft detta problem i tankarna — vi kan nästan läsa det mellan raderna i propositionen — men inte funnit någon möjlighet att i lagtext skriva in vad man här skulle vilja åstadkomma, och därför har detta förbigåtts. Hade förslaget varit föremål för utredning och remissförfarande, hade det med säkerhet förelegat synpunkter som för kammaren varit vägledande vid ställningstagandet. Just detta avsnitt tillhör också de mest komplicerade och svåröverblickbara, ty här står — som vi har förstått av debatten — uppfattning mot uppfattning om hur det tillägg som föreslagits i motionen kommer att verka. Det har uppstått diskussion om datum — den 8 november har föreslagits som den avgörande heliga dagen och den har, om vi skall låna symboliken från vad som här har sagts, blivit den heliga kon — eller kanske får man säga den heliga kalven. Jag skall emellertid inte gå in på detta, men det är ganska betecknande, att i propositionen klart och tydligt slås fast datum den 31 december, och jag kan citera vad som sägs i fråga om dessa skatteflyktsbestämmelser. Det säges följande: »Bestämmelsen förutsätter för sin tillämpning att fastigheten överförts efter den 31 december 1967.»

Skulle motionärerna haka sig fast vid datum, hade det varit riktigare att ta den 24 november än den 8 november, men jag skall inte komma med någon filosofi i detta fall.

Vi har väl alltid här i landet haft det som en god regel för lagstiftning, att lagen skall vara känd vid begäendet av handlingen, och detta krav fyller ju inte det framlagda förslaget. Jag kan mycket väl förstå — och jag är villig

Ang. markvärdebeskattningen

instämna i de motiv som finns i motionen — att man vill komma åt skenköp och köp som görs upp uteslutande i avsikt att komma ifrån skatt, men man har inte, som det har sagts, kunnat skapa något instrument för att skilja agnarna från vetet utan behandlar alla lika. Då bryter man också mot en annan princip, och det är att en lagstiftningsverklningar bör begränsas till dem som man vill komma åt. Det skulle ju vara häpnadsväckande om man tillämpade en lagstiftning så lättvindigt att man inte var så noga med om en eller annan drabbades av dem som inte var avsedda att drabbas — det har ju erkänts här i debatten att det finns en blandning av onda och goda, som kommer att behandlas lika. Även om det nu inte är så många av de goda som drabbas — jag vet inte om det är de onda eller de goda som är i majoritet — är det i alla fall avskräckande att tillämpa en sådan princip.

Jag vill till sist påminna om en grupp som jag väl känner till och som kanske mest kan komma i fråga i detta fall. Vid generationsväxlingar på landsbygden kan det ju hända att sonen köper en gård av fadern, och det måste väl betraktas såsom en fullt legitim affär. Det är ett slags affärer som är vanligast på hösten, eftersom tillträdaren skall komma åt skogen under avverknings-säsongen och kanske inte har pengar att betala lagfartskostnaderna förrän han har skaffat sig vissa inkomster. Efter vad jag kan förstå är det denna grupp av affärer som kommer att få känning av den nya lagstiftningen och där det legala blandas med det illegala.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till den reservation, i vilken yrkas avslag på den motion jag berört, och i övrigt yrkar jag bifall till de reservationer, som jag varit med om att under-teckna.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! En fråga som kan ha ett visst intresse i samband med dis-

kussionen om denna beskattning är om förslaget bl. a. syftar till någon form av förmögenhetsutjämning. Jag föreställer mig att så är fallet. Det ligger i den nuvarande regeringens ambition att verka för en så stor utjämning som möjligt, inte bara av inkomster utan kanske i lika hög grad av förmögenheter.

Vi har under alla år fått uppleva beskattningar som till sin struktur har syftat i den riktningen. Det gäller inte bara progressionen i inkomstskatteskalan utan också arvs- och förmögenhetsbeskattningen.

Nå, vad har då resultatet blivit? En bok som har kommit ut i höst och just sysslar med dessa frågor tycker jag ger en god illustration till förhållandet. De människors tjänster, som har särskilt stort intresse i samhället, betalas med ganska avsevärda summor. Det är givetvis en följd av skatteprogressionen. Man kompenserar sig och klyftan bibehålles, kanske vidgas.

Vad gäller förmögenhetsutjämningen ger boken med önskvärd tydlighet belägg för att en beskattning av denna karaktär trots allt inte kan skapa den nivellering som man är ute efter.

Konsekvensen av detta resonemang skulle bli att den nu aktuella skattelagstiftningen inte betyder så mycket för kapitalbildningen i samhället och därmed skulle kunna accepteras av de flesta. Ja, det kan ju hända. Detta är ju bara en vanlig beskattning som inte har lyckats komma fram till det ideologiskt-politiska syftemålet. Vad man har lyckats åstadkomma är ett kompensationskrav från den som tänker sälja sin fastighet, ett krav som kommer att ta sig uttryck i betydligt högre markpriser med så småningom högre förräntningskrav.

Vi talar om vårt höga kostnadsläge här i samhället. Tror någon att åtgärder av denna karaktär kommer att sänka detta? Nej, herr talman, jag har en känsla av att denna beskattning, som har tillkommit, som herr Einar Eriks-

Ang. markvärdebeskattningen

son sade, delvis i politiskt-ideologiskt syfte, minskar utbudet av mark för lång tid. När det sedermera bjuds ut mark blir den dyr, ty då har kompensations-tänkandet kommit in i bilden.

När herr Wärnberg och sedermera några andra talare delar in svenska folket i goda och onda människor, skulle jag gärna vilja ha en närmare förklaring. Jag förmodar att de flesta av oss i så fall skulle hamna bland de onda — eller hur, herr Wärnberg? Jag anser att den terminologin inte skall användas i detta sammanhang.

Det intressanta i herr Wärnbergs resonemang liksom i herr Erik Filip Peterssons var att man skulle kunna skilja agnarna från vetet. Herr Petersson hade enligt min mening rätt när han menade att det är ganska betänkligt att stifta en lag som inkluderar alla, i fullt medvetande om att man här ger sig in på någonting som inte är helt riktigt. Detta borde ha övervägts bättre, och det finns säkert möjlighet att komma fram till en åtskillnad mellan, inte onda och goda människor — den terminologin vill jag inte använda — utan olika beskattningsobjekt. Man hade kunnat lösa detta på ett riktigare sätt.

Jag har i en motion, I: 913, yrkat på att propositionen skall avslås och att man i stället skall försöka komma fram till det som herrarna är ute efter, nämligen en rättvis beskattning. Jag ämnar inte, herr talman, yrka bifall till min egen motion, utan jag skall inskränka mig till det jag här har framfört. Jag vill inte utsätta kammarens ledamöter för påfrestningar vid en eventuell omröstning utan tror att det är lugnast att jag bara framför mina synpunkter.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av de under överläggningen framkomna yrkandena propositioner komme — enligt en till kammarens ledamöter utdelad stencilerad propositionsordning — att framställas *först* beträffande yrkanden om annan

lydelse av författningstext än enligt utskottets förslag, dock icke angående det andrahandsyrkande som ställts av herr Werner och som förutsatte, att beslut först fattats i fråga om viss utredning m. m. *Därefter* komme, fortsatte herr talmannen, att upptagas de yrkanden, som ställts om skrivelser till Kungl. Maj:t, inberäknat herr Werners förstahandsyrkande. Efter att *vidare* ha upptagit också herr Werners andrahandsyrkande, som avsåge lagtexten, komme, anförde herr talmannen, propositioner *slutligen* att framställas på utskottets hemställan i vad den ej förut berörts.

Författningstext i vissa delar

Indexberäkning, fast tillägg m. m.

I fråga om indexberäkning, fast tillägg m. m., yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 4 betecknade reservationer i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 64, såvitt avser indexberäkning, fast tillägg m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 4 betecknade reservationer i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;
Nej — 24.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare alternativregler

Med avseende å ytterligare alternativregler, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Jacobsson, Gösta*, att det förslag skulle antagas, som innefattas i den av herr *Yngve Nilsson m. fl.* vid betänkandet avgivna, med 4 betecknade reservationen i förevarande del; samt

3:o), av herr *Lundström*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid betänkandet anförda reservationen 5.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kon-

traposition antaga bifall till herr *Lundströms* yrkande.

Herr *Nilsson, Yngve*, åskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 64, såvitt avser ytterligare alternativregler, antager det förslag, som innefattas i den av herr *Lundström m. fl.* vid betänkandet avgivna, med 5 betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservationen 4, av herr *Yngve Nilsson m. fl.* i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 43;

Nej — 26.

Därjämte hade 66 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet i sitt betänkande nr 64, såvitt avser ytterligare alternativregler, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. markvärdebeskattningen

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 38.

Därjämte hade 25 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Förvärv från nära anförvant

Vidkommande frågan om förvärv från nära anförvant gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet härutinnan hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 64, såvitt avser förvärv från nära anförvant, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson

m. fl. vid betänkandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 40.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Akkumulerad inkomst

I vad gällde utskottets hemställa såvitt avsåge ackumulerad inkomst, anförde nu herr talmannen, hade yrkats

1:o) att densamma skulle bifallas;

2:o), av herr *Lundström*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna, med 8 betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Jacobsson, Gösta*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i reservationen 9, av herr Yngve Nilsson m. fl.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upp tog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Lundströms* yrkande.

Herr *Nilsson, Yngve*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 64, såvitt avser ackumulerad inkomst, antager det förslag, som innefattas i den av herr *Lundström m. fl.* vid betänkandet avgivna, med 8 betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservationen 9, av herr *Yngve Nilsson m. fl.*

Sedan denna voteringsproposition änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 40;

Nej — 25.

Därjämte hade 70 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 64, såvitt avser ackumulerad inkomst, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Lundström*

Ang. markvärdebeskattningen

m. fl. vid betänkandet avgivna, med 8 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 41.

Därjämte hade 23 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Skatteflyktsbestämmelse

Såvitt avsåge viss skatteflyktsbestämmelse gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Yngve Nilsson m. fl.* vid betänkandet avgivna, med 10 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 64, såvitt avser viss skatteflyktsbestämmelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Yngve Nilsson m. fl.* vid betänkandet avgivna, med 10 betecknade reservationen.

Ang. markvärdebeskattningen

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 62.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Viss övergångsbestämmelse

Rörande viss övergångsbestämmelse gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet härutinnan hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 12 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 64, såvitt avser viss övergångsbestämmelse, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 12 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr

talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;
Nej — 24.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Förslag om skrivelser till Kungl. Maj:t*Utredning om kapitalvinstbeskattning m. m.*

I vad anginge denna fråga gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 64, såvitt avser utredning om kapitalvinstbeskattning m. m., röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

Ang. markvärdebeskattningen

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 39.

Därjämte hade 25 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Utredning om realisationsvinstbeskattning m. m.

I avseende å denna fråga gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innehölles i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet anförda, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 64, såvitt avser utredning om realisationsvinstbeskattning m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;
Nej — 24.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Reinvestering i villafastighet

Rörande utskottets hemställan såvitt avsåge reinvestering i villafastighet, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 64, såvitt avser reinvestering i villafastighet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu

Ang. markvärdebeskattningen

votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 61.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Rådgivning av länsstyrelserna

Vidkommande denna fråga gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 11 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 64, såvitt avser rådgivning av länsstyrelserna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 11 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 61.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta

Yrkanden å motioner av herr Werner

Förstahandsyrkande om slopande av tidsgränsen för beskattning av realisationsvinst genom avyttring av fastighet och i samband därmed hemställan hos Kungl. Maj:t om nytt lagförslag

Beträffande detta yrkande gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionen II: 1126 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Andrahandsyrkande angående den s. k. vinstprocenten

Rörande detta yrkande gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen II: 1126 i denna del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om studiemedelsavgifter, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Tillika beslöts, på framställning av herr talmannen, att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle uppföras dels bevillningsutskot-

tets betänkande nr 65 näst efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 60, *dels* statsutskottets utlåtande nr 209 näst efter andra lagutskottets utlåtande nr 74, *dels ock* statsutskottets utlåtanden nr 208 och 198 i nu nämnd ordning näst efter tredje lagutskottets utlåtande nr 59.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 378, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 400, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, m. m., jämte motioner i ämnet; och

nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 402, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om studiemedelsavgifter, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 76 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 403, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), såvitt av-

ser bl. a. axeltryck, bruttovikt och fordonslängd, m. m., jämte motioner i ämnet; samt

nr 404, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) såvitt avser bl. a. fordons beskaffenhet och utrustning, m. m. jämte motioner i ämnet.

Anmäldes Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 175, angående ändrat huvudmannskap för serafimerlasarettet m. m.

Den kungl. propositionen hänvisades till statsutskottet.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 56, i anledning av motion angående åtgärder för underlättande av kommunsammanslagning;

nr 57, i anledning av motioner angående utredning om åtgärder för att stärka den kommunala självstyrelsen; och

nr 59, angående uppskov med behandlingen av visst ärende;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 59, i anledning av motioner om ett biografiskt verk om ståndsriksdagen;

nr 61, med förslag till ändring i bankoreglementet;

nr 62, i anledning av riksdagens revisorers särskilda berättelse om riksdagsbiblioteket;

nr 63, i anledning av utredning angående åtgärder för att effektivisera riksdagens revisorers verksamhet; och

nr 64, om bemyndigande för styrelsen för riksdagens förvaltningskontor att besluta om vissa gratifikation; samt

tredje lagutskottets memorial nr 64, föranlett av kamrarnas skiljaktiga be-

slut vid behandlingen av tredje lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående begränsad giltighetstid för lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område samt ändrad lydelse av 1 och 1 a §§ samma lag, dels motioner i ämnet, dels ock motioner om

tillämpning av ensittarlagen på kronans mark.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.27.

In fidem

K.-G. Lindelöw